

Servicenämndens ledamöter och ersättare kallas härmed till sammanträde i Pantängen, Västerängsgatan 6, Sessionssal Ugglan, **tisdagen den 17 mars 2026 kl. 13:00.**

Servicenämndens sammanträde är öppet för allmänheten (utom vid ärenden som avser myndighetsutövning eller sekretess)

Micael Svensson
Servicenämndens Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Förhinder anmäls alltid till Alexander Persson, 076-648 78 64 eller via e-post: alexander.persson@boras.se

Ärende

1. Nämndens öppnande
Dnr 3583
2. Val av justerare
Dnr 2847
3. Föredragning och Ajournering
Dnr 2848
4. Energistrategi för Servicenämnden 2026
Dnr 2026-00022 3.3.1.0
5. Personalekonomisk redovisning 2025
Dnr 2026-00023 1.2.4.1
6. Yttrande över Remiss Riktlinje Idéburet offentligt partnerskap
Dnr 2025-00122 1.2.2.0
7. Yttrande över remiss: Motion Premie för fällda vildsvin
Dnr 2026-00019 2.4.3.3
8. Yttrande över remiss Revidering av allmänna lokala ordningsföreskrifter i
Borås Stad
Dnr 2025-00115 1.2.2.25
9. Beslut om nytt dataskyddsbud för Servicenämnden
Dnr 2026-00024 2.1.1.25
10. Yttrande över remiss: Kemikalieinspektionens framställan om ändring av
regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter
Dnr 2026-00036 1.1.3.1
11. Yttrande över remiss Redovisning av åtgärder kopplade till
Välfärdsbokslutet
Dnr 2026-00033 1.1.3.1
12. Ekonomisk avstämning
Dnr 5423
13. Redovisning av delegationsbeslut 2026-03-17
Dnr 2026-00031 1.1.3.1
14. Redovisning av informationsärenden 2026-03-17
Dnr 2026-00034 1.1.3.1
15. Redovisning av anmälningsärenden 2026-03-17
Dnr 2026-00032 1.1.3.1
16. Övriga frågor
Dnr 3066
17. Avslut av nämnd
Dnr 3584

Energistrategi för Serviceämnden 2026

Serviceämndens beslut

Serviceämnden tar del av informationen och ärendet kommer tillbaka till nämnden i maj för vidare beslut.

Sammanfattning

Ärendet har initierats eftersom Serviceämndens verksamheter ska skapa förbättrad kontroll av energiflöden och utveckla verksamheten, vilket påverkar både driftkostnader och kommunens klimatpåverkan. Dessutom arbetar vi med elektrifieringen av vår fordonsflotta vilket kommer att öka behovet av en smart energistrategi för att hantera de nya förutsättningarna. Nämnden har tidigare gett förvaltningschefen i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag och förslag till energistrategi.

Serviceämnden tar del av informationen och ärendet kommer tillbaka till nämnden i maj för vidare beslut.

Beslutsunderlag

Energistrategi för Serviceämnden 2026

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef



BORÅS STAD

Strategi

Datum
2026-03-17

Sida
1(8)

Dnr SN 2026-00022 3.3.1.0

Energistrategi för Servicenämnden 2026–2031

Sammanfattning

En hållbar energistrategi bygger på effektivisering, elektrifiering, lokal produktion, smart styrning och robusta system. Genom att kombinera teknik, planering och arbetsmiljöfokus skapas ett energisystem som är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart över tid.

Det är med den bakgrunden och Borås Stads ambitioner och visioner som vi tagit fram vår strategi för att anpassa vår verksamhet mot de krav på omställning som sker i samhället för att minska vår klimatpåverkan.

Innehållsförteckning

1	Inledning och bakgrund	4
2	Strategiska områden	5
3	Handlingsplan (1-5 år) 2026-2031	7
4	Uppföljning och styrning	8

1 Inledning och bakgrund

Utgångspunkten: Vision utifrån KS budget 2026

Klimatarbetet fortsätter och utvecklas

Borås Stad har anslutit sig till Västra Götalandsregionens mål om att vara en fossiloberoende region år 2030. Det innebär att utsläppen av växthusgaser i Västra Götaland ska minska med 80 procent från 1990-års nivå till år 2030. Borås Stad arbetar kontinuerligt med klimatomställning genom bland annat fortsatta investeringar i förnybar energi och energilagring, till exempel solpaneler samt hållbara transporter, energi- och transporteffektivisering och klimatanpassning.

Detta är grunden för den energistrategi som framtagits för Servicenämnden i detta dokument.

Servicekontoret ska aktivt driva en energiomställning i enighet med Borås Stads budget och mål genom att leverera hållbara, resurseffektiva och resilienta tjänster som minskar energianvändning, klimatpåverkan och driftkostnader – samtidigt som kvalitet, arbetsmiljö och leveranssäkerhet säkerställs.

Strategin ska bland annat möjliggöra övergången från fossila bränslen till eldrivna och förnybara lösningar samtidigt som arbetsmiljöförbättringar, miljöhänsyn, driftssäkerhet och kostnadseffektivitet prioriteras

2 Strategiska områden

Energieffektivisering

Den mest hållbara energin är den som aldrig används. Därför genomförs åtgärder som minskar energiförbrukningen genom:

- Optimera drift av fastigheter, utrustning med hjälp av energieffektiv teknik.
- Beteendeförändringar hos oss alla för att minska förbrukningen.

Fossilfri omställning

All energianvändning ska successivt övergå till fossilfria alternativ genom:

- Successiv övergång till fossilfria fordon och maskiner
- Samverkan med kommunala bolag inom energi och infrastruktur
- Smarta system med lastbalansering och prioritering för elbilsladdning
- Prioritering av förnybara energikällor och egentillverkad energi

Resiliens och robusthet

Energisystemet ska tåla störningar och kriser. Detta uppnås genom:

- Redundans i energiförsörjning (back up och reservkraft)
- Lokal energiproduktion genom solenergi och batterilagring
- Flexibilitet och säkerhet i användning och styrning
- Säkra system för styrning

Smart styrning och digitalisering

Genom digital teknik optimeras energiflöden i realtid:

- Automatiserade energistyrssystem med sensorer och smarta mätare
- AI-baserad prognostisering
- Samverkan med energibolag för att delta i så kallade stödtjänster
- Behovsstyrd drift av lokaler och utrustning
- Analys av realtidsdata

Arbetsmiljö

Energiomställningen ska ske utan att kompromissa med personalens hälsa eller säkerhet utan i stället förbättra arbetsmiljön genom att:

- Säkra installationer och användning av ny teknik
- Utbildning i ny teknik (fordon och fastigheter)
- Löpande riskbedömningar vid ny utrustning
- Ergonomiska lösningar

Miljö och klimatansvar

Alla beslut ska vägas mot miljöpåverkan:

- Livscykelanalyser vid investeringar
- Hållbar upphandling av utrustning och leverantörer
- Energieffektiva produkter som ger låg klimatpåverkan

3 Handlingsplan (1–5 år) 2026–2031

- Uppföljning av förbrukning över tid
- Kartläggning av energiflöden
- Etablering av energilager
- Installation av smarta mätare och styrsystem
- Fortsatt elektrifiering av fordonsflottan under 3,5 ton
- Elektrifieringsplan för fordon även över 3,5 ton och maskiner
- Utvärdering av vår lokala energiproduktion
- Krishanteringsplan för energibortfall

4 Uppföljning och styrning

Strategin ska följas upp med tydliga nyckeltal:

- energianvändning per fordon
- andel fossilfria fordon Borås Stad och SK
- elektrifiering av bilpoolen
- driftstabilitet i energilager

Uppföljning och revidering av de prioriterade åtgärderna ska ske årligen i samband med budgetarbetet för att säkerställa att den fortsätter vara relevant i takt med teknisk och samhällelig utveckling.



Personalekonomisk redovisning 2025

Servicekommittens beslut

Servicekommittens godkänner upprättat förslag till Personalekonomisk redovisning.

Sammanfattning

Servicekommittens Personalekonomiska redovisning är ett dokument som beskriver verksamheten ur ett personalekonomiskt perspektiv. Dokumentet innehåller nyckeltal som jämförs över tid för att se hur olika faktorer förändras. Redovisningen ska också fungera som vägvisare framåt och vara till hjälp när beslut tas om satsningar inom personalområdet.

Vi kan konstatera att vi fortsatt haft stort antal rekryteringsärenden under 2025. Vi ser fortsatt stora utmaningar med kompetensförsörjning, i synnerhet inom IT, mätning och lönekonsultsidan har det varit mycket svårt. Våra medarbetare har flera gånger blivit headhuntade av andra arbetsgivare och då blivit erbjudna väsentligt högre lön. I nästa steg har vi haft uppenbara svårigheter att rekrytera och löneläget har då varit en försvårande faktor.

Vi ser att förvaltningens verksamheter, liksom övriga samhället, under året börjat återgå till ett normalläge efter pandemin. Sjukfrånvaron, liksom tillfällig föräldrapenning för vård av barn, ligger fortsatt något högre än vanligt.

Under 2025 har ledningsgruppen tillsammans med förvaltningens enheter fortsatt arbetet med Servicekontorets fyra kritiska framgångsfaktorer; ”medarbetare”, ”ekonomi”, ”kunder” och ”process” som identifierats i ledningsgruppens strategiska arbete ROS (Resultatorienterad styrning).

Beslutsunderlag

Personalekonomisk redovisning 2025 Servicekontoret

Samverkan

FSG 2025-03-12

Beslutet expedieras till

Stadsledningskansliet, Personal- och förhandling

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Personalekonomisk redovisning 2025 Servicekontoret

LG: 2026-02-25

FSG: 2026-03-12

Beslutad på SN: 2026-03-17

Inledning

Servicekontorets personalekonomiska redovisning är ett dokument som beskriver verksamheten ur ett personalekonomiskt perspektiv. Vi jämför nyckeltal över tid för att se hur olika faktorer förändras. Redovisningen ska också fungera som vägvisare framåt och vara till hjälp när vi beslutar om satsningar inom personalområdet.

Precis som tidigare år dubbelrapporterar vi i regel inte uppgifter som finns i andra styrdokument. Det gäller till exempel det som ingår i lönekartläggningen och inrapporteringarna till kommunens centrala personalekonomiska redovisning. För jämförelser med andra förvaltningar i Borås Stad och andra kommuner hänvisar vi till Borås Stads Personalekonomiska redovisning 2025.

En viss statistisk felmarginal kan förekomma på grund av organisationsförändringar som gjorts de senaste åren.

SERVICEKONTORET

Tobias Karlsson
HR-specialist

Innehållsförteckning

1	Personalvolym	4
1.1	Antal anställda	4
1.2	Anställda fördelade efter kön och medelsysselsättningsgrad	5
2	Åldersstruktur	5
2.1	Medelålder och åldersfördelning	5
3	Personalplanering	6
3.1	Personalomsättning	7
3.2	Personalplanering och framtida rekryteringsbehov	7
4	Resursanvändning – arbetad tid och frånvaro	9
4.1	Arbetad tid och frånvaro	9
5	Sjukfrånvaro och rehabilitering	9
5.1	Sjukfrånvaro	9
5.2	Sjukfrånvaro, intervall	10
5.3	Rehabilitering	11
6	Systematiskt arbetsmiljöarbete, samverkan och hälsa	12
6.1	Systematiskt arbetsmiljöarbete och samverkan	12
6.2	Arbetsskador och tillbud	13
6.3	Hälsa och friskvård	14
6.3.1	Friskvårdsbidrag	14
6.4	Långtidsfrisk	15
6.4.1	Långtidsfrisk 1 år	15
6.4.2	Andel långtidsfriska per yrkeskategori	15
7	Lönefrågor	16
8	Personalutveckling	17
8.1	Personalutveckling	17
9	Personalkostnader	18
10	Framåtblick	18

1 Personalvolym

Den personalekonomiska redovisningen avser i första hand månadsavlönade, alltså tillsvidareanställda och visstidsanställda. I de fall intermittent anställda (timavlönade) också ingår anges det. Siffrorna visar alltid förhållandena per den 1 november, om inget annat anges.

1.1 Antal anställda

Tabell nr 1: Antalet anställda, antalet anställningar samt antalet årsarbetare 2020-2025

	Tillsvidare- anställda	Visstids- anställda	Totalt antal anställda	Antal årsarbetare*)
2020	368	33	401	363
2021	361	27	388	355
2022	362	37	399	354
2023	376	39	415	369
2024	405	39	444	398
2025	394	50	444	388

*) Årsarbetare är ett schablonmått där ett årsarbete motsvarar 1 700 årstimmar. Siffrorna för årsarbetare avser endast tillsvidareanställda.

Antalet anställda uppgick den 1 november 2025 till totalt 444. Totalt sett är det samma resultat jämfört med föregående år. Det är antalet tillsvidareanställda som minskat och antalet visstidsanställda som ökat. Fler vikarier har anställts på grund av ökat antal tjänstledigheter, fler säsongsanställda har varit anställda och fler anställda på s.k. SÄVA-anställning har erbjudits anställningar samt förlängts. En annan orsak till att antalet visstidsanställda ökat är att förvaltningen till följd av ett samarbetsprojekt med Tekniska förvaltningen kunnat erbjuda fler säsongsanställda anställningar över vintern där förvaltningarna gemensamt utför naturvårdsuppdag.

Under året har vi haft flera pensionsavgångar som lett till minskningar av antalet tillsvidareanställda.

I den mån vi kan försöker vi minska antalet timavlönade och månadsanställer när vi i förväg vet hur mycket ersättaren ska arbeta. Exempel på tillfällen då vi använder timavlönad personal kan vara vid idrottsevenemang, korttidssjukfrånvaro, för extra storstädningar inom lokalvården samt i huvudväxeln eller i vår personalrestaurang och matsal.

1.2 Anställda fördelade efter kön och medelsysselsättningsgrad

Tabell nr 2: Antal anställda fördelat efter kön och medelsysselsättningsgrad

Kön	Antal anställda	Andel i %	Medelsysselsättningsgrad
Kvinnor	124	27,9	99,2
Män	320	72,1	99,3
Totalt	444	100	99,3

Under 2025 kan vi, om vi tittar procentuellt, se en marginell minskning av andelen kvinnor anställda på förvaltningen. Servicekontoret är en mansdominerad förvaltning och en ökad balans sett till kön inom grupperna har en positiv inverkan åt båda håll. Vi arbetar därför i den mån vi kan med att få grupperna mer jämställda, även om det ibland kan vara svårt. Generellt sett finns det exempelvis inte många kvinnliga IT-tekniker, eller manliga assistenter.

Vad gäller medelsysselsättningsgraden är den i princip oförändrad jämfört med föregående år (2024: 99,2%). Värt att nämna i sammanhanget är att detta till stor del förklaras av anställda med icke tidsbegränsade sjukersättningar, i några enstaka fall har även medarbetare av andra skäl valt att arbeta deltid. Med en sysselsättningsgrad på 99,3 % kan vi emellertid konstatera att majoriteten av våra medarbetare arbetar heltid.

Servicekontoret hade totalt 444 anställda (den 1 nov 2025)

Antal tillsvidareanställda: 394 st.

Antal visstidsanställda: 50 st.

Av tillsvidare- och visstidsanställda var 124 st. (27.9 %) kvinnor och 320 st. (72,1%) män

Medelsysselsättningsgrad var 99,3 %

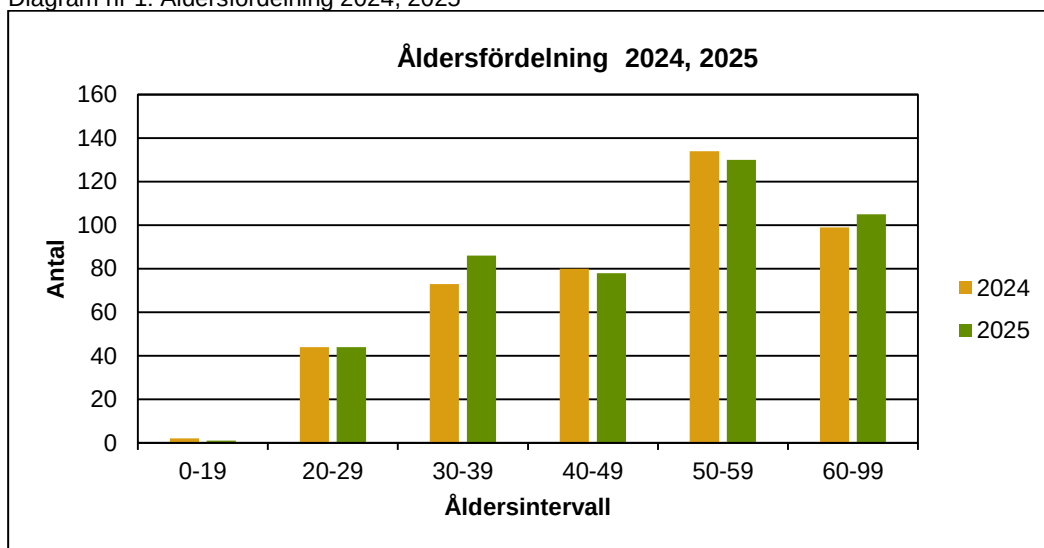
2 Åldersstruktur

2.1 Medelålder och åldersfördelning

Servicekontoret har liksom flera andra förvaltningar inom Borås Stad en sned åldersfördelning. Variationen är relativt liten från år till år. År 2025 var medelåldern på Servicekontoret 49,1 år för tillsvidareanställd personal och 39,3 år för visstidsanställd personal (år 2024 var motsvarande siffra 48,9 år för tillsvidareanställda och 37,8 år för visstidsanställda). Det gör att medelåldern på Servicekontoret betraktas som hög eller mycket hög.

Det är följaktligen en skillnad i medelålder bland tillsvidareanställd personal och visstidsanställd personal.

Diagram nr 1: Åldersfördelning 2024, 2025



Likt förgående år kan vi, i ovanstående diagram, se att ett generationsskifte pågår på Servicekontoret och kommer sannolikt att så fortsätta under flera år framåt. Vid nyanställningar anställs ofta medarbetare i de yngre åldersgrupperna. Värt att poängtera är att hela 29 % av våra medarbetare tillhör åldersgruppen 50-59 år. Vi har vid flera tillfällen sett att man börjar sin yrkesmässiga karriär hos oss och sedan går vidare till annan arbetsgivare i flera år, för att sedan komma tillbaka och avsluta sin yrkeskarriär hos oss.

Av Servicekontorets anställda är 24 % över 60 år och kommer att gå i pension inom ett par år. Vi har tidigare år uppmärksammat att pensionssystemet är flexibelt och det gör det svårt för oss att beräkna hur många som kommer att gå i pension per år framöver. På grund av att vi har varierande verksamheter på förvaltningen har vi sett att vissa väljer att sluta arbeta före 65 års ålder och att vissa vill arbeta kvar några år efter att de fyllt 65 år. Så har det varit även under år 2025.

Medelåldern för tillsvidareanställd och tidsbegränsat anställd personal var 2025 var 48 år

Den största åldersgruppen är de mellan 50-59 år, hela 29 % av de anställda tillhör den gruppen

Pensionsåldern är flexibel och det gör det svårt att beräkna hur många som kommer att gå i pension inom det närmaste året

3 Personalplanering

Förvaltningen arbetar aktivt med personalplanering. Vi försöker att vara flexibla och låna ut personal mellan avdelningarna vid behov. Vid upp- eller nedgångar i verksamheten försöker vi snabbt anpassa vår personalstyrka efter behov på bästa sätt, till exempel genom kompetensutveckling eller intern omflyttning.

Detta gäller även om man behöver byta arbetsuppgifter på grund av rehabiliteringsskäl (se mer under kapitel 5).

Vi strävar efter en så bred kompetens som möjligt hos våra medarbetare, vilket ökar flexibiliteten i de uppdrag vi kan ta oss an. Vi satsar därför mycket på kompetensutveckling för förvaltningens medarbetare. Som ett exempel använder vi oss av en databas för dokumentation över vilka kurser och utbildningar våra medarbetare har genomgått. På så sätt får vi en bra överblick över vilken kompetens som finns på förvaltningen. Vi kontrollerar även fortlöpande vilka lagstadgade utbildningar och övriga grundläggande utbildningar som behöver uppdateras.

För chefer i Borås Stad finns ett särskilt utbildningsprogram, som sträcker sig över flera år. Vi anordnar även interna chefsutbildningar inom Servicekontoret, exempelvis workshop gällande löneöversynsprocessen och sedan år 2024 har vi ett nytt koncept "Ledarforum". Ledarforum pågår under en förmiddag fyra gånger/år. Alla chefer bjuds in och syftet är att utbyta erfarenheter, skapa en "vi-känsla" och att ta upp aktuella ämnen.

En planeringsfråga vi arbetar löpande med är konverterings- och företrädesregler enligt Lagen om anställningsskydd (LAS). All anställningstid i Borås Stad räknas, vilket betyder att även om en medarbetare inte har varit anställd länge på Servicekontoret kan hon/han ha varit det på andra förvaltningar inom Borås Stad. Vi för därför dokumentation över antal anställningsdagar för våra visstidsanställda medarbetare.

3.1 Personalomsättning

Tabell nr 3: underlag för uträkning av personalomsättning (tillsvidareanställda) 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Andel som börjat (%)	2	6	6	7	6
Andel som slutat (%)	8	9	9	6	7
Nettoförändring (%)	- 6	- 3	- 3	+ 1	+1

(d.v.s. andel som börjat minus andel som slutar)

Personalomsättningen för år 2025 var +1 %. Vi kan konstatera att det är en större andel som börjat än som har slutat hos oss. När en person säger upp sig eller slutar gör vi alltid en analys för hur det ser ut för enheten och förvaltningen, för att på så sätt kartlägga hur behovet ser ut av att tillsätta på nytt ser ut samt vilken kompetens som behövs. Vi vill dock påpeka att det finns olika kodning kring att avsluta en anställning och det kan göra att siffrorna ovan är något osäkra.

3.2 Personalplanering och framtida rekryteringsbehov

Som vi tidigare redovisat är åldersfördelningen bland medarbetarna ojämn. Det finns fler äldre (>45 år) än yngre (<30 år). Många kommer att gå i pension under de närmaste åren. Som vi tidigare har nämnt, kommer vi framöver se att fler medarbetare, särskilt bland de yngre, väljer att sluta på grund av andra skäl då det blir allt vanligare att man byter arbetsgivare mer frekvent. I dagens

samhälle ser många det som en möjlighet att både utvecklas samt att kunna påverka sin löneutveckling positivt.

Vi påverkas även av det som händer i omvärlden, både konjunkturmässigt och organisationsmässigt i Borås Stad. Det är flera faktorer att ta hänsyn till och vi arbetar aktivt med att bevaka vår omvärld, till exempel när det gäller löner. Det här är en mycket viktig uppgift då vi sett svårigheter med att rekrytera erfaren personal, t.ex. inom IT och VA. En kommun ska inte vara löneledande eller nödvändigtvis ligga i nivå med de aktörer/sektorer vi konkurrerar om medarbetare med. Däremot ser vi att skillnaderna inte kan vara för stora, för då vi kommer få svårt att bemanna för våra uppdrag.

Under år 2025 hade vi 33 rekryteringsärenden (jmf år 2024: 23 ärenden, år 2023: 26 ärenden). Bland dessa rekryteringsärenden finns ärenden där fler än en person anställs för tjänsten, som till exempel när vi rekryterade anläggningsarbetare, säsongsanställda till markskötsel och parkskötsel. Flera rekryteringsärenden har fått läggas ned då det inte gått att hitta kandidater med rätt kompetens eller på grund av rådande löneläge.

Utöver de 33 rekryteringsärenden som är anställningar som är längre än sex månader eller tillsvidaretjänster har vi även genomfört rekryteringar för kortare tidsbegränsade anställningar. Dessa finns inte nämnda i statistiken ovan, men är dock rekryteringar som krävt både tid och arbete. Det kan röra sig om anställning på säsong eller särskilda visstidsanställningar som är kortare än sex månader.

Vi arbetar sedan flera år tillbaka med rekryteringsverktyget Garuda för att rekrytera kompetensbaserat och strukturerat samt för att motverka alla former av diskriminering i rekryteringsprocessen. Under 2025 har alla rekryteringar gjorts enligt Garuda, bortsett från rekrytering av säsongsanställd personal.

Vi arbetar med en kvalitetssäkrad rekryteringsprocess i alla steg och vi använder oss av Garudas verktyg för en kompetensbaserad och strukturerad rekrytering

Under 2025 hade vi 33 rekryteringsärenden

4 Resursanvändning – arbetad tid och frånvaro

Nedan följer en redovisning av arbetad tid, frånvaro, övertid och mertid.

4.1 Arbetad tid och frånvaro

Tabell nr 4: arbetad tid och frånvaro, i timmar 2024-2025

	2024	2025
Total utförd arbetstid inkluderar planerad tid, övertid, mertid/fyllnadstid (total övertid) (varav övertid inom beredskapstjänstgöring)	680 048 (13 393) (5 663)	681 366 (13 408) (4 636)
Frånvaro (inkl. t.ex. sjukfrånvaro, studie- och föräldraledighet)	-199 769	-201 043
Verklig arbetad tid	480 279	480 323

Observera att ”verklig arbetad tid” inte ska blandas ihop med debiterbar tid.

I ”verklig arbetad tid” ingår också tid för till exempel utbildningar, arbetsplatsträffar, informationsmöten och vård av maskiner och utrustning.

Vi kan se att den totala frånvaron har ökat. En delorsak till detta är att vi utifrån lagstiftning behöver kompensera för veckovila, bruten dygnsvila samt utifrån vilotidsbestämmelser från vägarbetsbalken, kör- och vilotidsbestämmelserna samt arbetstidslagen. En annan trolig orsak för ökningen av frånvaro går att härleda till ökat VAB-uttag (vård av barn). Även den högre korttidssjukfrånvaro har bidragit till en ökad frånvaro.

Servicekontoret ska vara aktiva vid extraordinära och oförutsedda händelser och tillhandahålla resurser som vid behov kan mobiliseras med mycket kort varsel. För att utföra vårt uppdrag har vi alltid någon form av beredskapsorganisation dygnet runt under hela året. Beredskapsuppdrag för 2025 fanns för fastighet, vatten och avlopp, samt vinterväghållning.

5 Sjukfrånvaro och rehabilitering

Nedan redovisas antal sjukfrånvarodagar inklusive sjukersättning under årsperioden 1 januari – 31 december 2025 för all tillsvidare- och visstidsanställd personal. Precis som förut redovisas sjukfrånvaron i kalendersjukdagar. En sjukdag räknas alltså som **en** sjukdag oavsett omfattningen på sjukskrivningen. Med i statistiken är även de som har icke-tidsbegränsade sjukersättningar efter beslut av Försäkringskassan.

5.1 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron på Servicekontoret för 2025 var 7,3 % (för kvinnor 10,8 % och för män 6 %). Det är en minskning mot föregående år då den totala sjukfrånvaron för Servicekontoret var 7,5 %. Även Borås Stads totala sjukfrånvaro har minskat med 0,2 % jämfört med 2024. Borås Stads sjukfrånvaro uppgick 2025 till 8,1 % (för kvinnor 9 % och för män 5,8 %).

Anledningarna till de uppkomna sjukskrivningarna är flera, några exempel är ångest- och depressionsrelaterade sjukdomar, men det kan också handla om hjärt- och kärlsjukdomar, förslitningsskador och långa rehabiliteringsperioder i samband med sjukdom. När det gäller de långa sjukfallen är det främst

sjukdomar där vi har svårt att på förhand bedöma vad konsekvensen blir och hur lång sjukskrivningsperioden kommer att bli. Det arbetslivsinriktade rehabiliteringsansvaret ligger alltid på arbetsgivaren, oavsett anledning till sjukskrivningen.

Tabell nr 5: Sjukfrånvaro år 2020-2025

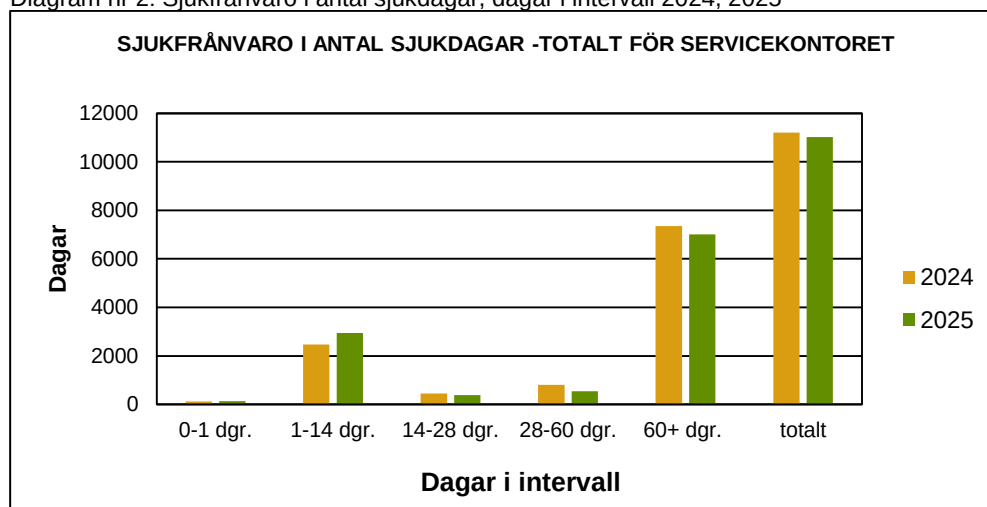
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Sjukfrånvaro i %	6,4	6,1	6,4	7,0	7,5	7,3

Total sjukfrånvaron för Servicekontoret angivet i %

En viss sjukfrånvaro kommer alltid att finnas, men det gäller att noga analysera den för att hitta eventuella samband mellan arbetsmiljöfaktorer, kopplingar till åldersstruktur eller annat som kan påverka. Ett annat begrepp att ta hänsyn till är ”optimal sjuknivå”, alltså en rimlig nivå (man brukar tala om 2-4 %). En ”för låg” sjukfrånvaro skulle kunna vara tecken på att medarbetarna går till arbetet trots att de egentligen är sjuka.

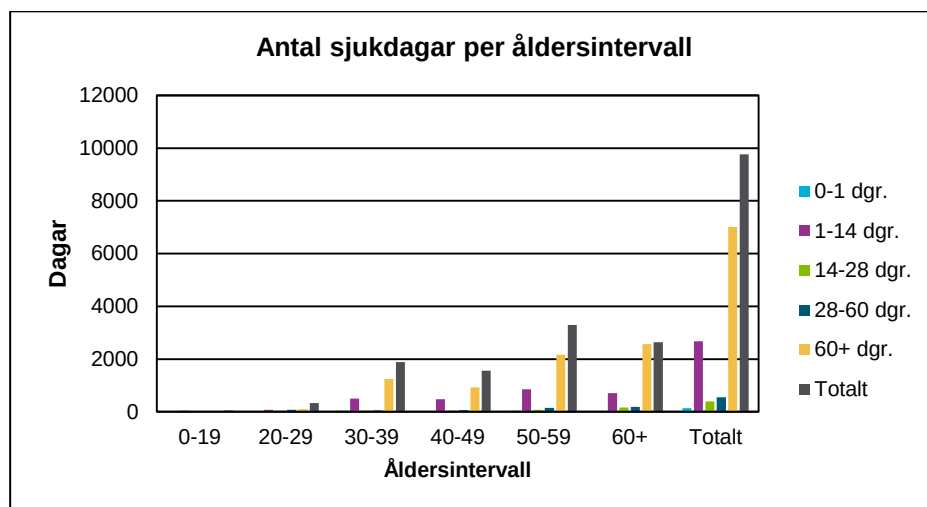
5.2 Sjukfrånvaro, intervall

Diagram nr 2: Sjukfrånvaro i antal sjukdagar, dagar i intervall 2024, 2025



Ovanstående diagram visar sjukfrånvaro i antal sjukdagar fördelat i intervall (år 2024, 2025). Som vi presenterat tidigare uppgår den totala sjukfrånvaron för år 2025 till 7,3 %. Vi kan se att det är korttidsfrånvarodagar 1–14 som ökat, medan antalet sjukdagar i intervallet 60+ dagar minskat något

Diagram nr 3: Antal sjukdagar per ålderskategori 2025



I ovanstående diagram ser vi antalet sjukdagar fördelat på ålderskategori. Vi ser att åldersgruppen 50-59 år är den grupp med störst andel korttidsfrånvaro (1-14 dagar). Gruppen 60+ har högst andel sjukfrånvaro motsvarande 60+ dagar eller mer.

Tabell nr 6: Sjukfrånvaro 2025 utifrån yrkesgrupp

	0-1dgr	1-14dgr	14-28 dgr	28-60 dgr	60+ dgr	Totalt
Chefer	3%	3%	0%	12%	1%	2%
Administrativ personal	44 %	28 %	18 %	19 %	45 %	38 %
Kollektivanställda	53 %	69 %	82%	69%	54%	60%

Ovanstående tabell är ny sedan två år tillbaka i vår Personalekonomiska redovisning. Tabellen visar antalet sjukdagar per yrkeskategori för år 2025. Vi kan se att gruppen kollektivanställda ligger högst på respektive sjukdomsintervall. Yrkesgruppen administrativ personal ligger högt inom sjukdomsintervallet 60 sjukdagar eller mer samt på 0-1 sjukdagar. Cheferna har generellt sett en låg sjukfrånvaro under 2025.

5.3 Rehabilitering

Under år 2025 tillkom 18 stycken nya rehabiliteringsärenden (sju kvinnor och elva män). Många rehabiliteringsärenden är svåra för oss som arbetsgivare att förebygga och det tar ofta lång tid att bli helt frisk.

Under år 2025 avslutades totalt elva rehabiliteringsärenden (fem kvinnor och sex män) och när året var slut fanns det sju pågående fall (två kvinnor och fem män). Likt förgående år är det männen som dominerar rehabiliteringsstatistiken, dock är det värt att poängtera att vi är en mansdominerad förvaltning.

Chefer på Servicekontoret arbetar aktivt med sjukskrivningarna och rehabiliteringsärendena tillsammans med HR-funktionen. HR-funktionen tar fram sjukstatistik en gång i månaden, och tittar då på hur det sett ut den senaste månaden och även på hur det sett ut ett år tillbaka. Vid behov tar HR-funktionen kontakt med chefen för att se om det t.ex. behövs insatser av något slag.

Det är chefen som är ansvarig för rehabiliteringsärendet, även om HR-specialisten kan bidra med värdefull expertkunskap och rådgivning inom området. HR-specialisten kan till exempel vara behjälplig med att tolka de arbetsrättsliga reglerna i samband med rehabiliteringen, eller med att medverka på rehabiliteringsmöten med Försäkringskassan, Företagshälsovården och Primärvården.

Sjukfrånvaron uppgick under 2025 till 7,3 %

6 Systematiskt arbetsmiljöarbete, samverkan och hälsa

I begreppet arbetsmiljö ingår allt som har med vår miljö i arbetet att göra, både fysiskt, organisatoriskt och psykosocialt. Här ingår också de hälsostrategiska frågorna och det som man normalt kallar för friskvård. Det är alltså ett mycket vitt begrepp.

Ledningsgruppen har tagit upp frågor om hälsa, hälsoutveckling och friskvård vid ett flertal ledningsgruppsmöten under året. Ett syfte har varit att tydliggöra vad vi satsar på, varför vi gör det och vad vi räknar med att vinsterna ska vara med en viss satsning.

6.1 Systematiskt arbetsmiljöarbete och samverkan

Arbetsgivare och arbetstagare ska samverka kring arbetsmiljön på olika sätt. Vi har därför fortsatt att arbeta efter avtalet samverkan och arbetsmiljö 2017 SKR, under 2025. Vi har olika former för samverkan på olika nivåer i förvaltningen, Förvaltningens samverkansgrupp (FSG), arbetsplatsträffar (API) och medarbetarsamtal. Vi genomför förhandlingar enligt MBL med de fackliga organisationerna när det exempelvis gäller omorganisationer och individärenden.

Förvaltningens samverkansgrupp (FSG) har sammanträtt 11 gånger under det gångna året. På FSG arbetar vi utifrån en fast dagordning och varje part har möjlighet att lyfta frågor i forumet. Vi har diskuterat punkter som ekonomi, kvalitet och miljö, rekryteringar, arbetsskador, tillbud och olycksfall. FSG fungerar också som skyddskommitté och här ges bland annat information om inplanerade skyddsronder samt anmälda skyddsombud.

Alla FSG-protokoll skickas till medarbetarna via e-post. Protokollet anslås också på förvaltningens anslagstavla samt på intranät. Frågor som rör enskilda personärenden förhandlas alltid separat, dessa tas aldrig i FSG.

På arbetsplatsträffarna (APT) samverkar anställda och arbetsledning. Även här har vi en fast dagordning och det ligger stort fokus på utveckling, planering och uppföljning av arbetet. Många av de här frågorna tas också upp på ett naturligt sätt i det dagliga arbetet, verksamhetsplanering för arbetsgrupperna är ett exempel på det. Vid vissa tillfällen har chefen behov av stöd i samband med APT och under 2025 har HR-specialisterna medverkat vid några APT-möten.

Det individuella medarbetarsamtalet har som övergripande mål att bidra till ökade resultat i verksamheten. Här går man igenom verksamhetens mål, vilken väg man ska gå för att uppnå dem och på vilket sätt medarbetaren bidrar till det. Man tar också upp utbildningsbehov och hur det fungerar i det dagliga arbetet.

I lönesamtalet, som är en del av löneöversynsprocessen, handlar det i stället om att se hur väl medarbetaren nått upp till de mål man tidigare har satt upp och bedömningen görs utifrån lönekriterier. Lönekriterierna är gemensamma för hela Borås Stad och diskuteras på respektive APT för att göra tillämpningar av lönekriterierna för arbetsgruppen.

All uppföljningen av SAM (systematiskt arbetsmiljöarbete) görs i verksamhets- och uppföljningssystemet Stratsys SAM. Syftet med användningen av systemet är att cheferna på ett tydligare sätt kan arbeta efter SAM-kalendern som finns i Borås Stad. Stratsys SAM fungerar dels som ett hjälpmedel för cheferna men också som ett uppföljningssystem. Genom att cheferna rapporterar i Stratsys SAM kan HR-funktionen kontrollera att vi följer Borås Stads rutiner kring vårt systematiska arbetsmiljöarbete. Systemet är transparent och såväl övriga förvaltningar i Borås Stad som fackliga företrädare har möjlighet att ta del av informationen som finns i systemet. Det finns inga personuppgifter eller sekretessbelagd information i systemet utan dessa uppgifter, kopplade till arbetsmiljöarbetet, sparas på annan säker plats.

SAM-kalendern innebär många aktiviteter under året och för att underlätta chefernas systematiska arbetsmiljöarbete har HR tillsammans med kommunikatören på förvaltningen tagit fram material till cheferna. Materialet består av digitala presentationer, en för varje månad, och utgår ifrån de aktiviteter som finns i SAM-kalendern. Innehållet i presentationerna bygger på information från Borås Stads hemsida och gör aktiviteterna i SAM-kalendern mer användarvänligt.

6.2 Arbetsskador och tillbud

Totalt har 97 ärenden inrapporterats under året 2025. Av dessa 97 är 47 arbetsskador, 31 tillbud, nio riskobservationer, sex är färdolycksfall och fyra är arbetssjukdom. När man studerar föregående års arbetsskador och tillbud kan man se att de dels berott på den mänskliga faktorn, dels på fel på maskiner samt konstruktioner. Alla arbetsskador och tillbud ska rapporteras till FSG, som

också är förvaltningens skyddskommitté. Allvarliga händelser ska dessutom anmälas till Arbetsmiljöverket.

Vi noterar en fortsatt positiv trend sett till att fler och fler rapporterar in arbetsskador och tillbud under 2025, med en ökning från 2024 på 47 procent. Vi ser fortfarande en utmaning kring att arbetsskador och tillbud inte anmäls i tillräcklig utsträckning. Vi utbildar därför våra chefer inom arbetsmiljöområdet, går igenom ämnet i SAM-kalendern på APT:n samt skriver påminnelser om att anmäla tillbud och arbetsskador i till exempel vår personaltidning ViPS (Vi på Servicekontoret).

6.3 Hälsa och friskvård

Borås Stad erbjuder en rad olika förmåner till anställda. En populär förmån är möjligheten till fritt inträde till kommunens badanläggningar och friskvårdsbidrag på motionsaktiviteter.

Vi har en friskvårdsgrupp på förvaltningen som anordnar flera trivselfrämjande aktiviteter för de anställda. Gruppen har funnits sedan 1994. Medlemmarna i gruppen är även instruktörer i våra hjärt- och lungräddningsutbildningar. Syftet med Servicekontorets friskvårdsaktiviteter är att medarbetare från olika verksamheter kan träffas och lära känna varandra, något som vi tror ökar trivseln i stort. Aktiviteterna är ofta fullbokade och mycket populära.

Tabell nr 7: Översikt över genomförda friskvårdsaktiviteter 2025

Aktivitet	Datum
Dart	2025-02-07
Drejning	2025-03-12
Cykelmekarkväll	2025-03-13
Påskbowling	2025-04-11
Lerduveskytte	2025-04-23
Paddling	2025-05-07
3-kamp Bowlers	2025-08-28
Gokart	2025-09-25
Matlagningskväll	2025-10-23
Självförsvar	2025-10-14
Fritt Måleri	2025-11-19
Trivselkväll	2025-11-24
Julbowling	2025-12-12

Ovan redovisas de aktiviteter som Friskvårdsgruppen arrangerat under 2025. Styrkan i friskvårdsaktiviteterna är den varierande typen av aktiviteter, där ”alla” kan hitta något som intresserar dem.

6.3.1 Friskvårdsbidrag

Som anställd i Borås Stad kan man utnyttja ett friskvårdsbidrag. Bidraget gäller för motionsaktiviteter eller annan friskvård såsom massage och uppgår till 2 000

kronor per år. Nedan redovisas antalet anställda som nyttjat sitt friskvårdsbidrag vid förvaltningen under de senaste tre åren.

Tabell nr 8: Översikt antalet medarbetare som utnyttjat friskvårdsbidraget under 2023–2025

	2023	2024	2025
Antalet medarbetare som utnyttjat friskvårdsbidraget	211	216	238

Som vi kan se i tabellen ovan har antalet personer som utnyttjat friskvårdsbidraget under 2025 ökat jämfört med både 2023 och 2024. Vi brukar några gånger varje år påminna medarbetarna om att utnyttja förmånen till friskvårdsbidrag.

6.4 Långtidsfrisk

I Borås Stad har man sedan ett antal år tillbaka börjat titta på ett nyckeltal som heter långtidsfrisk. En långtidsfrisk person är en person som inte har tagit ut någon sjukdag på antingen ett eller två år (definitionerna varierar). Syftet med införandet av detta nyckeltal är att fokusera på det friska; vilka är det som är friska och vad är det de gör för att inte bli sjuka?

Observera att det kan finnas en viss felmarginal i statistiken dels på grund av att vissa medarbetare går till arbetet även när de är sjuka, dels på grund av att vissa medarbetare väljer att ta ut flexledighet, semester eller liknande vid sjukdom.

6.4.1 Långtidsfrisk 1 år

Tabell nr 9: Översikt över långtidsfrisk 1 år, 2025

	Totalt antal personer	Antal långtidsfriska personer	Andel långtidsfriska personer i % 2025	Andel långtidsfriska personer i % 2024
Män	288	97	33,6	37,2
Kvinnor	114	37	32,4	35,9
Totalt	402	134	33	36,8

Andelen långtidsfriska personer som inte haft en enda sjukdag under 2025 uppgår till 33 % av de anställda vid Servicekontoret. Det är en minskning med 3,8 % jämfört med året 2024.

6.4.2 Andel långtidsfriska per yrkeskategori

Nedanstående tabell är ny sedan 2024 i den Personalekonomiska redovisningen. Den visar andel långtidsfriska per yrkeskategori. Vi har här valt att fokusera på de som har varit långtidsfriska 1 år.

Tabell nr 10: Andel långtidsfriska (1 år) per yrkeskategori 2025

	Totalt antal personer	Antal långtidsfriska personer	Andel långtidsfriska personer i % 2025
Chefer	43	27	62,79
Admin	102	38	37,25
Kollektivanställda	241	66	27,38
Totalt	386	131	34

Vi kan se att gruppen chefer har högst andel långtidsfriska. Kategorin kollektivanställda har lägst andel långtidsfriska. Vi kan se att andelen långtidsfriska har minskat något både för grupperna kollektivanställda, administrativt anställda och chefer har minskat något jämfört med 2024.

Vi vill dock påminna om att statistiken kan vara missvisande då det finns medarbetare som arbetar trots att de är sjuka. De olika tekniska lösningarna för arbete hemifrån har sannolikt bidragit till att de som har haft möjlighet har arbetat hemifrån åtminstone en del av dagen, när de varit lindrigt sjuka. Det finns också medarbetare som tar ut flexledighet eller semester i stället för sjukfrånvaro.

7 Lönefrågor

Avseende lönefrågor hänvisas dessa till 2025 års lönekartläggning samt 2025 års chefslönekartläggning. Kartläggningarna innehåller bland annat statistikjämförelser och omvärldsbevakningar. Dessa ligger till grund i vårt arbete med löneöversynen. Det är utifrån dessa utredningar som ledningsgruppen beslutar om vilka satsningar (fördelning av utrymmet) som vi ser som nödvändiga att genomföra på Servicekontoret.

Centralt i Borås Stad görs en lönekartläggning och en arbetsvärdering för de olika yrkesgrupperna som finns i kommunen. Arbetsvärderingen resulterade i så kallade särskilda satsningar på de yrken där värderingen visade att lönen var för låg (på gruppnivå) i förhållande till de krav som ställs. Här jämfördes yrkesgrupper med varandra (i den mån det anses möjligt), något som en enskild förvaltning har svårt att göra.

För Kommunals avtalsområde var utrymmet för år 2025, 1000 kronor per person varav att 600 kr av den summan var en individgaranti. 400 kr per medarbetare på Kommunals avtalsområde gick ut till lönesättande chef att fördela. Eventuella extrasatsningar togs utöver det tänkta utrymmet för att göra utvalda satsningar inom avtalsområdet. För AKV (Vision, Ledarna och Akademiker SSR) och SACO-förbunden var avtalet sifferlöst men förvaltningen beslutade utifrån ekonomistyrning att utrymmet var 3,4 % per person.

På Servicekontoret genomfördes extrasatsningar på ett antal yrkesgrupper utifrån vår egen lönekartläggning. Under 2025 års löneöversyn gjordes

satsningar på specialistkompetens inom Dataservice, lönekonsulter och tekniker.

Det gjordes även vissa satsningar för att lönemässigt lyfta yngre medarbetare inom olika yrkesområden på förvaltningen samt satsningar för att justera s.k. ”lönesnedsitsar”.

8 Personalutveckling

Att ha rätt person, med rätt kompetens, på rätt plats och vid rätt tidpunkt ställer stora krav både på förvaltningen och på de enskilda medarbetarna. Vi satsar på kompetensutveckling på olika sätt, kopplat till de uppdrag som vi har. Vi strävar efter att hela tiden utgå från de utvecklingsbehov som finns i verksamheten. Mycket av kompetensutvecklingen sker genom lärande i det dagliga arbetet, men för vissa arbetsuppgifter finns lagstadgade krav på att medarbetaren har en viss utbildning (exempelvis utbildning i arbete på väg eller heta arbeten). Det dyker också upp nya krav på utbildningar för att få utföra vissa arbetsuppgifter och/eller att vi får nya uppdrag som gör att vi behöver utöka kompetensen och hela tiden hålla vår personal á jour.

I vissa delar av organisationen kan förutsättningarna inom verksamhetsområdet förändras snabbt, något som ställer höga krav på kompetensförsörjning. Avdelningar som påverkas särskilt är inom Dataservice och Entreprenad. Generellt förändras förutsättningarna av andra skäl också i form av vilken personalomsättning det är och vilka uppdrag förvaltningen har.

De olika avdelningarna och enheterna har därför historiskt sett arbetat med intern kompetensförsörjning på olika sätt.

8.1 Personalutveckling

Under år 2025 har det genomförts flera utbildningar för personalen på Servicekontoret. De har gått flera lagstadgade utbildningar som exempelvis YKB-utbildningar i olika steg, arbete på väg, brandfarliga arbeten, ADR och utmärkningsansvarig för att nämna några. Cheferna har genomgått olika centrala chefsutbildningar, administrativ personal har genomfört utbildningar inom Excel och inom olika lagstiftningsområden som kommunallagen och förvaltningslagen samt offentlighet och sekretess.

Tabell nr 11: utbildningskostnader m.m. (i kr, avrundat till jämna 100-tal) 2025

Avdelning	Utbildning	Kost/logi	Resor	Totalt 2025	Jmf Totalt 2024
Affärsstöd (inkl. Servicechef)	150 074	0	2 211	152 285	152 300
Dataservice	643 406	49 281	19 360	712 047	712 100
Personal- och Löneservice	200 300	7 674	769	208 743	458 400
Entreprenad	1 741 063	49 614	12 517	1 803 194	1 803 200
Fordon Förråd Verkstad	113 220	3 911	4 530	121 661	121 600
Totalt	2 848 063	110 480	39 387	2 997 930	3 247 600

I ovanstående tabell redovisas utbildningskostnader med mera för 2025 och det är det viktigt att notera att i de kostnader som redovisas i tabellen ovan ingår **inte** timkostnad samt produktionsbortfall för de som deltar i utbildningen. Vi utför också en hel del utbildningar i egen regi, där vi alltså inte tar in externa kursledare, och där finns heller ingen debiterad kostnad för deltagarnas timtid.

Kostnaderna för externa utbildningar kan variera mycket från år till år. För året 2025 har Servicekontoret minskat sina utbildningskostnader med åtta procent.

9 Personalkostnader

Tabell nr 12: personalkostnader (i tkr) år 2023-2025

Kostnadsslag	2023	2024	2025
Lön - brutto efter sjukavdrag	166 111	182 222	180 098
Utbetald lön till sjukskrivna	3 809	3 963	4 410
Övertid/mertid	5 169	4 985	4 842
Semesterdagstillägg	3 403	3 443	3 442
OB + beredskapsersättning, övrig lön	4 527	4 526	3 743
Totalt	183 019	200 139	196 535
	(tkr, ink PO 45,18 % 2023, avrundat till närmaste tkr)	(tkr, ink PO 46,47 % 2024, avrundat till närmaste tkr)	(tkr, ink PO 42,04 % 2025, avrundat till närmaste tkr)

I ovanstående tabell redovisas personalkostnaderna för 2023–2025. Vi ser en minskning av personalkostnaderna under 2025. Det beror främst på att OB och beredskapsersättningar har minskat och att löneutbetalningar brutto efter sjukavdrag har minskat.

10 Framåtblick

Under 2026 kommer ett fokusområde för förvaltningen vara att samtliga medarbetarna genomgår förvaltningens digitala utbildningspaket, utifrån ny rutin.

Det har påbörjats ett partsgemensamt arbete med samverkansfrågor på förvaltningen utifrån det reviderade samverkansavtalet som kom under 2024.

Syftet med arbetet är nu att skapa ökad tydlighet och struktur kring den lokala tillämpningen av avtalet på Servicekontoret.

Ett långsiktigt arbete med att kartlägga och arbeta med att minska förvaltningens sjukfrånvaro har påbörjats. Arbetet ska generera en handlingsplan för hur förvaltningen ska arbeta för att nå sitt mål med minskad sjukfrånvaro och ökad hälsa.

Tobias Karlsson
HR-specialist

Yttrande över Remiss Riktlinje Idéburet offentligt partnerskap

Serviceämndens beslut

Serviceämnden beslutar att tillstyrka remissen.

Ärendet i sin helhet

Ärendet har initierats genom att Kommunstyrelsen har skickat ut förslag till riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap på remiss. Syftet är att skapa tydliga och gemensamma ramar för samverkan mellan Borås Stad och idéburna organisationer.

Serviceämnden är positiv till att Borås Stad har gemensamma riktlinjer för denna samverkansform. Riktlinjerna bidrar till tydlighet, transparens och ett strukturerat arbetssätt inom kommunkoncernen. Serviceämndens verksamhet är främst inriktad på att utföra uppdrag åt stadens nämnder och bolag.

Serviceämnden tillstyrker principiellt denna remiss men vill tillföra att vid avslutning av IOP-avtal som har bäring på Serviceämnden kan både maskiner och material vara avvecklat vilket kan medföra nya kostnader vid återtagande av verksamhet.

Beslutsunderlag

1. Missiv: Remiss: Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap 2025-12-17
2. Remiss Borås Stads Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap (IOP) 2026

Beslutet expedieras till

Kommunstyrelsen, KS.diarium@boras.se

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

25. Inkubatorn i Borås AB
26. Nätkraft Borås Holding AB
27. Borås & Co AB
28. Överenskommelsens idéburna samrådsgrupp

De tidigare reglerna för Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) har setts över i sin helhet.

I förslaget till riktlinje finns en koppling till Överenskommelsen, och en definition av vad idéburna organisationer och det civila samhället är har lagts till.

Vad som ska ingå i ett avtal har tagits bort, och det har tillkommit nya rubriker som anger vad som gäller från ett ingående av ett IOP till att ett IOP avslutas. Till riktlinjerna kommer en vägledning att tas fram.

Remissvaren ska ha kommit in till Kommunstyrelsen senast den **2026-03-31**. Remissvaren skickas i elektronisk form till **KS.diarium@boras.se** Ange diarienummer KS 2025-00825 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Nämndens/bolagets yttrande skall innehålla en kort sammanfattning. Denna kommer i normalfallet att användas i den sammanställning av remissvar som ingår i det beslutsunderlag som presenteras för Kommunstyrelsen.

Yttranden skall alltid innehålla ett tydligt ställningstagande till det remitterade ärendet (tillstyrker, avstyrker, avstår från att yttra sig). Reservationer, särskilda yttranden och protokollsanteckningar skall alltid redovisas tillsammans med nämndens/styrelsens beslut.

Kristina Sköld
Handläggare
033 357166

Lisa Jonsson
Handläggare
0760-51 34 90

REMISS

Program

Plan

Policy

• **Riktlinjer**

Borås Stads

**Riktlinjer för idéburet
offentligt partnerskap
(IOP)**

Borås Stads styrdokument

Planerande

PROGRAM – vägval, verksamheter och metoder i riktning för att nå målen i Borås

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

Fastställt av: Kommunstyrelsen

Datum: 2026-xx-xx

För revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Alla nämnder och styrelser

Dnr: KS 2025-00825

Dokumentet gäller till och med: 2030

Globala målen

Detta styrdokument bidrar till följande globala mål:



Riklinjer för idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en samarbetsform där jämbördiga parter mobiliserar för att ta sig an en samhällsutmaning. Tillsammans identifierar och utvecklar de insatser, arbetssätt, metoder och/eller verksamheter för att möta denna utmaning.

I följande riktlinje förtydligas centrala begrepp och principer för IOP, samt kriterier som ska uppfyllas för att Borås Stad ska kunna teckna IOP med idéburna aktörer. Riktlinjen kan kompletteras med nämnds specifika berednings-/handläggningsrutiner.

Överenskommelsen Borås

Riktlinjen är en del av att förverkliga den av Kommunfullmäktige beslutade Överenskommelsen om dialog och samverkan med idéburna organisationer. All samverkan med civilsamhället/ idéburna organisationer utgår från de gemensamma förhållningssätt som är formulerade i Överenskommelsen.

Idéburna organisationer/det civila samhället

Borås Stads definition av det civila samhället bygger på Regeringens prop. 2009/10:55 *"Det civila samhället är en arena som är skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet och där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen."* och på formuleringarna i Överenskommelsen *"Grunden i civilsamhället är ideella föreningar och andra organisationer, som trossamfund, studieförbund, sociala företag och stiftelser. Det finns också aktörer utan formell organisation, till exempel olika nätverk. Dessa organisationer har samhällsnytta och medlemsnytta som främsta mål, samt tar tillvara befolkningens och samhällets intressen utan ekonomisk vinst. I Borås omnämns dessa som idéburna organisationer."*

Kriterier och förutsättningar för idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Borås Stad har valt att definiera IOP utifrån den statliga utredningen *Idéburen välfärd*. (SOU 2019:56)

- Partnerskapet är ett samarbete mellan en eller flera offentliga aktörer och en eller flera idéburna aktörer i välfärden.
- Det syftar till att uppnå ett gemensamt och allmännyttigt mål.
- Såväl den offentliga som den idéburna aktören bidrar med resurser.

Initiativet till ett IOP kan komma såväl från Borås Stad som från idéburen aktör. Sammanfattningsvis kan Borås Stad ingå överenskommelse om IOP i de fall följande förutsättningar är uppfyllda:

- Partnerskapet är förenligt med kommunallagen, och syftar till ett gemensamt mål som svarar mot prioriterade politiska mål och/eller bidrar till att förverkliga kommunala styrdokument.
- Partnerskapet utgör ett komplement till det offentliga utbudet/uppdraget.
- Partnerskapet är förenligt med EU:s statsstödsregler.
- Partnerskapet inte uppfyller kriterierna för offentlig upphandling.
- Partnerskapet tydliggörs i skrift som en samfinansierad samverkansrelation. Parternas respektive bidrag till samverkan ska framgå av den skriftliga överenskommelsen.

Ingående och gemensam målstyrning

- Ansvarig nämnd/styrelse ansvarar för beslut om nytt/förnyat IOP. Om samverkan omfattar fler än en nämnd/styrelse inom Borås Stad utses en huvudansvarig bland dessa.
- Gemensamma målsättningar bör uttryckas och följas upp. Partnerskapet genomsyras av frånvaro av detaljstyrning och krav på åtaganden för den idéburna aktören.
- Den idéburna aktören medges stor frihet att disponera medlen självständigt inom en generellt hållen ram.

Uppföljning och granskning

- Parterna ansvarar gemensamt för uppföljning.
- Ansvarig nämnd/styrelse ansvarar för granskning av att den idéburna aktören lever upp till förutsättningarna som gäller övrig bidragsgivning till idéburna organisationer. Vid behov kan Borås Stad göra utökade granskningar.

Omförhandling och uppsägning

- Båda parter äger rätt till omförhandling/uppsägning om väsentliga förändringar sker i gemensamt identifierade behov.
- Möjligheter att utdöma sanktioner saknas i ett IOP. Återbetalningsskyldighet kan dock bli aktuellt i extraordinära fall (om det visar sig att medlen använts för otillåtna ändamål).



BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Yttrande över remiss: Motion Premie för fällda vildsvin

Serviceämndens beslut

Serviceämnden avstår från att yttra sig över remissen: Premie för fällda vildsvin, då frågan ligger utanför nämndens ansvarsområde.

Ärendet i sin helhet

Ärendet har initierats genom en motion om att utreda införande av viltpremie per fäلت vildsvin samt möjligheten att ersätta jägare för leverans av vildsvinskött till kommunens måltidsverksamhet.

Serviceämndens uppdrag omfattar drift- och servicetjänster inom kommunkoncernen enligt beställar-utförarmodellen. Frågor om jakt, viltförvaltning och ersättningsmodeller för livsmedelsproduktion hanteras inom andra nämnders ansvarsområden.

Mot denna bakgrund bedömer Serviceämnden att motionens innehåll faller utanför nämndens verksamhet och avstår därför från att yttra sig.

Beslutsunderlag

1. Missiv: Remiss: Motion: Premie för fällda vildsvin 2026-02-06
2. Motion Premie för fällda vildsvin 2025-12-11

Beslutet expedieras till

1. Kommunstyrelsen, ks.diarium@boras.se

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Remiss: Motion: Premie för fällda vildsvin

Remissinstanser

1. Tekniska nämnden
2. Grundskolenämnden
3. Förskolenämnden
4. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
5. Servicenämnden
6. Vård- och äldreomsorgsnämnden

Remissvaren ska ha kommit in till Kommunstyrelsen senast den **2026-04-30**.

Remissvaren skickas i elektronisk form till **ks.diarium@boras.se**

Ange diarienummer KS 2025-00851 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Nämndens yttrande skall innehålla en kort sammanfattning. Denna kommer i normalfallet att användas i den sammanställning av remissvar som ingår i det beslutsunderlag som presenteras för Kommunstyrelsen. Nämnden besvarar de delar av motionen som berör deras respektive verksamhetsområden.

Yttranden skall alltid innehålla ett tydligt ställningstagande till det remitterade ärendet (tillstyrker, avstyrker, besvarar eller avstår från att yttra sig).

Reservationer, särskilda yttranden och protokollsanteckningar skall alltid redovisas tillsammans med nämndens beslut.

Melissa Lennartsson
Handläggare
033 357075



PREMIE FÖR FÄLLDA VILDSVIN

Vildsvinsstammen har ökat kraftigt i vår kommun under de senaste åren. Detta orsakar omfattande skador, inte minst för villaägare som drabbas återkommande. Utöver de ekonomiska skadorna skapar den växande vildsvinsstammen också otrygghet i bostadsområden, samt bidrar till fler viltolyckor.

Problemen med en alltför stor vildsvinsstam är inte begränsade till vår kommun. I andra kommuner pågår arbete med att införa en viltpremie till jägare som skjuter vildsvin inom kommunen. I Motala kommun och Kungsbacka kommun är förslagen att premien ska uppgå till 1 000 kronor per godkänt fällt vildsvin. Ett sådant incitament skulle kunna bidra till att minska vildsvinsstammen och reducera skadorna för kommuninvånarna.

I Motala kommun finns också en modell med ersättning till jägare som levererar godkänt vildsvinskött till livsmedelsproduktion. Syftet är dels att ge ett incitament för jakten, men även att öka mängden lokalt viltkött till kommunens måltidsverksamhet. Detta skapar en lokal och hållbar livsmedelsresurs för skola, vård och omsorg.

Borås Stad bör därför undersöka hur vi kan stimulera en ökad och ansvarsfull vildsvinsjakt.

Med anledning av ovan föreslås Kommunfullmäktige besluta:

1. Att ge Kommunstyrelsen i uppdrag att utreda införandet av en viltpremie per fällt vildsvin inom kommunens gränser, samt
2. Att i samma utredning undersöka möjligheten att erbjuda ersättning för viltkött som levereras till kommunen och som kan användas i den kommunala måltidsverksamheten.

För Kristdemokraterna

Niklas Arvidsson
Emanuel Mäkinen



Yttrande över remiss Revidering av allmänna lokala ordningsföreskrifter i Borås Stad

Servicenämndens beslut

Servicenämnden lämnar detta som förslag. Servicenämnden förordar en skrivelse där det framkommer att störande buller skall minimeras för att undvika olägenheter. Skrivelsen bör hänvisa till tidpunkter och generella riktlinjer, se exempel från naturvårdsverket. Skrivelsen bör också klargöra tidpunkt, veckodag och bullernivåer för behov av polismyndighetens tillstånd.

Om Servicenämndens förslag enligt ovan inte tas hänsyn till i sin helhet bör åtminstone skrivelsen omformuleras till att omfatta klockslag. Ystads kommun och Stockholm Stads Allmänna lokala ordningsregler innehåller följande: Arbete som orsakar störande buller, till exempel stenkrossning, pålning och nitning, får inte utan polismyndighetens tillstånd äga rum mellan kl. 22.00 och kl. 07.00.

I övrigt avstår nämnden att yttra sig.

Ärendet i sin helhet

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun skall meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen med stöd av förordningen för bemyndigande för kommuner och länsstyrelser. Servicenämnden lämnar remissvar utifrån nämndens verksamhetsutövning och påverkan kopplat till ordningsföreskrifterna.

Servicenämndens förslag

Servicenämnden noterar i detta förslag en vag och generell skrivning rörande störande buller. Skrivelsen lyder: Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, till exempel stenkrossning, pålning och nitning, får inte ske utan polismyndighetens tillstånd.

Servicenämnden är behov av att kunna utföra en rad arbeten enligt avtal och beställningar som i visst avseende kan anses som störande buller för personer på offentliga platser. Exempel på arbetsuppgifter kan vara sandsopning, lövupptagning, gräsklippning, markrenhållning och markarbeten. Denna generella skrivelse gör det otydligt när polistillstånd behöver sökas.

Servicenämnden förordar en skrivelse där det framkommer att störande buller skall minimeras för att undvika olägenheter. Skrivelsen bör hänvisa till tidpunkter och generella riktlinjer, se exempel från naturvårdsverket. Skrivelsen

bör också klargöra tidpunkt, veckodag och bullernivåer för behov av polismyndighetens tillstånd.

Om Servicenämndens förslag enligt ovan inte tas hänsyn till i sin helhet bör åtminstone skrivelsen omformuleras till att omfatta klockslag. Ystads kommun och Stockholm Stads Allmänna lokala ordningsregler innehåller följande: Arbete som orsakar störande buller, till exempel stenkrossning, pålning och nitning, får inte utan polismyndighetens tillstånd äga rum mellan kl. 22.00 och kl. 07.00.

Beslutsunderlag

1. Protokollsutdrag Kommunstyrelsen 2025-12-08 § 381
2. Missiv: Remiss: Revidering av allmänna lokala ordningsföreskrifter 2025-12-17
3. Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun (förslag på revidering 2025)
4. Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun (spårbara ändringar)

Beslutet expedieras till

1. Kommunstyrelsen, KS.diarium@boras.se

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef



Kommunstyrelsen

§ 381

Dnr KS 2025-004391.1.1.0

Revidering av allmänna lokala ordningsföreskrifter

Kommunstyrelsens beslut

Utan omröstning beslutar Kommunstyrelsen:

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås Stad är reviderade under 2025 och skickas därmed på remiss till nämnder, bolag, förbund och andra berörda myndigheter. Kommunstyrelsen anser därmed att uppdraget är avslutat.

I beslutet deltar inte Ewa Bramstång (MP).

Reservationer

Mot beslutet reserverar sig Annette Carlson (M) och Marie Jöreterg (M) till förmån för sitt yrkande.

Vidare reserverar sig Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) till förmån för sitt yrkande.

Vidare reserverar sig Niklas Arvidsson (KD) och Helena Ishizaki (KD) mot beslutet.

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen beslutade för egen del i ärende 2025-01-13 § 14 ”Svar på Motion: Ordning och reda” att under 2025 slutföra en revidering av de allmänna lokala ordningsföreskrifterna samt att de allmänna lokala ordningsföreskrifterna kommer framöver, liksom styrdokument, följas upp vart fjärde år.

Kommunstyrelsen har under 2025 sett över Borås Stads allmänna lokala ordningsföreskrifter. Reviderat förslag innehåller ändringar på områdena alkoholförtäring, lustgasbruk i berusningssyfte, pyroteknik på idrottsarenor och enpersonsfordon samt laghänvisningar och språk.

En kommuns beslut att anta, ändra eller upphäva lokala ordningsföreskrifter ska omedelbart anmälas till Länsstyrelsen för prövning (3 kap. 13 §. OL). Beslut i Kommunfullmäktige ska föregås av förberedelsearbete som inhämtar synpunkter från berörda myndigheter och organ vilkas verksamhetsområden berörs av de tilltänka föreskrifterna. Kommunstyrelsen kommer efter beslut skicka förslag på reviderade allmänna lokala ordningsföreskrifter på remiss till samtliga nämnder, bolag och förbund samt till Polismyndigheten.

Kommunstyrelsen förväntar, efter inkomna remissvar, att förslaget kommer upp för beslut till Kommunstyrelsen och sedermera Kommunfullmäktige under 2026s första halvår.



Kommunstyrelsen

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås Stad är reviderade under 2025 och skickas därmed på remiss till nämnder, bolag, förbund och andra berörda myndigheter. Kommunstyrelsen anser därmed att uppdraget är avslutat.

Beslutsunderlag

1. Förslag på reviderade allmänna lokala ordningsföreskrifter
2. Förslag på reviderade allmänna lokala ordningsföreskrifter, spårbara ändringar

Förslag och yrkanden

Kommunstyrelsens ordförande Ulf Olsson (S) har föreslagit att Kommunstyrelsen beslutar: Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås Stad är reviderade under 2025 och skickas därmed på remiss till nämnder, bolag, förbund och andra berörda myndigheter. Kommunstyrelsen anser därmed att uppdraget är avslutat.

Kommunalrådet Annette Carlson (M) och Marie Jöreterg (M) yrkar att Kommunstyrelsen beslutar: Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås Stad är reviderade under 2025 och skickas därmed på remiss till nämnder, bolag, förbund och andra berörda myndigheter. Kommunstyrelsen anser därmed att uppdraget är avslutat.

Remissens 13§ ändras till

Polismyndighetens tillstånd krävs för all insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte utgör led i en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning.

När insamlingen ska ske i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd, se bilaga.

Kommunalrådet Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) yrkar att Kommunstyrelsen beslutar: Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås Stad är reviderade under 2025 och skickas därmed på remiss till nämnder, bolag, förbund och andra berörda myndigheter. Kommunstyrelsen anser att §18 justeras till att "Hundägare ska ha samma kontroll över hunden som om den vore kopplad." och att §13 justeras till att gälla all penninginsamling. Uppdraget kan därefter avslutas, se bilaga.

Kommunalrådet Niklas Arvidsson (KD) yrkar bifall till Annette Carlson (M) och Marie Jöretergs (M) yrkande.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på bifall dels till sitt eget förslag och dels till Annette Carlson (M) och Marie Jöretergs (M) yrkande och dels till Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnströms (SD) yrkande och finner förstnämnda proposition med övervägande ja besvarad.

Remiss: Revidering av allmänna lokala ordningsföreskrifter

Kommunstyrelsen har under 2025 haft i uppdrag att revidera Borås Stads allmänna lokala ordningsföreskrifter. Efter beslut om avslutat uppdrag skickar nu Kommunstyrelsen förslaget på remiss.

Beslut i Kommunfullmäktige om ordningsföreskrifter ska föregås av förberedelsearbete som inhämtar synpunkter från berörda myndigheter och organ vilkas verksamhetsområden berörs av de tilltänka föreskrifterna.

Till förslaget om reviderade allmänna lokala ordningsföreskrifter finns ett underlag med spårbara ändringar och kortare förklaringar.

Remissinstanser

1. Samtliga nämnder, bolag och förbund
2. Polismyndigheten i Borås

Remissvaren ska ha kommit in till Kommunstyrelsen senast den **17 mars**. Remissvaren skickas i elektronisk form till KS.diarium@boras.se. Ange diarienummer KS 2025-00439 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Nämndens/bolagets yttrande skall innehålla en kort sammanfattning. Denna kommer i normalfallet att användas i den sammanställning av remissvar som ingår i det beslutsunderlag som presenteras för Kommunstyrelsen.

Yttranden skall alltid innehålla ett tydligt ställningstagande till det remitterade ärendet (tillstyrker, avstyrker, besvarad, avstår från att yttra sig). Reservationer, särskilda yttranden och protokollsanteckningar skall alltid redovisas tillsammans med nämndens/styrelsens beslut.

Eric Andell
Handläggare
033 358090

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Fastställda av Kommunfullmäktige: 1995-12-14, ändrad 1997-09-18, 1998-05-28 och 2025-XX-XX

Gäller fr o m: 2025-XX-XX

Borås kommun föreskriver följande med stöd av 1 § förordningen med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen.

Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområde

1 §

Grundläggande bestämmelser om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats finns i 3 kap ordningslagen.

Dessa lokala ordningsföreskrifter innehåller ytterligare bestämmelser om hur den allmänna ordningen i Borås kommun ska upprätthållas. Bestämmelserna i 8 § har till syfte att hindra att människors hälsa eller egendom skadas till följd av användningen av pyrotekniska varor.

2 §

Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap 2 § första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges.

För områden som kommunen har upplåtit till torghandel gäller också kommunens föreskrifter om torghandel.

3 §

Vid tillämpningen av 3 kap. ordningslagen och dessa föreskrifter ska, med stöd av 1 kap 2 § andra stycket ordningslagen, följande områden jämföras med offentlig plats: Begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) och friluftsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).

4 §

Innan polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt 7 §, 8 §, 11 § första stycket, 12 och 13 §§ och 21 § bör kommunen ges tillfälle att yttra sig.

Lastning av varor med mera

5 §

Vid lastning, forsling, lossning och annan liknande hantering ska den som är ansvarig för åtgärden göra vad som behövs för att undvika att allmänheten utsätts för tillfälliga olägenheter genom damm, spill eller dålig lukt.

Avlastning och uppläggning av gods får inte ske så att brandposter, brandsläckningsutrustningar, utrymningsvägar eller räddningsvägar blockeras eller att räddningstjänstens arbete hindras.

Schaktning, grävning med mera

6 §

Den som är ansvarig för upptagande av grus, jord eller sand, tippning av fyllnadsmassor, schaktning, grävning eller annat liknande arbete ska se till att det sker på ett sådant sätt att allmänheten utsätts för minsta möjliga olägenhet.

Störande buller

7 §

Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, till exempel stenkrossning, pålning och nitning, får inte ske utan polismyndighetens tillstånd.

Fyrverkerier och annan pyroteknik

8 §

Raketer och andra pyrotekniska varor får inte införas på kommunala idrottsarenor.

Containrar

9 §

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container, som ska ställas upp på en offentlig plats, är skyldig att tydligt märka containern med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer.

Utplacering av en container eller annan anordning får inte hindra räddningstjänstens arbete eller blockera brandposter, brandsläckningsutrustningar, utrymningsvägar eller räddningsvägar. Vidare får inte framkomligheten för gång- och cykeltrafik hindras helt.

Markiser, flaggor och skyltar

10 §

Markiser, flaggor, skyltar och andra hinder som exempelvis en brevlåda får inte sättas upp så att de skjuter ut över en gångbana på lägre höjd än 2,3 meter eller över en körbana på lägre höjd än 4,5 meter eller över en gång- och cykelbana på lägre höjd än 3,0 meter.

Affischering

11 §

Affischer, annonser eller liknande anslag får inte utan tillstånd av polismyndigheten sättas upp på sådana husväggar, staket, stolpar eller liknande som är vänd mot offentlig plats.

Tillstånd behövs inte för att sätta upp anslag på tavlor, pelare eller andra liknande anordningar som är avsedda för detta ändamål. Inte heller krävs tillstånd för näringsidkare att sätta upp annonser och andra tillkännagivanden som avser näringsidkarens rörelse på byggnad där rörelsen finns.

Högtalarutsändning

12 §

Information, reklam, propaganda eller andra budskap som riktar sig till personer på offentliga platser, får inte ske genom högtalare eller liknande utan tillstånd av polismyndigheten.

Insamling av pengar

13 §

Polismyndighetens tillstånd krävs för aktiv insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte utgör led i en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning.

När insamlingen ska ske i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd.

Förbjuden förtäring av alkohol och bruk av lustgas

14 §

Spritdrycker, vin och starköl eller andra jästa alkoholdrycker med motsvarande alkoholhalt som starköl får inte förtäras, annat än i samband med tillåten utskänkning av sådana drycker, inom ett område som begränsas av Sturegatan, Åsbogatan, Arlagatan, Fabriksgatan, Sven Eriksonsgatan och Yxhammarsgatan och inte heller på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1). I parker med lekplatser får spritdrycker, vin och starköl eller andra jästa alkoholdrycker med motsvarande alkoholhalt som starköl inte förtäras närmare än 20 meter från lekplats.

På offentlig plats eller på plats som jämställs med offentlig plats inom ovan nämnda områden samt i alla parker får inte heller lustgas brukas i berusningssyfte.

Tillfällig försäljning

15 §

Tillfällig försäljning får inte ske inom ett område som begränsas av Kungsgatan, Arlagatan, Fabriksgatan, Sven Eriksonsgatan, Södra Nybrogatan och Järnvägsgatan.

Med tillfällig försäljning avses sådan gatuförsäljning som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför inte kräver tillstånd enligt 3 kap 1 § ordningslagen.

Camping

16 §

Camping får inte ske på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, parkeringsplatser som är avsedda för allmänheten, i parker och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1).

Hundar

17 §

Hundens ägare, den som tagit emot en hund för underhåll eller nyttjande eller den som endast tillfälligt vårdar en hund är skyldig att följa bestämmelserna i 18 och 19 §§. Det som sägs i dessa paragrafer gäller inte för ledarhund för synskadad person, för signal- och servicehund för funktionsnedsatt eller för polishund i tjänst.

18 §

Hundar ska hållas kopplade på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, i parker, på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) och fritidsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).

Under tidsperioden 15/5-31/8 varje år gäller badförbud för hundar på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1), med undantag för Sjöbo badplats och Furusjöns badplats.

Under perioden 1/5-31/8 får hundar inte vistas på badplatsområdet vid Almenäs fritidsområde.

19 §

På offentlig plats och begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) ska avfall efter hundar plockas upp.

Ridning

20 §

Ridning får inte ske i fritidsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).

Hästar får inte vistas på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1)

Förbudet för hästar att vistas på badplatser gäller under tidsperioden 1/5-31/8 varje år.

Uthyrning av enpersonsfordon

21 §

Tillstånd krävs av Polismyndigheten för att bedriva uthyrning av enpersonsfordon (sparkcyklar, cyklar, mopeder och liknande) inom Borås tätort enligt bilagd kartbilaga (bil 5), oberoende av om de har ett eller flera hjul, en sitt- eller ståplats för föraren och om de är försedda med motor eller inte.

Enpersonsfordon får inte lämnas som hinder på gång-, cykel- och körbana.

Avgift för att använda offentlig plats

22 §

För användning av offentlig plats och område som kommunen jämställt med sådan plats har kommunen rätt att ta ut en avgift enligt de grunder som har beslutats av Kommunfullmäktige.

Överträdelse av lokal ordningsföreskrift

23 §

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot någon bestämmelse i dessa allmänna lokala ordningsföreskrifter kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I ordningslagen finns också bestämmelser om förelägganden och förverkande.

Bilaga 1 till allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Förteckning över kommunala badplatser

Centralorten

Almenäs badplats
Byttorps badplats, även kallad Kolbränningen
Kypesjöns badplats
Sjöbo badplats (hundbadplats)
Transås badplats

Sandared/Sjömarken/Sandhult

Rydets badplats, Sandared
Sandareds badplats
Sjömarkens badplats
Östra Valsjöns badplats, Hedared

Viskafors/Rydboholm

Bogryds badplats
Bua badplats, Seglora
Furusjöns badplats, Rydboholm (hundbadplats)
Storsjöns badplats, Viskafors

Dalsjöfors/Rångedala

Dalsjöns badplats
Hofsnäs badplats
Marsjöns badplats, Rångedala
Rammassjöns badplats, Dannike
Skansasjöns badplats, Aplared
Tolkens badplats, Åspered

Fristad

Asklanda badplats, även kallad Långgrund
Frufällans badplats
Skalle badplats
Sparsörs badplats, även kallad Vasseviken
Tämta badplats, även kallad Kilsand

Bilaga 2 till allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Förteckning över motionsspår och fritidsområden

Motionsspår och vandringsleder

Gässlösa

Hestra/Kolbränningen

Kypegården

Kransmossen

Sandaredsån

Skidspår

Skidstation/Ymergården

Elljuspår

Bodavallen

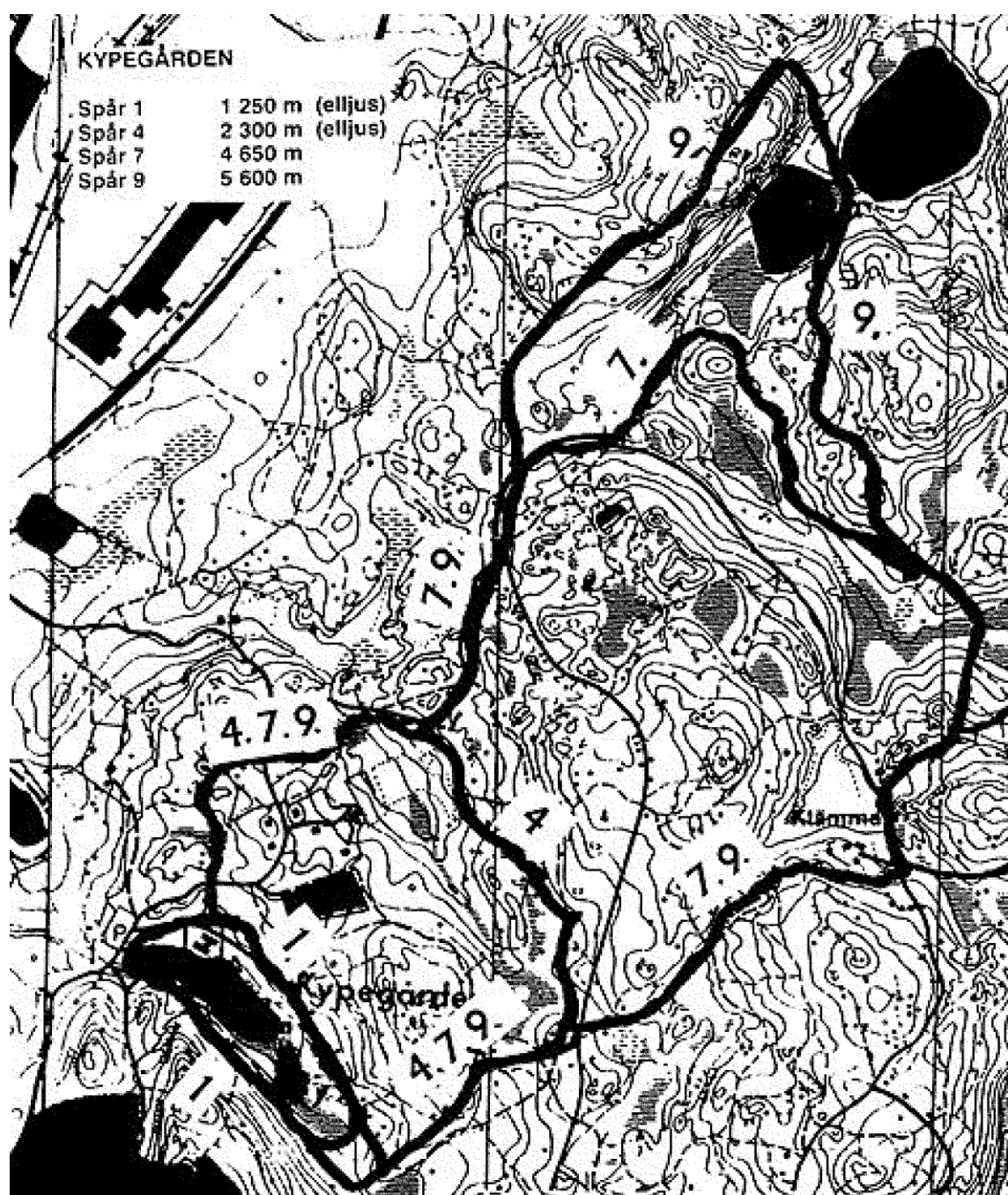
Rya åsar

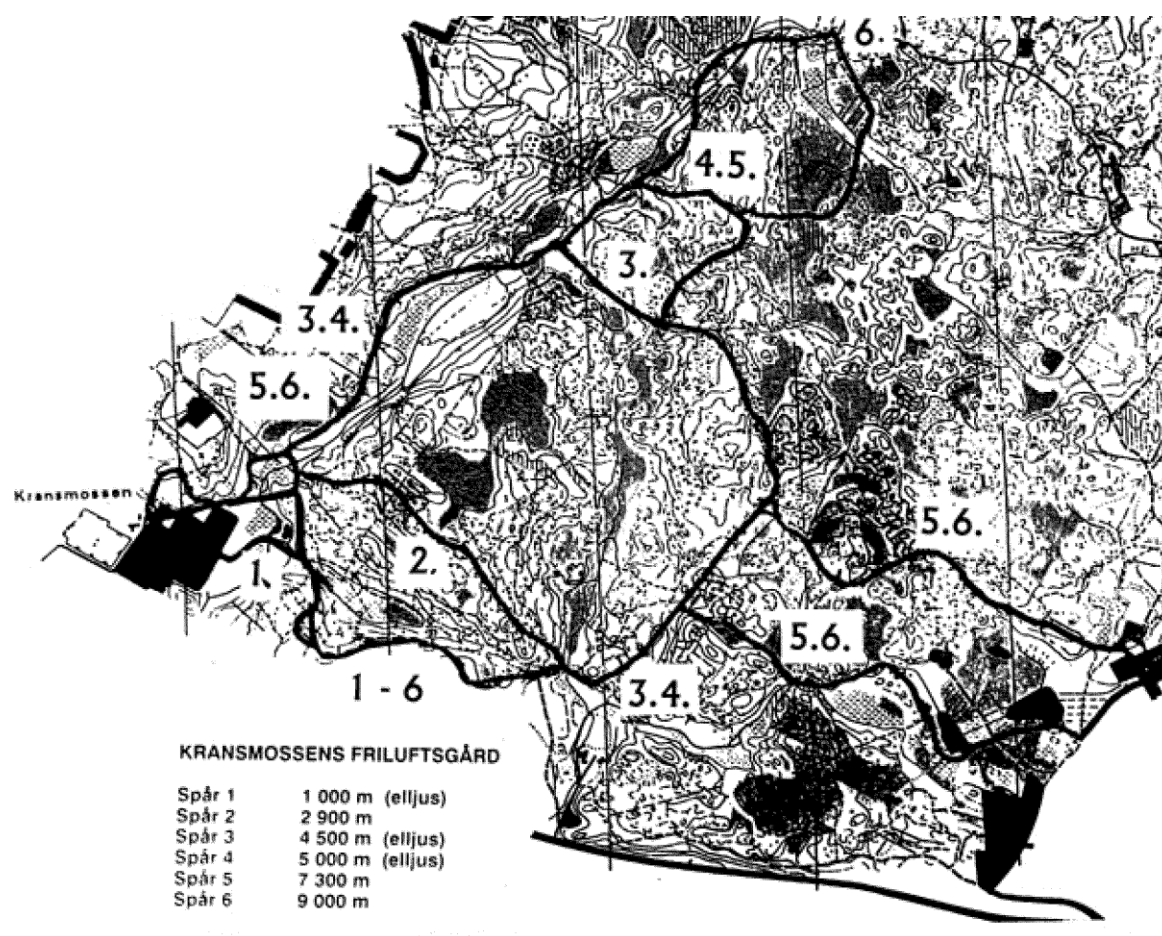
Heden i Fristad

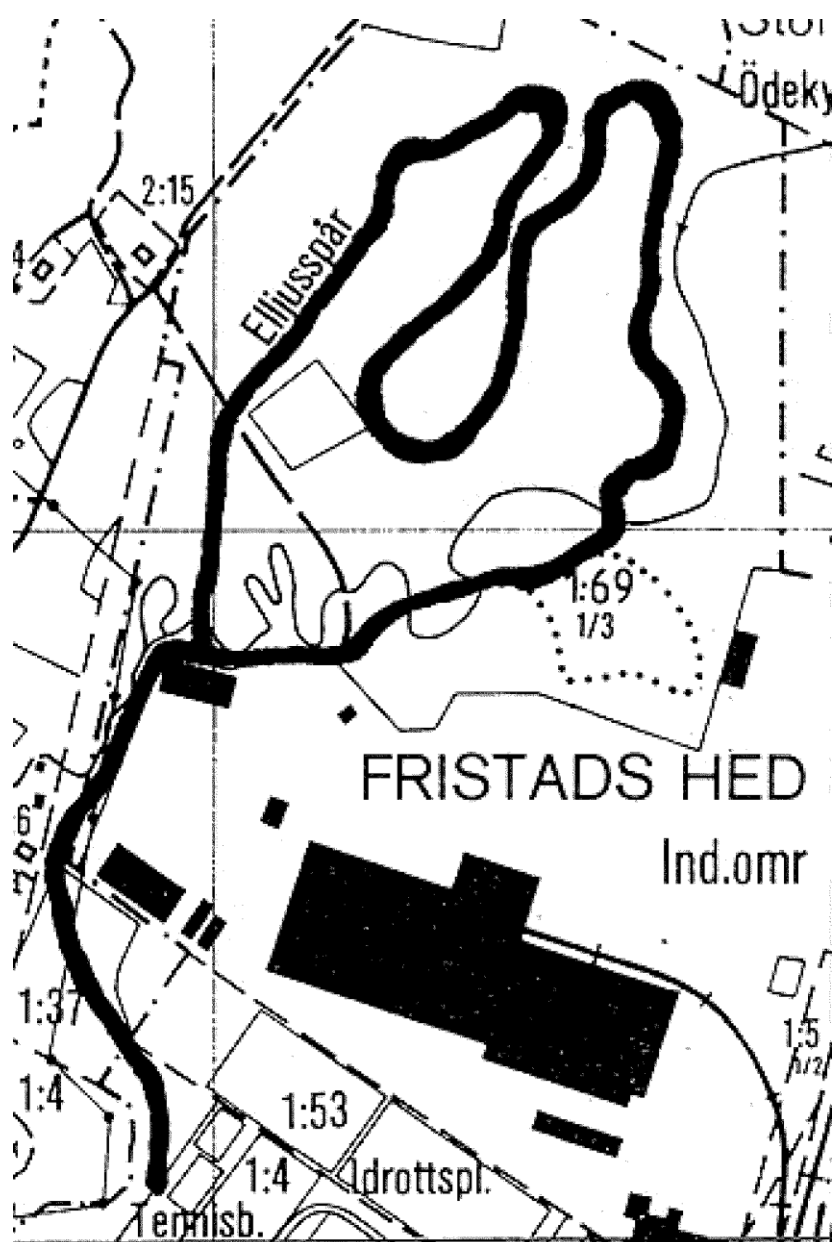
Dalsjön

Barnvandringsleder

Trollskogen på Sjöbo

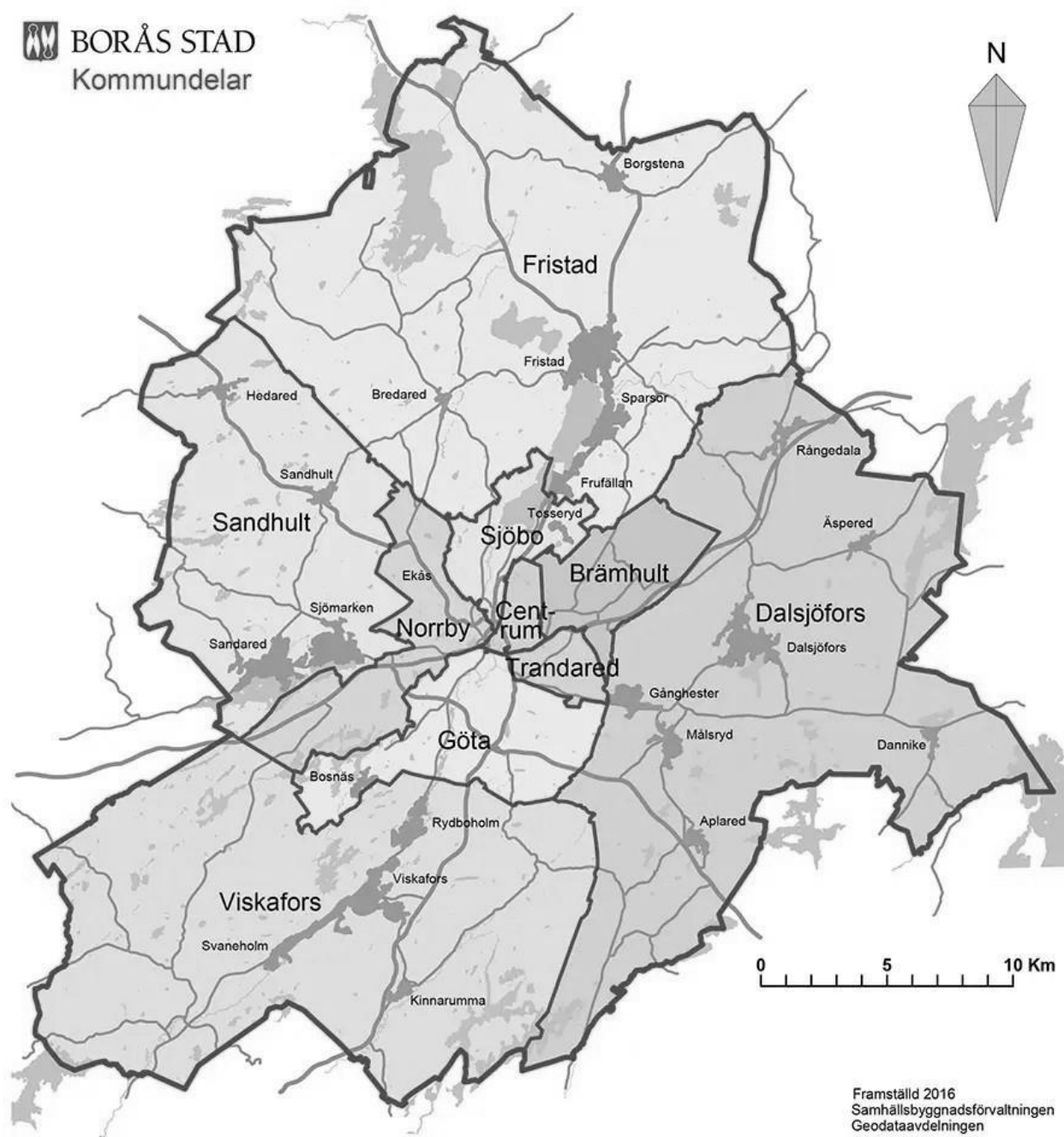






Bilaga 5 till allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Borås tätort innefattas av kommundelarna Norrby, Göta, Centrum, Trandared, Brämhult och Sjöbo.



Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun (spårbara ändringar)

Fastställda av Kommunfullmäktige: 1995-12-14, ändrad 1997-09-18, 1998-05-28 och 2025-XX-XX

Gäller fr o m: 2025-XX-XX

Borås kommun föreskriver följande med stöd av 1 § förordningen (~~1993:1632~~) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (~~1993:1617~~).
(Laghänvisningar stryks med anledning av merarbete vid laguppdateringar)

Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområde

1 §

Grundläggande bestämmelser om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats finns i 3 kap ordningslagen (~~1993:1617~~).

Dessa lokala ordningsföreskrifter innehåller ytterligare bestämmelser om hur den allmänna ordningen i Borås kommun ~~skall~~ ska upprätthållas. Bestämmelserna i 8 § har till syfte att hindra att människors hälsa eller egendom skadas till följd av användningen av pyrotekniska varor.

2 §

Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap 2 § första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges.

För områden som kommunen har upplåtit till torghandel gäller också kommunens föreskrifter om torghandel.

3 §

Vid tillämpningen av 3 kap. ordningslagen och dessa föreskrifter ~~skall~~ ska, med stöd av 1 kap 2 § andra stycket ordningslagen, följande områden jämföras med offentlig plats: Begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) ~~och Kyrkogårdens, Kransmossens och Hedens markerade motionsspår enligt bilagda kartbilagor (bil 2-4) och friluftsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).~~ (Uppdaterat med nya friluftsområden som biläggs egen förteckning för att underlätta framtida uppdateringar)

4 §

Innan polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt 7 §, ~~8 §, 10 §-11 §~~ första stycket, 12 §, 13 § och 21 § bör kommunen ges tillfälle att yttra sig. (Ändrade paragrafhänvisningar)

Lastning av varor ~~men~~ med mera

5 §

Vid lastning, forsling, lossning och annan liknande hantering ~~skall~~ ska den som är ansvarig för åtgärden göra vad som behövs för att undvika att allmänheten utsätts för tillfälliga olägenheter genom damm, spill eller dålig lukt.

Avlastning och uppläggning av gods får inte ske så att brandposter, brandsläckningsutrustningar, ~~och~~ utrymningsvägar eller räddningsvägar blockeras eller att räddningstjänstens arbete hindras.

Schaktning, grävning ~~m m~~ med mera

6 §

Den som är ansvarig för upptagande av grus, jord eller sand, tippning av fyllnadsmassor, schaktning, grävning eller annat liknande arbete ~~skall~~ ska se till att det sker på ett sådant sätt att allmänheten utsätts för minsta möjliga olägenhet.

Störande buller, ~~fyrverkerier m m~~

7 §

Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, ~~t ex~~ till exempel stenkrossning, pålning och nitning, får inte ske utan polismyndighetens tillstånd.

~~Enligt 3 kap 7 § ordningslagen får pyrotekniska varor inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användning med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom. (Står i ordningslagen)~~

Fyrverkerier och annan pyroteknik

8 §

Raketer och andra pyrotekniska varor får inte införas ~~av åskådare~~ på kommunala idrottsarenor ~~under pågående arrangemang~~. (Uppdaterad med egen paragraf)

Containrar

~~8 §~~ 9 §

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container, som ~~skall~~ ska ställas upp på en offentlig plats, är skyldig att tydligt märka containern med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer.

~~Vid Utplacering av en container eller annan anordning skall brandskyddsaspekter beaktas får inte hindra räddningstjänstens arbete eller blockera brandposter, brandsläckningsutrustningar, utrymningsvägar eller räddningsvägar. Vidare skall hänsyn tas till framkomligheten för gång- och cykeltrafiken. Vidare får inte framkomligheten för gång- och cykeltrafik hindras helt. (Förtydligande om vad hänsyn innebär)~~

Markiser, flaggor och skyltar

~~9 §~~ 10 §

Markiser, flaggor, skyltar och andra hinder som exempelvis en brevlåda får inte sättas upp så att de skjuter ut över en gångbana på lägre höjd än 2,3 meter eller över en körbana på lägre höjd än 4,5 meter eller över en gång- och cykelbana på lägre höjd än 3,0 meter.

~~Träd och buskar skall kvistas i den mån grenarna sträcker sig över gång- eller körbana eller gång- och cykelbana under de höjder som sagts i första stycket. (Står i Plan- och bygglagen)~~

Affischering

~~10 §~~ 11 §

Affischer, annonser eller liknande anslag får inte utan tillstånd av polismyndigheten sättas upp på sådana husväggar, staket, stolpar eller liknande som ~~vetter~~ är vänd mot offentlig plats.

Tillstånd behövs inte för att sätta upp anslag på tavlor, pelare eller andra liknande anordningar som är avsedda för detta ändamål. Inte heller krävs tillstånd för näringsidkare att sätta upp annonser och andra tillkännagivanden som avser näringsidkarens rörelse på byggnad där rörelsen finns.

Högtalarutsändning

~~11 §~~ 12 §

Information, reklam, propaganda eller andra budskap som riktar sig till personer på offentliga platser, får inte ske genom högtalare eller liknande utan tillstånd av polismyndigheten.

Insamling av pengar

~~12 §~~ 13 §

Polismyndighetens tillstånd krävs för aktiv insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte utgör led i en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning. (Förtydligar att det inte gäller passiv insamling)

När insamlingen ~~skall~~ ska ske i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd.

Förbjuden förtäring av alkohol och bruk av lustgas

~~13 §~~ 14 §

Spritdrycker, vin, starköl eller andra jästa alkoholdrycker med motsvarande alkoholhalt som starköl får inte förtäras, annat än i samband med tillåten utskänkning av sådana drycker, inom ett område som begränsas av Sturegatan, Åsbogatan, Arlagatan, Fabriksgatan, Sven Eriksonsgatan och Yxhammarsgatan och inte heller i ~~parker~~, på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1). I parker med lekplatser får spritdrycker, vin och starköl eller andra jästa alkoholdrycker med motsvarande alkoholhalt som starköl inte förtäras närmare än 20 meter från lekplats. (Tillagt ”andra jästa alkoholdrycker med motsvarande alkoholhalt som starköl”. Förtäringförbudet gäller inte i parker så länge alkoholförtäringen inte sker närmare än 20 meter från lekplats)

På offentlig plats eller på plats som jämställs med offentlig plats inom ovan nämnda områden samt i alla parker får inte heller lustgas brukas i berusningssyfte. (Tillagt förbud av bruk av lustgas i berusningssyfte, gäller även i parker)

~~Ambulerande~~ Tillfällig försäljning

~~14 §~~ 15 §

~~Ambulerande~~ Tillfällig försäljning får inte ske inom ett område som begränsas av Kungsgatan, Arlagatan, Fabriksgatan, Sven Eriksonsgatan, Södra Nybrogatan och Järnvägsgatan. (Uppdaterat med korrekt gatunamn)

Med ~~ambulerande~~ tillfällig försäljning avses sådan gatuförsäljning som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför inte kräver tillstånd enligt 3 kap 1 § ordningslagen.

Camping

~~15 §~~ 16 §

Camping får inte ske på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, parkeringsplatser som är avsedda för allmänheten, i parker och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1).

Hundar

~~16 §~~ 17 §

Hundens ägare, den som tagit emot en hund för underhåll eller nyttjande eller den som endast tillfälligt vårdar en hund är skyldig att följa bestämmelserna i ~~17~~ 18 och ~~18~~ 19 §§. Det som sägs i dessa paragrafer gäller inte för ledarhund för synskadad person, för signal- och servicehund för ~~handikappad~~ funktionsnedsatt eller för polishund i tjänst.

~~17 §~~ 18 §

Hundar ~~skall~~ ska hållas kopplade på torg, begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott, i parker, på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) och i ~~Kypegårdens, Kransmossens och Hedens markerade motionsspår enligt bilagda kartbilagor (bil 2-4)~~ fritidsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).

Under tidsperioden ~~1/5-1/9~~ 15/5-31/8 varje år gäller badförbud för hundar på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1), med undantag för Sjöbo badplats och Furusjöns badplats.

Under perioden ~~1/5-1/9~~ 15/5-31/8 får hundar inte vistas på ~~den kommunala badplatsen~~ badplatsområdet vid Almenäs fritidsområde.

~~När en hund inte hålls kopplad skall den ha halsband på sig med ägarens namn, adress och telefonnummer. (Ingår i generella bestämmelser om märkning och registrering av hundar i 1 § tillsynslagen och 2-4 §§ förordningen (2007:1240) om tillsyn över hundar och katter)~~

~~18 §~~ 19 §

På offentlig plats och begravningsplatser, kyrkogårdar, anläggningar för lek och idrott och på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1) ~~skall föreningarna~~ ska avfall efter hundar plockas upp.

Ridning

~~19 §~~ 20 §

Ridning får inte ske i ~~Kypegårdens, Kransmossens och Hedens markerade motionsspår enligt bilagda kartbilagor (bil 2-4)~~ i fritidsområden enligt bifogad förteckning (bil 2 samt tillhörande kartbilagor).

Hästar får inte vistas på kommunala badplatser enligt bifogad förteckning (bil 1)

Förbudet för hästar att vistas på badplatser gäller under tidsperioden ~~1/5-1/9~~ 15/5-31/8 varje år.

Uthyrning av enpersonsfordon (ny reglering)

21 §

Tillstånd krävs av Polismyndigheten för att bedriva uthyrning av enpersonsfordon (sparkcyklar, cyklar, mopeder och liknande) inom Borås tätort enligt bilagd kartbilaga (bil 5), oberoende av om de har ett eller flera hjul, en sitt- eller ståplats för föraren och om de är försedda med motor eller inte.

Enpersonsfordon får inte lämnas som hinder på gång-, cykel- och körbana.

Avgift för att använda offentlig plats

~~20 §~~ 22 §

För användning av offentlig plats och område som kommunen jämställt med sådan plats har kommunen rätt att ta ut en avgift enligt de grunder som har beslutats av Kommunfullmäktige.

Överträdelse av lokal ordningsföreskrift

~~21 §~~ 23 §

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot någon bestämmelse i dessa allmänna lokala ordningsföreskrifter kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I ordningslagen finns också bestämmelser om förelägganden och förverkande.

Förteckning över kommunala badplatser (uppdaterad från förvaltningsyttrande 2018-05-13)

Centralorten

Almenäs badplats
Byttorps badplats, även kallad Kolbränningen
Kypesjöns badplats
Sjöbo badplats (hundbadplats)
Transås badplats

Sandared/Sjömarken/Sandhult

Rydets badplats, Sandared
Sandareds badplats
Sjömarkens badplats
Östra Valsjöns badplats, Hedared

Viskafors/Rydboholm

Bogryds badplats
Bua badplats, Seglora
Furusjöns badplats, Rydboholm (hundbadplats)
Storsjöns badplats, Viskafors

Dalsjöfors/Rångedala

Dalsjöns badplats
Hofsnäs badplats
Marsjöns badplats, Rångedala
Rammassjöns badplats, Dannike
Skansasjöns badplats, Aplared
Tolkens badplats, Åspered

Fristad

Asklanda badplats, även kallad Långgrund
Frufällans badplats
Skalle badplats
Sparsörs badplats, även kallad Vasseviken
Tämta badplats, även kallad Kilsand

Bilaga 2 till allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Förteckning över motionsspår och fritidsområden (uppdaterad från förvaltningsyttrande 2018-05-13)

Motionsspår och vandringsleder

Gässlösa

Hestra/Kolbränningen

Kypegården

Kransmossen

Sandaredsån

Skidspår

Skidstation/Ymergården

Elljuspår

Bodavallen

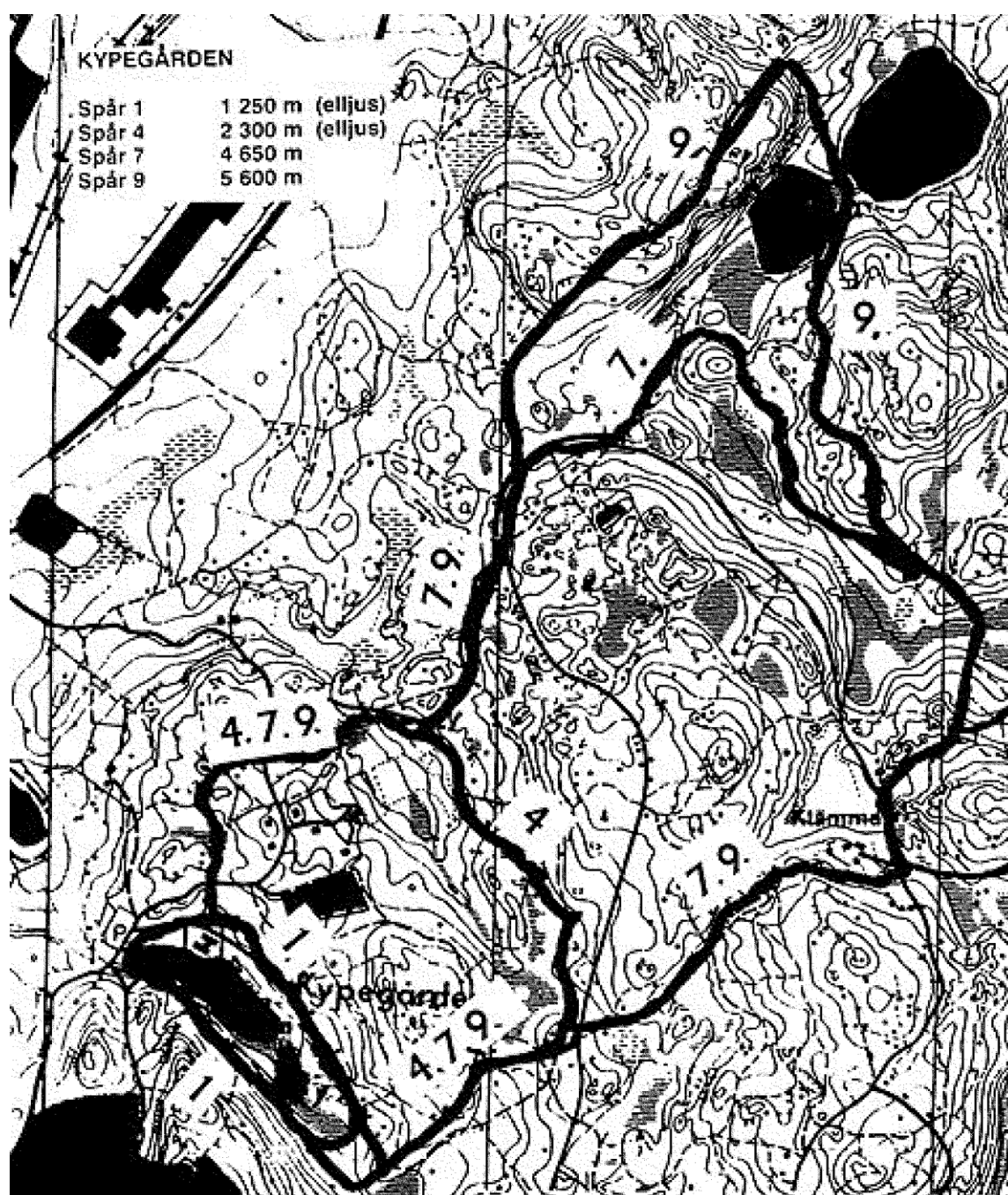
Rya åsar

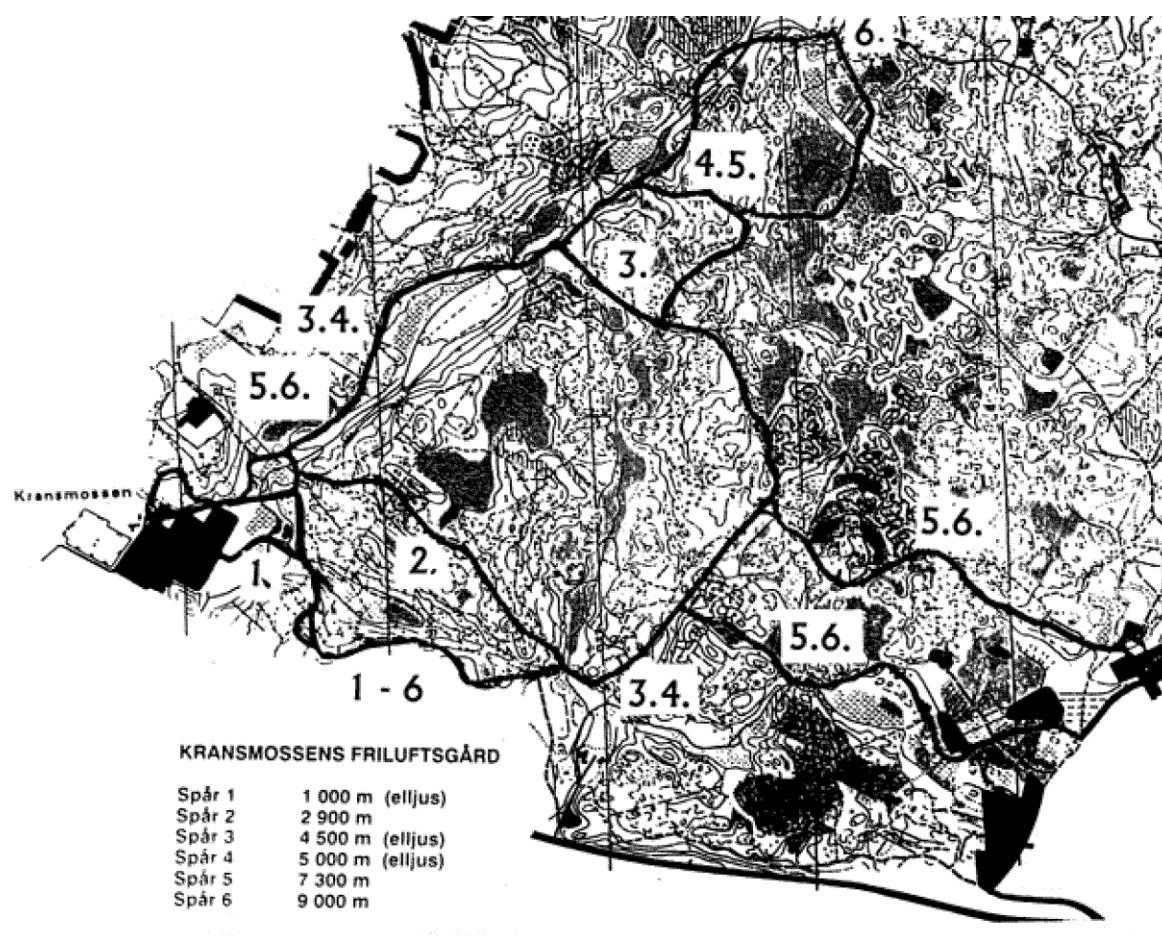
Heden i Fristad

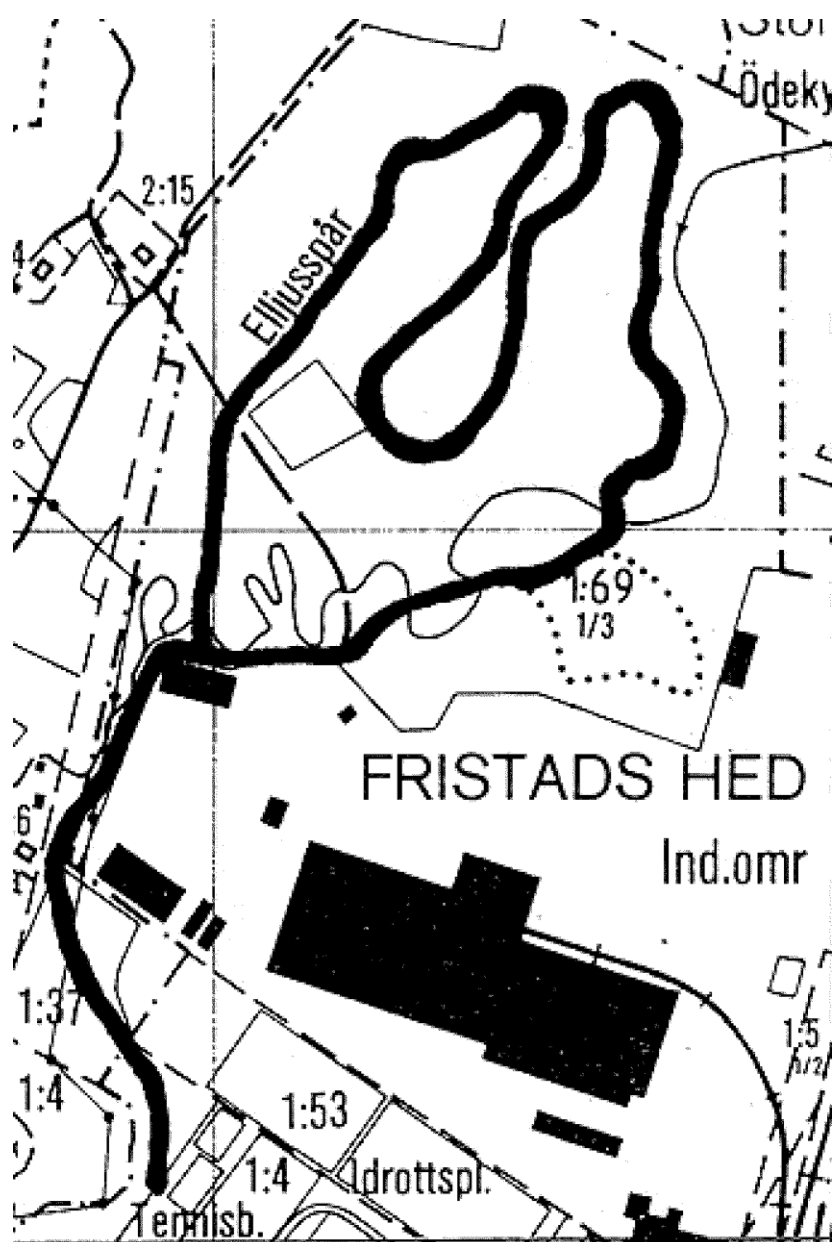
Dalsjön

Barnvandringsleder

Trollskogen på Sjöbo

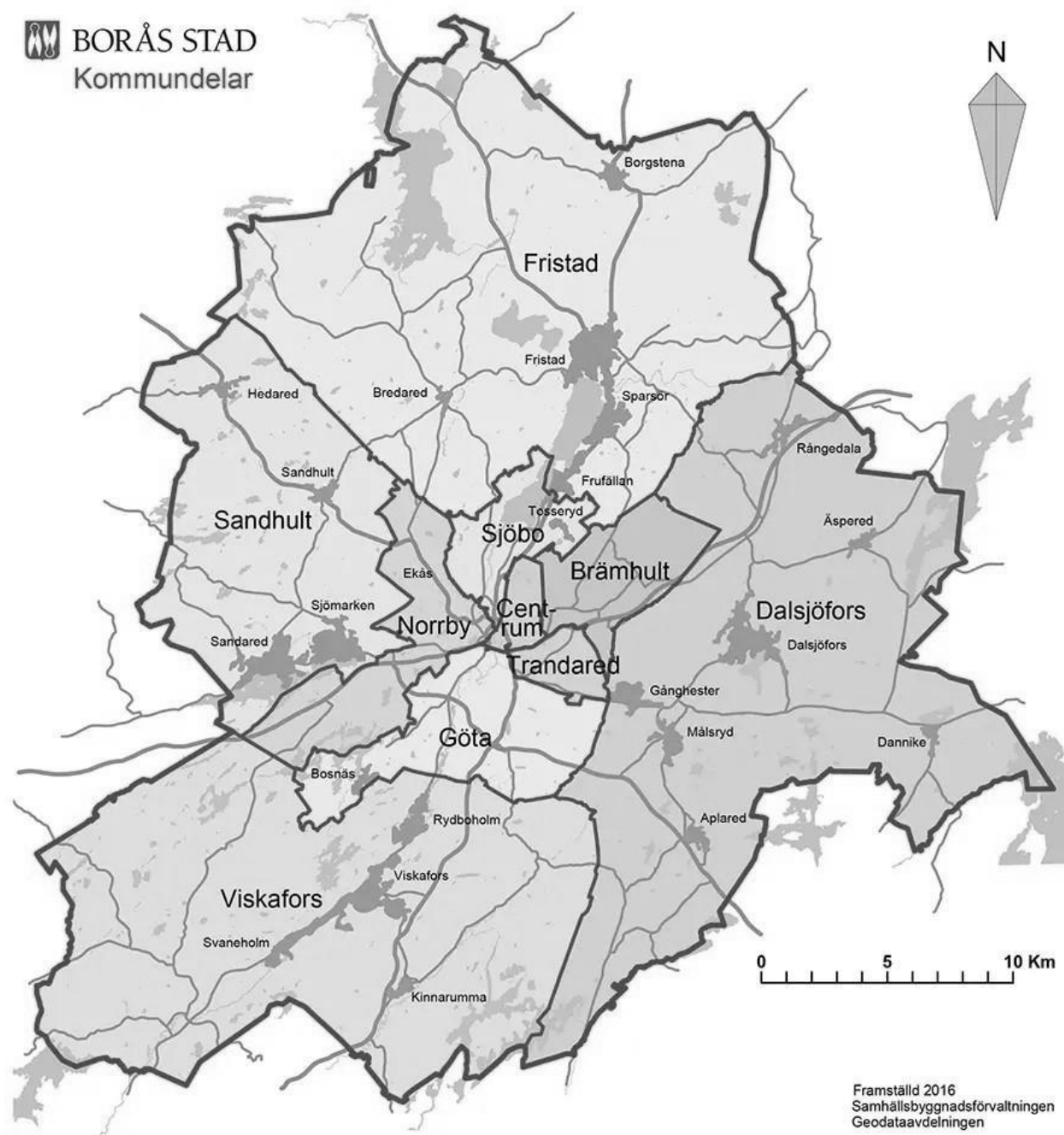






Bilaga 5 till allmänna lokala ordningsföreskrifter för Borås kommun

Borås tätort innefattas av kommundelarna Norrby, Göta, Centrum, Trandared, Brämhult och Sjöbo. (Tillagd kartbilaga för regleringen av enpersonsfordon)





Beslut om nytt dataskyddsombud för Servicenämnden

Servicenämndens beslut

Servicenämnden utser Elin Forsgren vid Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund, till dataskyddsombud för Servicenämnden från och med den 23 februari 2026.

Ärendet i sin helhet

Servicenämnden är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som sker inom nämndens verksamhetsområde. Enligt dataskyddsförordningen (GDPR) ska varje personuppgiftsansvarig myndighet utse ett dataskyddsombud.

Servicenämnden beslutade 2018 att utse dataskyddsombud i samband med att dataskyddsförordningen trädde i kraft. Då utsågs Magnus Blomqvist och Dan Bodin vid Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund.

Efter personalförändringar hos Boråsregionen, som har anställt Elin Forsgren som ersätter Magnus Blomqvist, behöver Servicenämnden fatta ett nytt beslut om dataskyddsombud. Elin Forsgren föreslås därför utses till nytt dataskyddsombud för Servicenämnden.

Utsedda dataskyddsombud ska anmälas till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY).

Dataskyddsombudets roll och ansvar

Dataskyddsombudet ska:

- vara väl insatt i de lagar och regler som gäller för behandling av personuppgifter,
- ge råd och stöd till nämnden och förvaltningen i dataskyddsfrågor,
- följa upp att personuppgifter behandlas i enlighet med dataskyddsförordningen,
- rapportera direkt till förvaltningschef,
- vara en kontaktpunkt för Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) och för registrerade personer.

Dataskyddsombudet har en självständig roll i förhållande till personuppgiftsansvarig. Ombudet omfattas av sekretess och tystnadsplikt. Uppdraget ska utföras utan intressekonflikt.

Beslutet expedieras till

1. Servicenämndens dataskyddsombud
2. Anmälan till: Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef



Yttrande över remiss: Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter

Serviceämndens beslut

Serviceämnden avstår från att yttra sig, då frågan ligger utanför nämndens ansvarsområde.

Ärendet i sin helhet

Idag krävs tillstånd för de som yrkesmässigt ska sälja särskilt farliga kemiska produkter, samt för privatpersoner som behöver köpa och använda dessa produkter.

Den föreslagna förändringen om att tillståndsplikten vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter ska avskaffas, samt att anteckningsskyldigheten ändras till att enbart aktualiseras vid överlåtelse till privatpersoner kommer inte påverka Borås Stad eller Servicekontoret.

Borås Stad som definieras som användare av särskilt farliga kemiska produkter och berörs därför inte av denna förändring.

Beslutsunderlag

1. Missiv: Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter 2026-03-09
2. Remiss av Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter 2026-03-04
3. Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter 2025-12-03

Beslutet expedieras till

1. Kommunstyrelsen, ks.diarium@boras.se

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Remiss av Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter

Remissinstanser

1. Miljö- och konsumentnämnden
2. Servicenämnden

Remissvaren ska ha kommit in till Kommunstyrelsen senast den **2026-04-30**.
Remissvaren skickas i elektronisk form till **ks.diarium@boras.se**
Ange diarienummer KS 2026-00231 och remissinstansens namn i ämnesraden
på e-postmeddelandet.

Nämndens yttrande skall innehålla en kort sammanfattning. Denna kommer i
normalfallet att användas i den sammanställning av remissvar som ingår i det
beslutsunderlag som presenteras för Kommunstyrelsen.

Yttranden skall alltid innehålla ett tydligt ställningstagande till det remitterade
ärendet (tillstyrker, avstyrker, besvarar eller avstår från att yttra sig).

Reservationer, särskilda yttranden och protokollsanteckningar skall alltid
redovisas tillsammans med nämndens beslut.

Melissa Lennartsson
Handläggare
033 357075

Från: Håkan Frycklund <hakan.frycklund@regeringskansliet.se> för KN CKS Remisser <kn.cks.remisser@regeringskansliet.se>
Skickat: den 4 mars 2026 13:55
Kopia: KN Registrator
Ämne: Remittering av Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter (svar senast den 5 juni 2026)
Bifogade filer: Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter.pdf; Remissmissiv KN2026_00510.pdf
Prioritet: Hög

Detta meddelande kommer från en extern avsändare.

Meddelandet har skickats från någon utanför Borås Stads organisation.

Remittering av Kemikalieinspektionens framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter
(Remissinstanser framgår av bifogat missiv)

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet **senast den 5 juni 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.cks.remisser@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2026/00510 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Kemikalieinspektionens framställan kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Charlotta Fred
Departementsråd

Till:
Regeringen
kn.registrator@regeringskan
sliet.se

Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter

Kemikalieinspektionen framställer om ändring i regleringen av särskilt farliga kemiska produkter i förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Förslagets omfattning

Kemikalieinspektionen föreslår att tillståndsplikten vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter avskaffas samt att anteckningsskyldigheten ändras så att den enbart aktualiseras vid överlåtelse till privatpersoner. Vidare föreslår Kemikalieinspektionen att det införs undantag för produkter som omfattas av lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Slutligen föreslår Kemikalieinspektionen ett antal mindre korrigeringar och redaktionella ändringar i den berörda förordningen.

Skälen till ändring i regleringen av särskilt farliga kemiska produkter

Syftet med förslaget är att ta bort regler som inte tillför ytterligare skydd i sådan utsträckning att de motiverar extra kostnader eller strängare villkor än de som gäller på den gemensamma EU-marknaden. Kemikalieinspektionen bedömer att de föreslagna ändringarna bidrar till regelförenkling för företagen utan att påverka skyddsnivån för privatpersoner som hanterar särskilt farliga kemiska produkter.

Framställan, inklusive författningsförslag redogörs för i sin helhet i bilaga.

I detta ärende har generaldirektören Per Ängquist beslutat. Juristen Cecilia Österwall har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Gerda Lind deltagit.

Detta beslut har signerats digitalt och saknar därför underskrift.

Bilaga: Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter.

Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter

Beslutat av Per Ängquist, 2025-12-08

Innehållsförteckning

Framställan om ändring av regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter	1
Innehållsförteckning	2
1. Sammanfattning	4
2. Författningsförslag	5
2.1 Förslag till förordning om ändring av förordning (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer	5
3. Inledning	7
4. Bakgrund	7
4.1.1 Översyn av regelverket	8
5. Beskrivning av gällande rätt	9
5.1 Särskilt farliga kemiska produkter kräver tillstånd	9
5.2 Regler vid överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter	10
5.3 Kemiska produkter som anses vara särskilt farliga	10
5.4 Undantag från reglerna i förordningen	11
5.5 Ansvar för tillsynen är uppdelat	11
6. Överväganden och förslag	12
6.1 Avskaffa tillståndskrav vid yrkesmässig överlåtelse	12
6.2 Ändring av anteckningsskyldigheten	14
6.3 Införa undantag för e-vätskor, tobaksfritt snus och liknande produkter	15
6.4 Övriga ändringsförslag	18
6.4.1 Begreppet yrkesmässig användning	18
6.4.2 Tidsfrister för länsstyrelsens handläggning	19
6.4.3 Följdändringar som följer av förslaget	19
7. Konsekvensutredning	20
7.1 Problemanalys – aktuellt problem och eftersträvad förändring	20
7.2 Nollalternativet – konsekvenser om inga åtgärder vidtas	21
7.3 Beskrivning av alternativen	22
7.3.1 Alternativ 1: Kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga produkter tas bort	22
7.3.2 Alternativ 2: Ersätta tillståndskravet med anmälningsplikt	23

7.3.3	Alternativ 3: Ta bort tillståndskravet vid överlåtelse till andra än privatpersoner	23
7.3.4	Alternativ 4: Ta bort tillståndskravet i sin helhet.....	23
7.4	Det lämpligaste alternativet	24
7.4.1	Konsekvenser för människors hälsa och för miljön.....	24
7.4.2	Berörda företag	25
7.4.3	Konsekvenser för berörda företag.....	25
7.4.4	Konsekvenser för myndigheter	27
7.4.5	Konsekvenser för privatpersoner	28
7.5	Kostnadsminimerande åtgärder.....	28
7.6	Ikraftträdande, informationsinsatser	29
7.7	Utvärdering	29
7.8	Bedömning av överensstämmelse med EU-rätten	29

1. Sammanfattning

Kemikalieinspektionen föreslår ett antal ändringar i regleringen av särskilt farliga kemiska produkter i förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Kemikalieinspektionen föreslår att tillståndsplikten avskaffas vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter samt att anteckningsskyldigheten ändras så att den enbart aktualiseras vid överlåtelse till privatpersoner. Vidare föreslår Kemikalieinspektionen att det införs undantag för produkter som omfattas av lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Slutligen föreslår Kemikalieinspektionen ett antal mindre korrigeringar och redaktionella ändringar i den berörda förordningen.

Syftet med förslaget är att ta bort regler som inte tillför ytterligare skydd i sådan utsträckning att de motiverar extra kostnader eller strängare villkor än de som gäller på den gemensamma EU-marknaden. Kemikalieinspektionen bedömer att de föreslagna ändringarna bidrar till regelförenkling för företagen utan att påverka skyddsnivån för privatpersoner som hanterar särskilt farliga kemiska produkter.

2. Författningsförslag

2.1 Förslag till förordning om ändring av förordning (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer

Härigenom föreskrivs att 7-12 §§ förordningen (2008:254) om kemiska produkter och biotekniska organismer ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Det krävs tillstånd för att

1. hantera särskilt farliga kemiska produkter, om hanteringen inte är yrkesmässig, *eller*
2. yrkesmässigt överlåta särskilt farliga kemiska produkter.

Det krävs tillstånd för att hantera särskilt farliga kemiska produkter, om hanteringen inte är yrkesmässig.

8 §

Tillståndskraven i 7 § gäller inte

1. yrkesmässig överlåtelse från den som enligt 2 kap. 1 § lagen (2009:366) om handel med läkemedel har rätt att driva detaljhandel med läkemedel till konsument, *eller*
2. produkter som omfattas av livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter *eller* läkemedelslagen (2015:315).

Tillståndskraven i 7 § gäller inte produkter som omfattas av livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter, läkemedelslagen (2015:315), *lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter eller lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.*

9 §

Särskilt farliga kemiska produkter får inom Sverige överlåtas endast till den

1. som yrkesmässigt ska *använda* produkterna,
2. som har tillstånd för sin hantering av produkterna enligt 7 §, *eller*
3. vars hantering av produkterna omfattas av undantagen i 8 §.

Särskilt farliga kemiska produkter får inom Sverige överlåtas endast till den

1. som yrkesmässigt ska *hantera* produkterna,
2. som har tillstånd för sin hantering av produkterna enligt 7 §, *eller*
3. vars hantering av produkterna omfattas av undantagen i 8 §.

10 §

Den som överlåter produkter med stöd av 9 § ska föra anteckningar om överlåtelserna.

Den som överlåter produkter med stöd av 9 § 2 ska föra anteckningar om överlåtelserna.

11 §

Frågor om tillstånd enligt 7 § prövas av länsstyrelsen i det län där sökanden bedriver den rörelse inom vilken hanteringen är avsedd att ske eller, om sökanden inte bedriver någon sådan rörelse, där sökanden är bosatt.

Frågor om tillstånd enligt 7 § prövas av länsstyrelsen i det län där sökanden är bosatt.

I ett ärende om tillstånd enligt 7 § 2 ska länsstyrelsen besluta i ärendet inom åtta veckor efter det att en fullständig ansökan kom in till länsstyrelsen. Om det är nödvändigt på grund av utredningen i ärendet, får tiden förlängas. En sådan förlängning får inte göras mer än en gång i ärendet. Förlängningen får inte avse mer än fyra veckor utöver de ursprungliga åtta veckorna. Sökanden ska informeras om förlängningen och skälen för den innan den ursprungliga tidsfristen har gått ut.

Länsstyrelsen ska fatta beslut i ärendet inom åtta veckor efter det att en fullständig ansökan kom in till länsstyrelsen. Om det är nödvändigt på grund av utredningen i ärendet, får tiden förlängas. En sådan förlängning får inte göras mer än en gång i ärendet. Förlängningen får inte avse mer än fyra veckor utöver de ursprungliga åtta veckorna. Sökanden ska informeras om förlängningen och skälen för den innan den ursprungliga tidsfristen har gått ut.

Bestämmelser om att ett mottagningsbevis ska skickas till sökanden när en fullständig ansökan har kommit in och om innehållet i ett sådant bevis finns i 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden.

Bestämmelser om att ett mottagningsbevis ska skickas till sökanden när en fullständig ansökan har kommit in och om innehållet i ett sådant bevis finns i 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden.

12 §

Tillstånd enligt 7 § 1 får ges endast till den som har fyllt 18 år och som behöver produkterna för ett konstnärligt, tekniskt, vetenskapligt eller liknande ändamål.

Tillstånd enligt 7 § får ges endast till den som har fyllt 18 år och som behöver produkterna för ett konstnärligt, tekniskt, vetenskapligt eller liknande ändamål.

3. Inledning

De nationella reglerna om tillstånd för särskilt farliga kemiska produkter behöver revideras. De är i vissa delar föråldrade och inte i samklang med EU-gemensam lagstiftning. Bestämmelserna finns i 7-14 §§ förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer samt i 4 kap. Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Reglerna innebär att det krävs tillstånd för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter samt för privat hantering av sådana produkter. Syftet med reglerna är att uppnå en god skyddsnivå genom att kontrollera och begränsa försäljning och användning av de allra farligaste kemiska produkterna.

De nationella reglerna har funnits länge, samtidigt som nya EU-rättsliga bestämmelser och typer av produkter har tillkommit. Det gör att reglerna i vissa delar blivit svåra att tolka och tillämpa. Nyttan av regleringen behöver därför vägas mot den administrativa bördan som regelverket innebär för företagen.

4. Bakgrund

Kemikalieinspektionen har i regleringsbrevet för 2024 fått ett återrapporteringskrav att redovisa vilka förenklingsåtgärder myndigheten har vidtagit med inriktning på effekter för företag. Av redovisningen ska framgå hur myndigheten har arbetat med förenkling av föreskrifter och andra regelverk samt hur myndigheten har beaktat företagsperspektivet. Kemikalieinspektionen ska även arbeta för att underlätta för företagen att göra rätt och minimera den administrativa bördan för företagen.

Under sommaren 2024 fick Kemikalieinspektionen ett ytterligare uppdrag att se över och förenkla föreskrifter och allmänna råd samt att lämna förslag beträffande lagar och förordningar inom myndighetens verksamhetsområde. Syftet med uppdraget är att förenkla regelverk för att minska regelbördan för företag.¹

¹ Regeringsbeslut, dnr KN2024/01546.

4.1.1 Översyn av regelverket

Bland annat med anledning av ovanstående uppdrag har Kemikalieinspektionen gjort en översyn av de nationella reglerna om tillstånd för särskilt farliga kemiska produkter. Fokus i översynen var att förenkla reglerna, främst för företagen, samtidigt som skyddsnivån för privatpersoner bibehölls. För att bedöma reglernas ändamålsenlighet har Kemikalieinspektionen kontaktat företag, branschorganisationer, kommuner och länsstyrelser och efterfrågat deras erfarenheter av att tillämpa de aktuella reglerna samt för- och nackdelar med olika ändringsförslag. Myndigheten har också frågat om vad de berörda aktörerna anser att nuvarande krav fyller för funktion.

4.1.1.1 Inhämtande av erfarenheter

Kemikalieinspektionen har genomfört telefonintervjuer med sju företag² och fyra branschorganisationer³. Myndigheten har även tagit del av generella synpunkter från Näringslivets regelnämnd⁴ som föreslår regelförenklingar kopplade till de nationella tillståndsreglerna.

Kemikalieinspektionen skickade vidare ut en enkät till samtliga 21 länsstyrelser som alla besvarade enkäten. Myndigheten efterfrågade uppgifter om bland annat hur många tillståndsansökningar för särskilt farliga kemiska produkter som inkommit till dem mellan åren 2020 och 2023 samt hur många av dessa som avsåg nikotinhaltiga vätskor till e-cigarett, så kallade e-vätskor.

Vidare skickade Kemikalieinspektionen ut en enkät till sju kommuner i de län där många tillståndsansökningar hade inkommit. Sex kommuner⁵ besvarade enkäten. Myndigheten frågade bland annat om kommunerna prioriterade tillsyn av reglerna för särskilt farliga kemiska produkter och om de hade nytta av de uppgifter som inkom via tillståndsbesluten.

² Akzo Nobel Industrial Coatings AB, Brenntag Nordic AB, Eciggedjan Skandinavien AB, Flinks Järn AB, Granngården AB, Henkel Norden AB, MICAB Marin Industri Center AB.

³ Branschföreningen Professionell Hygien & Rengöring (BPHR), Innovations- och Kemiindustrierna i Sverige (IKEM), Kosmetik- och hygienföretagen (KoHF), Sveriges Färg och Lim Företagare (SvEFF).

⁴ Näringslivets Regelnämnd företräder näringslivet och har som medlemmar 27 svenska näringslivsorganisationer och branschförbund som tillsammans representerar ca 300 000 företag.

⁵ Göteborg, Jönköping, Malmö, Solna, Stockholm och Örebro.

4.1.1.2 Sammanfattning av intressenternas erfarenheter

Kemikalieinspektionens undersökning visade att företag och näringslivet i huvudsak är positiva till regelförenkling när det gäller de nationella tillståndsreglerna. Det gäller särskilt vid yrkesmässig överlåtelse. Däremot uttryckte kommuner och länsstyrelser farhågor kring att möjligheten till kontroll minskar och var mer negativa till förslagen.

Det fanns en stor samstämmighet bland tillfrågade företag och myndigheter kring att det är viktigt att begränsa tillgången till särskilt farliga kemiska produkter för privatpersoner.

5. Beskrivning av gällande rätt

Reglerna om tillstånd för yrkesmässig överlåtelse och privat hantering av särskilt farliga kemiska produkter återfinns i 7–14 §§ förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer. Reglerna kompletteras av 4 kap. Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

5.1 Särskilt farliga kemiska produkter kräver tillstånd

Enligt 7 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer krävs tillstånd för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter samt för hantering av dessa produkter om hanteringen inte är yrkesmässig, det vill säga för privat hantering.

Enligt 8 § förordningen gäller dock inte tillståndskraven för yrkesmässig överlåtelse från den som har rätt att driva detaljhandel med läkemedel till konsument enligt lagen (2009:366) om handel med läkemedel, eller för produkter som omfattas av läkemedelslagen (1992:859), livsmedelslagen (2006:804) eller lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter.

Enligt 11 § förordningen är det länsstyrelsen i det län där sökanden bedriver rörelse, alternativt är bosatt, som prövar frågan om tillstånd. Länsstyrelsen tar ut en avgift för sin prövning.⁶ Förordningen anger inte vilka kriterier som ska gälla vid prövningen av en ansökan. Av 12 § framgår dock att när ansökan gäller privat hantering får tillstånd endast ges till den som fyllt 18 år

⁶ Möjligheten att ta ut avgift regleras i 34 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer. Avgiften är 3 300 kronor för en ansökan om tillstånd för yrkesmässig överlåtelse och 990 kronor för en ansökan om privat hantering.

och som behöver produkterna för ett konstnärligt, tekniskt, vetenskapligt eller liknande ändamål.

Enligt 13 § förordningen är ett tillstånd tidsbegränsat och får gälla högst fem år, oavsett om det avser yrkesmässig överlåtelse eller privat hantering. När länsstyrelsen beviljar ett tillstånd meddelar den vissa villkor i beslutet. Vilket underlag länsstyrelsen kräver för prövning eller utformning av villkor är inte reglerat i lagstiftningen.

5.2 Regler vid överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter

Enligt 9 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer får särskilt farliga kemiska produkter inom Sverige endast överlåtas till den som yrkesmässigt ska använda⁷ produkterna, till den som har tillstånd för sin hantering av produkterna eller till den vars hantering av produkterna omfattas av ett av undantagen i 8 §.

Enligt 10 § förordningen är den som överlåter särskilt farliga kemiska produkter skyldig att föra anteckningar om överlåtelse. Av 4 kap. 4 och 7 §§ Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer framgår att anteckningarna ska omfatta datum för försäljningen, produktnamn och mängd, köparens namn eller firmanamn och adress samt uppgift om produkten överlåtits för yrkesmässig hantering eller för privat bruk. Om produkten har överlåtits för privat bruk ska det finnas uppgift om hur köparen visat sin behörighet. Anteckningarna ska sparas i 3 år.

5.3 Kemiska produkter som anses vara särskilt farliga

Av 4 kap. 2 § Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer framgår att särskilt farliga kemiska produkter är sådana produkter som, vid klassificering och märkning

⁷ Vad som ska anses som yrkesmässig användning är inte helt tydligt. I Kemikalieinspektionens numera upphävda allmänna råd till föreskrifterna (KIFS 1986:5) om tillståndskrav för livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter anges att överlåtaren normalt kan utgå från att det är fråga om yrkesmässig hantering när köparen är en näringsidkare.

enligt CLP-förordningen⁸, tillhör någon av faroklasserna och farokategorierna:

- Akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3,
- Cancerogenitet, Mutagenitet i könsceller eller Reproduktionstoxicitet i farokategorierna 1A eller 1B,
- Specifik organotoxicitet – enstaka exponering i farokategori 1, eller
- Frätande på huden i farokategori 1A.

5.4 Undantag från reglerna i förordningen

I Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer finns ett antal undantag från tillståndskraven i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Enligt 4 kap. 3 § föreskrifterna ska tillståndreglerna inte tillämpas på natrium- och kaliumhydroxid som ämnen eller ingående i blandningar eller på explosiva varor, eldningsolja och bränslen avsedda för motordrift.

Genom undantag från det föreskrivna undantaget krävs dock, enligt 4 kap. 3 a §, tillstånd för yrkesmässig överlåtelse av metanolprodukter som används som bränsle för motordrift samt för privat hantering av produkter avsedda för rensning eller rengöring av avlopp, så kallade propplösare, som innehåller natrium- eller kaliumhydroxid.

Enligt 4 kap. 3 b § föreskrifterna ska tillståndskravet i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer inte heller tillämpas på yrkesmässig överlåtelse av frätande produkter i farokategori 1A eller privat hantering av nikotinhaltiga vätskor till e-cigaretter, så kallade e-vätskor, som innehåller nikotin i en halt om högst 20 mg/ml.

5.5 Ansvaret för tillsynen är uppdelat

Nationella regler omfattas inte av EU:s marknadskontrollförordning⁹, tillsyn över dessa regler utövas enligt miljöbalken. Ansvaret för tillsynen av reglerna om tillstånd för särskilt farliga produkter är uppdelat mellan kommunerna och Kemikalieinspektionen. Det innebär att

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar.

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011.

Kemikalieinspektionen ansvarar för tillsynen av primärleverantörer¹⁰ och kommunerna för tillsynen över de företag som köper av svenska leverantörer.

6. Överväganden och förslag

6.1 Avskaffa tillståndskrav vid yrkesmässig överlåtelse

Förslag: Kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter i 7 § 2 förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer tas bort.

Skälen för förslaget

Kemikalieinspektionen föreslår att kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter i 7 § 2 förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer tas bort.

Den föreslagna ändringen innebär att företag som säljer sådana produkter inte längre behöver inneha tillstånd, oavsett om försäljning sker till andra företag, yrkesmässiga användare eller privatpersoner. Förändringen syftar till att åstadkomma en regelförenkling samt att minska företagens kostnader och administrativa börda.

Många av de produkter som omfattas av reglerna om särskilt farliga kemiska produkter omfattas också av bestämmelser i annan lagstiftning. Detta innebär att företag som yrkesmässigt överlåter sådana produkter även måste följa andra bestämmelser som ställer krav på särskild kunskap eller försiktighetsåtgärder. Det kan handla om krav på tillstånd vid miljöfarlig verksamhet, krav på utbildning och utbildningsbevis vid försäljning av växtskyddsmedel samt anmälningsplikt och egenkontroll vid försäljning av e-cigarettor och påfyllningsbehållare till konsumenter.

Det finns alltså flera andra kontrollsystém som syftar till att företag som överlåter särskilt farliga produkter vidtar de åtgärder som krävs för en säker kemikaliehantering. Vidare har EU:s kemikalielagstiftning utvecklats och

¹⁰ En primärleverantör är en tillverkare som släpper ut en kemisk produkt, bioteknisk organism eller vara på marknaden, den som yrkesmässigt för in en kemisk produkt, bioteknisk organism eller vara till Sverige i syfte att släppa ut den på marknaden och den som yrkesmässigt för ut en kemisk produkt, bioteknisk organism eller vara från Sverige, se 1 kap 3 § miljötillsynsförordningen (2011:13).

bidrar till en generellt ökad skyddsnivå. Exempel på detta är utvecklingen av begränsningsreglerna i Reach-förordningen¹¹ samt EU:s tobakslagstiftning som även reglerar e-vätskor.

Särskilt om överlåtelse till andra företag för yrkesmässig hantering

Flera företag och Näringslivets Regelnämnd har framhållit att reglerna kring särskilt farliga kemiska produkter innebär en konkurrensnackdel för svenska företag, både när det gäller överlåtelse till företag och till privatpersoner. Processen att sammanställa en tillståndsansökan, skicka in den och invänta att få tillståndet beviljat är en administrativ och kostnadsmässig börda för företagen.

Ibland får en produkt som redan finns på marknaden en ny klassificering enligt CLP-förordningen som gör att produkten ska anses vara en särskilt farlig kemisk produkt.¹² Om företagen får informationen sent behöver de agera snabbt och informera sina företagskunder så att produkten kan tas från marknaden i väntan på att tillstånd söks och beviljas. När tillståndsprocessen tar lång tid händer det att kunder vänder sig till andra leverantörer, inom eller utanför Sverige.

Även om tillståndsreglerna begränsar hanteringen av de särskilt farliga kemiska produkter så innebär de inte *i sig* att företagen aktivt byter ut dessa produkter mot produkter som innehåller mindre riskabla ämnen.¹³ Företagen menar att de säljer de produkter som kunderna efterfrågar. I de fall tillståndsreglerna gör att en produkt inte är tillgänglig, vänder sig kunderna ofta till en annan leverantör. Enligt flera företag köper yrkesmässiga användare in särskilt farliga kemiska produkter direkt från utlandet. Det gör att de svenska reglerna till viss del förlorar sin betydelse och att den kontroll som tillsynsmyndigheter önskar och tror sig ha inte är fullständig.

Särskilt om överlåtelse till privatpersoner för privat hantering

Privatpersoners lämplighet och behov av den kemiska produkten prövas i samband med att personen ansöker om tillstånd för hantering, inte vid överlåtelsetillfället. Kemikalieinspektionen bedömer därför att kravet på att

¹¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach).

¹² Se stycke 5.3 ovan.

¹³ Några företag har dock uppgett att reglerna är substitutionsdrivande till viss del.

ha ett tillstånd för att få överlåta särskilt farliga kemiska produkter till privatpersoner, inte medför något ytterligare skydd.

Med den föreslagna ändringen kommer privatpersoner även i fortsättningen att behöva ha tillstånd för att få köpa och hantera särskilt farliga kemiska produkter. Vid överlåtelsestillfället måste säljaren kontrollera att tillstånd finns och föra anteckningar om överlåtelsen.¹⁴

6.2 Ändring av anteckningsskyldigheten

Förslag: Skyldigheten att föra anteckningar för den som överlåter särskilt farliga kemiska produkter med stöd av 9 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer aktualiseras enbart vid överlåtelser till privatpersoner.

Skälen för förslaget

Kemikalieinspektionen föreslår att anteckningsskyldigheten i 10 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer enbart ska gälla vid överlåtelser till privatpersoner. Bestämmelserna kring anteckningsskyldighetens utformning finns i 4 kap. 4-7 §§ Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Syftet med förslaget är att nyttan med det nuvarande kravet inte bedöms vara tillräckligt stor för att motivera den administrativa bördan. Förslaget innebär också regelförenkling eftersom det är svårt att utläsa hur anteckningsskyldigheten ska tillämpas för produkter och typer av produkter som är undantagna tillståndskravet i förordningen eller i föreskrifterna. Kemikalieinspektionen får ibland frågor kring hur anteckningsskyldigheten ska tillämpas. En anledning till frågorna är sannolikt föreskrifternas komplexa utformning.

Tillfrågade företag anser att anteckningsskyldigheten inte medför något egentligt extraarbete vid yrkesmässig överlåtelse mellan företag. Den information som anteckningsskyldigheten omfattar finns redan i företagens affärssystem. Vid försäljning i butik orsakar dock anteckningsskyldigheten visst merarbete. Flera företag ifrågasätter också syftet med

¹⁴ Se 10 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer samt 4 kap. 4 § Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

anteckningsskyldigheten vid yrkesmässig överlåtelse till andra företag, eftersom det är oklart vad uppgifterna används till. Några kommuner har dock uppgett att de kontrollerar anteckningsskyldigheten i samband med inspektion och att de har nytta av dessa uppgifter. Kemikalieinspektionen anser dock att det, ur ett regelförenklingsperspektiv, är motiverat att genomföra den föreslagna ändringen.

De företag, länsstyrelser och kommuner som har tillfrågats är eniga om att anteckningsskyldigheten vid överlåtelse till privatpersoner fyller ett syfte. Kemikalieinspektionen instämmer i detta. Det är nödvändigt att kontrollera att en privatperson har tillstånd att hantera särskilt farliga kemiska produkter innan en överlåtelse kan ske. Anteckningsskyldigheten framstår i dessa fall som motiverad.

6.3 Införa undantag för e-vätskor, tobaksfritt snus och liknande produkter

Förslag: Ett undantag för produkter som omfattas av lagen om tobak och liknande produkter samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter införs i 8 § 2 förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Skälen för förslaget

Kemikalieinspektionen föreslår att det införs undantag för produkter som omfattas av lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter i 8 § 2 förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer så att dessa produkter undantas från förordningens tillämpningsområde.

Av förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer framgår att kravet på tillstånd inte gäller produkter som omfattas av livsmedelslagen, lagen om foder och animaliska biprodukter och läkemedelslagen.¹⁵ I Sverige jämföras snus och snusliknande produkter, såsom tobaksfritt snus (även kallat vitt snus)¹⁶, med livsmedel och omfattas av livsmedelslagen.¹⁷ Reglerna om särskilt farliga kemiska produkter tillämpas därför inte på dessa produkter. Kemikalieinspektionen anser att även sådana produkter som

¹⁵ Se 8 § förordningen. Kravet på tillstånd gäller inte heller yrkesmässig överlåtelse från den som enligt 2 kap. 1 § lagen (2009:366) om handel med läkemedel har rätt att driva detaljhandel med läkemedel till konsument.

¹⁶ Tobaksfritt snus omfattas även av reglerna om tobaksfria nikotinprodukter.

¹⁷ Se 3 § 2 livsmedelslagen (2006:804).

omfattas av lagen om tobak och liknande produkter¹⁸ samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter¹⁹, bör undantas från tillståndskraven i förordningen.

Tobak och liknande produkter

Lagen om tobak och liknande produkter och förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter²⁰ reglerar bland annat innehåll, produktanmälan, årlig rapportering samt produkt- och märkningskrav för vätskor i e-cigarettor och påfyllningsbehållare (e-vätskor). Av regleringen framgår att försäljning av sådana produkter till konsumenter är anmälningspliktig och att anmälan ska ske till kommunen eller Folkhälsomyndigheten. Till anmälan ska även ett egenkontrollprogram bifogas. Produkterna granskas via marknadskontroll enligt EU:s marknadskontrollförordning eller tillsyn enligt miljöbalken.

Tobaksfria nikotinprodukter

Lagen om tobaksfria nikotinprodukter och förordningen (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter reglerar bland annat innehåll, produktanmälan, årlig rapportering samt produkt- och märkningskrav för tobaksfria nikotinprodukter. Enligt vad Kemikalieinspektionen känner till är tobaksfritt snus²¹ den vanligaste typen av tobaksfri nikotinprodukt på den svenska marknaden, men det förekommer även andra typer av produkter. Återförsäljare av tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter måste anmäla sin försäljning till kommunen eller Folkhälsomyndigheten samt utöva egenkontroll. Produkterna granskas via tillsyn enligt miljöbalken.

En tydlig regelförenkling

Produkter som omfattas av lagen om tobak och liknande produkter och lagen om tobaksfria nikotinprodukter räknas under vissa förutsättningar²² som särskilt farliga kemiska produkter och träffas då, utöver de bestämmelser

¹⁸ Lagens tillämpningsområde avser tobak, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare, örtprodukter för rökning samt andra produkter som till användningssättet motsvarar rökning men som inte innehåller tobak, se 1 kap. 2 § lagen om tobak och liknande produkter.

¹⁹ Lagens tillämpningsområde avser produkter utan tobak som innehåller nikotin för konsumtion, se 3 § lagen om tobaksfria nikotinprodukter.

²⁰ Lagen och förordningen implementerar bestämmelserna i direktiv 2014/40/EU av den 3 april 2014 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och relaterade produkter och om upphävande av direktiv 2001/37/EG.

²¹ I Sverige jämföras snus och snusliknande produkter, såsom tobaksfritt snus (även kallat vitt snus), med livsmedel och omfattas därför även av bestämmelserna i livsmedelslagen.

²² Se avsnitt 5.3 ovan.

som anges ovan, även av reglerna om tillståndskrav för särskilt farliga kemiska produkter. Det innebär att den som yrkesmässigt vill överlåta sådana produkter måste efterleva kraven i flera regelverk. Enligt Kemikalieinspektionens uppfattning leder detta till ökad administration och kostnader för företagen, utan att bidra till en tydlig riskminskning.

Vidare kan Kemikalieinspektionen konstatera att de aktuella produkttyperna, som alla utgör olika typer av njutningsmedel som avsiktligt konsumeras, hanteras olika. På den svenska marknaden förekommer exempelvis såväl e-vätskor som tobaksfritt snus som innehåller så hög halt nikotin att de ska märkas med symbolen dödskalleskalle²³. I dag krävs dock endast tillstånd vid överlåtelse av de e-vätskor som på grund av sin höga halt nikotin anses vara särskilt farliga kemiska produkter eftersom tobaksfritt snus jämföras med livsmedel och därmed omfattas av undantaget för produkter som omfattas av livsmedelslagen.

Kemikalieinspektionens huvudförslag i denna framställan - att avskaffa tillståndskravet vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter - skulle självständigt åstadkomma en regelförenkling vid överlåtelse av dessa produkter. Kemikalieinspektionen anser dock att det, både ur ett regelförenklings- och likabehandlingsperspektiv, finns skäl att gå längre och införa ett generellt undantag för alla produkttyper som omfattas av lagen om tobak och liknande produkter samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer. Detta skulle innebära likabehandling av de olika produkttyperna och förenkla regelverket för såväl företag som myndigheter.

Förslaget innebär ingen ändring i sak för privatpersoner

I Kemikalieinspektionens föreskrifter, KIFS 2017:7, finns en undantagsbestämmelse i 4 kap. 3 b § som gör att det inte krävs tillstånd för privat hantering av e-vätskor som innehåller nikotin i en halt om högst 20 mg/ml. Bestämmelsen infördes då det bedömdes oförenligt med bestämmelserna i tobaksdirektivet att kräva att privatpersoner skulle behöva tillstånd för att få hantera e-vätskor som är tillåtna enligt europeisk tobakslagstiftning.²⁴

²³ Akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 och/eller 3. Faropiktogram GHS06: Dödskalleskalle med korsande benknotor. Signalord: "Fara".

²⁴ Enligt 2 kap. 10 § p. 2 förordningen om tobak och liknande produkter får vätska som innehåller nikotin inte innehålla mer nikotin än 20 milligram per milliliter.

Även tobaksfritt snus, som på grund av att det likställs med livsmedel och omfattas av livsmedelslagen, är redan i dagsläget undantaget från tillståndskravet i förordningen om särskilt farliga kemiska produkter.

Kemikalieinspektionen kan därför konstatera att då privatpersoners hantering av e-vätskor och tobaksfritt snus redan i dag är undantaget tillståndskravet i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer, medför inte regleringen om särskilt farliga kemiska produkter något ökat skydd för konsumenterna.

6.4 Övriga ändringsförslag

6.4.1 Begreppet yrkesmässig användning

Förslag: Begreppet *använda* i 9 § 1 i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer ersätts med begreppet *hantera*.

Skälen för förslaget

Av 9 § 1 förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer framgår att särskilt farliga kemiska produkter enbart får överlåtas till den som yrkesmässigt ska *använda* produkterna. Kemikalieinspektionen får en del frågor om vad begreppet *använda* innebär. Begreppet definieras varken i förordningen eller i 14 kap. miljöbalken.²⁵

Kemikalieinspektionens uppfattning är att begreppet användning i den aktuella paragrafen måste anses omfatta all yrkesmässig befattningsmedel med särskilt farliga kemiska produkter. Detta omfattar allt från yrkesmässig överlåtelse mellan olika aktörer i en distributionskedja, till faktisk yrkesmässig slutanvändning i en verksamhet. En snävare tolkning av begreppet skulle innebära att all hantering som inte utgör yrkesmässig användning i ordets typiska bemärkelse vore otillåten.

I syfte att göra bestämmelsen mer lättolkad föreslås därför att begreppet *använda* ersätts av begreppet *hantera* i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer. Begreppet *hantering* är definierat i 14 kap. miljöbalken²⁶ och har en vidare innebörd som, enligt

²⁵ Av 2 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer framgår att termer och uttryck som inte definieras i förordningen har samma betydelse som i 14 kap. miljöbalken.

²⁶ Av 14 kap. 2 § miljöbalken framgår att *hantering* definieras som en verksamhet eller åtgärd som innebär att en kemisk produkt, bioteknisk organism eller vara tillverkas,

Kemikalieinspektionens uppfattning, bättre återspeglar den faktiska betydelse som paragrafen måste anses ha.

6.4.2 Tidsfrister för länsstyrelsens handläggning

Förslag: Tidsfristen för handläggning i 11 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer föreslås tillämpas på ansökningar om tillstånd för privat hantering av särskilt farliga kemiska produkter.

Skälen för förslaget

I dagsläget gäller den tidsfrist om åtta veckors handläggningstid²⁷, som framgår av 11 § andra stycket i förordningen, enbart vid länsstyrelsens handläggning av ansökningar om tillstånd för *yrkesmässig* överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter. Såvitt Kemikalieinspektionen erfar tillämpar dock länsstyrelserna redan idag denna tidsfrist för alla ansökningar, det vill säga även för ansökningar om tillstånd för privat hantering.

Huvudförslaget i denna framställan är att avskaffa tillståndskravet för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter. I stället för att ta bort bestämmelsen om handläggningstid i 11 § andra stycket, då denna enbart gäller yrkesmässig överlåtelse, föreslås att bestämmelsen justeras så att den ska tillämpas på ansökningar om tillstånd för privat hantering.

6.4.3 Följdändringar som följer av förslaget

I linje med de ändringar som föreslås ovan bör även följdändringar göras i 8 och 10-12 §§ i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer, dels för att ta bort regleringar som enbart rör yrkesmässig överlåtelse, dels för att justera hänvisningar till paragrafer som ändrats. De ändringar som föreslås framgår av avsnitt 2.1 ovan.

6.4.3.1 Särskilt om Kemikalieinspektionens föreskrifter

De ändringar av förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer som föreslås i denna framställan möjliggör även för Kemikalieinspektionen att, i ett senare skede, göra följdändringar i Kemikalieinspektionens föreskrifter (2017:7) om kemiska produkter och

bearbetas, behandlas, förpackas, förvaras, transporteras, används, omhändertas, destrueras, konverteras, saluförs, överläts eller är föremål för något annat jämförbart förfarande.

²⁷ Om det är nödvändigt på grund av utredningen i ärendet så får dock tiden förlängas vid ett tillfälle. Förlängningen får inte avse mer än fyra veckor utöver de ursprungliga åtta veckorna, se 11 § andra stycket i förordningen.

biotekniska organismer. Om föreslagna ändringar i förordningen genomförs avser Kemikalieinspektionen att ändra 4 kap. 3 a, 4 och 5 §§ föreskrifterna, bestämmelsen 3 b § kan utgå helt. Därmed blir föreskrifterna mindre omfattande, mer lättlästa och enklare att följa.

7. Konsekvensutredning

7.1 Problemanalys – aktuellt problem och eftersträvad förändring

Nuvarande regler om tillstånd för särskilt farliga kemiska produkter grundar sig i regler som är flera hundra år gamla. Syftet är att kontrollera och begränsa handel med särskilt hälsofarliga produkter. Även om reglerna har ändrats med åren är de i delar fortfarande omoderna och inte helt anpassade efter dagens förhållanden. Till exempel är de inte alltid synkroniserade med EU:s kemikalielagstiftning. Nya handelsmönster, bland annat ökad e-handel och mer komplexa leverantörskedjor, gör att reglerna i vissa fall har förlorat sin betydelse samtidigt som de har blivit otydliga och svåra att tillämpa. Det gäller för såväl företag som myndigheter.

För vissa verksamheter, ämnen eller produkttyper innebär tillståndsreglerna en form av dubbelreglering, när tillstånds- eller anmälningskrav även finns i annan lagstiftning. Det gäller exempelvis regleringen av detaljhandel med elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare²⁸ och tobaksfritt snus²⁹ samt kraven på anmälan eller tillstånd och regler om egenkontroll av vissa miljöfarliga verksamheter enligt miljöbalken.³⁰

Reglerna om särskilt farliga kemiska produkter är otydliga då de i vissa delar är kortfattade med stort tolkningsutrymme. Samtidigt är reglerna i andra delar komplexa. Detta gör att reglerna kan vara svåra att tillämpa och ibland blir rättsosäkra. Det gäller exempelvis hur skrivningen ”den som yrkesmässigt ska använda produkterna” skiljer sig från begreppen ”hantera” respektive ”hantering”.³¹

Det kan vara svårt att motivera för företag vilken nytta de nationella tillståndsreglerna egentligen tillför och vilket syfte de fyller. Det gäller

²⁸ Se 2 kap. 7 § samt 5 kap. 16 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

²⁹ Se 2 och 5 §§ lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.

³⁰ Se 9 kap. miljöbalken.

³¹ Se 7 och 9 §§ förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

framför allt kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av sådana produkter som samtidigt omfattas av krav på tillstånd, anmälan, kunskapskrav eller egenkontroll i annan lagstiftning som gäller parallellt med tillståndsreglerna.

De förändringar som föreslås syftar till att minska företagens administrativa börda samt att göra reglerna tydligare och lättare att tillämpa. Det ska vara lätt för företagen att göra rätt samtidigt som de regler som innebär skydd av privatpersoner bevaras. Utgångspunkten är att ta bort regler som inte tillför ytterligare skydd i sådan utsträckning att de motiverar extra kostnader eller strängare villkor än de som gäller på den gemensamma EU-marknaden.

7.2 Nollalternativet – konsekvenser om inga åtgärder vidtas

Om inga ändringar görs kommer Sverige även fortsättningsvis att ha en särreglering kring särskilt farliga kemiska produkter som innebär en administrativ börda och konkurrensnackdelar för svenska företag.

Noll-alternativet innebär fortsatta kostnader och andra negativa konsekvenser för berörda företag. Det handlar bland annat om administration av ansökningar, minskad försäljning av produkter som behöver tas från marknaden under tillståndsprocessen och i vissa fall minskade försäljningsintäkter när kunder väljer att köpa in produkter från andra länder inom EU som saknar liknande regler.

Under åren 2020–2023 inkom sammanlagt 2 559 tillståndsansökningar till länsstyrelserna gällande yrkesmässig överlåtelse, varav 1 997 gällande e-vätskor och 562 för övriga produkter. Tillståndsplikt för e-vätskor trädde i kraft under perioden (1 juli 2022). Kemikalieinspektionen gör följande bedömningar om antalet tillståndsansökningar per år i nollalternativet:

- **E-vätskor:** Vi antar att det antal aktörer som sökt tillstånd sedan tillståndskravet trädde i kraft är en rimlig indikation på det antal som kommer att söka tillstånd även framöver. Eftersom tillstånd beviljas för upp till fem år så bedömer vi att antalet tillståndsansökningar avseende e-vätskor kommer att vara $(2000/5=)$ 400 per år i nollalternativet.
- **Övriga produkter:** Vi bedömer att antalet tillståndsansökningar per år för övriga produkter kommer att vara ungefär lika stort som under perioden 2020–2023, alltså $(560/4=)$ 140 per år.

Kemikalieinspektionens bedömning är alltså att det totala antalet tillståndsansökningar i nollalternativet är $(400+140=)$ 540 per år.

Kommuner och länsstyrelser kommer fortsatt kunna använda uppgifterna som lämnas vid tillståndsansökan för flera ändamål. Exempelvis vid prioritering av tillsyn och i diskussion med företag. Dagens system tillgodoser därför en möjlighet till kontroll hos kommuner och länsstyrelser.

De nuvarande reglerna i förordningen och föreskrifterna är komplicerade och till viss del svårtolkade. Det medför en arbetsbörda för företagen, länsstyrelserna och Kemikalieinspektionen vid tolkning och tillämpning.

7.3 Beskrivning av alternativen

7.3.1 Alternativ 1: Kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga produkter tas bort

Det alternativ som Kemikalieinspektionen förespråkar, och som utvecklas vidare under avsnitt 6 ovan, är att kravet på tillstånd vid yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter tas bort. Den föreslagna ändringen innebär att företag som överlåter sådana produkter inte längre behöver ha tillstånd, oavsett om överlåtelsen sker till andra företag, yrkesmässiga användare eller privatpersoner.

Kravet på att privatpersoner behöver tillstånd för att få hantera särskilt farliga produkter lämnas oförändrat i syfte att bibehålla en hög skyddsnivå. Privatpersoner kommer alltså även fortsättningsvis att behöva styrka sin behörighet att få inhandla produkten, det vill säga uppvisa ett beviljat tillstånd, vid överlåtelsetillfället.

Kemikalieinspektionen föreslår även ändring i reglerna kring anteckningsskyldigheten. Den ska enbart aktualiseras vid yrkesmässig överlåtelse av tillståndspliktiga särskilt farliga kemiska produkter till privatpersoner.

Kemikalieinspektionen föreslår vidare att tillstandsreglerna inte ska gälla för produkter som omfattas av lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter samt lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Det innebär att bland annat att e-vätskor undantas från förordningens tillämpningsområde.

7.3.2 Alternativ 2: Ersätta tillståndskravet med anmälningssplikt

Ett annat alternativ som Kemikalieinspektionen övervägt är att ersätta tillståndskravet med en anmälningssplikt vid yrkesmässig överlåtelse. Företag skulle då enbart behöva anmäla avsikten att sälja särskilt farliga kemiska produkter och lämna vissa uppgifter såsom verksamhetens namn och adress.

Även detta alternativ innebär mindre kostnader, administration och ledtid för företagen, jämfört med idag. Företagen behöver inte ta bort några produkter från marknaden i avvaktan på tillståndprocessen eller riskera att förlora kunder.

En anmälningssplikt kan också till viss del tillgodose det behov av information och kontroll som länsstyrelserna och kommunerna uttrycker att tillståndssystemet ger. Även om detta förslag innebär en regelförenkling jämfört med de nuvarande reglerna, anser Kemikalieinspektionen att ändringarna bör vara mer genomgripande för att verkligen uppnå förenklade rutiner och en administrativ lättnad för företagen. Myndigheten bedömer också att tillsynsmyndigheternas önskemål kring information kan tillgodoses genom andra kanaler, exempelvis genom information från miljöprovning enligt miljöbalken.

7.3.3 Alternativ 3: Ta bort tillståndskravet vid överlåtelse till andra än privatpersoner

Ett ytterligare alternativ som Kemikalieinspektionen övervägt är att ta bort tillståndskravet vid överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter till andra än privatpersoner. Företag som enbart överlåter sådana produkter till andra företag och yrkesmässiga användare skulle inte behöva något tillstånd. För den som yrkesmässigt överlåter särskilt farliga kemiska produkter till privatpersoner skulle däremot tillståndskravet kvarstå.

Detta alternativ skulle, i likhet med det förslag på ändring som redovisas som alternativ 1, innebära minskade kostnader och administrativ börda för företagen. Myndigheten anser dock att det är möjligt att åstadkomma en större regelförenkling utan att för den skull sänka skyddsnivån för privatpersoner.

7.3.4 Alternativ 4: Ta bort tillståndskravet i sin helhet

Kemikalieinspektionen har även övervägt alternativet att ta bort tillståndsplikten i sin helhet, även vid privat hantering. Detta alternativ

bedömer Kemikalieinspektionen dock inte vara tillfredsställande, utifrån avsikten att bibehålla en hög skyddsnivå för privatpersoner. Alternativet har heller inte ansetts önskvärt av varken länsstyrelser, kommuner eller företag.

7.4 Det lämpligaste alternativet

Kemikalieinspektionen bedömer att det mest lämpliga alternativet, utifrån syftet att förenkla regelverket för företag och samtidigt bibehålla en god skyddsnivå för privatpersoner, är alternativ 1.

Innebörden av förslaget beskrivs mer utförligt under avsnitt 6 ovan.

7.4.1 Konsekvenser för människors hälsa och för miljön

Kemikalieinspektionens bedömning är att de tillståndsregler som myndigheten föreslår ska tas bort inte tillför ytterligare skydd utöver det som följer av andra regler. Förslagets påverkan på människors hälsa är därför marginell.

Förslaget att införa ett generellt undantag för e-vätskor och andra produkter som omfattas av tobakslagen skulle kunna innebära en ökning av försäljningen av e-vätskor som har höga halter nikotin. Det beror på att det i dagsläget förekommer att återförsäljare väljer bort de tillståndspliktiga e-vätskorna, eftersom detta krav medför merarbete och kostnader. Det handlar om e-vätskor med så hög halt nikotin så att de ska märkas med dödskalke enligt CLP-förordningen och därmed blir tillståndspliktiga.

Kemikalieinspektionen bedömer dock att den EU-gemensamma tobakslagstiftningen som även gäller e-vätskor, säkerställer en god skyddsnivå för konsumenter.

Förslaget att införa ett generellt undantag för produkter som omfattas av lagen om tobaksfria nikotinprodukter bedöms inte heller få några betydande konsekvenser för människors hälsa. Tobaksfritt snus, vilken enligt Kemikalieinspektionens uppfattning är den största produkttypen inom denna grupp, omfattas i dagsläget inte av krav på tillstånd då tobaksfritt snus är att jämställa med livsmedel och därför faller under undantaget för produkter omfattas av livsmedelslagen.

De regler som berörs av förslaget avser produkters hälsofarliga egenskaper medan produkternas eventuella miljöfarliga egenskaper inte omfattas av dessa regler. Därmed är förslagets påverkan på miljön marginell.

7.4.2 Berörda företag

Antalet företag som berörs av förslaget är svårt att uppskatta, men bedömningen är att det kan röra sig om cirka 370 företag per år som ansöker om tillstånd.³²

Merparten av de företag som ansöker om tillstånd är mikroföretag (cirka 56 procent) och små företag (24 procent). De berörda företagen är främst verksamma inom branscherna parti- och provisionshandel (SNI 46) samt detaljhandel (SNI 47).

Underlaget baseras på uppgifter från dels en enkät till samtliga länsstyrelser om antalet tillståndsansökningar som inkommit under en treårsperiod, dels på uppgifter om företag som ansökt om tillstånd i de tre länsstyrelserna Västra Götaland, Stockholm och Skåne. Dessa tre länsstyrelser tillsammans hanterar cirka 60 procent av alla ansökningar.

7.4.3 Konsekvenser för berörda företag

Företag som överlåter särskilt farliga kemiska produkter berörs direkt av förslaget. För berörda företag innebär förslaget minskade kostnader för administrativt arbete med ansökningar samt ansökningsavgift.

Kemikalieinspektionen bedömer att företagens kostnader per ansökan är 4 900–19 200 kronor, vilket baseras på följande:

- Avgiften för en ansökan om tillstånd för yrkesmässig överlåtelse är 3 300 kronor oberoende av antal produkter.
- Företag som intervjuats som en del av Kemikalieinspektionens utredning har uppgett att arbetstiden varierar från 3 till 30 timmar per ansökan. Kemikalieinspektionen bedömer att företagens kostnader per arbetstimme för denna typ av administrativt arbete är omkring 530 kronor³³. Kemikalieinspektionens underlag visar inga tydliga skillnader i tidsåtgång per ansökan mellan stora och små företag.

³² Uppskattningen baseras på att antalet företag som sökt till någon av länsstyrelserna Stockholm, Västra Götaland och Skåne var omkring 220 per år och att dessa tre länsstyrelser hanterade ca 60% av alla tillståndsansökningar. $220/0,6=370$.

³³ Baserat på beräkning i Regelräknaren (<https://regelraknaren.tillvaxtverket.se/>). Utgår från en månadslön på 46 200 kr (Handläggare, privat sektor) samt ett lönepåslag på totalt 84% (inkluderar semesterersättning 12%, arbetsgivaravgifter 31,40% samt overheadkostnader 25%).

Eftersom tillstånd vanligtvis medges för fem år, bedömer vi att kostnaden per år med tillstånd är omkring 1 000–4 000 kr.

I nollalternativet (se 7.2) bedömer vi att antal ansökningar om tillstånd för yrkesmässig överlåtelse kommer att vara 540 per år. Förslaget innebär att dessa tillståndsansökningar inte behöver lämnas in.

Kemikalieinspektionen bedömer alltså att den totala årliga kostnadsminskningen är 2,6–10,4 miljoner kronor per år³⁴.

Vidare innebär förslaget att produkter som fått ändrad klassificering enligt CLP-förordningen inte behöver hållas från marknaden till dess ett tillstånd finns på plats. I nuläget medför detta risk för att företag förlorar intäkter om kunder vänder sig till leverantörer i andra länder i väntan på ärendehandläggningen, och till följd av administrativt arbete för att informera kunder.

För företag bör förslaget innebära en stärkt konkurrensförmåga eftersom förslaget innebär att de i större utsträckning får samma villkor som andra företag på EU-marknaden.

En följd av förslaget är att det blir enklare att följa kemikalielagstiftningen när en verksamhet, ett ämne eller en kemisk produkt inte längre är föremål för parallella krav i olika regelverk. Flera av de identifierade problemen med lagstiftningen (se 7.1) försvinner med detta förslag. Exempelvis behöver de företag som redan beviljats dispens att få sälja kvicksilver inte längre ansöka om tillstånd. Det gäller även de miljöfarliga verksamheter som omfattas av krav på anmälan eller tillstånd enligt miljöbalken. Förslaget innebär också att avsaknaden av definition av begreppet ”yrkesmässig överlåtelse” försvinner. Även problemet med att länsstyrelsernas prövning till stor del är oreglerad minskar kraftigt när kravet på ansökan för yrkesmässig överlåtelse tas bort.

Borttagande av kravet på anteckningsskyldighet vid yrkesmässig överlåtelse innebär en förenkling. Kemikalieinspektionen har dock inte underlag för att bedöma i vilken grad denna förenkling leder till minskade administrativa kostnader för de berörda företagen.

En möjlig konsekvens är att företagens motivation att arbeta med substitution riskerar att minska. Majoriteten av de företag som

³⁴ 540 * 4900 kronor = 2,6 miljoner kronor. 540 * 19 200 kronor = 10,4 miljoner kronor.

Kemikalieinspektionen intervjuat i denna översyn menar dock att de nationella tillståndsreglerna inte är drivkraften i deras substitutionsarbete.

7.4.4 Konsekvenser för myndigheter

Länsstyrelser, kommuner och Kemikalieinspektionen berörs direkt av förslaget.

Förslaget innebär att länsstyrelsernas intäkter från avgifter för tillståndsansökan vid yrkesmässig överlåtelse minskar med $(540 \times 3\,300 =)$ 1,8 miljoner kronor per år. Samtidigt får länsstyrelserna en minskad administrativ börda i ungefär samma omfattning. Länsstyrelserna arbetar i genomsnitt 3,5 timmar per tillståndsansökan. Länsstyrelserna lägger även arbetstid på relaterade uppgifter så som rådgivning och information, även om omfattningen av detta är oklar. Sammantaget bedömer Kemikalieinspektionen att avgiften om 3 300 kr per tillståndsansökan generellt täcker länsstyrelsernas administrativa kostnader.

Länsstyrelserna har en gemensam e-tjänstportal för tillståndsansökningarna. Den kan komma att behöva justeras om den enbart ska gälla ansökningar från privatpersoner. Det kan innebära en engångskostnad vid själva förändringen. Det går att ifrågasätta om fortsatt förvaltning av e-tjänsten är kostnadseffektiv, med tanke på att det är ett fåtal sådana ansökningar per år.

För kommuner sker en viss besparing vad gäller arbetstid kopplat till remitteringen av tillståndsbeslut. Kemikalieinspektionen saknar dock uppgifter om faktiskt arbetstid per remiss.

Kemikalieinspektionen kommer att få minskade kostnader vad gäller arbetstid kopplat till tillsyn, remisser från länsstyrelserna och rådgivning samt tillsynsvägledning. Både tillsynen och tillsynsvägledningen gällande dessa regler är integrerade i den löpande verksamheten. Tillsynsprojekt som enbart inriktas på dessa regler är ytterst ovanliga. Det är därför svårt att bedöma hur förslaget påverkar Kemikalieinspektionens kostnader för tillsyn och tillsynsvägledning. Remisser från länsstyrelserna är redan en nedprioriterad uppgift på Kemikalieinspektionen, förslaget innebär därför ingen påtaglig påverkan på kostnaderna för denna uppgift. För närvarande får Kemikalieinspektionen i genomsnitt drygt 100 frågor per år till sin frågetjänst kring hur tillståndreglerna ska tillämpas. Antalet frågor bedöms över tid minska kraftigt till följd av den föreslagna regelförenklingen. Kemikalieinspektionens kostnader för att besvara frågor är i genomsnitt

omkring 1 700 kronor per fråga. Det minskade antalet frågor bedöms därmed leda till minskade kostnader för rådgivning på omkring 0,2 miljoner kronor per år. Initialt behöver dock myndigheten informera kring ändringarna, vilket leder till ökat arbete under en kortare period.

Kommuner har uttryckt att tillståndsansökningar utgör underlag vid tillsyn och har farhågor att det blir svårare att identifiera relevanta tillsynsobjekt om reglerna tas bort. Därmed riskerar tillsynen att bli mindre effektiv.

Kemikalieinspektionen bedömer dock att motsvarande information är tillgänglig genom andra kanaler. Till exempel har den som säljer e-vätskor och tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter anmälningsplikt till kommunen, enligt Folkhälsomyndighetens regler.

Såväl kommuner som länsstyrelser anser att förslaget innebär förlorade möjligheter till kontroll. Uppgifterna som lämnas vid ansökan används bland annat för ändamål som inte är direkt kopplade till tillståndsplikten eller reglernas syften. Det handlar om att hitta och prioritera verksamheter och möjligheter till överblick över information som kan vara användbar i olika sammanhang. Eftersom företag kan köpa in särskilt farliga produkter från andra länder är myndigheternas överblick av hanteringen av sådana produkter dock ofullständig även med dagens regler.

En del kommuner förutser att de behöver lägga mer tid på att identifiera verksamheter om de inte får informationen via remisser och beslut från länsstyrelserna.

7.4.5 Konsekvenser för privatpersoner

Eftersom reglerna föreslås vara oförändrade när det gäller privatpersoners skyldighet att ansöka om tillstånd för sin hantering, bedömer Kemikalieinspektionen att det inte är någon påverkan på grupper som är sårbara eller har särskilda behov.

7.5 Kostnadsminimerande åtgärder

Eftersom Kemikalieinspektionens förslag inte innebär ökande kostnader har myndigheten inte behövt vidta några särskilda kostnadsminimerande åtgärder för att motverka detta. Våra förslag innebär inte heller några nya krav, utan fokus är regellättnad.

7.6 Ikraftträdande, informationsinsatser

Kemikalieinspektionen anser att det är lämpligt att de föreslagna förordningsändringarna träder i kraft så snart som möjligt.

Om förslaget genomförs kommer informationsinsatser att behöva genomföras. Kemikalieinspektionen kommer att behöva kommunicera ändringarna för att nå företag och branschorganisationer, myndigheter, länsstyrelser och kommuner. Myndigheten kommer även att informera om ändringarna via pressmeddelande, nyhetsbrev och inlägg i sociala medier.

7.7 Utvärdering

Förslaget kan utvärderas genom uppföljande frågor till de intressenter som berörs eller har bidragit med synpunkter i genomförda enkäter och intervjuer. Förutom frågor om de ändrade reglernas syfte och tydlighet kan frågeställningarna beröra de farhågor och möjligheter som lyfts fram i denna utredning, till exempel:

- tillsynsmyndigheternas farhågor om att de inte längre har samma information om användningen av särskilt farliga ämnen, samt
- i vilken mån förändringen har inneburit regelförenkling för de berörda företagen.

Utvärderingen behöver också fånga upp andra eventuella konsekvenser som inte förutsågs. En utvärdering kan göras tidigast två år efter ikraftträdandet.

7.8 Bedömning av överensstämmelse med EU-rätten

Kemikalieinspektionen bedömer att de föreslagna författningsändringarna överensstämmer med Sveriges skyldigheter ur ett EU-rättsligt perspektiv.



Klimat- och näringslivsdepartementet

Enheten för cirkulär ekonomi, kemikalier och strålning

Kansliråd Lisa Anfält
Tfn 08-405 90 77

**Remiss av Kemikalieinspektionens framställan om ändring av
regleringen avseende särskilt farliga kemiska produkter**

Remissinstanser

1. Arbetsgivarverket
2. Arbetsmiljöverket
3. Borgholms kommun
4. Borås kommun
5. Boverket
6. Branschorganisationen för elektroniska cigaretter (BELC)
7. Byggföretagen
8. Byggnadsarbetareförbundet
9. ChemSec, Internationella kemikaliesekretariatet
10. Djurens rätt
11. Djurskyddet Sverige
12. Elektronikbranschen, branschorganisation för leverantörer och
handlare inom konsumentelektronik
13. Eskilstuna kommun
14. Facket för Skogs-, Trä, och Grafisk Bransch (GS)
15. Falu kommun
16. Filipstads kommun
17. Folkhälsomyndigheten
18. Försvarets materielverk

19. Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM)
20. Försvarsmakten
21. Göteborg kommun
22. Haparanda kommun
23. Havs- och Vattenmyndigheten
24. Höganäs kommun
25. IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige
26. Jernkontoret
27. Justitiekanslern
28. Karlshamns kommun
29. Katrineholms kommun
30. Kemisk Tekniska Företagen
31. Kommerskollegium
32. Konsumentverket
33. Landsorganisationen i Sverige (LO)
34. Lekobaby, Lek & Babybranschen
35. Livsmedelsföretagen
36. Livsmedelsverket
37. Lomma kommun
38. Läkemedelsindustriföreningen (Lif)
39. Läkemedelsverket
40. Länsstyrelsen i Blekinge län
41. Länsstyrelsen i Jönköpings län
42. Länsstyrelsen i Skåne län
43. Länsstyrelsen i Stockholms län
44. Länsstyrelsen i Västernorrland län
45. Länsstyrelsen i Västmanlands län
46. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
47. Malmö kommun
48. Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

49. Miljömärkning Sverige AB
50. Myndigheten för civilt försvar
51. Målarna
52. Naturskyddsföreningen
53. Naturvårdsverket
54. Normpack
55. Norrtälje kommun
56. Näringslivets Regelnämnd
57. Nässjö kommun
58. Oxelösund kommun
59. Pappersindustriarbetareförbundet
60. Perstorp kommun
61. Polismyndigheten
62. Regelrådet
63. Rättviks kommun
64. Skogsindustrierna
65. Skogsstyrelsen
66. Småföretagarnas riksförbund
67. Socialstyrelsen
68. Statens energimyndighet
69. Statens jordbruksverk
70. Stenungsunds kommun
71. Stockholms kommun
72. Stockholms universitet
73. Substitutionscentrum
74. Sundbyberg kommun
75. Sundsvall kommun
76. Svensk Dagligvaruhandel
77. Svensk Handel
78. Svenskt Näringsliv

79. Svenskt Vatten
80. Svenskt Växtskydd
81. Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)
82. Sveriges Kommuner och Regioner
83. Sveriges konsumenter
84. Sveriges lantbruksuniversitet
85. Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF)
86. Söderhamn kommun
87. Teknikföretagen
88. Timrå kommun
89. Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
90. Tobaksfakta
91. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)
92. Transportstyrelsen
93. Trelleborgs kommun
94. Trollhättans kommun
95. Tyresö kommun
96. Vaggeryds kommun
97. Vinnova
98. Västerås kommun
99. Åmål kommun
100. Älmhults kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet **senast den 5 juni 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till kn.cks.remisser@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2026/00510 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven

enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.
Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Kemikalieinspektionens framställan kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Charlotta Fred
Departementsråd

Kopia till

Åtta45, e-postadress: regeringskansliet@atta45.se



Yttrande över remiss Redovisning av åtgärder kopplade till Valfärdsbokslutet

Servicenämndens beslut

Servicenämnden godkänner redovisningen av planerade åtgärder kopplade till valfärdsbokslutet och överlämnar rapporten till Kommunstyrelsen.

Ärendet i sin helhet

Kommunstyrelsen har begärt att samtliga nämnder lämnar in underlag som redovisar vilka åtgärder som planeras utifrån indikatorer och mål i valfärdsbokslutet 2025. Redovisningen ska utgå från den kartläggning som gjorts av socioekonomiska förhållanden, utbildning, boendemiljö samt trygghet och hälsa.

Servicenämnden har i sitt arbete utgått från tre av de sju ojämlikheter som identifierats i valfärdsbokslutet: ekonomisk ojämlikhet, ojämlika arbetsförutsättningar samt utbildningsklyftor. Utifrån dessa områden planerar Servicekontoret flera insatser för att bidra till att minska ojämlikheter och stärka möjligheterna till arbete och kompetensutveckling.

Servicekontoret bidrar till att skapa fler arbetstillfällen genom samverkan med andra förvaltningar, bland annat genom gemensamma projekt. För att öka verksamhetens flexibilitet och kunna möta förändrade behov satsar förvaltningen även på kompetensutveckling som ger medarbetare dubbelkompetens och möjliggör intern omflyttning. Samtidigt stärks de administrativa kunskaperna och den digitala kompetensen hos samtliga yrkesgrupper genom att skapa förutsättningar för digitala utbildningar. Stadens program för framtida chefer kräver i dag högskolebehörighet, vilket begränsar utvecklingsmöjligheterna för flera yrkesgrupper inom Servicekontoret. För att bredda möjligheterna till ledarskapsutveckling planerar förvaltningen därför att ta fram ett internt chefsprogram med syfte att skapa karriärvägar även för medarbetare utan akademisk utbildning. Servicekontoret arbetar också för att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv genom deltagande på jobb- och studiemässor samt genom att ta emot elever för arbetsplatsförlagt lärande (APL).

Genom dessa insatser bidrar Servicenämnden till arbetet med att minska ojämlikheter och stärka möjligheterna till arbete, kompetensutveckling och karriärvägar inom kommunen.

Beslutsunderlag

1. Servicenämnden rapportering: Planerade åtgärder utifrån Valfärdsbokslutet
2. Missiv: Begäran om underlag: Redovisning av åtgärder kopplade till Valfärdsbokslutet 2026-01-20
3. Valfärdsbokslutet 2025 En jämlikhetsrapport för ett socialt hållbart Borås

Beslutet expedieras till

1. Kommunstyrelsen, KS.diarium@boras.se

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Dnr SN 2026-00033 1.1.3.1

Serviceämnden rapportering: Planerade åtgärder utifrån Valfärdsbokslutet

Nämnd: Serviceämnden

Instruktion

I matrisen nedan redovisar nämnden planerade eller pågående åtgärder som vidtas med anledning av kartläggningen i Valfärdsbokslutet. Beskriv åtgärderna kortfattat och konkret. Fokus ska ligga på vad som görs eller planeras att göras, inte på nulägesanalys eller orsaksbeskrivningar.

Beskrivning av åtgärder	Pågående eller planerat?
Skapa fler arbetstillfällen genom samverkan, till exempel samarbetsprojekt med Tekniska förvaltningen där gemensamma naturvårdsuppdrag möjliggör säsongsanställningar även under vinterperioden. Möjliggör fasta anställningar för fler medarbetare.	Pågående
Kompetensutveckling för att säkerställa dubbelkompetens som ökar flexibiliteten i uppdragen och snabbare anpassning av verksamheten vid konjunkturförändringar genom intern omflyttning. Detta stärker anställningstryggheten. Heroma Kompetens används för att dokumentera genomförda utbildningar och ge en överblick över befintlig kompetens. Lagstadgade och grundläggande utbildningar följs upp kontinuerligt.	Pågående
För att minska den digitala klyftan skapas förutsättningar för fler att genomföra digitala utbildningar genom särskilda utbildningsplatser med datorer samt tillgång till tjänstetelefoner. Förbättrar de administrativa kunskaperna och den digitala kompetensen för samtliga yrkesgrupper.	Pågående

Stadens program för framtida chefer kräver högskolebehörighet, vilket begränsar utvecklingsmöjligheter för många yrkesgrupper. Servicekontoret planerar därför ett internt chefsprogram för att skapa karriärvägar även för medarbetare utan akademisk utbildning. Ökar möjligheterna till karriärutveckling.	Planerat
Servicekontoret deltar aktivt på jobb- och studiemässor, bland annat på Viskastrandsgymnasiet, samt tar emot elever för APL-platser (arbetsplatsförlagt lärande). Genom detta skapas en tidig och direkt kontakt mellan utbildning och arbetsliv, vilket stärker övergången från studier till arbete. När Servicekontoret synliggör sin verksamhet på mässor stärks arbetsgivarvarumärket och intresset för våra verksamheter. Det underlättar framtida rekrytering och bidrar till långsiktig kompetensförsörjning. APL-platser kan om möjligt även erbjudas till elever med särskilda stödbehov eller från yrkesintroduktionsprogram. Detta bidrar till ökad inkludering och sänker trösklarna till arbetsmarknaden.	Pågående

Begäran om underlag: Redovisning av åtgärder kopplade till Velfärdsbokslutet

Remissinstanser

1. Arbetslivsnämnden
2. Fritid- och folkhälsonämnden
3. Förskolenämnden
4. Grundskolenämnden
5. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
6. Individ-och familjeomsorgsnämnden
7. Kulturnämnden
8. Lokalförsörjningsnämnden
9. Miljö-och konsumentnämnden
10. Samhällsbyggnadsnämnden
11. Servicenämnden
12. Sociala omsorgsnämnden
13. Tekniska nämnden
14. Vård-och äldre- och äldreomsorgsnämnden
15. Överförmyndarnämnden

Kommunstyrelsen begär in underlag från alla nämnder som ska redovisa vilka åtgärder de planerar att genomföra utifrån velfärdsbokslutet. Redovisningen ska utgå från kartläggningen av socioekonomiska förhållanden, utbildning, boendemiljö, trygghet och hälsa.

Bifogat detta missiv finns en rapporteringsmall där ni redovisar nämndens planerade åtgärder som vidtas med anledning av kartläggningen i Velfärdsbokslutet. Ifylld rapporteringsmall används sedan som beslutsunderlag.

Nämndens redovisning ska ha kommit in till Kommunstyrelsen senast den 2026-05-01. Remissvaren skickas i elektronisk form till KS.diarium@boras.se. Ange diarienummer KS 2026-00072 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Vid frågor om välfärdsbokslutet kontakta fritids- och folkhälsoförvaltningen.

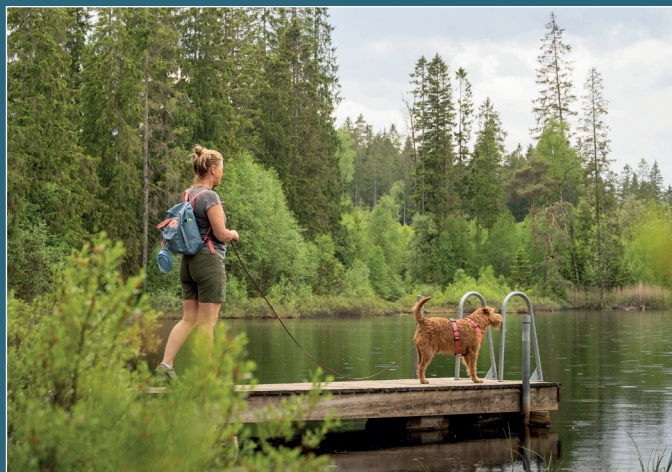
Kristina Nyberg Smahel
Utvecklingsledare
Fritids- och folkhälsoförvaltningen
kristina.nyberg.smahel@boras.se

Bilagor

1. Rapporteringsmall planerade åtgärder utifrån välfärdsbokslutet
2. Välfärdsbokslutet 2025

VÄLFÄRDSBOKSLUTET 2025

En jämlikhetsrapport för ett socialt hållbart Borås



BORÅS STAD

Skribenter: Kristina Nyberg Smahel & Martin Johansson.

Grafisk form & tryck: Borås Stads tryckeri.

Foto / framsida: XXXX

Förord

I 25 år har Borås Stad genom Välfärdsbokslutet kartlagt och analyserat skillnader i hälsa och livsvillkor bland våra invånare. När vi startade detta pionjärbete år 2000 var vi bland de första kommunerna i Sverige att systematiskt mäta och följa upp den sociala ojämlikheten. Ett kvarts sekel senare står vi här med en unik kunskapsbank som visar både framsteg och utmaningar i vår strävan mot ett mer jämlikt Borås.

Under dessa 25 år har mycket förändrats. Världen har antagit Agenda 2030 med löftet att ingen ska lämnas utanför. Samtidigt har vi genomlevt pandemier, ekonomiska kriser och samhällsförändringar som på olika sätt påverkat våra invånares livsvillkor. Genom Välfärdsbokslutet har vi kunnat följa hur dessa händelser slagit olika hårt mot olika grupper och områden i vår stad.

Den långsiktiga trenden visar att Borås i många avseenden utvecklats positivt. Utbildningsnivån har stadigt ökat, färre barn växer upp i ekonomisk utsatthet och sysselsättningen har stärkts. Men bakom dessa övergripande siffror döljer sig en annan verklighet – en växande klyfta mellan olika stadsdelar och befolkningsgrupper.

”25 års data visar oss att ojämlikheten inte försvinner av sig själv.
Tvärtom – utan aktiva insatser tenderar klyftorna att växa. Detta är
vår generations stora utmaning.”

Välfärdsbokslutets styrka ligger i dess kontinuitet. År efter år har vi dokumenterat hur boråsarnas hälsa och livsvillkor påverkas av var de bor, deras socioekonomiska bakgrund och vilket kön de har. Vi ser hur ojämlikheten reproduceras över generationer och hur den tar sig uttryck redan i de yngsta barnens tandhälsa.

Med ett kvarts sekels erfarenhet vet vi att förändring tar tid. Men vi vet också vad som krävs: samordnade insatser, långsiktighet och ett gemensamt ansvarstagande. I arbetet med att skapa jämlik hälsa använder vi Välfärdsbokslutets kunskap för att rikta resurser dit de behövs mest och för att följa upp att våra insatser ger resultat.

När vi blickar framåt mot de kommande 25 åren är vårt mål tydligt: Borås ska vara en stad där alla har likvärdiga möjligheter till ett gott liv. Detta kräver fortsatt engagemang från kommunen, civilsamhället, näringslivet och inte minst från boråsarna själva. Tillsammans kan vi bygga ett Borås där ingen lämnas utanför.



Ulf Olsson (S)

Kommunstyrelsens ordförande

Borås Stad 2025

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	5
2 Definitioner och sammanhang	9
2.1 Social hållbarhet	9
2.2 Kopplingen till folkhälsa	9
2.3 Globala ramar: Agenda 2030 och mänskliga rättigheter	10
2.4 Nationell nivå: Lagstiftning och folkhälsopolitik	10
2.5 Regional nivå: Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030	11
2.6 Lokal nivå: Borås Stads vision och strategiska inriktning	12
2.7 Varför arbeta med social hållbarhet?	13
2.8 Hur når vi social hållbarhet?	13
2.9 Borås Stads strategiska arbete mot socioekonomisk utsatthet	14
3 Så här läser du Välfärdsbokslutet	17
3.1 Syftet med rapporten	17
3.2 Rapportens innehåll	18
3.3 Avgränsningar	19
4 Fattigdom	22
4.1 Barn och unga	24
4.2 Vuxna	26
4.3 Äldre	28
5 Hälsa och välbefinnande	30
5.1 Barn och unga	32
5.2 Vuxna	37
5.3 Äldre	39
6 Förutsättningar för arbete	46
6.1 Barn och unga	48
6.2 Vuxna	49
6.3 Äldre	53
7 Inkludering och deltagande	54
7.1 Barn och unga	56
7.2 Vuxna	57
7.3 Äldre	58
8 Boende och närmiljö	64
8.1 Barn och unga	66
8.2 Vuxna	67
8.3 Äldre	70
9 Utbildning för alla	72
9.1 Barn och unga	74
9.2 Vuxna	76
9.3 Äldre	78
10 Slutsatser och rekommendationer	79
10.1 Målstyrda rekommendationer	83
11 Att använda sig av Välfärdsbokslutet	87
12 Slutord	90
13 Referenser	91

1 Sammanfattning

År 2025 markerar att det är 25 år sedan Borås Stad för första gången tog fram ett Valfärdsbokslut. Sedan år 2000 har dessa återkommande sammanställningar spelat en viktig roll i att följa och synliggöra utvecklingen av livsvillkor och hälsa i Borås. Genom att uthålligt mäta skillnader och förändringar mellan kön, geografiska områden och olika befolkningsgrupper skapas ett kunskapsunderlag som bidrar till en mer jämlik och hållbar samhällsutveckling.

Valfärdsbokslutet är ett verktyg för både planering, uppföljning och prioritering i Borås Stads arbete – inte minst i budgetprocessen. Sedan Kommunfullmäktiges beslut 2019 är det också tydligt att samtliga nämnder och kommunala bolag ska använda kunskapen från bokslutet i sin planering av budget och verksamhet.

De sociala målen i Agenda 2030 har varit vägledande i arbetet, med syfte att så långt det är möjligt beskriva och mäta social hållbarhet utifrån etablerade definitioner. Målen har varit styrande i valet och indelningen av de indikatorer som ligger till grund för analysen. Varje avsnitt i bokslutet är också kopplat till de nationella målområdena för folkhälsa, Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030 samt Borås Stads Vision.

Valfärdsbokslutet 2025 består av sex tematiska avsnitt:

1. Fattigdom.
2. Hälsa och välbefinnande.
3. Förutsättningar för arbete.
4. Inkludering och deltagande.
5. Boende och närmiljö.
6. Utbildning för alla.

Indikatorerna inom avsnittet *Fattigdom* visar att:

- andelen barn 0–17 år i Borås som växer upp i hushåll med låg inkomststandard har minskat med en tredjedel mellan åren 2011 och 2023, från 11,3 % till 7,6 %.
- det finns stora skillnader beroende på bakgrund – andelen barn med utländsk bakgrund som växer upp i hushåll med låg inkomststandard var 2023 23,2 % medan andelen barn med svensk bakgrund var 6 %.
- i Borås var den totala andelen med låg disponibel inkomst i åldersgruppen 20 år och äldre 13,2 % år 2023. Det finns stora skillnader mellan geografiska områden – högst andel fanns i Norrby Öst (kvinnor 57 %, män 49 %) och lägst i Brämhult Öst med 2 %.
- år 2023 var andelen med svensk bakgrund som hade låg inkomststandard 8,6 % jämfört med 25,4 % för de med utländsk bakgrund. Sambandet mellan kort utbildning och låg inkomst är stark och påverkar kvinnor mest.
- andelen i åldern 20–64 år med långvarigt ekonomiskt bistånd var 0,78 % år 2023, vilket var en minskning från år 2021 då andelen var 0,88 %. Sedan 2018 har minskningen stannat av och planat ut.
- andelen 65 år och äldre med låg inkomststandard i Borås har sjunkit sedan år 2015, från 21,4 % till 11,3 % år 2023.
- i Äldreenkäten uppgav 88 % att de klarar en oväntad utgift på 12 000 kronor, medan 4 % hade svårigheter att klara löpande utgifter.

Indikatorerna inom avsnittet *Hälsa och välbefinnande* visar att:

- tandhälsan bland 6-åringar varierar kraftigt mellan områden – lägst andel kariesfria 6-åringar hade Boda Folktandvård med 60,7 % medan högst andel hade Viskafors Folktandvård med 92,6 % år 2024. Folktandvården Centrum Borås visar en stark positiv trend från 55,8 % år 2012 till 75,3 % år 2024.
- 48 % av eleverna i årskurs 6 skattar sin hälsa som mycket bra, men andelen sjunker till 42 % i årskurs 8 och 38 % i årskurs 1 på gymnasiet. Skillnaderna mellan geografiska områden har minskat över tid.
- medellivslängden var 84,3 år för kvinnor och 80,3 år för män i Borås år 2024. Männens medellivslängd återhämtade sig till samma nivå som före pandemin (2019) efter nedgångar under 2020–2021.
- 72 % av befolkningen skattade sin hälsa som bra eller mycket bra år 2024, med fler män (74 %) än kvinnor (70 %). Andelen med gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande var 86,6 %, högre än riket.
- i Äldreankäten uppgav 76 % av åldersgruppen 65 år och äldre upplever sin tandhälsa som ganska bra eller mycket bra, medan 10 % hade avstått från tandläkarvård trots behov (främst av ekonomiska skäl).
- mellan åren 2019 och 2023 har antalet fallskador bland personer 65 år och äldre ökat från 3 574 till 3 600 per 100 000 invånare. Kvinnornas antal fallskador (4 135) var betydligt högre än männens (2 951) år 2023.

Indikatorerna inom avsnittet *Förutsättningar för arbete* visar att:

- totalt 782 individer i åldersgruppen 16–24 år var unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) år 2023 i Borås, vilket motsvarar 6,1 % av de unga i åldersgruppen. Över tid har andelen minskat från 9,3 % år 2009 till 5,5 % år 2022, men ökade marginellt sista året.
- störst skillnad fanns mellan inrikes och utrikes födda, där andelen för de som är inrikes födda var 4,7 % jämfört med 10,6 % för de utrikes födda. Den högsta andelen UVAS fanns i Norrby Öst med 15 %.
- andelen förvärvsarbetande i åldersgruppen 16 år och äldre var 71,1 % år 2023, var i högre grad förvärvsaktiva än kvinnorna (72,3 % jämfört med 69,9 %).
- andelen arbetslösa i åldersgruppen 20–64 år var 12,3 % år 2023. Andelen arbetslösa med svensk bakgrund var 8 %, att jämföra med andelen med utländsk bakgrund som var 21,6 %. Den högsta andelen förvärvsaktiva återfanns bland kvinnorna i Källeberg med 82 %, medan den lägsta fanns bland kvinnorna i Norrby Öst med 44 %.
- andelen förvärvsaktiva i åldersgruppen 65–74 år var 26,3 % år 2023. Högst andel förvärvsaktiva fanns i området Fristad Omland med 46 % och lägst i Norrby Öst med 8 %.

Indikatorerna inom avsnittet *Inkludering och deltagande* visar att:

- andelen barn och unga som är medlemmar i en förening har ökat efter år av nedgång. I årskurs 6 har andelen ökat från 60 % (2021) till 70 % (2024), i årskurs 8 från 56 % till 61 %, medan andelen i årskurs 1 på gymnasiet ligger kvar på 46 %.
- bland barn och unga minskar tilliten till andra fortfarande med stigande ålder. I årskurs 6 saknade 47 % tillit till andra, jämfört med 57 % i årskurs 1 på gymnasiet.
- vuxna i Borås känner fortsatt lägre tillit till andra än riksgenomsnittet. Andelen med låg tillit har ökat från 33 % (2020) till 36 % (2024).
- boråsare 65 år och äldre känner större tillit till sina grannar än till offentliga verksamheter. Endast 20 % av de äldre rapporterar låg tillit, vilket är lägre än i yngre åldersgrupper.

- den digitala klyftan bland äldre minskar. Andelen 65–79 åringar som aldrig använder internet har sjunkit från 10 % till 7 %. Bland 80 år och äldre har andelen som aldrig använder internet minskat från 44 % till 35 %.
- Sverigefinnar framstår som en särskilt utsatt grupp med lägre digital inkludering (28 % använder aldrig internet), lägre tillit (28 % uppger låg tillit) och lägre socialt deltagande.
- socialt deltagande bland äldre har ökat. Andelen som inte deltagit i någon social aktivitet minskade från 22 % (2022) till 15 % (2024).

Indikatorerna inom avsnittet *Boende och närmiljö* visar att:

- en majoritet av eleverna (87–90 %) har tillgång till eget rum, vilket är viktigt för studieresultat.
- barn och unga känner sig generellt trygga i hemmet (98 %) och bostadsområdet, men personer med annan könstillhörighet upplever lägre trygghet, särskilt i offentliga rum.
- 48 % av boråsarna bor i småhus, 33 % i hyresrätt och 13 % i bostadsrätt.
- andelen trångbodda är 16,4 % (jämfört med 15,5 % nationellt), med genomsnittlig bostadsarea på 41 m² per person. Utrikes födda har betydligt mindre bostadsyta (34 m²) än inrikes födda (43 m²).
- 28 % känner sig otrygga när de går ut sent i sitt bostadsområde. Otryggheten är särskilt hög i Norrby, Hässleholmen, Göta och Centrum, där också skadegörelse och nedskräpning är vanligare.
- 51 % av personer 65 år och äldre bor i småhus, 31 % i hyresrätt och 19 % i bostadsrätt. Åldersgruppen 65 år och äldre har högst genomsnittlig bostadsarea (60 m²) av alla åldersgrupper, vilket återspeglar både ekonomiska förutsättningar och livssituation.
- 33 % av åldersgruppen 65 och äldre avstår ibland eller ofta från att gå ut ensam av rädsla, med stora könsskillnader (44 % av kvinnorna jämfört med 18 % av männen). 7 % har upplevt kränkande behandling, ofta kopplat till ålder eller okända orsaker.

Indikatorerna inom avsnittet *Utbildning för alla* visar att:

- det har skett en försämring av gymnasiebehörigheten. Andelen behöriga till gymnasiets yrkesprogram har sjunkit till historiskt låga 80 % år 2024.
- bakgrund påverkar gymnasiegenomförande – 83 % av elever med svensk bakgrund slutför gymnasiet inom 3 år jämfört med endast 62 % av elever med utländsk bakgrund, och tjejer presterar bättre än killar (79 % vs 75 %).
- Borås har en lägre utbildningsnivå än riksgenomsnittet – 42 % av Boråsarna har eftergymnasial utbildning jämfört med 48 % i riket, där kvinnor utbildar sig mer än män (48 % vs 35 %).
- andelen med endast förgymnasial utbildning har minskat från 18 % år 2010 till 12 % år 2024, vilket närmar sig riksgenomsnittet.
- utbildningsnivån sjunker kraftigt med stigande ålder – Bland 65–74-åringar har 24 % endast förgymnasial utbildning, medan siffran stiger till 58 % bland personer över 95 år.
- eftergymnasial utbildning minskar med ålder – Endast 29 % av 65–74-åringar har högskoleutbildning, vilket sjunker till 17,7 % bland 85–89-åringar och bara 12 % bland personer över 95 år.

Utmaningar utifrån resultatet i Velfärdsbokslutet

I Velfärdsbokslutet 2025 tar Borås Stad steget från breda utmaningar till konkreta ojämlikheter och målstyrda rekommendationer. Detta ger tydligare riktning för nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att integrera jämlikhetsperspektivet i verksamhetsplanering och budget.

Det nya greppet innebär en konkretisering och förtydligande av VAD som behöver göras, medan det fortsatt ger handlingsutrymme för HUR insatserna ska utformas i olika verksamheter.

Sju identifierade ojämlikheter

Analysen visar att följande ojämlikheter tillsammans skapar systematiska skillnader i livschanser och hälsa:

1. **Ekonomisk ojämlikhet** – Inkomstskillnader påverkar livschanser.
2. **Ojämlig hälsa** – Hälsan är inte jämnt fördelad mellan grupper och områden.
3. **Ojämliga arbetsförutsättningar** – Arbete är inte en självklarhet för alla.
4. **Social exkludering** – Alla är inte inkluderade eller känner tillit till andra.
5. **Varierande trygghet** – Upplevelsen av trygghet skiljer sig markant åt.
6. **Ojämliga boendeförhållanden** – Trångboddhet är verklighet för många.
7. **Utbildningsklyftor** – Tydligt samband mellan utbildningsnivå, arbete och inkomst.

Dessa ojämlikheter ska tas i beaktande av förvaltningar och bolag i arbetet med planering av verksamheten och i budgetarbetet.

2 Definitioner och sammanhang

Detta avsnitt redogör för centrala begrepp och bakgrundsinformation som är relevanta för förståelsen av Välfärdsbokslutet. Fokus ligger särskilt på begreppet social hållbarhet, dess koppling till folkhälsa samt vedertagna definitioner inom svensk offentlig sektor.

2.1 Social hållbarhet

Begreppet hållbar utveckling har sitt ursprung i Brundtlandkommissionens rapport *Vår gemensamma framtid* (1987), där det definieras som:

”En utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov (1).”

Denna definition utgör grunden för de tre dimensionerna av hållbar utveckling: ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Samtliga dimensioner är ömsesidigt beroende av varandra och måste samverka för att uppnå en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Den sociala dimensionen har under senare år tillmätts ökad betydelse, i takt med att frågor om jämlikhet, delaktighet, trygghet, mänskliga rättigheter och folkhälsa hamnat i fokus. Inom ramen för *Mötesplats social hållbarhet*, ett samarbete mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Folkhälsomyndigheten, har följande beskrivning etablerats som vägledande för vad som kännetecknar ett socialt hållbart samhälle (2).

- Ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan oskäliga skillnader.
- Ett inkluderande samhälle med stark respekt för mänskliga rättigheter, där individers lika värde och rätt till delaktighet står i centrum.
- Ett samhälle där tillit, social sammanhållning och möjlighet till inflytande är grundläggande förutsättningar.

2.2 Kopplingen till folkhälsa

Ett socialt hållbart samhälle förutsätter en god och jämlikt fördelad folkhälsa. Folkhälsan – det vill säga befolkningens samlade hälsotillstånd – fungerar som en indikator på hur väl samhället lyckas skapa jämlika livsvillkor. Detta synsätt stöds både av nationell och internationell forskning, och framhålls i flera policyramverk, bland annat av Folkhälsomyndigheten och Världshälsoorganisationen (WHO).

Jämlik hälsa innebär inte att alla individer har exakt samma hälsotillstånd, utan att skillnader i hälsa mellan olika befolkningsgrupper inte är systematiska, onödiga eller orättvisa (3). Sådana skillnader kan exempelvis förekomma mellan män och kvinnor, mellan olika socioekonomiska grupper, eller mellan geografiska områden. Ett jämlikt samhälle kännetecknas av att dessa skillnader minimeras, och att samtliga grupper har goda möjligheter till ett hälsosamt liv.

Forskning visar att stora hälsoskillnader utgör ett hinder för hållbar utveckling. Ett samhälle där människors hälsa i hög grad påverkas av exempelvis utbildningsnivå, inkomst eller bostadsort, riskerar att förstärka existerande ojämlikheter och underminera både tilliten och samhällskontraktet (4).

2.3 Globala ramar: Agenda 2030 och mänskliga rättigheter

Agenda 2030 är Förenta Nationernas globala ramverk för hållbar utveckling, med giltighet till år 2030. Den omfattar 17 globala mål och 169 delmål som är inbördes beroende och integrerade. Målen syftar till att främja social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet i hela världen.

Varje mål inom Agenda 2030 är nära kopplat till grundläggande mänskliga rättigheter, såsom rätten till hälsa, utbildning, arbete, bostad och en skälig levnadsstandard, enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (5). Det globala hållbarhetsarbetet, inklusive Agenda 2030, är således både ett verktyg för att uppnå social hållbarhet och ett medel för att säkerställa mänskliga rättigheter. Genom att arbeta mot målen i Agenda 2030 bidrar samhällen samtidigt till att förverkliga dessa rättigheter i praktiken (3).



2.4 Nationell nivå: Lagstiftning och folkhälsopolitik

I Sverige finns ett omfattande rättsligt och politiskt stöd för arbete med social hållbarhet, jämlik hälsa och mänskliga rättigheter. Detta stöd är förankrat i flera centrala lagar, såsom:

- Regeringsformen (1974:152).
- Kommunallagen (2017:725).
- Socialtjänstlagen (2025:400).
- Plan- och bygglagen (2010:900).

Utöver lagstiftningen har Sverige även en nationell folkhälsopolitik som tydligt anknyter till Agenda 2030 och till målsättningen om social hållbarhet. Det övergripande målet, antaget av riksdagen år 2018, är:

”Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.”

Folkhälsopolitiken omfattar åtta målområden, vilka identifierats som avgörande för hälsans utveckling:

1. Det tidiga livets villkor.
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning.
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö.
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter.
5. Boende och närmiljö.
6. Levnadsvanor.
7. Kontroll, inflytande och delaktighet.
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Dessa områden speglar breda sociala determinanter för hälsa och utgör samtidigt grundpelare för ett långsiktigt socialt hållbart samhälle.

2.5 Regional nivå: Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030

Även på regional nivå har tydliga mål för social hållbarhet formulerats. Västra Götalandsregionens *Mål för social hållbarhet 2030* syftar till att bidra till visionen *Det goda livet* – för varje människa på en välmående planet. Dessa mål är anpassade utifrån regionens specifika uppdrag, utmaningar och möjlighet till påverkan.

De övergripande målen är:

1. God hälsa och välbefinnande.
2. Jämlikhet och lika rättigheter.
3. Tillit, trygghet och delaktighet.

Till varje mål kopplas ett antal delmål som tydliggör prioriteringar för målperioden. Målen utgör ett verktyg för att möta de största sociala hållbarhetsutmaningarna i regionen (6).

2.6 Lokal nivå: Borås Stads vision och strategiska inriktning

Borås Stad har genom kommunfullmäktige antagit en långsiktig vision för framtidens Borås. Visionen utgör det mest övergripande politiska beslutet och sätter riktningen för samtliga kommunala verksamheter:

”Vi har tagit fram visionen tillsammans och med gemensamma krafter kan vi göra den till verklighet, för oss alla och för framtida generationer.”

Visionen är indelad i fyra övergripande områden:

1. Omsorg om varandra och miljön.
2. Ett tryggt och snyggt Borås.
3. Möjligheter och mod att utvecklas.
4. Människor möts i Borås.



VISIONEN är ett uttryck för kommunens ambition att förena social hållbarhet, folkhälsa, rättighetsperspektiv och ekologiskt ansvarstagande i det långsiktiga samhällsbyggandet. Illustration: Ida Brogren.

2.7 Varför arbeta med social hållbarhet?

Samhällen mår bättre av jämlika livsvillkor

Forskning visar tydligt att samhällen med små skillnader i livsvillkor fungerar bättre än samhällen där ojämlikheten är stor. Stora ojämlikheter är förknippade med försämrad folkhälsa, ökad social oro, minskad samhällsgemenskap och sänkt upplevd trygghet i hela befolkningen – även bland grupper med goda livsvillkor (7).

Att arbeta för mer jämlika livsvillkor är därför inte bara en fråga om rättvisa och etik, utan också en strategisk samhällsinvestering. Förebyggande insatser kostar mindre än åtgärder för att hantera konsekvenserna av social ojämlikhet. Ett socialt hållbart samhälle är därför ett sätt att hushålla med gemensamma resurser och främja ett långsiktigt välfärdssamhälle (8).

”Att arbeta för likvärdiga livsvillkor för alla är en samhällsinvestering, både mänskligt och ekonomiskt.”

Ett brett stöd – globalt, nationellt och lokalt

Stödet för att arbeta med social hållbarhet är väl förankrat på flera nivåer:

- **Globalt** genom Agenda 2030 och Förenta Nationernas deklaration om de mänskliga rättigheterna.
- **Nationellt** genom svensk lagstiftning och den nationella folkhälsopolitiken.
- **Lokalt** genom kommunala visioner och strategier.

De globala målsättningarna i Agenda 2030 utgör ramverket för det nationella och lokala arbetet för ett hållbart samhälle, där mänskliga rättigheter respekteras och jämlikhet främjas.

2.8 Hur når vi social hållbarhet?

En samsyn om välfärdens roll

Att uppnå ett socialt hållbart samhälle kräver en gemensam förståelse för vad välfärden ska erbjuda. I praktiken handlar det om hur samhällets resurser – ekonomiska, materiella och sociala – fördelas mellan olika grupper och generationer (9). Effektivt socialt hållbarhetsarbete förutsätter breda insatser riktade till hela befolkningen. Samtidigt krävs riktade insatser till de grupper eller områden som är särskilt utsatta för ojämlika livsvillkor.

Exempel på riskfaktorer kan vara:

- Avsaknad av gymnasieexamen.
- Arbetslöshet eller låg inkomst.
- Bristande inkludering i samhällslivet.
- Låg valdeltagandegrad eller svagt föreningsengagemang.
- Upplevd otrygghet i boendemiljön.

”Staden behöver arbeta för likvärdiga livsvillkor – men det innebär inte att hela Borås behöver samma typ av insatser.”

Social position och hälsa

Social position är en avgörande faktor för hälsa och livslängd. Forskningen visar att grupper med högre social position – exempelvis genom bättre ekonomi, högre utbildning eller inflytande – har bättre hälsa än grupper med lägre position. Detta samband gäller genomgående, oavsett samhällsklass (10).

”*Den sociala positionen har stor betydelse för hälsa och förväntad livslängd.*”

Vissa grupper i samhället befinner sig i särskilt utsatta situationer och kännetecknas av sårbarhet, marginalisering eller diskriminering. Det är viktigt att förstå att en person kan tillhöra flera utsatta grupper samtidigt. Hälsa och livsvillkor påverkas av många faktorer, både mellan och inom grupperna (11).

Ett långsiktigt arbete med insatser på flera nivåer

För att förbättra folkhälsan och minska ojämlikhet krävs ett kombinerat arbetssätt: långsiktiga, strukturella förändringar kombinerade med mer akuta, riktade insatser. Arbetet måste också ta hänsyn till att individer har olika förutsättningar. Begreppet **proportionell universalism** blir här centralt. Det innebär att generella insatser bör erbjudas alla, men att insatsernas intensitet anpassas efter behoven – mer där behoven är större (10).

Det förebyggande (preventiva) arbetet delas vanligen in i tre nivåer:

- **Universell prevention:** insatser riktade till hela befolkningen.
- **Selektiv prevention:** insatser riktade till riskgrupper.
- **Indikerad prevention:** insatser riktade till individer med konstaterade problem.

Även om indikerade insatser ofta ger snabb och synlig effekt, särskilt på individnivå, är det den universella preventionen som ger störst långsiktig effekt och minskar behovet av övriga nivåer. Den är dessutom mest kostnadseffektiv. En ökad medvetenhet om detta samband skulle kunna minska både samhällskostnader och mänskligt lidande (12).

2.9 Borås Stads strategiska arbete mot socioekonomisk utsatthet

I Borås pågår ett långsiktigt arbete för social hållbarhet. Arbetet sträcker sig bakåt i tiden. Det första Valfärdsbokslutet togs fram redan år 2000. Sedan dess har rapporten utvecklats i takt med att kommunen ändrat form, både i sitt sätt att organisera arbetet med att skapa jämlik hälsa, men också där kommundelar blivit stadsdelar och sedan 2017 fackförvaltningar. Staden har också vuxit i befolkningsantal och avståndet till övriga världen har på många sätt minskat. Ansvaret för folkhälsoarbetet i Borås ligger på Fritids- och folkhälsonämnden. I folkhälsoarbetet är Valfärdsbokslutet ett redskap och ett kunskapsunderlag som pekar ut områden som behöver utvecklas för att nå en jämlik hälsa.

I september 2020 fattade Kommunstyrelsen ett strategiskt inriktningsbeslut om det första målområdet för Socialt hållbart Borås: ”En god start i livet och goda uppväxtvillkor”. I mars 2021 utökades arbetet med ytterligare två målområden: ”Boende och närmiljö” samt ”Förutsättningar för arbete”. Inom dessa målområden förtydligades hur Borås Stad under flera års tid skulle ta sig an de utmaningar som blev tydliga i Valfärdsbokslutet. Det slogs fast att arbetet skulle göras långsiktigt, uthålligt, i samverkan och med ett helhetsperspektiv. Socialt hållbart Borås, tillsammans med Visionen och ett långsiktigt hållbart samhälle, skrevs in i ”Reglemente för Kommunstyrelsen och övriga nämnder”, vilket skapade en stark politisk förankring.

Den övergripande uppföljningen 2023 visade att skillnaderna i livsvillkor mellan olika grupper och områden ökade och därmed också drev på segregationen i staden. Detta ledde fram till behovet av en strategisk inriktning med ännu tydligare fokus på strukturella förändringar.

Den strategiska inriktningen

Borås Stad har utvecklat sitt arbete med en tydlig strategisk inriktning som bygger på insikten att för att nå effekt behövs ett gemensamt skifte i arbetssätt: från enbart lokala och temporära aktiviteter till att förändra de system och resurser som upprätthåller socioekonomisk utsatthet. Detta innebär att verksamheter behöver arbeta konkret, systematiskt och förebyggande för att inte förstärka ojämlikheten och begränsa människors möjligheter att forma sina liv.

”För att nå effekt behövs ett gemensamt skifte i arbetssätt.”

Strategierna riktar sig inte mot enskilda individer utan mot strukturer och system som påverkar alla, såsom utbildningssystemet, bostadsplaneringen och arbetsmarknadsinsatser. Arbetet adresserar de bakomliggande faktorer som leder till ojämlika livsvillkor, exempelvis diskriminering, bristande förutsättningar för att få godkända betyg, inträde på arbetsmarknaden eller möjligheten att bo i områden med god boendemiljö, samhällsservice och trygghet.

Det övergripande målet är att Borås Stad inte ska ha några socioekonomiskt utsatta områden som kategoriseras som områdestyp 1 eller 2 enligt det socioekonomiska indexet. Tre områden i Borås klassas idag som områdestyp 1: Norrby, Hässleholmen Väst och Sjöbo Johannelund.

Detta innebär att Borås arbetar för att:

- Öka gymnasiebehörigheten bland elever i områdestyp 1 och 2.
- Öka andelen invånare med hållbar försörjning i områdestyp 1 och 2.
- Minska antalet hushåll som är beroende av ekonomiskt bistånd i områdestyp 1 och 2.
- Förbättra stadskvaliteten och tryggheten så att fler vill bo kvar och fler vill flytta till dessa områden.

Förändrade arbetssätt och strukturer

Den strategiska inriktningen innebär att arbetet mot socioekonomisk utsatthet blir en del av kärnuppgiften för alla förvaltningar och bolag, inte något som sker vid sidan av ordinarie verksamhet. Ansvar för social hållbarhet ligger nu direkt hos varje nämnd och förvaltning, som utifrån det gemensamma reglementet och den årliga trend- och omvärldsanalysen ska analysera och planera sin verksamhet för att bidra till minskad segregation och ökad social hållbarhet.

Borås har identifierat konkreta strategier som stödjer det förändringsarbete som krävs. Det handlar om strategier så som:

- Insatser för ökad förskole- och grundskolenärvaro i områdestyp 1 och 2.
- Särskilda insatser på förskolor och grundskolor i områdestyp 1 och 2 i syfte att få likvärdiga skolresultat.
- Kunskap och stöd i att leda verksamhet i socioekonomiskt utsatt område.
- Stärka samverkan mellan skola, socialtjänst och andra aktörer för att kunna agera tidigare och kraftfullare.
- Öka möjligheterna för långtidsarbetslösa att komma till arbete med fokus på föräldrar och unga vuxna i områdestyp 1 och 2.
- Utöka möjlighet till arbete året om för ungdomar (upp till 20 år).
- Öka kvarboende på områdena för socioekonomiskt stärkta hushåll och förändrade flyttkedjor.
- Möjliggöra blandat boende i hela staden.
- Öka fysisk och social sammanlänkning mellan områdestyper 1–2 och resten av staden.
- Förändra bilden av våra socioekonomiskt utsatta områden.

Varje nämnd planerar sitt arbete för att minska ojämlikheten i Borås Stad i sitt ordinarie arbete. För att underlätta samordningen i frågorna finns en styrgrupp utsedd av Stadsdirektör som regelbundet återkopplar till koncernledning hur arbetet sker mot de politiskt uppsatta målen. En arbetsgrupp är också utsedd för att omsätta strategier och mål med utgångspunkt i ordinarie verksamhet, samordna arbetet samt lyfta förslag till uppdrag/insatser som kan hjälpa staden framåt i frågorna.

Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att leda och samordna arbetet, säkerställa en sammanhållen styrning och följa upp resultaten. Uppföljningen sker årligen som en del av den ordinarie uppföljningsprocessen och kompletteras med trend- och omvärldsanalyser som ger en långsiktig bild av utvecklingen. Djupare analyser/uppföljning kommer genomföras då sådana beslut tas eller behov uppmärksammas.

Välfärdsbokslutets centrala roll

Välfärdsbokslutet utgör ett viktigt kunskapsunderlag för förvaltningar och bolag i det strategiska arbetet mot socioekonomisk utsatthet. Genom att tillhandahålla aktuell statistik, analyser och lokala kunskapsunderlag ger Välfärdsbokslutet den faktabas som verksamheterna behöver för att identifiera behov och prioritera strukturella insatser. Välfärdsbokslutet bidrar också med underlag till den trend- och omvärldsanalys som årligen tas fram och som ligger till grund för verksamheternas planering.

Det förebyggande och främjande arbete som pågår och har pågått i Borås under en längre tid är ett starkt fundament att bygga vidare på. Detta arbete har kartlagts i samband med införandet av ny socialtjänstlag och det är omfattande men inte tillräckligt. Det som krävs nu är att göra upp med de strukturella problemen för att nå jämlik hälsa. Det här är ett kontinuerligt arbete som kommer att fortsätta utvecklas under flera år framöver. Det är inte enskilda initiativ utan det totala arbetet som avgör framgången.

3 Så här läser du Velfärdsbokslutet

I avsnittet hittas information om Velfärdsbokslutets innehåll, struktur och avgränsningar samt information om den statistik som rapporten innehåller.

3.1 Syftet med rapporten

Velfärdsbokslutet utgör ett centralt kunskapsunderlag för Borås Stads arbete med att skapa jämlika livsvillkor och god hälsa för alla invånare. Genom systematisk och återkommande kartläggning av hälsa och levnadsförhållanden skapas en faktabas som möjliggör evidensbaserat beslutsfattande på alla nivåer i den kommunala organisationen.

Rapporten fyller flera viktiga funktioner i kommunens verksamhetsstyrning. Den ger en nulägesbild av invånarnas välfärd och hälsa, synliggör skillnader mellan olika grupper och geografiska områden samt följer utvecklingen över tid. Genom att uthålligt mäta förändringar i hälsa mellan kön, åldersgrupper, socioekonomiska grupper och geografiska områden får Borås ett robust statistiskt underlag för planering, genomförande och uppföljning av verksamheten.

Styrande funktion i verksamhetsplanering

Enligt beslut i Kommunfullmäktige hösten 2019 ska samtliga kommunala bolag och nämnder använda sig av kunskapen i Velfärdsbokslutet i planeringen av budget och verksamhet (Dnr KS 2019-00523 1.1.2.25). Detta innebär att Velfärdsbokslutet har en formell roll i kommunens styrmodell och ska aktivt användas när verksamheter formulerar mål, prioriterar insatser och fördelar resurser.

Från och med 2025 får Velfärdsbokslutet en ännu tydligare koppling till verksamhetsstyrningen genom Borås Stads arbete mot socioekonomisk utsatthet. Rapporten bidrar med underlag till den årliga trend- och omvärldsanalysen som ligger till grund för nämndernas och bolagens planering. Detta säkerställer att lokala behov och utmaningar identifierade i Velfärdsbokslutet omsätts i konkreta åtgärder i verksamheterna.

Underlag för prioritering och resursfördelning

Velfärdsbokslutet möjliggör en behovsbaserad resursfördelning genom att tydliggöra var insatser behövs mest. De lokala kunskapsunderlagen för områden med särskilda utmaningar – Sjöbo, Norrby och Hässleholmen – kompletterar Velfärdsbokslutet och ger fördjupad kunskap som kan ligga till grund för riktade satsningar. Genom att identifiera riskgrupper, problemområden och framgångsfaktorer kan staden prioritera insatser där de gör störst nytta för att minska ojämlikhet i hälsa och livsvillkor.

Uppföljning och lärande

Rapporten kan också fungera som ett uppföljningsverktyg för att utvärdera effekterna av genomförda insatser. Genom jämförelser med tidigare års data kan man se om utvecklingen går i önskad riktning och om vidtagna åtgärder ger avsedd effekt. Detta skapar förutsättningar för kontinuerligt lärande och utveckling av arbetssätt och metoder.

Dialog och transparens

Velfärdsbokslutet bidrar till transparens genom att göra information om invånarnas hälsa och livsvillkor tillgänglig för politiker, tjänstepersoner, civilsamhälle och allmänhet. Detta främjar en faktabaserad dialog om Borås utmaningar och prioriteringar samt skapar förutsättningar för bred delaktighet i arbetet för ett socialt hållbart Borås.

3.2 Rapportens innehåll

Välfärdsbokslutet kartlägger och analyserar den sociala hållbarheten i Borås utifrån en bred definition som utgår från både globala och lokala perspektiv. Rapporten använder de globala målen i Agenda 2030 som ramverk för att strukturera och mäta social hållbarhet på ett systematiskt och internationellt jämförbart sätt.

De sociala målsättningarna i Agenda 2030 har väglett både urvalet av indikatorer och hur dessa kategoriseras i rapporten. Detta säkerställer att Borås arbete med social hållbarhet följer etablerade definitioner och kan relateras till globala utvecklingsmål. Samtidigt kopplas varje område till nationella folkhälsomål, Västra Götalandsregionens mål för Social hållbarhet 2030 samt Borås Stads Vision, vilket skapar en helhetsbild från global till lokal nivå.

Sex fokusområden för social hållbarhet

Rapporten är strukturerad i sex tematiska avsnitt som tillsammans ger en heltäckande bild av den sociala hållbarheten i Borås. Varje avsnitt korresponderar med specifika mål från Agenda 2030:

AVSNITT 4 – FATTIGDOM (MÅL 1)

Analyserar ekonomisk utsatthet och dess konsekvenser för olika grupper i befolkningen.

AVSNITT 5 – HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE (MÅL 2, 3)

Kartlägger hälsoläget och faktorer som påverkar invånarnas fysiska och psykiska välbefinnande.

AVSNITT 6 – FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ARBETE (MÅL 8)

Undersöker sysselsättning, arbetslöshet och villkor på arbetsmarknaden för olika grupper.

AVSNITT 7 – INKLUDERING OCH DELTAGANDE (MÅL 16)

Belyser demokratisk delaktighet, tillit och möjligheter till inflytande i samhället.

AVSNITT 8 – BOENDE OCH NÄRMILJÖ (MÅL 11, 16)

Granskar boendeförhållanden, trygghet och den fysiska miljöns betydelse för social hållbarhet.

AVSNITT 9 – UTBILDNING FÖR ALLA (MÅL 4)

Följer utbildningsresultat och förutsättningar för livslångt lärande.

Genomgående perspektiv

Två av Agenda 2030-målen genomsyrar samtliga avsnitt: Mål 5 Jämställdhet och Mål 10 Minskad ojämlikhet. Dessa tvärgående perspektiv är fundamentala för social hållbarhet och integreras därför i analysen av alla områden.

Rapporten tillämpar ett livscykelperspektiv genom att dela in befolkningen i tre åldersgrupper: barn och unga, vuxna samt äldre. Detta möjliggör analyser av hur olika välfärdsutmaningar och möjligheter varierar genom livet. Där data finns tillgänglig redovisas också skillnader utifrån kön, geografiskt område och bakgrund, vilket synliggör ojämlikheter och identifierar grupper som behöver särskilt stöd.

Flernivåanalys

Varje avsnitt presenterar den sociala hållbarhetens status på flera nivåer – global, nationell, regional och lokal – med tyngdpunkt på Borås specifika förhållanden. Detta kontextualiserar de lokala utmaningarna och möjliggör jämförelser som visar var Borås står i förhållande till omvärlden. Genom denna flernivåanalys skapas en nyanserad förståelse för både strukturella samhällsutmaningar och lokala förutsättningar.

3.3 Avgränsningar

Välfärdsbokslutet fokuserar på de strukturellt påverkbara livsvillkoren och hur dessa fördelas mellan olika grupper i Borås. Detta innebär att rapporten primärt undersöker faktorer som samhället kan påverka genom politiska beslut, resursfördelning och systematiskt förändringsarbete. Indikatorer som hälsa, utbildning, sysselsättning och tillit används för att identifiera övergripande mönster och ojämlikheter i befolkningen.

Det är viktigt att betona att de valda indikatorerna inte ensamma definierar social hållbarhet i sin helhet. Social hållbarhet är ett komplext begrepp som kan mätas och förstås på många sätt. De indikatorer som används i denna rapport har valts utifrån att de är allmänt accepterade, vetenskapligt etablerade och möjliggör jämförelser över tid och mellan geografiska områden. De ger tillsammans en robust bild av centrala aspekter av social hållbarhet, även om de inte fångar alla dimensioner.

Analytiska perspektiv

Socioekonomiska grupper – Rapporten belyser genomgående skillnader mellan olika inkomst- och utbildningsgrupper för att synliggöra socioekonomiska ojämlikheter. Dessa analyser är centrala för att förstå hur resurser och möjligheter fördelas i befolkningen och var insatser behövs för att minska klyftorna.

Geografiska områden – Geografiska skillnader analyseras för att visa på variationer mellan Borås mest resurssvaga och resursstarka områden. Det är viktigt att understryka att den geografiska placeringen i sig inte är det intressanta, utan områdena fungerar som indikatorer för att förstå hur social hållbarhet varierar inom kommunen. Dessa analyser hjälper till att identifiera områden där riktade insatser kan behövas.

Gruppenivå och individperspektiv – All statistik i Välfärdsbokslutet presenteras på gruppnivå. Detta innebär att inga slutsatser kan eller bör dras om enskilda individer baserat på gruppstillhörighet. Statistiken visar trender och mönster för grupper, men inom varje grupp finns stor individuell variation. Denna avgränsning är både etisk och metodologisk – den skyddar individers integritet samtidigt som den möjliggör analyser av strukturella mönster.

Datakällor och metodologi

Välfärdsbokslutet bygger på två huvudsakliga typer av data – registerdata och enkätdata – som kompletterar varandra för att ge en heltäckande bild av social hållbarhet i Borås.

Registerdata utgör ryggraden i Välfärdsbokslutet och kommer från flera källor. Huvuddelen av registerdata kommer från SCB och redovisas på Demografiska statistikområden (DeSO), vilket för Borås innebär 77 geografiska enheter. Eftersom registerdata omfattar samtliga individer i respektive område är den statistiska säkerheten mycket hög. Denna data möjliggör analyser av samband mellan olika faktorer, exempelvis mellan inkomst och utbildningsnivå. Det är dock viktigt att notera att sambanden inte visar kausalitet – vi kan se att faktorer samvarierar men inte fastställa orsaksriktningar eller hur stor del av variationen som förklaras av olika faktorer. En viss eftersläpning förekommer i registerdata då den senast tillgängliga statistiken vid rapportens sammanställning används. Detta är en nödvändig kompromiss för att säkerställa datakvalitet och jämförbarhet.

Utöver SCB-data används registerdata från:

- Folktandvården för kariesstatistik bland barn.
- Borås Stads personalregister via SCB för uppgifter om kommunalanställda.
- Kolada (Kommuner och Regioners databas) för indikatorer som fallskador och medellivslängd.

Dessa datakällor ger hög statistisk säkerhet men saknar ofta möjlighet till nedbrytning på geografiska områden eller bakgrundsvariabler, vilket begränsar vissa analysmöjligheter.

Enkätdata kompletterar registerdata genom att fånga upplevelser, attityder och beteenden som inte finns i register. Enkätdata bygger på urval vilket innebär att slumpmässiga variationer kan påverka resultaten, särskilt för mindre undergrupper. Detta kräver försiktighet vid tolkning och att man undviker att dra för långtgående slutsatser från enskilda datapunkter. Svarsfrekvens och bortfallsmönster kan också påverka representativiteten, vilket är särskilt viktigt att beakta vid jämförelser mellan grupper.

Välfärdsbokslutet använder flera enkätundersökningar för olika målgrupper:

För barn och unga:

- Borås Stads Hälsoenkät. Genomförs vartannat år (senast 2024). Målgrupper: årskurs 6, 8 och gymnasiets årskurs 1. Svarsfrekvens 2024: cirka 74 %. Möjliggör jämförelser över tid, mellan 10 geografiska områden och mellan kön.

För vuxna och äldre:

- Hälsa på lika villkor (HLV). Genomförs vartannat år av Västra Götalandsregionen. Omfattar 70 000 invånare i regionen, 16–84 år (från 2022 även 85+). Data för Borås finns tillgänglig från 2020. Möjliggör jämförelser över tid, mellan åldrar och kön.
- Äldreinkäten. Genomförd vid två tillfällen. Första gången 2021/2022 och andra gången 2024. Målgrupp: 6 000 slumpmässigt utvalda personer 65+ år. Fördelad på 10 geografiska områden och två åldersgrupper (65–79 år samt 80+).

Olika datakällor uppdateras med olika intervall, vilket innebär att rapporten ibland måste kombinera data från olika år. Detta är en nödvändig kompromiss men kräver medvetenhet vid tolkning av resultat, särskilt vid snabba samhällsförändringar.

Kompletterande information

Den statistik som presenteras i rapporten är utvald för att ge en balanserad och rättvisande bild av social hållbarhet i Borås. Det finns dock alltid mer data tillgänglig för den som vill fördjupa sig i specifika frågor. Rapporten ska ses som en övergripande kartläggning som pekar ut riktningar och identifierar behov, snarare än en uttömmande redovisning av all tillgänglig statistik.



4 Fattigdom

Introduktion

Fattigdom är multidimensionellt och innefattar mer än ekonomisk brist – det omfattar även begränsningar inom hälsa, utbildning, frihet och säkerhet. Världsbanken betonar att effektiv fattigdomsbekämpning kräver att dessa dimensioner adresseras parallellt (13).

Detta kapitel fokuserar på den ekonomiska dimensionen av levnadsstandard, medan övriga aspekter av multidimensionell fattigdom behandlas i rapportens följande avsnitt. Analysen omfattar ekonomisk standard på global, nationell, regional och lokal nivå, med särskilt fokus på ekonomisk utsatthet i Borås.

STATUS GLOBALT:

Enligt FN:s senaste rapport lever 712 miljoner människor i extrem fattigdom, motsvarande 8,5 % av världens befolkning. Den multidimensionella fattigdomen är ännu mer omfattande och drabbar över 1,1 miljarder människor, varav nästan hälften är barn under 18 år (14).

Sedan 1990-talet har den extrema fattigdomen halverats – en av mänsklighetens största framgångar. Denna positiva trend har dock brutits av covid-19-pandemin, ekonomiska kriser och väpnade konflikter. Världsbanken rapporterar att 70–95 miljoner människor trycktes tillbaka i extrem fattigdom under pandemin, den första ökningen på över två decennier (13).

Fattigdomen är ojämnt fördelad geografiskt och demografiskt. Afrika söder om Sahara härbärgerar 60 % av världens extremt fattiga trots att regionen endast utgör 14 % av världsbefolkningen. Kvinnor och flickor drabbas oproportionerligt hårt på grund av diskriminering och begränsad tillgång till utbildning och ekonomiska resurser (15).

Fattigdomsbekämpning är centralt för flera globala mål:

- **Mål 1:** Ingen fattigdom – avskaffa extrem fattigdom.
- **Mål 5:** Jämställdhet – kvinnors ekonomiska egenmakt.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet – ekonomisk inkludering.



STATUS NATIONELLT:

Sverige mäter fattigdom främst genom låg ekonomisk standard (relativ fattigdom), som definieras som disponibel inkomst under 60 % av medianinkomsten, justerat för hushållets storlek. Detta är ett relativt mått som jämför med övriga befolkningens levnadsstandard. Sverige använder inte officiellt något mått för absolut fattigdom, men riksnormen för ekonomiskt bistånd fungerar som en praktisk miniminivå för acceptabel levnadsstandard.

SCB:s statistik visar att 15,7 % av befolkningen hade låg disponibel inkomst 2022, en ökning från tidigare år (16). Inflationen och stigande levnadskostnader har förvärrat situationen för redan utsatta grupper. Riksbanken rapporterar att låginkomsttagare nu spenderar upp till 80 % av sin inkomst på basvaror som mat och boende (17).

Ekonomisk utsatthet drabbar vissa grupper oproportionerligt. Ensamstående kvinnor med barn är särskilt utsatta där 28 % lever med låg ekonomisk standard. Äldre kvinnor har ofta otillräckliga pensioner efter ett yrkesliv med deltidsarbete. Personer med funktionsnedsättningar har begränsad tillgång till arbetsmarknaden, och bland utrikes födda har över 30 % låg disponibel inkomst. Könsskillnaderna består med kvinnors medianinkomst på 84 % av mäns, vilket påverkar ekonomisk trygghet livet ut (16).

Utmaningarna kopplar till följande folkhälsopolitiska målområde:

- **Mål 4:** Inkomster och försörjningsmöjligheter.

STATUS REGIONALT:

Medianinkomsten för personer 20–64 år i Västra Götaland var 385 000 kr år 2023. Könsskillnaderna består med män på 420 000 kr och kvinnor på 355 000 kr. Lönegapet har minskat något, men totalinkomstskillnaderna förstärks av mäns större kapitalinkomster (18).

Ensamstående kvinnor med barn har fortsatt lägst ekonomisk standard med endast 65 % av regionens medianinkomst. De senaste årens inflation har särskilt drabbat barnfamiljer och ensamstående föräldrar. Samtidigt har samboende par utan barn och par med vuxna hemmaboende barn 30–40 % högre ekonomisk standard än medianen, vilket förstärker den ekonomiska polariseringen (18).

Västra Götalandsregionens strategi för social hållbarhet 2030:

- **Mål 1:** God hälsa och välbefinnande – ekonomisk trygghet som hälsofaktor.
- **Mål 2:** Jämlikhet och lika rättigheter – minskade inkomstklyftor.

STATUS BORÅS:

Visionen om framtidens Borås:

- Omsorg om varandra och miljön.



ILLUSTRATION: Ida Brogren

4.1 Barn och unga

Ekonomisk standard under barndomen och tillgång till utbildning har avgörande betydelse för livslång hälsa och välbefinnande (19). Barn som växer upp i ekonomisk utsatthet påverkas genom hela livet med sämre hälsa, lägre utbildningsnivå och svagare arbetsmarknadsanknytning (20).

Idag lever 19,3 % av alla barn i Sverige med låg ekonomisk standard – en ökning från tidigare år. Detta motsvarar cirka 400 000 barn, nästan vart femte barn i landet. Särskilt utsatta är barn med ensamstående föräldrar (35 %), utlandsfödda föräldrar (29 %) och föräldrar utan gymnasieutbildning (26 %). När flera riskfaktorer sammanfaller kan siffran överstiga 50 %, vilket skapar koncentrationer av fattigdom i vissa bostadsområden (21).

Ekonomisk utsatthet fördubblar risken för psykisk ohälsa och minskar chansen till gymnasiebehörighet från 89 % till 65 % (22). Detta beror på faktorer som stress i familjen, begränsade möjligheter till fritidsaktiviteter, trångboddhet och brist på studiero samt svårigheter att få tillgång till läxhjälp (23).

Denna utveckling innebär inte bara personliga tragedier utan också stora samhällsekonomiska kostnader. Tidiga insatser för ekonomiskt utsatta familjer ger bevisad samhällsekonomisk avkastning, men kräver politisk vilja och långsiktighet (24, 25).

Barns upplevelse av hushållets ekonomi – från Hälsoenkäten

Barnens upplevelse av hushållets ekonomi är central under uppväxten. Forskning visar att barn är mycket medvetna om familjens ekonomi och att detta påverkar dem djupt (26). Ekonomisk oro visar sig genom att barn undviker att berätta om sina behov för att inte belasta föräldrarna (23). Barn med ekonomisk oro har tre gånger högre risk för ångest och depression (27). Mer än hälften av ensamstående föräldrar har haft svårt att betala för barnens fritidsaktiviteter. Bland sammanboende föräldrar med låg inkomst har tre av tio haft samma problem (28). Trångboddhet skapar svårigheter med läxläsning, brist på privatliv och skam över att inte kunna bjuda hem vänner.

”När vi frågar barn om deras ekonomiska situation får vi värdefull kunskap som vuxna ofta missar – kunskap som är fundamental för att rikta insatser som verkligen gör skillnad.”

I Hälsoenkäten 2024 angav 93 % av eleverna i årskurs 6 att deras familj hade det bra eller mycket bra ställt. Det skiljde ingenting mellan killar och tjejer. Däremot var andelen som angett annan könstillhörighet lägre, med 86 %. I årskurs 8 var andelen 85 % med små skillnader mellan killar och tjejer. Av de elever i årskurs 8 som angett annan könstillhörighet och som tycker att familjen har det bra eller mycket bra ekonomiskt var andelen lägre än för övriga, 58 %.

I årskurs 1 på gymnasiet var andelen som anser att deras familj har det bra eller mycket bra ställt ekonomiskt lägre än för övriga årskurser, 78 %. Killarnas andel var 79 % och tjejernas andel 77 %. Andelen för de som angett annan könstillhörighet var 63 %. För de elever som går anpassad grund- eller gymnasieskola var andelen 74 % och för de elever som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen 80 %.

Skillnaderna mellan geografiska områden har minskat mellan åren 2021 och 2024. Hälsoenkäten 2021 visade att den lägsta andelen fanns på Sjöbo med 78 % och den högsta andelen i Sandhult med 91 %. I enkäten som gjordes år 2024 var den lägsta andelen på Göta med 82 % jämfört med den högsta andelen som var i Brämhult med 88 %.

Barn 0–17 år i hushåll med låg inkomststandard– från SCB

År 2023 hade 9,4 % av hemmaboende barn under 18 år i Sverige låg inkomststandard, vilket innebär att familjens inkomster är lägre än de nödvändiga utgifterna (29). Detta är en ökning från tidigare år, driven av inflation och stigande levnadskostnader (17, 30). Det är fortsatt betydligt vanligare att barn med utländsk bakgrund har låg inkomststandard – 18,7 % jämfört med 5,2 % för barn med svensk bakgrund (29).

År 2024 går gränsen för låg inkomststandard för en familj med en vuxen och ett 3-årigt barn vid en disponibel inkomst som är lägre än **17 842 kronor per månad**. För en familj med två vuxna och två barn (3 och 6 år gamla) går gränsen vid **28 127 kronor per månad**.

De kraftiga höjningarna jämfört med 2020 års nivåer beror främst på:

- Ökade boendekostnader (hyror har ökat med i snitt 15 % sedan 2020).
- Högre matpriser (livsmedelspriserna har ökat med över 20 %).
- Ökade energikostnader.
- Allmän inflation.

Exemplen avser boende i en kommun med fler än 75 000 invånare som inte tillhör Stor-Stockholm, Stor-Göteborg eller Stor-Malmö.

KÄLLA: SCB, Konsumentverket 2024.

Andelen barn 0–17 år i Borås som växer upp i hushåll med låg inkomststandard (disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i landet) har minskat med en tredjedel mellan åren 2011 och 2023. År 2011 var andelen 11,3 % och år 2023 var andelen 7,6 %.

Det är stora skillnader beroende på om barnet har utländsk bakgrund eller svensk bakgrund. Andelen barn med utländsk bakgrund som växer upp i hushåll med låg inkomststandard var 2023 23,2 % medan andelen barn med svensk bakgrund var 6 %. Det finns också skillnader mellan åldrar, där andelen i den yngre åldersgruppen 0–5 år som växer upp i hushåll med låg inkomststandard är högre än bland barnen i övriga åldrar.

Nedan presenteras de fem geografiska områden med högst respektive lägst andel barn i familjer med låg inkomststandard. Antalet barn visar alla barn som bor i området. Andelen visar hur stor del av dessa barn som lever i familjer med låg inkomst.

TABELL 1. 5 DeSO-områden med högst andel barn i familjer med låg inkomst.

DeSO-områden	Antal	%
Norrby Öst	530	35
Hässleholmen Syd	639	28
Norrby Väst	554	27
Hässleholmen Väst	536	24
Hulta Centrum Öst	378	23

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 2. 5 DeSO-områden med lägst andel barn i familjer med låg inkomst.

DeSO-områden	Antal	%
Fristad Omland	177	0
Viskafors Östra Omland	179	0
Byttorp Parkstaden Öst	263	0
Hjortryd	372	1
Sparsör Öst	324	1

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

4.2 Vuxna

Ekonomisk trygghet är fundamental för hälsa och välbefinnande. Den ger människor makt över sina liv och möjlighet att göra aktiva hälsoval (31, 32).

Tydliga ekonomiska klyftor finns mellan olika grupper. Ensamstående föräldrar är särskilt utsatta – 35 % lever med låg ekonomisk standard jämfört med 8 % bland sammanboende föräldrar. Deras mediannettoinkomst är endast 65 % av sammanboendes, och 73 % kan inte klara en oförutsedd utgift på 12 000 kr (29). Personer med utländsk bakgrund har en medianinkomst på 78 % av svenskföddas. Även efter 20 år i Sverige kvarstår 15 % inkomstskillnad. Diskriminering och icke-validerade utbildningar bidrar till gapet (33).

Låg disponibel inkomst– från SCB

Andelen hushåll med låg disponibel inkomst har ökat i Sverige. Den disponibla inkomsten omfattar hushålllets samtliga inkomster från arbete, kapital och transfereringar efter skatt (16). Sedan år 2014 har andelen hushåll med disponibel inkomst under gränsvärdet för låg inkomst ökat marginellt. Inkomstspridningen har tilltagit, där hushåll i de lägre inkomstdecilerna inte haft samma inkomstutveckling som medianhushållet (16, 34).

I Borås var den totala andelen med låg disponibel inkomst i åldersgruppen 20 år och äldre 13,2 % år 2023. Trenden är stabil över tid och har varierat mellan som högst 16,1 % år 2015 till lägst 13,1 % år 2022. Det skiljer något mellan kvinnor och män, där andelen för kvinnorna var 14 % jämfört med 12,5 % för männen år 2023.

Det finns skillnader mellan olika geografiska områden i Borås. Högst andel vuxna med låg disponibel inkomst fanns år 2023 bland kvinnorna i Norrby Öst med 57 % och männen i Norrby Öst med 49 %. Lägst andel med låg disponibel inkomst fanns i Brämhult Öst med 2 %.

TABELL 3. 5 DeSO-områden med högsta andelen kvinnor/män med låg inkomst.

DeSO-områden	Kvinnor i %	Män i %
Norrby Öst	57	49
Hässleholmen Syd	44	42
Norrby Väst	44	40
Hässleholmen Väst	43	39
Hässleholmen Öst	36	
Sjöbo Johannelund		33

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

De största skillnaderna återfinns mellan de som har svensk respektive utländsk bakgrund. År 2023 var andelen med svensk bakgrund som hade låg inkomststandard 8,6 % jämfört med 25,4 % för de med utländsk bakgrund.

När det gäller låg inkomst har sambandsanalyser gjorts. De visar att det finns ett samband mellan låg inkomst och kort utbildning (förgymnasial och högst gymnasial utbildning). Sambandet mellan förgymnasial utbildning och låg inkomst är betydligt starkare än sambandet mellan högst gymnasial utbildning och låg inkomst. Detta visar att personer med endast förgymnasial utbildning löper störst risk för låg inkomst, medan de med gymnasial utbildning har bättre ekonomiska förutsättningar.

Kvinnor påverkas mest av utbildningsnivå oavsett kategori. För kvinnor med förgymnasial utbildning är sambandet mycket starkt, medan kvinnor i gruppen med högst gymnasial utbildning också visar tydliga samband. För män är mönstret annorlunda. Förgymnasial utbildning har fått ökad betydelse över tid men för den bredare gruppen med högst gymnasial utbildning är sambandet mycket svagt. Män med gymnasial utbildning har alltså större möjligheter till en bra inkomst än vad kvinnor med samma utbildningsnivå har.

För utrikes födda har sambandet mellan utbildning och låg inkomst utvecklats olika för de två grupperna, de med högst gymnasial utbildning och de med förgymnasial utbildning. För förgymnasial utbildning varierar det, medan det för högst gymnasial utbildning ökat tydligt, vilket tyder på att grundläggande utbildning blivit viktigare för denna grups ekonomiska situation.

Resultaten visar att utbildningsnivån har stor betydelse för ekonomisk trygghet, särskilt för de med lägst utbildning. Könsskillnaderna är påtagliga och kräver riktade insatser för att skapa jämlika förutsättningar för alla boråsare.

Långvarigt ekonomiskt bistånd – från SCB

Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnät för dem som inte kan försörja sig själva. Efter åtta års nedgång har minskningen av hushåll med ekonomiskt bistånd nu nästan stannat av (35).

Under 2023 fick 145 700 hushåll i Sverige ekonomiskt bistånd, och 2024 låg siffran på 145 500 hushåll – alltså i princip oförändrat. Detta motsvarar cirka 3 % av det totala antalet hushåll i Sverige. Kommunerna betalade ut 10,9 miljarder kronor år 2024, en ökning med 2 % i fasta priser jämfört med året innan (35).

Enligt Socialstyrelsen är ensamstående män utan barn fortfarande den vanligaste typen av biståndshushåll. Under 2024 ökade dock gruppen ensamstående kvinnor utan barn något, medan biståndshushåll med barn minskade (35).

Riksnormen är den lägsta levnadsstandard som socialtjänsten utgår från vid ekonomiskt bistånd.

Månadsbelopp per person:

- **Ensamstående vuxen:** 4 510 kr.
- **Sammanboende vuxen:** 3 680 kr.
- **Barn 0–6 år:** 2 450–2 770 kr.
- **Barn 7–14 år:** 3 090–3 560 kr.
- **Ungdom 15–20 år:** 4 030–4 060 kr.

Plus gemensamma hushållskostnader:

1 person: 1 170 kr | **2 personer:** 1 320 kr.

4 personer: 1 900 kr | **6 personer:** 2 440 kr.

Täcker: Mat, kläder, hygien, fritid, telefon, försäkring, hushållsartiklar.

Tillkommer utöver riksnorm: Hyra, el, arbetsresor, a-kassa.

Observera: Riksnormen höjdes med 8,6 % från 2023 på grund av inflationen.

KÄLLA: Socialstyrelsen och Regeringen 2024 (36).

Andelen i åldern 20–64 år med långvarigt ekonomiskt bistånd var 0,78 % år 2023, vilket var en minskning från år 2021 då andelen var 0,88 %. Mellan åren 2008 och 2018 har andelen med långvarigt ekonomiskt bistånd minskat för alla grupper (män, kvinnor, olika åldrar och olika bakgrund). Sedan 2018 har den minskningen stannat av och planat ut något. Störst andel med långvarigt ekonomiskt bistånd går att hitta i gruppen utrikes födda, där andelen var 1,68 % år 2023. När det gäller skillnader mellan geografiska områden återfanns den högsta andelen med långvarigt ekonomiskt bistånd på Norrby öst med 10 %. I Borås var kvinnornas andel något högre än männens, 0,89 % jämfört med 0,67 %, medan det i några geografiska områden skiljer mer mellan könen.

4.3 Äldre

Ekonomisk trygghet är avgörande för äldres hälsa och välbefinnande. Pensionen påverkar inte bara grundläggande behov utan också tillgång till social gemenskap och hälsofrämjande aktiviteter.

Enligt Pensionsmyndighetens rapport ”Hur är pensionärernas ekonomiska levnadsförhållanden?” (2022) framgår att:

- Ensamstående kvinnor har generellt lägre ekonomisk standard än ensamstående män.
- Ekonomiska skillnader mellan kvinnor och män kvarstår även i pensionsåldern.
- Utrikesfödda pensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning är särskilt ekonomiskt utsatta grupper.

Den ekonomiska situationen påverkar pensionärers möjligheter att delta i samhällslivet och ta hand om sin hälsa. Grupper med svag ekonomi riskerar att:

- Behöva prioritera mellan olika nödvändiga utgifter.
- Ha begränsad tillgång till sociala aktiviteter.
- Möta svårigheter att bekosta hälso- och sjukvård utanför högkostnadsskyddet.

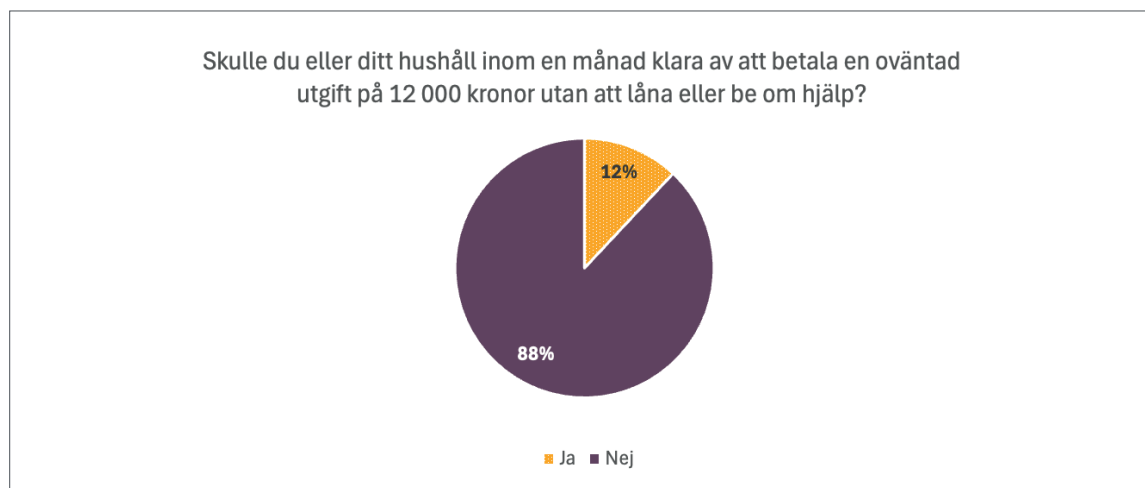
Framtiden ser dystert ut med bestående pensionsgap mellan könen (kvinnor får 71 % av mäns pension) och inflation som särskilt drabbar de med lägst pensioner (37).

Klarar av en oväntad utgift 65 år och äldre – från Äldreenkäten

Kriser påverkar många hushållsekonomi. I Hälsa på lika villkor (HLV) 2022 ställdes frågan om man inom en månad klarar av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor utan att låna eller be om hjälp (38). För målgruppen 65–84 år var den totala andelen 14 %, där 16 % av kvinnorna och 11 % av männen uppgav att de inte klarar av en oväntad utgift. Över tid har andelen som inte klarar av en oväntad utgift minskat och minskningen är större för den äldre gruppen. I den äldsta målgruppen, 85 år och äldre, uppgav 16 % att de inte klarar en oväntad utgift. I denna åldersgrupp är skillnaden mellan kvinnor och män större, 18 respektive 11 % (38).

Andelen som i Äldreenkäten uppgav att de klarar en oväntad utgift var 88 %. En något lägre andel, 82 %, av de som identifierade sig som Sverigefinnar uppgav att de klarar av en oväntad utgift. Det är samma totala andel i den yngre gruppen som i den äldre. Skillnaden mellan män och kvinnor var mycket liten, med något fler män som svarade att de klarar en oväntad utgift. Vissa skillnader mellan områdena kunde noteras, med högst andel i Viskafors, 92 %, och lägst andel på Sjöbo med 79 %.

FIGUR 1. Skulle du eller ditt hushåll inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor utan att låna eller be om hjälp?



KÄLLA: Borås Stads Äldreenkät 2024.

Svårighet med löpande utgifter 65 år och äldre – från Äldreinkäten

Drygt 15 % i åldersgruppen 65 år och äldre svarade att de har haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, hyra och räkningar det senaste året i HLV 2024 (38). Detta är jämförbart med resultatet i HLV 2022. En viss skillnad fanns mellan män och kvinnor, där fler kvinnor uppgav svårigheter jämfört med män.

I Borås Stads Äldreinkät svarade 4 % att de haft svårigheter att klara av löpande utgifter. Det var en något högre andel i den yngre åldersgruppen som uppgav svårigheter jämfört med den äldre. Skillnaderna mellan områdena och mellan män och kvinnor var små, och inte heller för gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar sågs några skillnader.

Disponibel inkomst 65 år och äldre – från SCB

Pensionärers disponibla medianinkomst var cirka 15 000 kronor per månad 2019, vilket motsvarar 65 % av inkomsten för befolkningen 20–64 år. När hänsyn tas till hushållets sammansättning var pensionärers ekonomiska standard 79 % av yngre befolkningens (39).

Könsskillnaderna är betydande. Vid 65 års ålder hade kvinnor en medianinkomst på 16 500 kr/månad medan män hade 22 600 kr/månad. I åldersgruppen 66–70 år var kvinnornas disponibla inkomst 4 700 kr lägre per månad vid medianen. Hushållssituationen har stor betydelse för den ekonomiska standarden. Sammanboende pensionärer 66–70 år hade en ekonomisk standard som översteg yngre befolkningens (män 114 %, kvinnor 105 %), medan ensamstående i samma ålder låg betydligt lägre (män 75 %, kvinnor 69 %).

Särskilt utsatt är gruppen ensamstående över 80 år, där kvinnornas ekonomiska standard endast motsvarar 58 % av 20–64 åringars och männens 65 %. Denna grupp omfattar cirka 216 000 kvinnor och 75 000 män. Efter nödvändiga utgifter för boende och levnadskostnader har en av fem kvinnor över 80 år som mest 1 300 kr kvar per månad (39).

Andelen 65 år och äldre med låg inkomststandard i Borås har sjunkit sedan år 2015. Då var andelen 21,4 %, år 2023 var andelen 11,3 %. Skillnaderna mellan olika geografiska områden är stor. I Norrby Öst var andelen låginkomsttagare den högsta, 56 % medan den lägsta andelen fanns i områdena Salängen, Svensgårde, Torp, Sparsör Öst och Stadskärnan Väst med 11 %. Jämförelser kan inte göras mellan kön eller mellan personer med olika bakgrund.

5 Hälsa och välbefinnande

Introduktion

God hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet, förankrad i artiklarna 24 och 25 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Rätten till hälsa omfattar inte bara tillgång till sjukvård, utan även de underliggande förutsättningar som krävs för god hälsa – såsom rent vatten, näringsrik mat, adekvat bostad och hälsosam miljö (5).

Hälsa är en fundamental förutsättning för att människor ska kunna utvecklas, förverkliga sin potential och aktivt bidra till samhällsutvecklingen. WHO definierar hälsa som ”ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom”.

Investeringar i förebyggande hälsoinsatser ger betydande samhällsvinster genom minskade sjukvårdskostnader, högre produktivitet och förbättrad livskvalitet.

STATUS GLOBALT:

Betydande framsteg har gjorts inom global hälsa de senaste decennierna. Barnadödligheten har halverats sedan 1990, medellivslängden har ökat med över 6 år sedan 2000, och mödradödligheten har minskat med 38 % (40, 41).

Trots betydande framsteg inom barnhälsa dör fortfarande 4,8 miljoner barn årligen före sin femårsdag av förebyggbara orsaker, enligt FN:s gemensamma grupp för barnadödlighet (42). Av dessa är 2,3 miljoner nyfödda som dör inom de första 28 dagarna av livet. Barnadödligheten har visserligen minskat med 52 % sedan år 2000, men framstegen bromsar in och miljontals barn fortsätter att dö av behandlingsbara sjukdomar som lunginflammation, diarré och malaria.

Globalt sett kommer var sjätte person i världen att vara över 60 år 2030, en ökning från 1 miljard personer 2020 till 1,4 miljarder (43).

Globaliseringen medför både möjligheter och risker för folkhälsan. Medan medicinsk kunskap och teknologi sprids snabbare än någonsin, ökar också risken för pandemier, vilket covid-19-pandemin tydligt demonstrerade. Investeringar i förebyggande hälsoinsatser ger dock betydande ekonomisk avkastning. Socialstyrelsen betonar i sina nationella riktlinjer för vård vid ohälsosamma levnadsvanor vikten av sjukdomsförebyggande insatser (44).

Hälsa och välbefinnande är centralt i flera globala mål:

- **Mål 2:** Ingen hunger – näringstillgång som grund för hälsa.
- **Mål 3:** God hälsa och välbefinnande.
- **Mål 5:** Jämställdhet inom hälso- och sjukvård.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet i hälsoutfall.



STATUS NATIONELLT:

Sveriges folkhälsa visar en fortsatt positiv utveckling med ökande medellivslängd. År 2023 var medellivslängden vid födseln 84,9 år för kvinnor och 81,6 år för män (29). Efter en tillfällig nedgång under covid-19-pandemin har medellivslängden återhämtat sig och överträffat 2019 års nivåer. Förtida dödlighet (dödsfall mellan 25 och 64 års ålder) har minskat med cirka 28 % sedan 2006 (45).

Trots dessa framsteg kvarstår betydande ojämlikheter i hälsa. Den återstående medellivslängden vid 30 års ålder varierar kraftigt beroende på utbildningsnivå: personer med eftergymnasial utbildning har 56,4 år kvar att leva, medan de med endast förgymnasial utbildning har 49,5 år. Särskilt oroande är utvecklingen för kvinnor med förgymnasial utbildning, där den återstående medellivslängden faktiskt har minskat från 51,4 till 50,6 år mellan 2006 och 2023 (45). Risken för förtida död (före 65 år) är mer än tre gånger så hög för personer med förgymnasial utbildning (334 dödsfall per 100 000 invånare) jämfört med de med eftergymnasial utbildning (103 dödsfall per 100 000 invånare) (45).

Majoriteten av svenskarna skattar fortfarande sin hälsa som god – 69 % uppgav att de hade bra eller mycket bra hälsa år 2024 (38). Dock finns tydliga könsskillnader: kvinnor rapporterar genomgående sämre hälsa än män, där 68 % av kvinnorna mot 72 % av männen uppger god hälsa (38). Särskilt alarmerande är den psykiska ohälsan bland unga, där 18 % av personer i åldern 16–29 år uppger allvarlig psykisk påfrestning (38). Bland unga kvinnor i denna åldersgrupp är siffran ännu högre – 22 % rapporterar allvarlig psykisk påfrestning (38).

Utmaningarna kopplar till flera folkhälsopolitiska målområden:

- **Mål 1:** Det tidiga livets villkor.
- **Mål 6:** Levnadsvanor.
- **Mål 8:** Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

STATUS REGIONALT:

Enligt Västra Götalandsregionens regionrapport "Osvuret är bäst" från 2023 är nio av tio invånare i regionen nöjda med sina liv och upplever tillvaron som meningsfull. Detta ligger i linje med Sveriges generellt höga nivå av livstillfredsställelse, även om samma rapport visar en svag trend med minskade nivåer och ökade skillnader mellan olika grupper. Den yngre generationen (16–29 år) utmärker sig negativt med lägst välbefinnande och framtidstro av alla åldersgrupper enligt Västra Götalandsregionens analys (47).

Folkhälsomyndighetens årsrapport "Folkhälsan i Sverige 2023" bekräftar detta och visar att unga uppger betydligt oftare psykiska besvär, med 50 % av unga kvinnor som rapporterar lätta besvär av ångslan, oro eller ångest (38). Denna grupp visar också lägre samhällstillit jämfört med äldre åldersgrupper enligt regionrapporten där det framgår att tilliten till andra har varit särskilt låg bland unga, lågutbildade och personer födda utomlands (47).

Västra Götalandsregionens strategi för social hållbarhet 2030:

- **Mål 1:** God hälsa och välbefinnande för alla.
- **Mål 2:** Jämlikhet och lika rättigheter.

STATUS BORÅS:**Visionen om framtidens Borås:**

- Omsorg om varandra och miljön.
- Ett tryggt och snyggt Borås.
- Människor möts i Borås.



ILLUSTRATION:
Ida Brogren

5.1 Barn och unga

En jämlik folkhälsa börjar i barndomen. De tidiga åren formar grundvalen för livslång hälsa och välbefinnande (19). Forskning visar att kvaliteten på barn-föräldrelationen utgör den starkaste skyddsfaktorn för barns utveckling (48).

Barn och ungas situation i Sverige präglas av paradoxer. Tre av fyra unga (75 %) uppger att de är nöjda med livet just nu och en nästan lika stor andel ser ljus på sin framtid (49). Samtidigt är den psykiska ohälsan fortsatt hög – endast hälften av unga är nöjda med sin psykiska hälsa och var fjärde ung oroar sig ofta för sin psykiska hälsa (49).

Särskilt alarmerande är situationen för unga kvinnor, där var femte bedömer sin psykiska hälsa som dålig och hälften oroar sig ofta för sitt utseende eller sin vikt. Andelen unga kvinnor som ser ljus på framtiden har minskat och färre unga anser att de kan påverka hur deras liv blir jämfört med 2018 (49).

Enligt Folkhälsomyndigheten uppger 18 % av unga i åldern 16–29 år allvarlig psykisk påfrestning, med markant högre siffror bland unga kvinnor (22 %) än män (15 %) (38). Oro för att inte leva upp till egna eller andras förväntningar är vanligt förekommande, och bland de som ofta oroar sig för att inte ha några vänner bedömer hela 45 % sin psykiska hälsa som dålig (49).

Tandhälsa 6-åringar – från Folktandvården

Barns tandhälsa i Sverige har generellt förbättrats över tid, men sexåringar visar en oroande trend. År 2019 hade 23 % av alla sexåringar karies, jämfört med 21 % 2013 (50). Efter 2019 har kariesutvecklingen stannat av något och vissa förbättringar syntes 2020–2021, men dessa resultat måste tolkas försiktigt då pandemin påverkade tandvårdsbesöken (50).

De socioekonomiska skillnaderna är påtagliga. Barn till utlandsfödda föräldrar har nästan tre gånger så hög risk att ha karies vid sex års ålder jämfört med barn till svenskfödda föräldrar (50). Även låg inkomst och kort utbildning hos föräldrarna ökar risken markant. Skillnaden mellan de med bäst och sämst tandhälsa har ökat över tid – år 2019 hade 1,2 % av sexåringarna (cirka 1 200 barn) 10 eller fler kariesskadade tänder, en ökning från 0,8 % 2013 (50).

Socialstyrelsen konstaterar i sin senaste rapport från 2024 att allt fler barn och unga är kariesfria, men att skillnaderna mellan olika grupper samtidigt ökar och att målen för tandvården inte nås (51). Ett barn som utvecklar karies tidigt i livet löper risk för sämre munhälsa och ökat behov av tandvård genom hela livet (50). Denna polarisering innebär att medan majoriteten av barnen har god tandhälsa, koncentreras kariesskadorna hos en liten grupp barn från socioekonomiskt utsatta familjer.

Inom stadens lokala folkhälsoarbete sker en samverkan med Folktandvården. Genom samarbetet har staden bland annat fått tillgång till statistik över kariesförekomsten bland 6-åringar från de sju Folktandvårdskliniker som finns i staden. Lägst andel kariesfria 6-åringar år 2024 hade Boda Folktandvård med 60,7 %. Högst andel kariesfria 6-åringar hade Viskafors Folktandvård med 92,6 %.

”Det har skett betydande förändringar över tid i kariesförekomsten bland 6-åringar i Borås.”

Det har skett betydande förändringar mellan åren 2012 och 2024. För Boda Folktandvård har andelen kariesfria 6-åringar under perioden varit låg men ökat marginellt från 57 % till 60,7 %. Under perioden har dock Bodas andel kariesfria 6-åringar varit så låg som 49,4 % (2014), en trend de har vänt. Den mest dramatiska förändringen ses hos Viskafors Folktandvård som gick från 90 % kariesfria 6-åringar år 2012 till en bottennivå på 68 % år 2019, för att sedan göra en stark återhämtning till 92,6 % år 2024. För Folktandvården Centrum Borås har trenden varit starkt positiv, då andelen kariesfria har ökat från 55,8 % år 2012 till 75,3 % år 2024. Sandareds Folktandvård visar däremot en nedåtgående trend från 96,6 % år 2012 till omkring 82 % år 2023 (data saknas för 2024).

Självskattad hälsa – från Hälsoenkäten

Den självskattade hälsan bland unga visar oroande trender. Enligt Folkhälsomyndighetens data uppger 91 % av barn i åldrarna 11, 13 och 15 år att de har bra eller mycket bra hälsa, men det finns tydliga könsskillnader – 94 % av pojkarna jämfört med 88 % av flickorna (38). Skillnaderna ökar med åldern där 96 % av 11-åringarna uppger god hälsa jämfört med 90 % av 15-åringarna. Särskilt alarmerande är utvecklingen för unga kvinnor där endast hälften är nöjda med sin psykiska hälsa och var femte bedömer sin psykiska hälsa som dålig (49).

I Hälsoenkäten ges eleverna möjlighet till att skatta sin hälsa från *Mycket bra* till *Dålig*. 48 % av eleverna i årskurs 6 skattade sin hälsa som mycket bra, 52 % av killarna och 43 % av tjejerna. Av de som angett annan könstillhörighet skattade 57 % att deras hälsa är mycket bra. För eleverna i årskurs 8 var andelen som skattar sin hälsa som mycket bra lägre, 42 %. Högst andel i årskurs 8 fanns hos killarna med 55 % och lägst andel hos de som angett annan könstillhörighet, med 19 %. I årskurs 1 på gymnasiet var det 38 % som angav att deras hälsa är mycket bra, vilket var den lägsta andelen av de tre årskurserna. Högst andel fanns hos killarna med 52 %, tjejernas andel var 26 % och de som angett annan könstillhörighet hade lägst andel med 21 %. Det finns skillnader mellan geografiska områden. Den högsta andelen som mår bra eller mycket bra bland samtliga undersökta årskurser fanns i Brämhult med 93 %. Den lägsta andelen fanns i Viskafors med 83 %.

I Hälsoenkäten 2024 har också möjligheter att få ut statistik för de som går i anpassad grundskola eller anpassad gymnasieskola skapats. Dessutom kan gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk redovisas, dock endast gruppen som helhet och inte varje nationell minoritet för sig. För elever som går i anpassad grund- eller gymnasieskola angav 42 % att de mår mycket bra. För gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen 39 %. För eleverna i anpassad grund- och gymnasieskola och för gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen som angett att de mår dåligt högre än för övriga elever, strax under 10 %. Även gruppen som angett annan könstillhörighet rapporterade en högre andel som mår dåligt, framförallt i årskurs 8 då andelen var 22 %.

Viktigt att tänka på är att gruppen som angett annan könstillhörighet eller gruppen som tillhör en nationell minoritet och urfolk är betydligt mindre än övriga grupper, vilket gör att resultaten påverkas mer av slumpen än om underlaget är större. Detta gäller även för de som går anpassad grund- eller gymnasieskola.

Socialt stöd – från Hälsoenkäten

Närvaron av en trygg vuxenrelation är en av de mest fundamentala skyddsfaktorerna för barns och ungas utveckling. Rädda Barnen identifierar trygga vuxna som en central friskfaktor för psykisk hälsa och Folkhälsomyndigheten betonar att ett barns första år lägger grunden för den psykiska hälsan genom hela livet (52, 53).

”Tillgång till minst en stabil och stödjande vuxen i sin närhet kan kompensera för flera andra riskfaktorer.”

För de flesta barn utgör föräldrarna denna trygghetsbas, men även andra vuxna kan fylla denna funktion. Det avgörande är att barnet upplever sig sett, lyssnat på och värderat (52). Avsaknaden av sådana relationer utgör däremot en allvarlig riskfaktor som ökar risken för psykisk ohälsa och skolsvårigheter (54).

I Hälsoenkäten frågar man eleverna om de har en vuxen i sin närhet som de kan prata öppet och förtroligt med. Andelen elever i årskurs 6 som angav att de har en vuxen att prata med var 92 %, vilket är en ökning med två procentenheter sedan mätningen 2021. Något fler killar upplever att de har en vuxen att prata med, 95 % jämfört med 88 % av tjejerna. Av de som angett annan könstillhörighet var andelen i nivå med tjejernas. För eleverna i årskurs 8 är trenden över tid stabil. 88 % angav att de har en vuxen att prata med år 2024 jämfört med 87 % år 2021. Det skiljer mer mellan könen än vad det gör i årskurs 6. 93 % av killarna, 84 % av tjejerna och 63 % av de som angett annan könstillhörighet har en vuxen att prata med.

I årskurs 1 på gymnasiet angav 91 % att de har en vuxen att prata med, vilket är i nivå med tidigare undersökningar. Högst andel som angav att de har en vuxen att prata med fanns även här bland killarna med 93 % jämfört med tjejernas 90 %. Andelen för de som angett annan könstillhörighet var 67 %. Det var betydligt mer jämnt mellan könen än i övriga årskurser. Att gymnasieelever i högre grad anger att de har en vuxen att prata med kan bero på flera faktorer. De har utvecklat större mognad och självinsikt som gör att de bättre identifierar och värderar vuxenstöd. Relationen till föräldrar förbättras ofta efter högstadiets mer konfliktfyllda period. Gymnasievalet innebär en nystart med mer motiverade elever och lärare inom intresseområden, samtidigt som gymnasiets mentorssystem ofta är mer utvecklat. Gymnasieelever har också bredare vuxenkontakter genom praktik, körkort och fritidsaktiviteter samt större självständighet att söka stöd. Dessutom kan yngre elever tolka frågan snävare eller finna sig i särskilt sårbara övergångsperioder. Detta pekar på behovet av att stärka vuxenstödet särskilt för mellanstadie- och högstadieelever.

Det skiljer en del mellan geografiska områden. Högst andel bland de tillfrågade årskurserna återfanns i Sandhult med 93 %. Lägst andel fanns i Göta med 87 %. För elever i anpassad grund- eller gymnasieskola var andelen som har en vuxen att prata med 92 %, vilket var i nivå med övriga elever. För gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen 84 %. Detta var något lägre än för övriga elever med undantag för gruppen som angett annan könstillhörighet som hade den lägsta andelen.

Psykisk hälsa – åk 6 och åk 8 från Hälsoenkäten

Psykosomatiska besvär bland unga har ökat markant under de senaste åren. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) rapporterar att 60 % av unga i åldern 16–24 år uppger att de har besvär av ångslan, ångest eller oro (55). Sömnstörningar, huvudvärk, magont och koncentrationssvårigheter påverkar både skolprestation och livskvalitet. Folkhälsomyndigheten beskriver i sin rapport ”Ungas röster om psykisk hälsa” hur dessa symtom präglar ungas vardag (56).

Utvecklingen är särskilt allvarlig bland flickor. Barnombudsmannen visar i sin rapport om könsskillnader att flickor betydligt oftare rapporterar psykisk ohälsa jämfört med pojkar – ett mönster som etableras redan i mellanstadiet (57).

I Hälsoenkäten ställs ett antal frågor angående upplevelsen av psykosomatiska besvär. Eleverna får svara på hur ofta de upplever varje besvär. Resultatet visar att många elever upplever regelbundna besvär med till exempel huvudvärk, ont i magen, nedstämdhet och svårt att sova.

Andelen elever i årskurs 6 som angav att de upplever olika psykosomatiska besvär en gång i veckan eller oftare var högre bland tjejer än killar. Över tid är killarnas andel stabil medan det går att skönja en marginell positiv trend bland tjejerna i årskurs 6, då deras andel minskat något mellan åren 2021 och 2024.

Precis som för årskurs 6 så var andelen med psykosomatiska besvär högre för tjejerna i årskurs 8 än för killarna i samma årskurs. Jämfört med undersökningen år 2021 var trenden stabil med två undantag. Andelen tjejer som uppger att de har ont i magen hade ökat och andelen killar som känner sig nere hade minskat.

TABELL 4 – Andel med psykosomatiska besvär en gång i veckan eller oftare, årskurs 6 och årskurs 8 2021 jämfört med 2024.

Symtom	Killar åk 6 2021	Killar åk 6 2024	Tjejer åk 6 2021	Tjejer åk 6 2024	Killar åk 8 2021	Killar åk 8 2024	Tjejer åk 8 2021	Tjejer åk 8 2024
Huvudvärk	31 %	30 %	56 %	45 %	31 %	30 %	58 %	61 %
Ont i magen	25 %	24 %	44 %	43 %	22 %	21 %	47 %	56 %
Känner sig nere	24 %	21 %	52 %	46 %	32 %	24 %	63 %	62 %
Haft svårt att somna	47 %	46 %	60 %	59 %	43 %	42 %	61 %	61 %

KÄLLA: Borås Stads Hälsoenkät.

Över tid sker det inga stora förändringar mellan geografiska områden för någon av årskurserna. För eleverna i anpassad grund- och gymnasieskola var andelen i nivå med killarnas andel. För gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet var andelen däremot hög, i flera av besvaren lika hög som tjejernas andel. Mest utmärker sig gruppen som angett annan könstillhörighet och går i årskurs 8. Den gruppen rapporterar högre förekomst av psykosomatiska besvär än samtliga övriga grupper.

Fysisk aktivitet – från Hälsoenkäten

Forskning bekräftar fysisk aktivitets centrala roll för barns hälsa. Generation Pep betonar att fysisk aktivitet inte bara stärker skelett och bygger muskler, utan också minskar risken för sjukdomar och ökar det psykiska välbefinnandet (58). Folkhälsomyndigheten slår fast i sina riktlinjer att fysisk aktivitet påverkar både fysisk och psykisk hälsa positivt och bidrar till bättre kognitiva processer såsom minne och uppmärksamhet (59). Trots detta visar kartläggningar att allt färre unga når rekommenderade aktivitetsnivåer.

Aktivitetsminskningen är dramatisk i tonåren. Folkhälsomyndigheten rapporterar att barn och unga i åldern 4–17 år ägnar över 8 timmar av sin vakna tid åt stillasittande aktiviteter, och att barn i alla åldersgrupper är inaktiva och stillasittande mer än 8 timmar per dag oavsett veckodag (60, 61). Enligt myndighetens riktlinjer rekommenderas barn och ungdomar 6–17 år att i genomsnitt vara fysiskt aktiva minst 60 minuter per dag på måttlig till hög intensitet (59).

”Aktivitetsminskningen är dramatisk i tonåren.”

I Hälsoenkäten 2024 angav 86 % av eleverna i årskurs 6 att de är fysiskt aktiva 2–3 gånger i veckan eller oftare på sin fritid. Det är en ökning med tre procentenheter sedan förra mätningen 2021. Killarnas andel var 88 % vilket var högre än tjejernas, 83 %. Högst andel hade de som angett annan könstillhörighet med 93 %. För årskurs 8 var andelen fysiskt aktiva 81 %, vilket är jämförbart med andelen för år 2021. Även här var killarnas andel högre än tjejernas, 88 % respektive 76 %. Lägst andel angav gruppen som angett annan könstillhörighet med endast 48 %. I årskurs 1 på gymnasiet anger 72 % att de är fysiskt aktiva 2–3 gånger i veckan eller oftare, vilket är en lägre andel än årskurs 6 och årskurs 8. Över tid är trenden stabil för årskursen. Högst andel fysiskt aktiva var killarna med 81 % och lägst andel var tjejerna med 63 %.

Högst andel som tränar 2–3 gånger i veckan eller oftare återfanns i Dalsjöfors med 83 %. Lägst andel fanns i Norrby med 74 %. För eleverna som går i anpassad grund- eller gymnasieskola var andelen betydligt lägre, endast 23 % angav att de tränar 2–3 gånger i veckan eller oftare. Bland de som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen 74 %.

ANDTS – från Hälsoenkäten

Alkohol skadar ungas utvecklande hjärna särskilt mycket. Hjärnan växer till 25 års ålder och unga tar därför större skada än vuxna av alkohol, med försämrad tankeförmåga och minnesförlust som följd (62). Tidig alkoholdebut ökar risken för framtida alkoholproblem (63).

Sverige har upplevt en unik utveckling där ungdomars alkoholkonsumtion mer än halverats sedan år 2000. Andelen niondeklassare som druckit alkohol har minskat från cirka 80 % till 39 % år 2023, vilket gör Sverige till ett av länderna med lägst ungdomskonsumtion i Europa (64, 65). Förändringen beror på digitala fritidsvanor, ökad hälsomedvetenhet, starkare föräldrainvolvering och effektivt preventionsarbete. Trots framgångarna kvarstår utmaningar. En mindre grupp har fortsatt riskfylld konsumtion och polariseringen ökar mellan de som avstår helt och de som dricker mycket (64).

” Alkoholkonsumtionen bland skolungdomar i Sverige har sjunkit kraftigt under 2000-talet.”

Den senaste droganeundersökningen (CAN) genomfördes i Borås under våren 2025. Från denna undersökning har ännu inga resultat presenterats för Borås. Det innebär att de siffror som används för att få en bild av ungas drogvänor kommer från Hälsoenkäten 2024.

Andelen elever i årskurs 6 som anger att de *inte* druckit alkohol under de senaste 3 månaderna var 94 %. I årskurs 8 var andelen som *inte* druckit lägre, 86 %. Lägst andel som *inte* druckit fanns bland eleverna i årskurs 1 på gymnasiet, där 59 % angav detta. Över tid är trenden fortsatt stabil. Det fanns inga skillnader mellan killar och tjejer i årskurs 6. Däremot så var andelen som *inte* druckit och som angett annan könstillhörighet lägre än för övriga, 79 %. I årskurs 8 var andelen som *inte* druckit lägre för tjejerna än för killarna, 84 respektive 88 %. Även här var andelen som *inte* druckit lägst bland de som angett annan könstillhörighet, med 62 %. Bland eleverna i årskurs 1 på gymnasiet fanns den lägsta andelen som *inte* druckit bland tjejerna med 56 %. Något högre var andelen för de som angett annan könstillhörighet med 58 %. Högst andel som *inte* druckit fanns bland killarna med 63 %. För elever som går anpassad grund- eller gymnasieskola var andelen som *inte* druckit 85 %. För gruppen som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen som *inte* druckit 71 %.

Andelen som *inte* provat narkotika var hög för samtliga tre årskurser. Högst bland eleverna i årskurs 6 (99 %), något lägre för årskurs 8 (96 %) och lägst för eleverna i årskurs 1 på gymnasiet (93 %). För de som angett annan könstillhörighet och för de som angett att de tillhör en nationell minoritet och urfolk var andelen som *inte* provat narkotika lägre än för övriga grupper.

Drygt 9 av 10 elever i årskurs 6 och 8 av 10 elever i årskurs 8 har *aldrig* rökt. För eleverna i årskurs 1 på gymnasiet var det drygt 66 %. Av dem som angett att de hade rökt hade de allra flesta bara provat. Andelen dagligrökare var mycket låg, drygt 1 % för eleverna i årskurs 1 på gymnasiet och ännu lägre för övriga två årskurser. För samtliga tre årskurser var andelen som *aldrig* rökt lägst för de som angett annan könstillhörighet. Andelen som angett att de har snusat var högre än andelen som angett att de har rökt. Detta gäller samtliga tre årskurser. Framför allt är det tjejernas andel som ökat över tid, där till exempel 23 % av tjejerna i årskurs 8 uppgav att de har snusat. Det var också en högre andel som angett att de snusar varje dag till skillnad från andelen som angett att de röker varje dag. Här kan man anta att det vita snuset skulle kunna vara en bidragande orsak till ökningen.

Förutom frågor om alkohol, narkotika och tobak ställs också frågor om eleverna någon gång har köpt lotter eller satsat pengar på spel. Nationellt fortsätter andelen elever i gymnasiets år 2 som spelat om pengar att öka. Ökningen är särskilt tydlig bland pojkarna där andelen som spelat om pengar de senaste 12 månaderna har ökat från 27 % år 2019 till 43 % år 2024 (66). I Borås angav drygt 2 av 10 att de har gjort det, i samtliga tre årskurser. Killarnas andel var högre än tjejernas i samtliga tre årskurser. Högst andel fanns hos de som angett annan könstillhörighet, förutom i årskurs 1 på gymnasiet där killarnas andel var högst.

5.2 Vuxna

Levnadsvanor formar vår framtida hälsa. Folkhälsomyndigheten visar i sin rapport ”Folkhälsan i Sverige 2024” tydliga samband mellan hur vi lever och risken för folksjukdomar (67). Hjärt-Lungfonden rapporterar att antalet nya fall av hjärt-kärlsjukdom i Sverige väntas öka med 51 % de närmaste 50 åren givet dagens levnadsvanor (68).

Socialstyrelsen identifierar fyra levnadsvanor som dominerar sjukdomsburden: tobaksbruk, ohälsosamma matvanor, riskbruk av alkohol och otillräcklig fysisk aktivitet. Risken för många stora folksjukdomar ökar om man röker, snusar, dricker riskabelt mycket alkohol, äter ohälsosamt eller rör sig för lite (69). Levnadsvanor styrs inte bara av individuella val. Folkhälsomyndigheten betonar att socioekonomiska förhållanden påverkar människors möjligheter att leva hälsosamt. Faktorer som utbildningsnivå, inkomst och bostadsområde har stor betydelse för hälsan (70).

Medellivslängd – från Kolada, SCB

Sverige har sett en positiv utveckling av medellivslängden, men med växande klyftor mellan utbildningsgrupper. Utbildningsnivå har blivit en av de starkaste prediktorerna för livslängd (71). Skillnaderna mellan utbildningsgrupperna har ökat, där skillnaden mellan högst och lägst utbildade nu uppgår till nästan sju år för kvinnor och sex år för män (71).

Covid-19 blottade dessa ojämlikheter. År 2020 såg Sverige den största minskningen av medellivslängd sedan 1940-talet, där medellivslängden sjönk med 0,69 år för män och 0,40 år för kvinnor (72). Överdödligheten drabbade ojämnt – andelen intensivvårdade och avlidna med covid-19 var högre bland personer med förgymnasial utbildning och bland personer födda utanför Sverige (19). Dessa klyftor representerar ett fundamentalt rättviseproblem som kräver systematiska insatser för att bryta kopplingen mellan socioekonomisk position och hälsa.

I Borås var medellivslängden 84,3 år för kvinnor och 80,3 år för män år 2024. Precis som för Sverige i stort minskade medellivslängden under 2020, framförallt för männen i Borås. Under 2021 minskade männens medellivslängd ytterligare, vilket avvek från andra städer och kommuner av samma storlek eller med liknande socioekonomiska utmaningar som Borås. Nu har männens siffror från Borås återhämtat sig och är på samma nivå som före pandemin (2019). Statistik över medellivslängd för Borås kan inte brytas ned på geografiska områden, utbildningsnivå eller hushållstyp, vilket begränsar möjligheterna till lokal analys av ojämlikhet i hälsa. Eftersom Borås generellt följer nationella mönster kan vi anta att det även i Borås finns ett tydligt samband mellan medellivslängd och socioekonomiska faktorer.

Självskattad hälsa – från Kolada, Hälsa på lika villkor

En komplett bild av folkhälsan kräver flera perspektiv. Medan objektiva mått som sjuklighet och dödlighet ger hårda fakta, fångar självskattad hälsa människors subjektiva upplevelse av sitt välbefinnande – en dimension som visat sig vara en stark prediktor för framtida hälsoutfall och livskvalitet (19).

På ytan ser läget positivt ut: nästan tre av fyra svenskar (73 %) bedömer sin hälsa som bra eller mycket bra. Detta placerar Sverige bland de länder där befolkningen rapporterar högst hälsa globalt (19). Men denna övergripande siffra döljer betydande ojämlikheter som riskerar att permanentas.

Utbildningsnivå framträder som en avgörande skiljelinje (73). Bland högutbildade skattar nästan 80 % sin hälsa som god, medan endast drygt 60 % av lågutbildade upplever god hälsa – en skillnad på nästan 20 procentenheter. Denna klyfta har varit stabil över tid (2015–2022), vilket indikerar att ojämlikheten är strukturell snarare än tillfällig (19).

För Borås var andelen som skattar sin hälsa som bra eller mycket bra 72 % år 2024. Över tid är trenden stabil. Fler män än kvinnor angav att deras hälsa var bra eller mycket bra, 74 % respektive 70 %. Jämfört med år 2022 har kvinnornas andel minskat medan männens är stabil.

Psykisk hälsa – från Kolada, Hälsa på lika villkor

Vår psykiska hälsa formas av ett komplext samspel mellan arv, uppväxtförhållanden, ekonomisk och social situation, levnadsvanor samt förmåga att hantera stress. Det handlar inte bara om individuella faktorer utan också om samhällsliga strukturer som skapar möjligheter eller hinder (74).

I Sverige uppger drygt 80 % av befolkningen (16–84 år) att de har gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande (38). Denna andel har varit stabil över tid, men paradoxalt nog rapporterar samtidigt allt fler psykiska besvär som oro, ångest eller nedstämdhet (74). Det finns tydliga ojämlikheter mellan olika grupper. Kvinnor rapporterar oftare ångest, depression och stress än män. Personer med låg utbildning eller svag ekonomi har dubbelt så hög risk för psykisk ohälsa, svårare att få adekvat hjälp och upplever mer ekonomisk stress (74).

För Borås var andelen med gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande något högre än riket, 86,6 % år 2024. Det skiljer något mellan män och kvinnor i Borås, då andelen män med gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande var högre än kvinnornas, 89,8 % jämfört med 83,1 %. Över tid har männens andel ökat medan kvinnornas andel är stabil.

Fysisk aktivitet – från Hälsa på lika villkor

För optimal hälsa rekommenderar Folkhälsomyndigheten att vuxna ska vara fysiskt aktiva minst 150–300 minuter per vecka med måttlig intensitet eller 75–150 minuter med hög intensitet. Därtill rekommenderas muskelstärkande aktiviteter minst två dagar per vecka (76).

Enligt Folkhälsomyndighetens årsrapport 2025 och uppföljningen av folkhälsopolitikens målområde 6 är de levnadsvanor som framför allt bidrar till sjukdomsburden i Sverige rökning, ohälsosamma matvanor, alkohol och otillräcklig fysisk aktivitet (75).

År 2024 uppgav 65 % av befolkningen i Sverige i åldersgruppen 16–84 år tillräcklig fysisk aktivitet, det vill säga minst 150 minuter pulshöjande aktivitet i veckan (77). En majoritet bland både kvinnor och män uppgav att de är fysiskt aktiva enligt rekommendationerna, men det finns betydande skillnader mellan olika grupper i befolkningen (78).

Personer med förgymnasial utbildning rör sig mindre än andra – endast 49 % uppgav tillräcklig fysisk aktivitet 2024. Detta trots att de ofta har fysiskt krävande arbeten. Motsvarande siffror för personer med gymnasial respektive eftergymnasial utbildning var 59 och 72 %. Liknande skillnader ses för inkomst där 51 % i lägsta inkomstgruppen uppgav tillräcklig fysisk aktivitet jämfört med 75 % i högsta inkomstgruppen (77).

Andra viktiga skillnader gäller kön där kvinnor uppvisade något lägre nivåer (63 %) än män (67 %), samt födelseland där personer födda utanför Europa hade lägst andel med 49 % jämfört med 68 % för svenskfödda. Yngre personer är generellt mer fysiskt aktiva än äldre, från 73 % i åldersgruppen 16–29 år till 55 % bland 65–84-åringar (77).

För Borås var andelen vuxna (16–84 år) som uppnådde rekommenderad aktivitetsnivå 67 % år 2024. Trenden över tid är positiv då andelen ökat från 64 % år 2020 till 67 % fyra år senare. Till skillnad från tidigare år är det kvinnorna som kan förklara den positiva trenden, då kvinnornas andel gått från 61 % år 2020 till 66 % år 2024.

5.3 Äldre

När vi satsar på att människor ska åldras med god hälsa vinner alla. Genom att främja hälsa hos äldre kan fler fortsätta arbeta om de vill, färre behöver sjukpensioneras i förtid och belastningen på vården minskar (79).

Hälsosamt åldrande innebär att behålla fysisk och psykisk hälsa, vara aktiv i samhället och ha god livskvalitet genom hela livet. För individen betyder det fler friska år, större självständighet och bättre ekonomi. För samhället innebär det att erfarna medarbetare kan fortsätta bidra och att vårdkostnaderna minskar (80, 81).

Forskning visar att regelbunden motion, bra matvanor, social gemenskap och förebyggande hälsokontroller gör verklig skillnad. Varje krona som investeras i förebyggande arbete sparar flera kronor i framtida vårdkostnader. Det är en klok investering som ger både bättre livskvalitet och bättre samhällsekonomi (82).

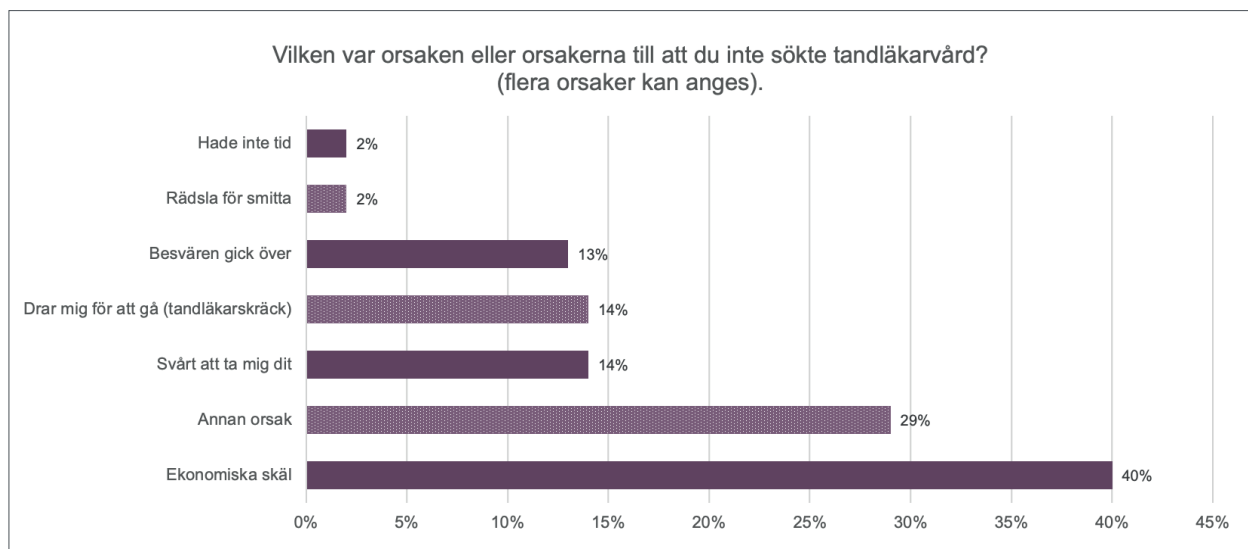
Tandhälsa – från Äldreankäten

I tandvårdslagen framgår att målet för tandvården i Sverige är en god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen. Munhälsan är en viktig del av individens hälsa och reflekterar ofta det generella hälsotillståndet hos både barn och vuxna. Det finns också kopplingar mellan tandhälsa och sjukdomar som diabetes och hjärt-kärlsjukdom (83). Det är vanligare att på grund av ekonomiska skäl avstå tandvård än annan vård, även om det finns ett vårdbehov. Munhälsan påverkar livskvaliteten och välbefinnandet, och personer som förlorat tänder kan uppleva sänkt självkänsla, lägre social status och kroppslig funktionsförlust. Det förebyggande arbetet inom tandvården har gett goda resultat, men skillnaderna i kariesförekomst mellan olika socioekonomiska grupper ökar. Samtidigt har klyftan mellan de med bäst och sämst tandhälsa minskat. Personer med högre inkomster rapporterar bättre tandhälsa än de med lägre inkomster, och detta samband blir tydligare med stigande ålder.

I HLV 2024 uppgav 73 % i åldersgruppen 65–84 år att deras tandhälsa är god medan andelen i gruppen 85 år och äldre var 63 %. Bland personer i åldersgruppen 65–84 år hade 8 % avstått tandläkarvård på grund av ekonomiska skäl trots behov. Motsvarande siffra i den äldre åldersgruppen var 4 % (38).

Drygt tre av fyra, 76 %, uppgav i Äldreankäten att de upplever sin tandhälsa som ganska bra eller mycket bra i. Andelen som svarade att deras tandhälsa är mycket dålig eller ganska dålig var 9 %. Skillnaderna mellan män och kvinnor samt mellan de olika åldersgrupperna var små. Gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar skiljde sig inte heller nämnvärt från hela befolkningen. 6 % av de boende på Sjöbo angav mycket dålig tandhälsa jämfört med 1 % av de boende i Sandhult.

FIGUR 2. Vilken var orsaken eller orsakerna till att du inte sökte tandläkarvård? (flera orsaker kan anges).



KÄLLA: Borås Stads Äldreankät 2024.

Andelen som uppgav att de varit i behov av att söka tandläkarvård men ändå avstått uppgick till 10 %. Den främsta anledningen för hela gruppen var av ekonomiska skäl, men tittar man specifikt på de äldsta så var det vanligare att uppges att orsaken var svårigheter att ta sig dit. Det var vanligare bland män än bland kvinnor att ha undvikit att söka tandläkarvård trots behov. Det fanns endast små skillnader mellan åldersgrupperna. Det fanns betydande skillnader mellan olika områden, där 18 % av de boende på Sjöbo uppgav att de undvikit att söka tandläkarvård trots behov jämfört med 7 % av de boende i Brämhult. Bland gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar var siffran 15 %.

Fallskador – från SCB

Fallolyckor utgör en av de största hälsoriskerna för äldre. I Sverige dör i snitt mer än tre äldre personer varje dag till följd av fallolyckor, vilket är mer än dubbelt så många som alla dödsfall i trafiken varje år (84). För många blir ett fall början på en nedåtgående spiral med försämrad rörlighet, fallrädsla och minskad självständighet. Konsekvenserna är ofta allvarliga. Höftfrakturer och huvudskador kan permanent försämra livskvaliteten (85). Rädslan för nya fall leder till minskad aktivitet, muskelförsvagning och ökad fallrisk – en ond cirkel som påverkar många äldre negativt.

Fallrisken går att minska betydligt. Multifaktoriella interventioner som kombinerar riskbedömning i hemmet, styrke- och balansträning, synundersökning och läkemedelsgenomgång har visat sig vara kostnadseffektiva (84). Fysisk träning som stärker balans och muskulatur är mycket effektiv för fallprevention. Samhällsinsatser som välskötta gångvägar, god belysning och hemmaanpassningar gör stor skillnad.

”Att förebygga fall är en investering som lönar sig mänskligt och ekonomiskt.”

Fallolyckor bland äldre medför samhällskostnader på cirka 14 miljarder kronor årligen – nästan 5 miljarder i direkta kostnader och ungefär 9 miljarder i kostnader för försämrad livskvalitet (84). Med en åldrande befolkning beräknas kostnaderna öka till drygt 22 miljarder kronor år 2050 om utvecklingen tillåts fortsätta i nuvarande omfattning. Systematiskt fallpreventionsarbete blir allt viktigare för ett värdigt åldrande.

Mellan åren 2019 och 2023 har antalet fallskador bland personer 65 år och äldre ökat något i Borås. År 2019 var antalet fallskador per 100 000 invånare 3 574 medan det år 2023 var 3 600 fallskador. Kvinnornas antal har varit betydligt högre än männens samtliga år. År 2023 var antalet fallskador för männen 2 951 medan kvinnornas antal var 4 135. Sedan år 2014 har fallskadorna för kvinnorna i Borås legat på en högre nivå än riket och högre än merparten av landets alla kommuner (86).

Det går det inte att göra jämförelser mellan olika åldrar, geografiska områden eller andra bakgrundsvariabler för denna indikator.

Självskattad hälsa – från Äldreinkäten

Självskattad hälsa är ett mått på hur människor uppfattar sin egen hälsa. Självskattad hälsa kan också förutsäga en persons framtida hälsotillstånd. Det finns också en samvariation mellan självskattad hälsa och andra faktorer som till exempel livsvillkor och levnadsvanor. Hur man skattar sitt allmänna hälsotillstånd påverkas också av flera andra faktorer såsom socioekonomiska faktorer, graden av socialt och emotionellt stöd och stress (7, 87).

I HLV 2024 var det en majoritet av respondenterna i åldersgruppen 65–84 år, 60 % som svarade att deras hälsa är bra eller mycket bra. Bland de äldsta, 85 år och äldre, var andelen något lägre på 44 %. Det fanns också en skillnad i andelen som rapporterade att deras hälsa är dålig eller mycket dålig, 7 % i åldersgruppen 65–84 år och 14 % i åldersgruppen 85 år och äldre (38).

I Äldreankäten uppgav 61 % att deras hälsa är bra eller mycket bra medan 10 % skattade sitt hälsotillstånd som dåligt eller mycket dåligt. En betydligt större andel i den yngre åldersgruppen, 15 %, svarade att deras hälsotillstånd är mycket bra, jämförelsevis med den äldre åldersgruppen där motsvarande andel var 6 %. Skillnaderna mellan män och kvinnor var marginella. Vissa skillnader fanns mellan de geografiska områdena där Sjöbo stack ut som det område där den självrapporterade hälsan var sämre med 15 % som rapporterade dålig hälsa jämfört med 7 % i Viskafors. Den självrapporterade hälsan var även sämre i gruppen som identifierade sig som Sverigefinnar där andelen som svarade att deras hälsotillstånd är bra eller mycket bra var 50 %, jämfört med 61 % i hela gruppen. I linje med detta uppgav de som identifierade sig som Sverigefinnar även i något högre utsträckning att deras hälsotillstånd var mycket dåligt eller dåligt, 13 % jämfört med 10 % i hela gruppen. Detta resultat ligger i linje med andra undersökningar, som visat sämre självskattad hälsa bland Sverigefinnar.

Psykisk hälsa – från Äldreankäten

Faktorer som social gemenskap och stöd, fysisk aktivitet, goda matvanor och meningsfullhet i vardagen kan främja livskvalitet bland äldre och förebygga fysisk och psykisk ohälsa. Forskning har visat att fysisk träning kan förbättra måendet hos individer med depression, även specifikt bland äldre (88).

Psykisk hälsa påverkas av flera olika faktorer, och uppkomsten av psykisk ohälsa har sällan en enskild orsak. De flesta av dessa risk- respektive friskfaktorer påverkar människor i alla åldersgrupper. Kortare utbildning ökar risken att drabbas av psykisk ohälsa jämfört med längre utbildning. Att bo i ett område med lägre socioekonomi, och att själv ha svag ekonomi är andra faktorer som ökar risken för psykisk ohälsa. Även bland ogifta och ensamboende jämfört med de som är gifta eller sammanboende, samt bland äldre som bor på särskilt boende är det vanligare med psykisk ohälsa (89).

I HLV 2024 skattas den psykiska hälsan genom en fråga om gott psykiskt välbefinnande. En övervägande majoritet angav gott psykiskt välbefinnande; 89 % i åldersgruppen 65–84 år och 84 % och i åldersgruppen 85 år och äldre (38). Borås Stads Äldreankät innehöll ingen motsvarande fråga, men det finns ingen anledning att tro att resultatet för Borås skulle avvika från det nationella resultatet.

De mått som använts i Äldreankäten för att undersöka psykisk hälsa hos äldre är till exempel framtidstro, om man känt sig stressad eller känt sig nedstämd. Dessa frågor har även ställts i HLV. Andelen som i Äldreankäten angav att de oftast eller alltid har en positiv syn på framtiden var 82 % i åldersgruppen 65–79 år och 76 % i gruppen 80 år och äldre. Jämfört med Äldreankäten 2022 har skillnaderna mellan de två åldersgrupperna minskat. År 2022 svarade 85 % i åldersgruppen 65–79 år, och 70 % i gruppen 80 och äldre att de oftast eller alltid har en positiv syn på framtiden. Inga påtagliga skillnader noterades mellan kvinnor och män eller för gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar och skillnaderna mellan geografiska områden var små.

I Äldreankäten ställdes även frågan om man för närvarande känner sig stressad. Drygt hälften, 59 % kände sig inte alls stressade medan 6 % uppgav att de kände sig ganska mycket eller väldigt mycket stressade.

Det var vanligare bland kvinnor än bland män att känna sig stressade, en skillnad som också är statistiskt säkerställd. Det var också en större andel i den äldre gruppen jämfört med den yngre som kände sig stressade. I samtliga geografiska områden var det under 10 % som angav att de kände sig ganska mycket eller väldigt mycket stressade, och skillnaderna mellan områdena var små. Det var något vanligare bland de som identifierar sig som Sverigefinnar att uppleva hög stress jämfört med hela gruppen, i den förra var andelen 8 %.

På frågan om nedstämdhet svarade 4 % i åldersgruppen 65–79 år att de alltid eller ofta känt sig nedstämda under de senaste två veckorna. I den äldre gruppen var motsvarande siffra 7 %. Det fanns vissa skillnader mellan kvinnor och män där kvinnor rapporterade nedstämdhet i högre utsträckning. Gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar skiljde sig inte från befolkningen i stort, och skillnaderna mellan de geografiska områdena är marginella.

I Äldreinkäten ställdes även frågor om man övervägt att ta sitt liv och om man försökt att ta sitt liv. I hela gruppen hade 3,5 % någon gång övervägt att ta sitt liv, och andelen var i princip lika stor i de båda åldersgrupperna. Andelen som uppgav att de försökt ta sitt liv var 1 %. Det skiljer väldigt lite mellan kvinnor och män, men på grund av den låga förekomsten är det svårt att dra några slutsatser kring skillnader, likaså för gruppen Sverigefinnar jämfört med hela befolkningen samt mellan de olika geografiska områdena. Andelen äldre som övervägt att ta sitt liv under de senaste 12 månaderna var ungefär lika stor i Borås som i Sverige som helhet.

Emotionellt stöd – från Äldreinkäten

Att ha någon att dela innersta tankar med är fundamentalt för välbefinnandet. År 2022 saknade 11 % av personer mellan 65–84 år emotionellt stöd. Könsskillnaderna förändras med åldern. Bland yngre pensionärer saknar fler män (12 %) än kvinnor (10 %) emotionellt stöd, vilket kan spegla traditionella könsroller där män har svårare att bygga nära relationer (90).

Svenska studier visar att äldre som inte är gifta eller sammanboende har högre sannolikhet att rapportera depressiva symtom, och att förlust av partner är en konsekvent riskfaktor för ensamhet. Detta förklaras delvis av att många äldre kvinnor blir änkor och förlorar sin närmaste förtrogna (90).

Att var åttonde person över 85 år saknar någon att öppna sig för är oroande. När förlusterna hopar sig och sårbarheten ökar kan avsaknad av emotionellt stöd förvärra både psykisk och fysisk ohälsa (90). Detta understryker behovet av systematiska insatser mot ensamhet bland äldre (91).

År 2024 rapporterade 11 % av 65–84 åringarna i HLV att de saknade emotionellt stöd. Det var en något större andel bland män än kvinnor, 11 % respektive 10 %. Det var också något fler i gruppen 85 år och äldre, 13 %, uppgav att de saknade emotionellt stöd. I den äldsta gruppen var det också en högre andel män som saknade emotionellt stöd jämfört med kvinnor, 15 % jämfört med 11 % (38).

I Äldreinkäten ställdes frågan om respondenten har någon att dela sina innersta känslor och anförtro sig åt och 91 % bekräftade att så var fallet. Detta var samma fråga som användes i HLV 2024 för att skatta emotionellt stöd. Det var ingen skillnad mellan åldersgrupperna, men något fler kvinnor, 92 %, än män, 90 % svarade ja på frågan. På Sjöbo var andelen 85 % medan övriga områden låg över 90 %. Likaså uppgav 15 % i den grupp som identifierade sig som Sverigefinnar att de inte hade någon att dela sina innersta känslor med och anförtro sig åt.

FIGUR 3. Har du någon du kan dela dina innersta känslor med och anförtro dig åt?



KÄLLA: Borås Stads Äldreinkät 2024.

Fysisk aktivitet – från Äldreinkäten

Äldres fysiska aktivitet påverkas av många faktorer – från trygga promenadvägar till ekonomi och kulturella normer. Sveriges officiella folkhälsostatistik visar att en majoritet av både kvinnor och män uppger att de är fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka, men det finns skillnader mellan olika grupper i befolkningen (92). Samtidigt visar svenska studier att äldre med nedsatt psykiskt välbefinnande mindre ofta är fysiskt aktiva jämfört med andra äldre (93).

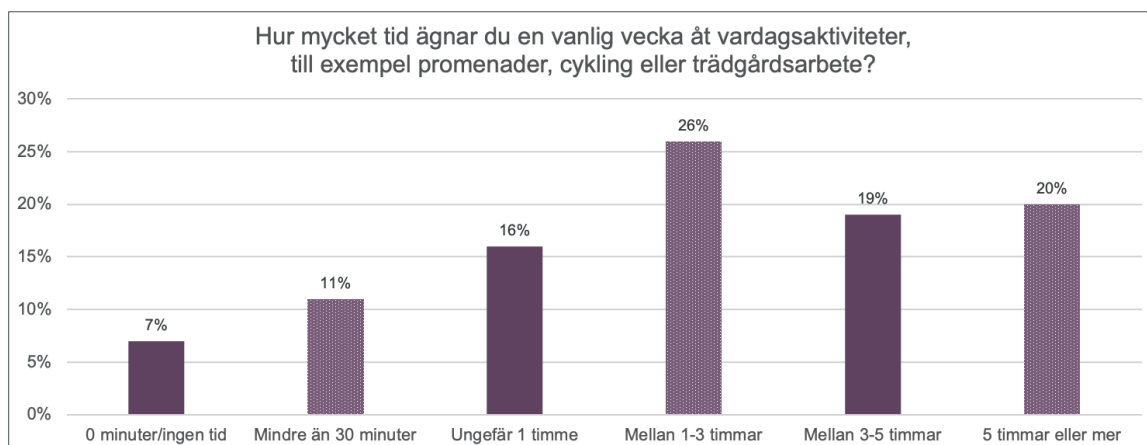
Att många äldre inte når grundläggande aktivitetsnivåer är problematiskt, då rörelse är avgörande för funktionsförmåga och självständighet (94). Svenska forskningssammanställningar visar att all form av regelbunden fysisk träning minskar både upplevda depressiva symtom och diagnostiserad depression bland äldre (93). Detta pekar på behovet av anpassade aktivitetsformer – äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja (94).

I HLV 2024 rapporterade 55 % av 65–84 åringarna att de är aktiva minst 150 minuter per vecka. Bland dem 85 år och äldre var motsvarande siffra 27 %. Män var mer aktiva än kvinnor, och skillnaden var störst i den äldre gruppen. Där svarade 32 % av männen och 25 % av kvinnorna att de är fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka (38).

I Äldreinkäten ställdes en fråga angående hur mycket tid som ägnas en vanlig vecka åt fysisk träning som gör en andfådd. En knapp tredjedel uppgav ingen tid på denna fråga, medan 21 % svarade 2 timmar eller mer. Män är mer aktiva än kvinnor, vilket märks både på att färre män uppger *ingen tid*, och fler män uppger *2 timmar eller mer*. Det var vanligare bland de i den äldsta gruppen att inte spendera någon tid på att motionera jämfört med respondenter i åldern 65–79, 41 respektive 26 %. Andelen som angav att de inte motionerar alls var något lägre i gruppen som identifierade sig som Sverigefinnar jämfört med övriga.

Respondenterna fick också svara på en fråga om hur mycket tid de ägnar en vanlig vecka åt vardagsaktiviteter som att promenera, cykla eller trädgårdsarbete.

FIGUR 4. Hur mycket tid ägnar du en vanlig vecka åt vardagsaktiviteter, till exempel promenader, cykling eller trädgårdsarbete?



KÄLLA: Borås Stads Äldreinkät 2024.

Ett fåtal, 7 %, spenderade ingen tid på vardagsaktiviteter, medan 26 % uppgav att de ägnade 1–3 timmar åt detta. En av fem lade 5 timmar eller mer på vardagsaktiviteter en vanlig vecka. Liksom för fysisk träning var det en större andel män än kvinnor som ägnade tid åt vardagsaktiviteter. Även mellan åldersgrupperna var det skillnader, 4 % i den yngre åldersgruppen uppgav att de inte spenderade någon tid på vardagsaktiviteter medan motsvarande siffra i den äldre gruppen var 15 %. Vissa skillnader noterades mellan de geografiska områdena där andelen som rapporterade att de ägnade 5 timmar eller mer åt vardagsaktiviteter var lägst på Sjöbo med 13 % och högst på Göta med 24 %. Det var inga större skillnader mellan gruppen som identifierade sig som Sverigefinnar och befolkningen i stort.

Alkoholvanor – från Äldreinkäten

Dagens äldre dricker mer än tidigare generationer, vilket lett till ökade alkoholrelaterade skador bland pensionärer. Mellan 2000 och 2021 fördubblades antalet patienter med alkoholrelaterad diagnos per 100 000 invånare 65 år och äldre, medan befolkningen som helhet hade en liten nedgång under samma period. Åldrandet gör kroppen extra sårbar – minskad kroppsvikt, högre förekomst av sjukdomar med åtföljande medicinering och försämrat hälsotillstånd ökar känsligheten för alkohol (95).

Svenska undersökningar visar att alkoholkonsumtionen i åldersgruppen 65–84 år ökat med 30 % mellan 2004 och 2021, och att de nu ligger nära befolkningssnittet i konsumtion. Ökningen förklaras framför allt av en högre konsumtion bland kvinnorna, som ökat med 46 % jämfört med männens 17 % för samma period. Samtidigt ser vi att tre fjärdedelar av äldre dricker alkohol, och att intensivkonsumtion (minst en flaska vin vid samma tillfälle) fördubblats bland 65–84-åringar under perioden, även om det fortfarande är mindre vanligt än i befolkningen generellt (95).

I HLV 2024 uppgav 71 % av respondenterna i åldersgruppen 65–84 år att de inte riskkonsumerar alkohol, det vill säga att de inte har druckit sex glas eller fler vid ett och samma tillfälle under de senaste 12 månaderna. I åldersgruppen 85 år och äldre var andelen 63 %. Jämfört med resultatet i HLV 2022 så ökar andelen som uppger att de inte riskkonsumerar alkohol i den äldre åldersgruppen (85 år och äldre) medan den är stabil i den yngre åldersgruppen (65–84 år). Drygt 19 % i åldersgruppen 65–84 år hade inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna. Andelen i åldersgruppen 85 år och äldre var 34 %. Jämfört med resultatet i HLV 2022 har andelen som inte druckit alkohol de senaste 12 månaderna minskat i den äldre åldersgruppen medan den precis som gällande riskkonsumtionen är stabil för den yngre åldersgruppen (38).

I Äldreinkäten framgick att andelen män som brukar alkohol var större än andelen kvinnor, och skillnaden var statistiskt signifikant. Vid jämförelse av åldersgrupperna noteras att lika stor andel dricker 4ggr/vecka eller mer, men en betydligt större andel dricker aldrig eller sällan i äldsta gruppen. Det sker också en minskning av frekvensen av alkoholkonsumtion med stigande ålder. Skillnaderna mellan de geografiska områdena var små. I gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar var andelen som konsumerar alkohol lägre än för övriga. En knapp fjärdedel av respondenterna hade inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna. Fler kvinnor än män hade inte druckit alkohol (28 respektive 20 %). För gruppen Sverigefinnar var andelen som inte druckit alkohol betydligt högre än bland hela befolkningen, 35 %.

På frågan om hur många glas alkohol en vanligtvis drack vid ett och samma tillfälle, svarade de flesta 1 till 2 glas. Fler män än kvinnor hade druckit 3 glas eller mer. I samband med ökande ålder minskade antalet glas. Då den tidigare definitionen av riskkonsumtion vid ett och samma tillfälle utgick från 6 glas har denna gräns använts både i HLV och i Äldreinkäten. Tre av fyra (74 %) svarade att de aldrig dricker sex glas eller fler och 18 % svarade att det är mer sällan än en gång i månaden det händer. Det var en större andel kvinnor än män som svarade att de aldrig dricker 6 glas eller fler, 84 % respektive 63 %. Andelen som svarade att de typiskt sett dricker 3–4 glas när de dricker alkohol var 20 %, men det går inte att urskilja hur stor andel som uppfyller de nya kriterierna för riskkonsumtion i den aktuella undersökningen.

Spelvanor – från Äldreankäten

Spel om pengar är vanligt bland äldre svenskar. Svenska undersökningar visar att 64 % av den vuxna befolkningen spelat om pengar det senaste året, med relativt små könsskillnader i äldre åldersgrupper. Av de som spelat de senaste 12 månaderna har 6,7 % någon grad av problematiskt spelande enligt Problem Gambling Severity Index (PGSI), medan 93,3 % inte visar några tecken på problematiskt spelande. För många blir spelandet en social aktivitet som erbjuder gemenskap. Spelande är också vanligast i åldersgruppen 30–49 år, men förekommer i alla åldersgrupper. Digitala möjligheter har också gjort spel mer tillgängligt (96).

Spelproblem får särskilt allvarliga konsekvenser för äldre. Svenska studier visar att problematiskt spelande samvarierar med sämre allmän hälsa, både psykisk och fysisk. De med problematiskt spelande har också oftare ekonomisk utsatthet – ju högre grad av spelproblem, desto högre sannolikhet att ha tagit snabblå. Enligt beräkningar uppgick samhällets kostnader för spelproblem till 9,1 miljarder kronor år 2021 (96).

”Att en betydande del av befolkningen spelar signalerar en folkhälsofråga som kräver uppmärksamhet och anpassat stöd för dem med spelproblem.”

Knappt hälften (49 %) uppgav att de satsat pengar eller köpt lotter till sig själv under de senaste 12 månaderna i HLV 2024. Sett över tid har spelandet minskat i befolkningen men omsättningen har ökat. Spelande är vanligare bland män än bland kvinnor, och allra vanligast bland män 45–84 år (19). Frågan om spelande har formulerats om något till HLV 2024, så en direkt jämförelse är inte möjlig. I åldersgruppen 65–84 år var andelen år 2022 högre än i befolkningen generellt, 67 %, medan den är lägre i gruppen 85 år och äldre, 50 % (38).

I Äldreankäten uppgav 65 % av respondenterna att de någon gång under de senaste 12 månaderna köpt lotter eller satsat pengar på spel. Precis som med alkohol är frekvensen av spelande lägre i den äldre åldersgruppen jämfört med den yngre. Män uppger att de spelar i något större utsträckning än kvinnor. I gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar var andelen som under de senaste 12 månaderna köpt lotter eller satsat pengar på spel i nivå med övriga respondenter. I Äldreankäten ställdes även frågor om eventuell spelproblematisering eller spelberoende, och resultaten indikerar att den absoluta merparten inte befinner sig inom riskzonen för detta.

6 Förutsättningar för arbete

Introduktion

Rätten till arbete och värdiga arbetsförhållanden är en grundläggande mänsklig rättighet, förankrad i artikel 23 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Denna rätt omfattar inte bara tillgång till sysselsättning, utan även anständiga arbetsvillkor, rättvis lön och möjlighet till personlig utveckling (5).

En väl fungerande arbetsmarknad kännetecknas av hög sysselsättningsgrad, låg arbetslöshet och effektiv matchning mellan kompetens och arbetsmarknadens behov. Genom att säkerställa goda arbetsvillkor och främja innovation skapas förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt som inkluderar hela samhället, i linje med Agenda 2030:s mål 8 (97).

Sambandet mellan arbete och hälsa är väldokumenterat. Meningsfull sysselsättning bidrar till ekonomisk trygghet, social delaktighet och psykiskt välbefinnande, medan arbetslöshet är förenad med ökad risk för ohälsa (19, 98).

I detta kapitel analyseras förutsättningar för arbete på global, nationell, regional och lokal nivå, med särskilt fokus på arbetsmarknadsstatus i Borås och arbetets påverkan på folkhälsan.

STATUS GLOBALT:

Över 60 % av världens arbetstagare – cirka 2 miljarder människor – har osäkra anställningar enligt International Labour Organization (99). Dessa arbetstagare saknar ofta grundläggande rättigheter som stabil inkomst, socialförsäkringar och kompetensutveckling. Kvinnor drabbas särskilt hårt och är överrepresenterade inom den informella sektorn, med lägre löner och begränsad tillgång till ledande positioner (100).

Den globala arbetskraften förväntas öka med cirka 1 miljard människor fram till 2040, vilket kräver minst 600 miljoner nya arbetstillfällen (101). Samtidigt förändrar digitalisering, automatisering och klimatomställning arbetsmarknadens struktur fundamentalt. Utmaningen ligger i att skapa anständiga jobb som är hållbara för både människor och miljö.

Arbetsmarknadsfrågor är centrala för flera globala mål:

- **Mål 8:** Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt.
- **Mål 5:** Jämställdhet på arbetsmarknaden.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet genom inkluderande arbetsmarknader.



STATUS NATIONELLT:

Den stora nationella utmaningen handlar om att minska skillnader och klyftor på arbetsmarknaden, inklusive skillnader i lön mellan kvinnor och män. Sverige har i dag EU:s tredje högsta arbetslöshet (102). Totalt klassificeras omkring 400 000 personer i Sverige som arbetslösa (103). Personer med en funktionsnedsättning, nyanlända, utomeuropeiskt födda samt vissa äldre och unga har i större utsträckning än andra svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden (104). De som saknar en fullständig gymnasieutbildning har också en större risk att drabbas av långtidsarbetslöshet, oavsett bakgrund och andra förutsättningar (105).

Utmaningarna kopplar till två folkhälsopolitiska målområden:

- **Mål 3:** Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö.
- **Mål 4:** Inkomster och försörjningsmöjligheter.

STATUS REGIONALT:

Västra Götaland har en arbetslöshet på 5,5–6,5 %, vilket ligger under riksgenomsnittet enligt VGR:s kvartalsrapport 2023 (106). Samtidigt döljer dessa siffror betydande regionala skillnader, där arbetslösheten varierar från under 4 % i vissa kranskommuner till över 10 % i andra delar av regionen.

Långtidsarbetslöshet och ökande förtidspensioneringar påverkar sysselsättningsgraden negativt. Cirka 30 % av de arbetslösa har varit utan arbete i över 12 månader, samtidigt som många lämnar arbetsmarknaden i förtid, särskilt inom fysiskt krävande yrken. Arbetsförmedlingen 2023 pekar på att unga utan gymnasieutbildning, personer med funktionsnedsättning och utrikes födda kvinnor är särskilt utsatta grupper på den regionala arbetsmarknaden (107).

Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030:

- **Mål 1:** God hälsa och välbefinnande genom meningsfull sysselsättning.
- **Mål 2:** Jämlikhet och lika rättigheter genom en inkluderande arbetsmarknad.

STATUS BORÅS:**Visionen om framtidens Borås:**

- Möjligheter och mod att utvecklas.



ILLUSTRATION: Ida Brogren

6.1 Barn och unga

Möjligheten för unga att arbeta och försörja sig är avgörande för att skapa självständiga liv. Arbete ger ekonomisk trygghet, identitet och framtidstro (108).

Ungas första tid på arbetsmarknaden präglas ofta av anställningar som varvas med studier eller kortare perioder av arbetslöshet. Kvaliteten på dessa tidiga erfarenheter har långsiktig betydelse – relevant arbetslivserfarenhet ökar chansen för stabil etablering, medan långvarig arbetslöshet eller osäkra anställningar riskerar att få bestående negativa konsekvenser (109).

Unga som varken arbetar eller studerar, UVAS – från SCB

Antalet UVAS har legat relativt stabilt på 140–170 000 individer sedan 2007, vilket indikerar ett strukturellt problem snarare än konjunkturella variationer. Den högre andelen i åldersgruppen 25–29 år är särskilt oroande då risken för långvarigt utanförskap ökar med åldern (110).

Enligt SCB:s senaste statistik från 2021 var 137 486 unga i åldern 16–29 år varken i arbete eller studier. Detta motsvarar 60 070 personer (5,74 %) i åldersgruppen 16–24 år och 77 416 personer (11,18 %) i åldern 25–29 år (110).

Totalt 782 individer i åldersgruppen 16–24 år var unga som varken arbetar eller studerar år 2023 i Borås. Det motsvarar drygt 6 % av de unga i åldersgruppen. Över tid har andelen minskat för Borås, från 9,3 % år 2009 till 5,5 % år 2022. Sista året har andelen ökat marginellt och det återstår att se om det är en trend som planat ut eller om det kan fortsätta att minska. Männens andel var något högre än kvinnornas, 6,8 % jämfört med 5,5 %. Störst skillnad fanns mellan inrikes och utrikes födda, där andelen för de som är inrikes födda var 4,7 % jämfört med 10,6 % för de utrikes födda. Över tid har dock andelen minskat mer för utrikes födda än inrikes födda. År 2009 var andelen utrikes födda som varken arbetar eller studerar 16,9 % medan den var 7,9 % för inrikes födda.

Den högsta totala andelen unga som varken arbetar eller studerar fanns i Norrby Öst med 15 %. Den lägsta totala andelen fanns i Ekås Hestra Öst, Aplared samt i Fristad omland med 1 %. Bland männen var den högsta andelen i Hässleholmen Öst och Norrby Väst med 16 %. För kvinnorna var den högsta andelen i Trandared Centrum Väst och Norrby Öst med 16 %.

TABELL 5. Högsta andelen UVAS 16–24 år för män och DeSO-område.

DeSO-områden	Män i %
Hässleholmen Öst	16
Norrby Väst	16
Norrby Öst	14
Hässleholmen Väst	14
Viared Ramnaslätt Tullen Väst	13

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 6. Högsta andelen UVAS 16–24 år för kvinnor och DeSO-område.

DeSO-områden	Kvinnor i %
Trandared Centrum Väst	16
Norrby Öst	16
Hässleholmen Syd	14
Hulta Syd Trandared	11
Sjöbo Johannelund	11

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

6.2 Vuxna

Arbetslöshet påverkar hälsan negativt i nästan alla avseenden. Arbetslösa har högre förekomst av både fysisk och psykisk ohälsa jämfört med de som arbetar, vilket förstärker ojämlikheten i samhället. Vissa grupper drabbas särskilt hårt av arbetslöshetens negativa konsekvenser (19).

På individnivå ger arbete inte bara ekonomisk trygghet utan bidrar också till struktur i vardagen, social delaktighet och känslan av meningsfullhet. För samhället innebär hög sysselsättning ett bredare skatteunderlag som finansierar välfärden och stärker den sociala sammanhållningen (111).

Andel förvärvsarbetande – från SCB

Sveriges sysselsättningsgrad uppgick till 67,3 % år 2021 enligt SCB. Från januari 2021 anpassades Arbetskraftsundersökningarna (AKU) till EU:s nya ramlag för social statistik (förordning 2019/1700), vilket medför ett tidsseriebrott som omöjliggör direkta jämförelser med tidigare år.

De senaste uppgifterna från 2023 visar att sysselsättningsgraden återhämtat sig efter pandemin och ligger nu på cirka 69 % för befolkningen 15–74 år. Sysselsättningen är dock ojämnt fördelad med lägre nivåer för utrikes födda, personer med funktionsnedsättning och de med endast förgymnasial utbildning (111, 112).

För Borås mäts andelen förvärvsarbetande i åldersgruppen 16 år och äldre, vilket skiljer sig från den åldersgrupp vars sysselsättningsgrad presenteras i stycket ovan. För Borås var andelen förvärvsarbetande i åldersgruppen 16 år och äldre 71,1 % år 2023. Det har skett en successiv ökning över tid då andelen år 2009 var 62,2 %. Männen var i högre grad förvärvsaktiva än kvinnorna, 72,3 % jämfört med 69,9 % år 2023. Högst andel förvärvsaktiva hade åldersgruppen 45–64 år med 83,7 %. Fler inrikes födda än utrikes födda förvärvsarbetade år 2023, 74 % respektive 64,2 %.

För de geografiska områdena har istället åldersgruppen 16–74 år använts. Den högsta andelen förvärvsaktiva återfanns bland kvinnorna i Källeberg, med 82 %. Den lägsta andelen fanns bland kvinnorna i Norrby Öst med 44 %. Om man också tittar på bakgrund återfinns den lägsta andelen som förvärvsarbetar bland inrikes födda kvinnor som bor i Norrby Öst, 42 % år 2023. Detta visar att de stora skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan stadsdelarna inte primärt kan förklaras av invånares bakgrund, utan snarare av andra faktorer kopplade till bostadsområdet.

Nedan visas en tabell över lägsta respektive högsta andelen förvärvsaktiva i åldersgruppen 16–74 år fördelat på geografiska områden.

TABELL 7. 5 DeSO-områden med lägst andel förvärvsaktiva 16–74 år.

DeSO-områden	%
Norrby Öst	48
Norrby Väst	52
Hässleholmen Syd	55
Sjöbo Johannelund	56
Hässleholmen Väst	57

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 8. 5 DeSO-områden med högst andel förvärvsaktiva 16–74 år.

DeSO-områden	%
Borgstena Tämta	81
Fristad Omland	81
Äspered	81
Kinnarumma Fagerhult Viskafors Öst	81
Rångedala	79

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

Andel arbetslösa – från SCB

Arbetslöshet mäts i Sverige genom två huvudsakliga källor: SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) som utgör den officiella statistiken, samt Arbetsförmedlingens register över inskrivna arbetslösa. Borås Stads Valfärdsbokslut utgår från SCB:s statistik.

Arbetslöshet definieras som personer som kan och vill arbeta men saknar sysselsättning. Nivån påverkas av både nationella och internationella ekonomiska förhållanden. Under 2023 har arbetslösheten ökat från 7,5 % till 8,2 % drivet av konjunkturedgång, räntehöjningar och global ekonomisk osäkerhet (112, 113).

För Borås var andelen arbetslösa i åldersgruppen 20–64 år 12,3 % år 2023. Det var en liten ökning jämfört med år 2022 då andelen var 12,1 %. Dock har andelen arbetslösa minskat över tid. Den högsta andelen arbetslösa var år 2010, då andelen var 16 %. År 2020 var andelen uppe på ungefär samma nivå (15,4 %) för att sedan dess ha minskat igen.

Den åldersgrupp som hade högst andel arbetslösa år 2023 var gruppen 20–25 år med 16,5 %. Andelen arbetslösa med svensk bakgrund var år 2023 8 %, att jämföra med andelen med utländsk bakgrund som var 21,6 %.

 *Sambandet mellan inkomst och utbildningsnivå är tydligare för kvinnor än för män.”*

I områden där många saknar gymnasieutbildning är också arbetslösheten högre. Detta mönster syns tydligare bland kvinnor än bland män, men skillnaden har minskat. Mellan 2019 och 2023 ökade sambandet kraftigt även för männen.

Detta kan tyda på ökad boendesegregation, där personer med låg utbildning och svag arbetsmarknadsanknytning alltmer samlas i vissa specifika områden.

För de som har högst gymnasial utbildning är sambandet inte lika starkt men har också det ökat över tid. Att sambanden stärks över tid tyder på att lågutbildade får det svårare över tid och att arbetsmarknaden blir mer segregerad efter utbildning. Analysen visar på en ökande utbildningspolarisering vilket innebär att kort utbildning blir mer avgörande för ekonomisk utsatthet, könsskillnader förändras men kvarstår och att behovet av utbildningsinsatser och omställningsstöd ökar.

Andel långvarigt arbetslösa – från SCB

Covid-19-pandemin satte djupa spår i svensk arbetsmarknadsstatistik under 2020. Läget försämrades kraftigt under våren och nådde botten sommaren 2020, följt av en gradvis återhämtning under hösten (112).

Pandemins långsiktiga effekter syns tydligt i långtidsarbetslösheten. Andelen som varit arbetslösa över 12 månader ökade från 15 % av de arbetslösa 2019 till över 30 % under 2022. Även om arbetsmarknaden återhämtat sig kvarstår många i långtidsarbetslöshet, särskilt äldre arbetslösa och personer med kort utbildning. Denna grupp har svårare att återetablera sig när kompetenskraven förändrats under pandemin (111).

I Borås ökade andelen långtidsarbetslösa i åldersgruppen 20–64 år från år 2015 fram till år 2020. År 2015 var andelen 1,3 %, år 2020 var andelen 2,7 %. Men efter 2020 har andelen minskat igen och år 2023 var andelen tillbaka på 1,3 %. Männens andel (1,4 %) var något högre än kvinnornas (1,2 %). Högsta andelen långtidsarbetslösa återfanns i åldersgruppen 26–44 år med 1,7 %. Gruppen utrikes födda var den grupp som hade den högsta andelen långtidsarbetslösa. 2,2 % av de utrikes födda var långtidsarbetslösa år 2023. I gruppen inrikes födda var andelen 0,9 %.

Anställda efter yrkesgrupp, kön och bakgrund i Borås Stad – SCB

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) publicerar årligen omfattande statistik om personalsituationen inom välfärdssektorn. Den senaste rapporten ”Personalen i välfärden 2023” visar att kommuner och regioner tillsammans sysselsätter cirka 1,3 miljoner medarbetare, vilket motsvarar ungefär var fjärde förvärvsarbete i Sverige (114).

En markant trend under det senaste decenniet är arbetsstyrkans successiva föryngring. Medelåldern för kommunanställda har sjunkit från 46,3 år (2010) till 44,8 år (2023), medan regionanställda visar en liknande utveckling från 46,5 år till 44,2 år under samma period. Denna förändring drivs främst av en ökad rekrytering av yngre medarbetare, särskilt inom vård- och omsorgssektorn där behovet av personal är störst (114).

Andelen tillsvidareanställningar ligger stabilt högt på cirka 84 % i kommuner och 87 % i regioner. Personalrörligheten har under 2023 stabiliserats efter pandemiårens turbulens, med en årlig avgångsfrekvens på 8,1 % för kommuner och 9,2 % för regioner. Nyrekryteringen överstiger fortsatt avgångarna, vilket indikerar sektorns fortsatta expansion (114).

Borås Stads personalekonomiska redovisning 2024 bekräftar att kompetensförsörjning är kommunens mest kritiska strategiska utmaning. Med 10 350 anställda står organisationen inför växande rekryteringsbehov drivet av demografiska förändringar och pensionsavgångar. En positiv utveckling är att personalomsättningen minskat från 10,4 % till 7,1 % – första minskningen på fyra år. Särskilt glädjande är utvecklingen för tidigare problemgrupper: socialsekreterare minskade från 16,2 % till 13,8 % och sjuksköterskor från 19,2 % till 12,5 %.

”Organisationen står inför växande rekryteringsbehov drivet av demografiska förändringar och pensionsavgångar.”

Kommunen har en könssegregerad arbetsplats där 3 av 4 anställda (75,2 %) är kvinnor. Könsfördelningen följer traditionella mönster: kvinnor dominerar inom vård, omsorg och administration, medan män är överrepresenterade inom teknik och hantverk. På chefsnivå är kvinnor något underrepresenterade – endast 70 % av cheferna är kvinnor, trots att de utgör 75,2 % av alla anställda.

Med 34,7 % medarbetare med utländsk bakgrund närmar sig Borås Stad befolkningssammansättningen (34,3 %). Dock finns koncentration inom vissa yrkesgrupper – över 70 % inom vårdbiträden och lokalvård har utländsk bakgrund. På chefsnivå stannar andelen vid 14 %, vilket indikerar strukturella karriärhinder.

Fram till 2033 behöver Borås Stad rekrytera 2 782 medarbetare enbart för demografiska förändringar och pensionsavgångar:

- 629 undersköterskor.
- 139 gymnasielärare.
- 106 sjuksköterskor.
- 83 vårdbiträden.

Med normal personalomsättning inräknad kan rekryteringsbehovet inom välfärdens kärnområden tredubblas – potentiellt 900 nya medarbetare årligen.

Trots att 98,4 % har heltidsanställning arbetar många deltid genom partiell tjänstledighet. Deltidsarbetet motsvarar:

- 93 årsarbeten bland undersköterskor och vårdbiträden.
- 76 årsarbeten bland förskollärare och barnskötare.

Totalt motsvarar tjänstledigheter 340–380 heltidstjänster årligen. Om dessa medarbetare arbetade heltid skulle det täcka nästan 30 procent av rekryteringsbehovet från ökade behov.

Kompetensförsörjningsutmaningen är en strategisk överlevnadsfråga för kommunens välfärdsleverans. Med rätt kombination av åtgärder – förbättrad arbetsmiljö, ökad arbetstid, förlängt arbetsliv och innovativ rekrytering – finns möjligheter att möta framtidens behov. Det kräver dock uthållighet och gemensam kraftsamling från hela organisationen.



6.3 Äldre

Sveriges åldrande befolkning innebär stora utmaningar. Andelen över 65 år väntas öka från 20,5 % till 24 % fram till 2040, samtidigt som medellivslängden fortsätter stiga. Detta medför att färre personer i arbetsför ålder ska försörja allt fler pensionärer – försörjningskvoten minskar från 3,1 till 2,4 personer per pensionär (115). För att möta utmaningen har regeringen infört flera incitament. Arbetsgivaravgiften har sänkts från 31,42 % till 10,21 % för anställda över 65 år. Jobbskatteavdraget har höjts upp till 30 000 kr/år för arbetande pensionärer och LAS-åldern har höjts till 69 år.

Andelen förvärvsarbetande – från SCB

Trots att pensionsåldern formellt inträder vid 65 år väljer allt fler att fortsätta arbeta. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar 2023 uppgår 23 % av personer mellan 65–74 år att de förvärvsarbetar, vilket motsvarar cirka 280 000 personer – en fördubbling sedan 2015. Av dessa arbetar 60 % deltid medan 40 % fortsätter med heltidsarbete (112).

I Borås var andelen förvärvsaktiva i åldersgruppen 65–74 år 26,3 % år 2023. För åldersgruppen 65–74 år kan inte jämförelser göras mellan män och kvinnor. Däremot kan jämförelser göras mellan geografiska områden. Högst andel förvärvsaktiva fanns i området Fristad Omland med 46 % och lägst i Norrby Öst med 8 %.

TABELL 9. DeSO-områden med högst andel förvärvsaktiva 65–74 år.

DeSO-områden	%
Fristad Omland	46
Äspered	44
Rångedala	41
Bergdalen Norrmalm Syd	41
Borgstena Tämta	38

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 10. 5 DeSO-områden med lägst andel förvärvsaktiva 65–74 år.

DeSO-områden	%
Norrby Öst	8
Hulta Centrum Öst	13
Sjöbo Syd	13
Sjöbo Johannelund	14
Viared Ramnaslätt Tullen Väst	14

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

7 Inkludering och deltagande

Introduktion

Alla människor ska ha möjlighet att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande (Artikel 19, 20, 21 – *Mänskliga rättighetsstadgan*) (5, 18). För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet (7, 116). Att ingå i sociala nätverk och vara en del i ett socialt sammanhang är centrala skyddsfaktorer för hälsan (74, 117).

I detta avsnitt redogörs för hur stor andel av Borås medborgare som deltar i riksdags-, landstings- och kommunval. Dessutom redogörs för boråsarnas tillit till varandra, deltagande i föreningslivet, social isolering och ensamhet, samt äldres digitala vanor.

STATUS GLOBALT:

Enligt Democracy Index 2024 fortsätter den globala demokratiska tillbakagången. 2024 var historiens största valår – länder som representerar halva världens befolkning gick till val. Rapporten visade att auktoritära tendenser fortsätter stärkas globalt (118).

V-Dem Democracy Report 2024 visar att demokratin både vinner och förlorar mark genom valprocesser världen över (119). International IDEA:s Global State of Democracy 2024 rangerar länder efter deras demokratiska kvalitet och visar på fortsatta utmaningar för inkluderande och fredliga samhällen (120).

Civilsamhället står inför betydande utmaningar globalt. Enligt CIVICUS State of Civil Society Report 2024 fortsätter det demokratiska utrymmet för civilsamhällesorganisationer att krympa i många länder genom restriktiv lagstiftning och begränsningar av yttrande- och organisationsfrihet (121). Samtidigt spelar civilsamhället en avgörande roll i att försvara demokrati och mänskliga rättigheter. FN:s generalförsamling antog under 2025 resolutioner om vikten av civilsamhällets deltagande i FN:s möten och processer.

Digital inkludering har blivit en allt viktigare faktor för delaktighet i samhället. Den globala digitala klyftan kvarstår dock, där miljontals människor fortfarande saknar tillgång till internet och digitala verktyg som möjliggör deltagande i det moderna samhället (122).

Agenda 2030 mål och mänskliga rättigheter:

- **Mål 16:** Fredliga och inkluderande samhällen.
- **Mål 5:** Jämställdhet.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet.



STATUS NATIONELLT:

Sverige rankas fortsatt högt internationellt vad gäller demokratisk delaktighet och låg korruption. Enligt OECD:s Trust Survey 2024 har Sverige relativt höga nivåer av förtroende för offentliga institutioner jämfört med många andra länder (123). Det politiska deltagandet är internationellt sett högt, men det finns fortfarande betydande skillnader mellan olika grupper i befolkningen när det gäller deltagande och känsla av inflytande.

Valdeltagandet har varit en utmaning de senaste åren. I EU-val 2024 deltog svenska väljare, men det finns fortsatt oro för ojämnt valdeltagande mellan olika socioekonomiska grupper och geografiska områden (124). SCB har fått i uppdrag att studera valdeltagandet utifrån ett integrations- och segregationsperspektiv för att bättre förstå dessa skillnader (125).

Den sociala tilliten i Sverige ligger på relativt höga nivåer internationellt sett. Enligt Swedish Trends 1986–2024 från Göteborgs universitet har tilliten till andra människor varit relativt stabil över tid, även om vissa variationer förekommer (126). Forskning visar dock att tilliten kan vara en viktig faktor för andra samhällsaspekter, som till exempel fertilitet och familjebildning i Sverige (127).

Delaktighet i civilsamhället och en meningsfull fritid är viktigt för att känna inflytande och kontroll. SCB följer utvecklingen av det civila samhället och dess betydelse för demokrati och delaktighet (128).

Utmaningarna kopplar till ett folkhälsopolitiskt målområde:

- **Mål 7:** Kontroll, inflytande och delaktighet.

STATUS REGIONALT:

Västra Götalandsregionen arbetar aktivt med social hållbarhet och inkludering. Enligt årsrapporten för 2024 från den regionala överenskommelsen mellan Västra Götalandsregionen och civilsamhället fortsätter arbetet med att stärka samverkan och öka delaktigheten (129).

Civilsamhället i Västra Götaland har kartlagts under 2024. Tillsammans med Marie Cederschiölds högskola och Centrum för civilsamhällesforskning har regionen tagit fram omfattande data om civilsamhällets struktur och verksamhet i hela regionen (130). Detta ger en bättre bild av föreningslivets omfattning och betydelse för social sammanhållning. Länsstyrelsen i Västra Götaland har lanserat strategin "Jämställt Västra Götaland 2024–2027" som bland annat fokuserar på att öka delaktighet och inflytande för alla grupper i samhället. Strategin betonar vikten av att minska skillnader i deltagande mellan olika grupper och geografiska områden (131).

I Västra Götalandsregionen ligger den sociala tilliten på ungefär samma nivå som riksgenomsnittet. Det sociala deltagandet påverkas fortfarande av pandemins efterverkningar, med utmaningar för att återbygga sociala nätverk och föreningsengagemang.

Valdeltagandet i regionen följer den nationella trenden med utmaningar att engagera alla grupper. Det finns fortsatt stora skillnader mellan kommuner och stadsdelar när det gäller politiskt deltagande och känsla av inflytande.

Den digitala delaktigheten ökar men skillnaderna mellan olika grupper kvarstår. Särskilt i glesbygdsområden och bland äldre är digitalt utanförskap fortsatt en utmaning som påverkar möjligheterna till samhällsdeltagande.

Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030:

- **Mål 2:** Jämlikhet och lika rättigheter.
- **Mål 3:** Tillit, trygghet och delaktighet.

STATUS BORÅS:**Visionen om framtidens Borås:**

- Omsorg om varandra och miljön.
- Ett tryggt och snyggt Borås.
- Människor möts i Borås.



ILLUSTRATION: Ida Brogren

7.1 Barn och unga

Ett av målen för den svenska ungdomspolitiken är att alla unga ska ha verklig tillgång till inflytande och makt att forma sina liv. Det finns dock en oroväckande klyfta i samhället, alla unga upplever inte att de har lika möjligheter att göra sin röst hörd (80, 118). För att Sverige ska leva upp till de ungdomspolitiska målen behöver alla unga, oavsett kön, födelseland, var de bor eller om de har någon form av funktionsnedsättning, få likvärdiga förutsättningar till bra fritidsaktiviteter (78, 119). Under 2025 kommer fritidskortet att lanseras som en strategi för att ge barn och unga mer jämlika förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter.

Medlemskap i förening – från Hälsoenkäten

Att vara delaktig i en förening är hälsofrämjande på flera sätt. Föreningslivet erbjuder stimulerande och utvecklande aktiviteter, ett socialt nätverk och kan bidra med en ökad förståelse för demokratiska processer.

Bland de svarande så uppgav 59 % av eleverna att de var medlem i en förening. Andelen elever som är medlemmar i en förening minskar med stigande ålder. I årskurs 6 var 70 % av eleverna medlem i en förening och i årskurs 8 var det 61 % av eleverna. Bland åttondeklassarna var det dessutom lite större skillnad mellan könen, 64 % bland killarna och 59 % bland tjejerna. För eleverna i årskurs 1 på gymnasiet var andelen 46 %. Även bland gymnasieeleverna var det vanligare att vara medlem i en förening bland killarna än bland tjejerna, 54 % jämfört med 39 %.

Trenden från 2021–2024 är att andelen som är medlem i en förening har ökat, vilket är ett brott mot den tidigare trenden som visade på en dalande andel som är medlem i en förening.

Elever i åk 6 boende i Dalsjöfors och Sandhult svarade i högst utsträckning att de var medlemmar i en förening, 81 respektive 78 %. I Sjöbo och Trandared var det lägst andel föreningsmedlemmar, 58 respektive 61 %.

TABELL 11. Medlem i en förening i %.

År	Åk 6		Åk 8		Åk 1 gy	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
2014	*	*	69	62	55	48
2015	*	*	63	62	54	47
2017	*	*	63	57	49	46
2019	*	*	60	60	50	41
2021	61	59	59	55	47	44
2024	71	67	64	59	54	39

KÄLLA: Hälsoenkäten Borås Stad.

Mycket eller lite att göra på fritiden – från Hälsoenkäten

Meningsfulla fritidsaktiviteter ger barn och unga möjlighet att utveckla sina intressen, bygga självförtroende och skapa sociala relationer utanför skolan.

Ungefär hälften av eleverna i årskurs 6, 51 %, uppgav att det finns ganska mycket att göra på fritiden, 37 %, tyckte att det finns väldigt mycket att göra. Resterande bestod av elever som tyckte att det finns ganska lite att göra (10 %) eller väldigt lite/ingenting att göra (1 %). Eleverna i årskurs 6 uppgav i högre utsträckning att det finns väldigt mycket eller ganska mycket att göra än de äldre eleverna. Eleverna i åk 8 svarade 53 %, att det fanns ganska mycket att göra och 24 väldigt mycket, 20 % svarade ganska lite och 3 % svarade väldigt lite/ingenting. I lägst utsträckning svarade gymnasieeleverna att det finns mycket att göra på fritiden, 50 % svarade ganska mycket, 23 % väldigt mycket och 25 % svarade ganska lite. De sista 3 procenten angav väldigt lite/ingenting. I åk 6 angav de med annan könstillhörighet att det fanns ganska mycket, eller väldigt mycket att göra i större utsträckning än både killar och tjejer. I de övriga årskurserna uppgav killar i högst utsträckning att det finns väldigt mycket eller ganska mycket att göra, följt av tjejer och i lägst utsträckning svarade elever med annan könstillhörighet från åk 8 och 1 på gymnasiet.

Hur mycket eleverna anser att det finns att göra på fritiden varierar beroende på var de bor. Eleverna i Norrby svarade i högst utsträckning att det finns väldigt mycket eller ganska mycket att göra, 82 %, jämfört med eleverna i Viskafors där 75 % svarade samma.

Tillit – från Hälsoenkäten

Att kunna känna tillit till vuxna och jämnåriga ger barn och unga en trygg grund som gör det möjligt för dem att våga be om hjälp, dela sina tankar och känslor, och utvecklas till trygga individer. När unga människor upplever pålitliga relationer lär de sig också själva att vara pålitliga och att bygga hälsosamma relationer genom hela livet.

Av eleverna svarade 53 % nej på frågan om man i allmänhet kan lita på de flesta människor. Resterande 47 % svarade ja på frågan. Tilliten till människor i allmänhet minskade med den svarandes ålder. I årskurs 6 saknade 47 % av eleverna tillit till andra, i årskurs 8 var andelen 56 % och på gymnasiet var det 57 %.

” Tilliten till människor i allmänhet minskar med ålder.”

I samtliga årskurser var tilliten högst bland killar och lägst bland elever med annan könstillhörighet. För tjejerna ökar tilliten mellan åk 8 och åk 1 något, samma för de med annan könstillhörighet. I Dalsjöfors var tilliten som högst, 55 %. På Göta och Sjöbo var tilliten som lägst, 39 %.

7.2 Vuxna

Det finns tydliga socioekonomiska skillnader i grad av inkludering och deltagande i Sverige. Personer med lägre socioekonomisk position upplever oftare sämre kontroll och inflytande över både sina egna livsvillkor och utvecklingen av samhället i stort, samt mindre gemenskap och delaktighet. Personer med lägre socioekonomisk position har lägre valdeltagande än personer med högre socioekonomisk position. För att nå en god och jämlik hälsa är det viktigt att främja alla individers möjligheter till att vara delaktiga och ha inflytande i samhället och i det vardagliga livet (74, 120).

Valdeltagandet – från SCB

Valdeltagande är grunden för en fungerande demokrati där vuxna medborgare har möjlighet att påverka samhällets utveckling och de beslut som formar deras och kommande generationers framtid.

Valdeltagandet i 2022 års riksdagsval minskade med 3 procentenheter jämfört med 2018 och blev 84,2 %. I val till kommun- och regionfullmäktige minskade valdeltagandet med omkring 3,5 procentenheter och blev 80,5 respektive 80,2 %. Det innebär att valdeltagandet 2022 är den lägsta nivån sedan 2006 års val (81, 121).

I Borås var valdeltagande i riksdagsvalet 82,4 %, i valet till regionfullmäktige 78,3 % och i valet till kommunfullmäktige 78,4 %. Lägst valdeltagande fanns i Hässleholmen Syd (43 %), Hässleholmen Väst (49 %), Norrby Väst (56 %), Norrby Öst (57 %) och Sjöbo Johannelund (57 %). Högst valdeltagande fanns i Sparsör Öst (93 %), Åspered (92 %), Fristad Omland, Viskafors Östra Omland och Brämhult Väst (91 %).

Tillit – från Hälsa på lika villkor

Tillit till andra brukar liknas vid kittet som håller samhället samman. Socialt deltagande och tillit bildar tillsammans det som kallas socialt kapital. Det innebär att sociala relationer och nätverk påverkar kollektiv handling (82, 122). Socialt kapital är en förklaringsmodell som hjälper till att förklara vissa hälsoskillnader som uppstår mellan personer som har en god socioekonomisk status, och de som har en lägre socioekonomisk status. Genom att personer med en högre socioekonomisk status också generellt har ett större socialt kapital ordnar den gruppen att insatser oftast gynnar den egna gruppen än den gruppen som kanske hade behövt insatsen som mest. Utan den mellanmännsliga tilliten hade inte samhället fungerat (137).

I Hälsa på lika villkor (HLV) 2024 ställdes frågan om man i allmänhet kan lita på andra människor. Frågan redovisas med fyra-årsmedelvärden. På nationell nivå uppgav 30 % låg tillit till andra 2021–2024. Andelen var densamma bland kvinnor och män. Nationellt så ser man även ett trendbrott där andelen som rapporterar en låg tillit ökat jämfört med föregående period (38).

I Borås var andelen med låg tillit högre än i riket, 36 % jämfört med 30 %. Liksom i riket går det inte att urskilja några direkta skillnader mellan kvinnor och män, men däremot har andelen med låg tillit ökat något från 33 % 2019–2022 till 36 % 2023. Den förändringen är dock inte statistiskt säkerställd.

7.3 Äldre

För en individ spelar det sociala deltagandet och sociala relationer stor roll. Att bli äldre innebär för de flesta att gå från att vara yrkesverksam till att bli pensionär, något som kan innebära att det sociala livet förändras (82, 122). I dagens samhälle har dessutom digitala vanor en stor betydelse för inkludering och delaktighet i samhället. Under pandemin fick digitala kommunikationstjänster en ännu större betydelse för sociala relationer. Generellt använder äldre personer internet i lägre utsträckning än yngre (83, 123). Dock visar data att äldres digitala inkludering ökar även om en stor andel fortfarande står utanför (124).

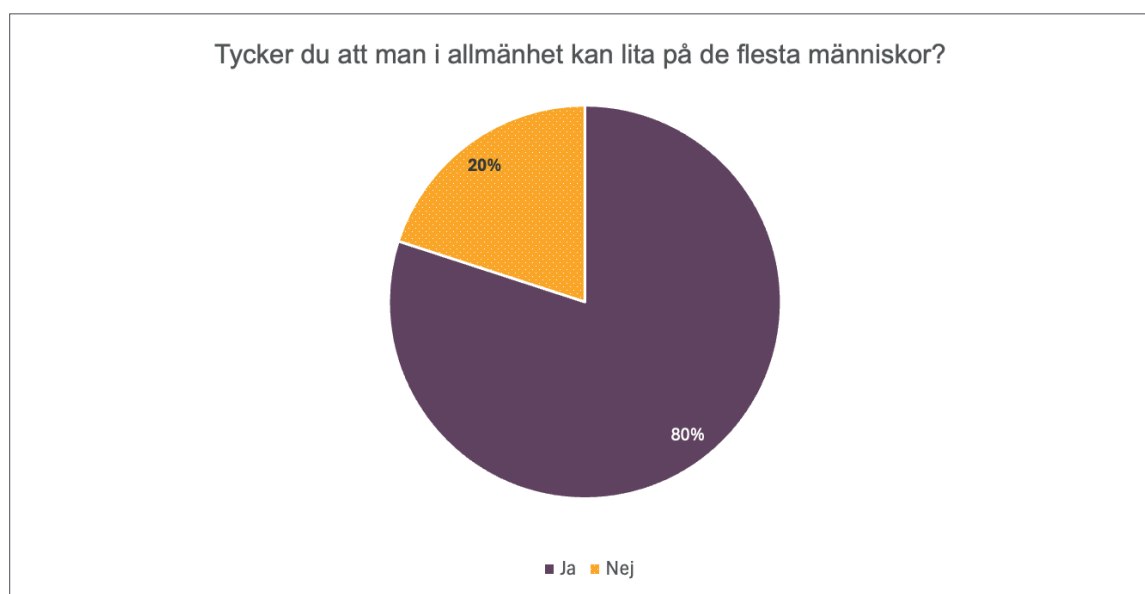
Tillit – från Äldreenkäten

Tillit används ofta som indikator på socialt kapital. Den mellanmännsliga tilliten, det vill säga upplevelsen av att människor i allmänhet går att lita på, är viktig för att ett samhälle ska vara välmående (82, 122).

I HLV 2024 svarade 22 % av 65–84 åringarna nej på frågan om man i allmänhet tycker att man kan lita på de flesta människor, det vill säga känner låg tillit. Det var mycket små skillnader bland kvinnor och män i den åldersgruppen. Andelen som kände låg tillit bland de som var 85 år och äldre var lägre, 18 %. I den åldersgruppen var andelen högre bland män än bland kvinnor, 18,5 respektive 17 %. Notera att det inte föreligger en statistiskt signifikant skillnad mellan könen. De äldre rapporterar alltså en högre grad av tillit till andra jämfört med den yngre befolkningen (38).

I Äldreenkäten ställdes samma fråga. Andelen med låg tillit bland personer 65 år och äldre var ungefär lika stor som i riket i stort, det vill säga 20 %. Det går inte att se några större skillnader i tillit till andra människor i allmänhet mellan kvinnor och män, eller mellan 65–79 åringar, och personer 80 år och äldre. Däremot uppgav 28 % av de som identifierade sig som Sverigefinnar låg tillit, till skillnad från 20 % i hela gruppen. Sjöbo utmärkte sig på samma sätt, 29 % i Sjöbo uppgav låg tillit. Andelen med låg tillit i de andra områdena varierade mellan 15–24 %, med Fristad på 15 % och Göta samt Viskafors på 24 %.

FIGUR 5. Tycker du att man i allmänhet kan lita på de flesta människor?



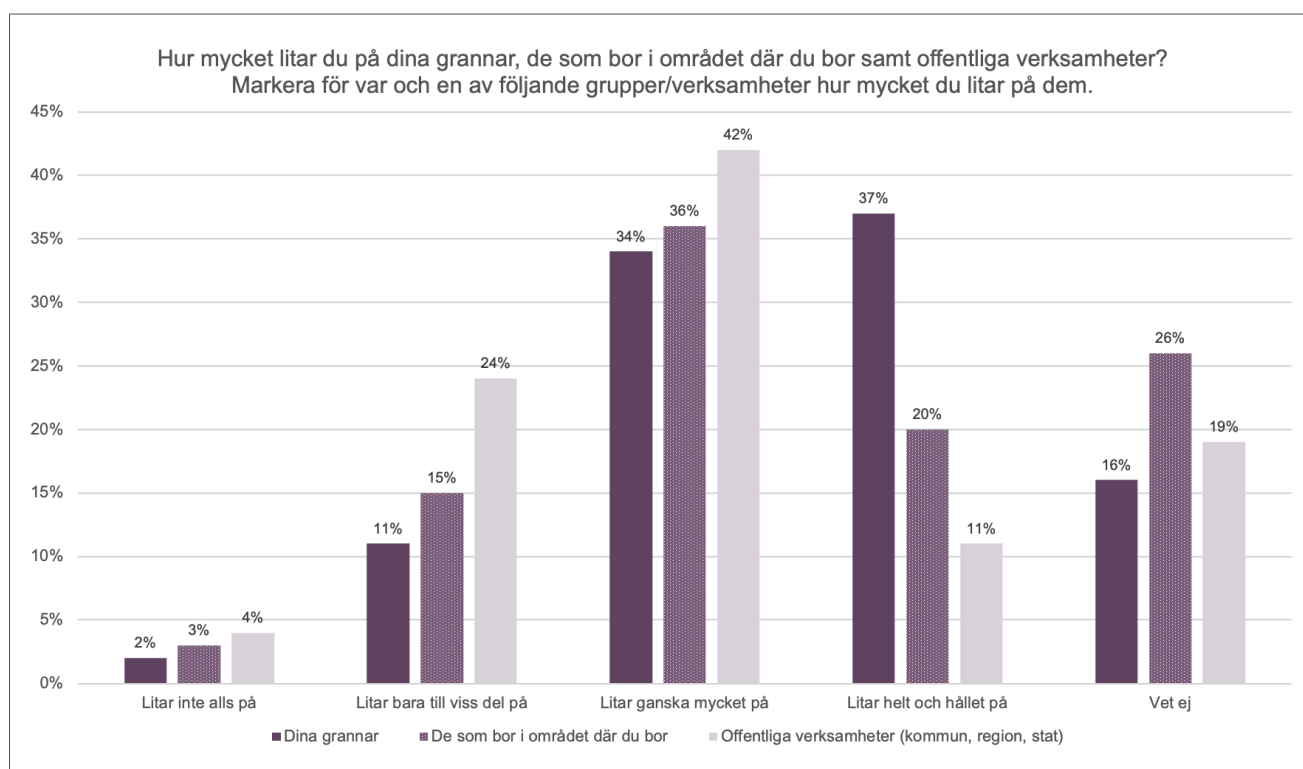
KÄLLA: Borås Stads Äldreenkät 2024.

I Äldreenkäten fanns även en fråga om tillit till olika grupper/verksamheter. Fler svarade att de litar på sina grannar mer än de som bor i ens närliggande område. Offentliga verksamheter var det som minst andel litar på. Detta kan tolkas som att ju närmare bostaden en befinner sig, desto mer tillit upplever en.

Det finns vissa skillnader mellan män och kvinnor. Kvinnor svarade i högre utsträckning än män att de inte vet eller inte har en åsikt, på samtliga frågor om tillit. Männerna svarade i något högre utsträckning att de har högre tillit än kvinnorna på samtliga tre frågor. Skillnaderna mellan åldersgrupperna är små. Personer över 85 år svarade oftare 'vet ej' eller saknade åsikt jämfört med yngre. De yngre visade något högre tillit till både grannar och offentliga verksamheter. Sverigefinnar svarade också i högre utsträckning att de inte vet, eller inte har en åsikt. Sverigefinnarna svarade också i högre utsträckning att de litar bara till viss del eller litar inte alls på sina grannar, de som bor i området samt offentliga verksamheter. Det går även att se en skillnad mellan Sjöbo och övriga områden. I Sjöbo var det endast 24 % som svarade att de litar helt och hållet på sina grannar, medan i övriga områden var andelen mellan 31–47 %. Samma tendens syns i frågan om huruvida en litar på de som bor i ens område. Tillit till offentliga verksamheter ligger dock på samma nivå i Sjöbo som i övriga områden.

Det är dock viktigt att poängtera att andelen som svarade "vet ej" på frågan är relativt hög, vilket har betydelse för tolkning av resultatet.

FIGUR 6. Hur mycket litar du på dina grannar, de som bor i området där du bor samt offentliga verksamheter?



KÄLLA: Borås Stads Äldreinkät 2024.

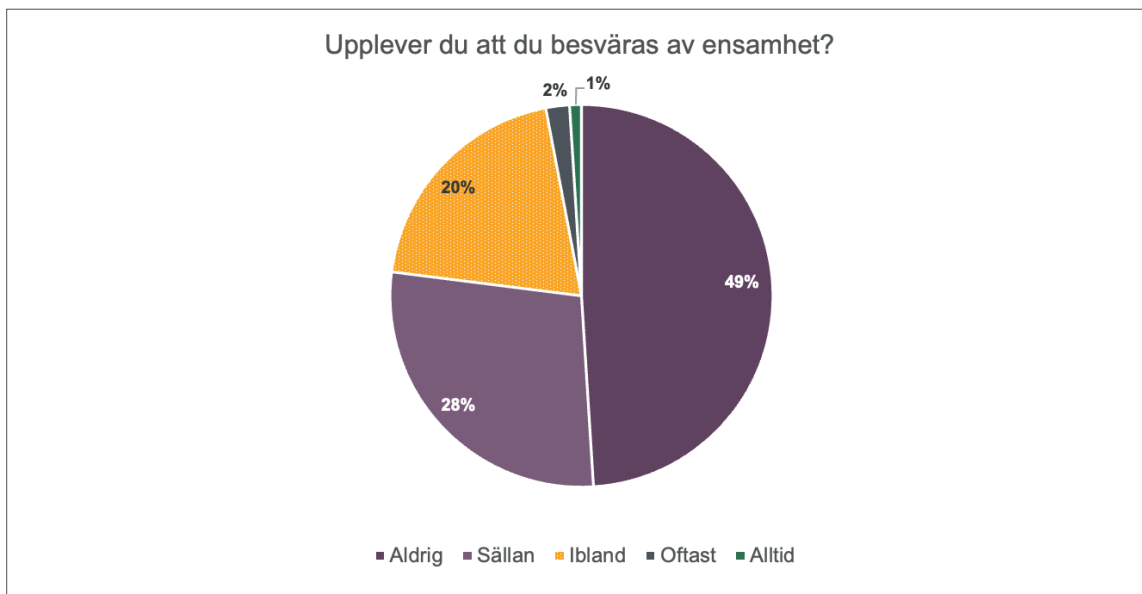
Ensamhet – från Äldreinkäten

Att känna sig ensam ger ett sämre välbefinnande. Forskning visar att ofrivillig ensamhet ökar risken för både fysisk och psykisk sjukdom (84, 125).

I HLV 2024 svarade 12 % av 65–84 åringarna att de besvärades ibland, ofta eller alltid av ensamhet. Andelen kvinnor som besvärades av ensamhet var högre än andelen män, 15 % jämfört med 10 %. I åldersgruppen 85 år och äldre uppgav 24 % att de besvärades av ensamhet ibland, ofta eller alltid. Andelen kvinnor var 29 % och andelen män 17 %. Den övervägande majoriteten av samtliga svarande uppgav att de besvärades ibland av ensamhet. Andelen som uppgav ofta eller alltid var mindre och som störst bland kvinnor 85 år och äldre, 7 % (38).

I Äldreankäten var frågan ställd lite annorlunda och med andra svarsalternativ. Endast 1 % uppgav att de alltid besvärades av ensamhet, och 2 % besvärades oftast av ensamhet. Nästan hälften, 49 %, svarade att de aldrig besvärades av ensamhet. På den frågan svarade 77 % att de aldrig eller sällan besvärades av ensamhet. 2024 års resultat är väldigt snarlikt det från år 2022.

FIGUR 7. Upplever du att du besvärades av ensamhet?



KÄLLA: Borås Stads Äldreankät 2024.

Även i Borås kan vi se att andelen som besvärades av ensamhet är högre bland de äldsta. Bland 65–79 åringarna svarade 53 % att de aldrig besvärades av ensamhet, medan bland de 80 år och äldre var andelen 38 %. Det var dock inga större skillnader mellan åldersgrupperna när det kom till de som oftast eller alltid besvärades av ensamhet. Däremot svarade 26 % av de 80 år och äldre att de ibland besvärades av ensamhet, jämfört med 18 % bland 65–79 åringarna.

”En högre andel i åldersgruppen 80 år och äldre besvärades av ensamhet, jämfört med 65–79 åringarna.”

Det går att se vissa skillnader mellan kvinnor och män. Andelen män som svarade att de aldrig besvärades av ensamhet var 57 %, medan andelen kvinnor var 42 % på samma fråga. Liksom utifrån ålder så var skillnaderna små mellan könen när det kom till andelen som alltid eller oftast besvärades av ensamhet. Däremot angav 25 % av kvinnorna att de ibland besvärades av ensamhet, medan andelen hos männen var 14 %. De som identifierade sig som Sverigefinnar svarade ungefär likadant som samtliga kvinnor.

Det fanns inga större skillnader mellan de geografiska områdena avseende andelen som svarat att de alltid eller oftast besvärades av ensamhet. Det fanns en större variation bland de som svarat att de ibland besvärades av ensamhet, där andelen i Sjöbo var 25 % och andelen i Sandhult var 17 %. Andelen som aldrig besvärades av ensamhet var dock högst i Viskafors på 52 %, och som lägst i Sjöbo på 45 %.

Socialt engagemang och aktiviteter – från Äldreinkäten

Att vara en del av ett socialt sammanhang är viktigt för människors hälsa (126). I Äldreinkäten fick deltagarna besvara frågor om medlemskap/deltagande i olika föreningar/organisationer/nätverk samt om de gör frivilliga/ideella insatser. Det mest förekommande var medlemskap eller deltagande i aktiviteter för en idrotts- eller friluftsförening, 20 %. Minst förekommande var det att ha gjort frivilliga/ideella insatser för en fackförening, företagsorganisation eller branschorganisation, 2 %.

Män uppgav i större utsträckning än kvinnor engagemang i en idrotts- eller friluftsförening, 11 % av männen gjorde frivilliga insatser och 25 % uppgav medlemskap/deltagande jämfört med 5 % respektive 17 % bland kvinnorna. Bland de som identifierade sig som Sverigefinnar uppgav 7 % engagemang i en idrotts- eller friluftsförening. Det var däremot mer förekommande att kvinnor var engagerade i en socialt inriktad organisation eller en församling eller annan religiös organisation.

Det framkom att det sociala engagemanget och aktiviteterna såg olika ut i de geografiska områdena. På Norrby, Sjöbo, Trandared, Fristad och Göta var det vanligast att man gjorde ideella insatser för en hyresgäst-/bostadsrätts-/villaägar- och hembygdsförening. I Sandhult, Viskafors och Brämhult var det vanligast att man var ideellt engagerad i en idrotts- eller friluftsförening. I Centrum och Dalsjöfors var det vanligast med en annan typ av förening/organisation.

Medlemskap/deltagande i idrotts- eller friluftsförening var vanligast i Norrby, Sandhult, Viskafors, Brämhult, Centrum, Dalsjöfors. I Göta var det lika stor andel som var angav medlemskap i idrotts- eller friluftsförening som i hyresgäst-/bostadsrätts-/villaägar- och hembygdsförening. På Sjöbo och Fristad var det vanligast att vara medlem i en hyresgäst-/bostadsrätts-/villaägar- och hembygdsförening.

Äldreinkäten inkluderade även en fråga om deltagande i en rad olika aktiviteter de senaste 12 månaderna. Fler än hälften, 59 %, hade varit på en privat fest. Minst förekommande var att ha deltagit vid en demonstration av något slag, endast 1 % uppgav detta. Ungefär 15 %, hade inte deltagit i någon aktivitet av alternativen som presenterades.

De största skillnaderna mellan kvinnor och män gällde sporttillställning, där 37 % av männen och 18 % av kvinnorna deltagit, samt studiecirkel eller kurs där förhållandet var det motsatta, 17 % av kvinnorna jämfört med 9 % av männen. Privat fest var även den vanligaste aktiviteten bland de som identifierade sig som Sverigefinnar, dock 50 % jämfört med 59 % i hela gruppen. Det var även något fler Sverigefinnar som svarade att de inte deltagit i någon av aktiviteterna, 18 % jämfört med 15 % i hela gruppen.

Personer 65–79 år deltog mer i sociala aktiviteter än de över 80 år, med undantag för religiösa och föreningsmöten samt kommunala mötesplatser. Var femte person över 80 år (21 %) deltog inte i någon aktivitet, jämfört med 13 % av de yngre.

Sedan 2022 har det sociala deltagandet ökat markant. Teater/bio-besök fördubblades nästan (från 19 % till 37 %), och andelen helt inaktiva minskade från 22 % till 15 %.

I samtliga geografiska områden var privat fest den mest förekommande aktiviteten, dock med relativt stora skillnader i andel mellan områdena. I centrum hade 64 % närvarat vid en privat fest, medan andelen i Sjöbo var 48 %. Sjöbo stack även ut gällande teater eller bio, med 29 % jämfört med Centrum där andelen var som störst, 46 %. I Centrum hade deltagarna också i högre grad besökt en konstutställning eller museum, 34 % jämfört med Sjöbo där andelen var som lägst på 17 %. Boende i Sjöbo svarade att de inte deltagit i någon av aktiviteterna i högst utsträckning, 20 % jämfört med 17 % i Viskafors. Detta är en avsevärd förbättring jämfört med äldreinkäten 2022, där alla områden svarar i högre utsträckning att de deltagit på flera olika aktiviteter.

Digitala vanor – från Äldreinkäten

Internetstiftelsen genomför årligen en rapport över svenskarnas internetanvändning. 2024 års rapport visar att de allra äldsta i samhället fortfarande är den grupp som använder internet minst av alla. I befolkningen i stort använder 95 % internet och nästan samtliga använder internet dagligen. Resterande 5 % är nästan uteslutande de äldsta i befolkningen. De flesta pensionärer använder internet men var femte pensionär gör det inte, gruppen kvinnor över 75 år är den grupp som använder internet minst. Bland de som är 76 år och äldre använder inte 3 av 10 internet (124).

I Äldreinkäten svarade 61 % att de använder internet/digitala tjänster dagligen. 15 % svarade att de använder internet/digitala tjänster flera gånger i veckan och 15 % svarade att de aldrig gör det. Det framkom att män använder internet/digitala tjänster i större utsträckning än kvinnor. 65 % av männen använde internet/digitala tjänster dagligen, jämfört med 58 % bland kvinnorna. Bland de som aldrig använder internet/digitala tjänster var 18 % kvinnor och 12 % män.

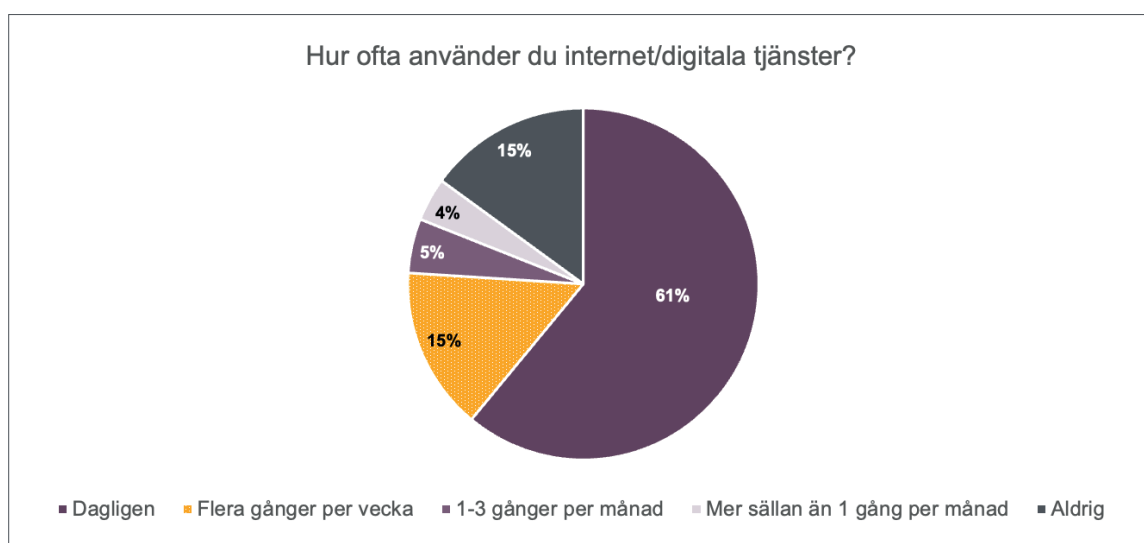
Det går även att se att gruppen som identifierar sig som Sverigefinnar använder internet/digitala tjänster i lägre utsträckning. 48 % angav att de använder internet/digitala tjänster dagligen, jämfört med 61 % i hela gruppen. Sverigefinnarna svarade också i högre utsträckning att de aldrig använder internet/digitala tjänster, 28 % jämfört med 15 % i hela gruppen.

Den största skillnaden går dock att se mellan åldersgrupperna. Det är betydligt mer förekommande att använda internet/digitala tjänster dagligen bland 65–79 åringarna, 71 % jämfört med 37 % bland de 80 år och äldre. Bland de 80 år och äldre var det 35 % som aldrig använder internet/digitala tjänster, medan andelen bland de 65–79 år var 7 %.

Det fanns även vissa skillnader mellan områdena. Sjöbo var det område med störst andel som aldrig använder internet/digitala tjänster, 21 %. Brämhult hade minst andel som aldrig använder internet/digitala tjänster, 13 %.

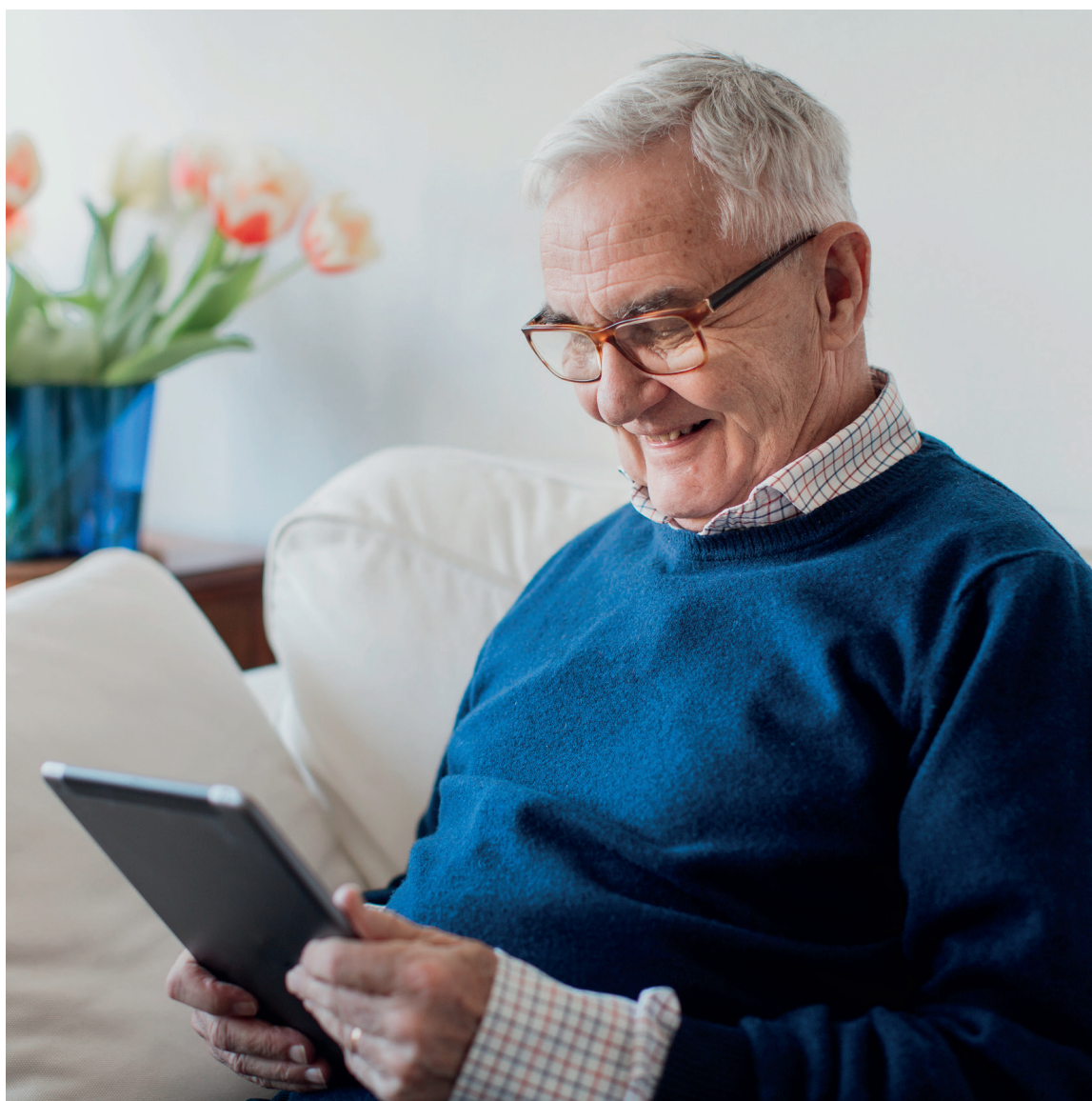
Jämfört med äldreinkäten 2022 så har användandet av internet ökat i alla områden och alla grupper. På totalen så har andelen som inte använder internet alls minskat från 22 % till 15 %, och andelen som använder internet dagligen ökat från 53 % till 61 %.

FIGUR 8. Hur ofta använder du internet/digitala tjänster?



KÄLLA: Borås Stads Äldreinkät 2024.

Äldreinkäten inkluderade även en fråga om upplevelsen av att gå miste om saker eller upplevelse av att man hamnar utanför om man inte använder internet/digitala tjänster. Majoriteten instämde i detta; 56 % svarade ja och 44 % nej. Resultatet såg likadant ut för män och kvinnor. Det var något mer förekommande i den yngre åldersgruppen att svara ja på frågan jämfört med de äldsta. Bland de som identifierade sig som Sverigefinnar var det färre som ansåg att man riskerar att gå miste om saker eller hamna utanför om man inte använder internet/digitala tjänster, 43 %. Det fanns små variationer mellan de olika stadsdelarna.



8 Boende och närmiljö

Introduktion

Alla människor har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande (25 – *Mänskliga rättighetsstadgan*) (18). Det innebär att alla människor har rätt till en bostad samt tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser. En stabil boendesituation och en närmiljö av bra kvalitet är en förutsättning för att känna trygghet, tillit och möjlighet till delaktighet i sin nära omgivning. Det finns anledning att tro att upplevd trygghet i närområdet innebär att individens rörelsefrihet ökar, vilket gör det lättare att nyttja hälsofrämjande aktiviteter och miljöer (5).

I detta avsnitt presenteras statistik över boendeform, trångboddhet, upplevelsen av trygghet på olika platser och utsatthet för våld i Borås.

STATUS GLOBALT:

Idag bor mer än hälften av världens befolkning i städer och till år 2050 beräknas andelen ha ökat till 7 av 10 (142). Växande städer kan skapa möjligheter till ekonomisk tillväxt, men också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystemet.

Trygghet i det offentliga rummet har en stor betydelse för människors tillit, delaktighet i civilsamhället och välmående. Ungefär en tredjedel av världens befolkning, varav främst kvinnor, uppger att de känner sig otrygga med att promenera ensamma i deras bostadsområde nattetid. En hållbar och inkluderande stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.

Ny svensk strategi för levande och trygga städer presenterades i januari 2025 (143), vilket visar på ökad nationell prioritering av dessa frågor.

Agenda 2030 mål och mänskliga rättigheter:

- **Mål 11:** Hållbara städer och samhällen.
- **Mål 16:** Fredliga och inkluderande samhällen.
- **Mål 5:** Jämställdhet.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet.



STATUS NATIONELLT:

Det finns en god tillgång till kollektivtrafik, offentliga platser och grönområden i Sverige, även om grönyrtorna i Sveriges städer minskar enligt en rapport från 2024 (144). En stor del av befolkningen i de större tätorterna har fortfarande tillgång till ett grönområde inom 200 meter från bostaden. Bostadsbristen har minskat betydligt - från 255 kommuner med underskott 2017 till 127 kommuner 2025 (145). Dock påbörjades endast 28 100 nya bostäder under 2024 (146), vilket är en minskning jämfört med tidigare år. Sverige har fortfarande flest trångbodda i Norden, och i jämförelse med EU ligger Sverige ungefär på genomsnittet. Trångboddheten är särskilt utbredd bland hushåll med barn och utrikesfödda (147).

Otrygghet är fortsatt en utmaning. Enligt BRÅ:s nationella trygghetsundersökning 2024 har andelen otrygga vid utevistelse ökat över tid 7. Bedrägeri på internet är den brottstyp flest oroar sig för (38 %). Kvinnor upplever fortsatt otrygghet i högre grad än män (148).

Utmaningarna kopplar till ett folkhälsopolitiskt målområde:

- **Mål 5:** Boende och närmiljö.

STATUS REGIONALT:

Andelen trångbodda i flerbostadshus var som högst i regionen år 2018. Även då var andelen trångbodda något lägre i regionen än i riket som helhet. Sedan 2018 har andelen trångbodda i flerbostadshus minskat stadigt varje år (29). Däremot har andelen invånare som uppger att de ofta eller ibland avstår från att gå ut ensamma av rädsla för att bli överfallna ökat, både i regionen och i riket som helhet. BRÅ:s nationella trygghetsundersökning 2024 visar att allt fler känner sig otrygga utomhus på kvällen (127). Det kvarstår stora skillnader mellan kvinnor och män, 42 % av kvinnorna avstår från att gå ut ensamma av rädsla jämfört med 14 % bland männen. För Borås visar medborgarundersökningen 2023 att trygghet är ett prioriterat område (128).

Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030:

- Öka inkluderingen – för stärkt tillit och sammanhållning.
- Knyta samman Västra Götaland – för hållbar och förbättrad tillgänglighet.

Västra Götalands mål för social hållbarhet 2030:

- **Mål 3:** Tillit, trygghet och delaktighet.

STATUS BORÅS:**Visionen om framtidens Borås:**

- Omsorg om varandra och miljön.
- Ett tryggt och snyggt Borås.



ILLUSTRATION: Ida Brogren

8.1 Barn och unga

Goda och jämlika livsmiljöer spelar en avgörande roll i en jämlik och sammanhållen stad. Stadens utformning påverkar hur människor arbetar, bor, umgås och förflyttar sig, vilket i sin tur påverkar deras hälsa. Barn är ofta känsligare än vuxna för påverkan av den omgivande miljön och den fysiska omgivningen har stor betydelse för deras utveckling (129). Goda och trygga livsmiljöer är viktiga förutsättningar för att ge våra barn en god start i livet. Miljöer som inbjuder till lek är viktiga arenor för barns sociala, emotionella och motoriska utveckling (122).

Tillgång till eget rum – från Hälsoenkäten

Tillgång till ett eget rum för ro och avskildhet vid läsläsning och skolarbete kan vara en viktig förutsättning för goda studieresultat. Forskning har visat att barn från trångbodda hem presterar sämre i skolan (130).

I Borås har en majoritet av eleverna i årskurs 6, 8 och första året på gymnasiet tillgång till ett eget rum. Bland eleverna i årskurs 6 svarade 87 % att de har ett eget rum. Tjejer och killar hade i lika stor utsträckning eget rum. Bland personer med annan könstillhörighet var andelen lägre – 79 % hade eget rum. I årskurs 8 var andelen med eget rum något högre (88 %), och även här fanns ingen skillnad mellan tjejer och killar. Däremot hade endast 48% av eleverna med annan könstillhörighet tillgång till eget rum. Eleverna i årskurs 1 på gymnasiet svarade i ytterligare högre grad att de har tillgång till ett eget rum, 90 % av de svarande angav att de hade ett eget rum. Bland gymnasieeleverna var det lika vanligt att ha ett eget rum bland tjejer och killar. Av gruppen som svarat att de har en annan könstillhörighet angav 83 % att de har tillgång till ett eget rum. Vid tolkning av detta resultat är det viktigt att notera gruppen som angett att de har en annan könstillhörighet är liten, varför jämförelser kan vara missvisande.

Tillgång till ett eget rum varierar dock mellan de olika före detta kommundelarna i Borås. I Fristad var andelen elever med ett eget rum högst, 98 %, jämfört med Norrby där andelen var lägst, 78 %. Det är dock inte särskilt förvånande utifrån vilka typer av bostadsformer som finns på de respektive områdena.

Trygghet – från Hälsoenkäten och grundskoleförvaltningen

Trygghet är en indikator på bostadsområdets sociala hållbarhet (74, 117). I Hälsoenkäten tillfrågades eleverna i årskurs 6, 8 och första året på gymnasiet om deras trygghet på olika platser. Eleverna uppgav genomgående en hög trygghet och det gick inte att utläsa några större skillnader mellan årskurserna. Den plats där flest ungdomar känner trygghet var i hemmet, 98 % känner sig oftast eller alltid trygga i sitt hem. Eleverna uppgav också en hög trygghet i sitt bostadsområde och på väg till och från skolan. Även tryggheten på internet var hög. Tryggheten på stan/i centrum och i kollektivtrafiken var dock något lägre, 90 % av eleverna anser sig oftast eller alltid trygga där.

Det går att se en tydlig skillnad i trygghet på samtliga platser utifrån elevernas könstillhörighet. Killar känner sig tryggare än tjejer och lägst trygghet upplever personer med annan könstillhörighet. Lägst trygghet uppges personer med annan könstillhörighet i årskurs 8 kopplat till stan eller centrum, 41 % upplever sällan eller aldrig sig trygga där. Det är dock en relativt liten grupp elever, vilket påverkar resultatet. Trenden är dock tydlig, särskilt i det offentliga rummet.

”Lägst trygghet uppges personer med annan könstillhörighet.”

Elever boende i de gamla kommundelarna Viskafors, Sjöbo, Göta och Centrum uppges lägre trygghet på stan/i centrum jämfört med elever boende i resterande delar av Borås. Högst trygghet på stan/i centrum och i kollektivtrafiken upplever elever boende i Brämhult.

8.2 Vuxna

Tillgång till ett bra boende och en god närmiljö är viktiga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Faktorer av betydelse är storlek och kvalitet på bostaden, men även sociala och fysiska faktorer i närmiljön (19). Därför behöver bostadsområden och offentliga platser utformas och underhållas så att de blir tillgängliga för alla. Socialt hållbara bostadsområden handlar även om den upplevda tryggheten i området (117). I områden med trygga miljöer blir det lättare att nyttja de utomhusmiljöer som främjar hälsa (19).

Boendeform – från SCB

Det finns drygt 5 miljoner hushåll i Sverige, som bor i lika många bostäder. Av alla hushåll bor ungefär 2,8 miljoner i lägenhet i flerbostadshus, varav 1,6 miljoner är hyresrätter och 1,15 miljoner är bostadsrätter och 4000 äganderätter. Cirka 2,1 miljoner bor i småhus, där 1,9 miljoner äger sitt hus medan resten hyr sitt hus eller bor i ett småhus med bostadsrätt. Övriga bor i byggnader som inte är avsedda för boende eller i specialbostad, till exempel studentbostad eller någon form av boende för äldre (131).

År 2024 bodde 48 % av boråsarna i småhus, 33 % i hyresrätt, 13 % i bostadsrätt och 4 % av boråsarna i specialbostäder eller gruppboendestäder. Fler män än kvinnor bodde i småhus medan fler kvinnor än män bodde i hyresrätt. Ungefär lika stor andel män som kvinnor bodde i bostadsrätt.

Sedan 2012 har andelen boende i småhus minskat från 51 % till 48 %. Andelen boende i hyresrätt och bostadsrätt har ökat ungefär lika mycket, ungefär en procentenhet. Minskningen av boende i småhus är betydligt större bland män än bland kvinnor, vilket innebär att skillnaden mellan män och kvinnor är mindre 2024 än 2012.

Andelen inrikes födda som bor i småhus 2024 är betydligt större än bland utrikes födda, 58 % jämfört med 28,8 %. Andelen utrikes födda som bor i hyresrätt är således betydligt större, 55,3 % jämfört med 28,8 % bland inrikes födda. Utrikes födda bor även i bostadsrätt i något högre utsträckning än inrikes födda. Sedan 2012 har boendeformen för inrikes födda legat förhållandevis stabilt. Utrikes födda bor däremot i hyresrätt i högre utsträckning och i bostadsrätt i lägre utsträckning.

Genomsnittlig bostadsarea – från SCB

Trångboddhet är ett mått på boendestandard och kan få konsekvenser i vardagen på flera sätt. Trångboddhet kan upplevas som påfrestande om man hela tiden behöver dela rum med andra och det inte finns möjlighet till viss avskildhet i det egna hemmet (132). Ett hushåll räknas som trångbott (enligt norm 2) om det bor mer än två personer per rum, kök och vardagsrum räknade (29, 87).

I Sverige var 15,5 % av befolkningen trångbodda år 2024 (enligt Norm 2, flerbostadshus) (29). I Borås var andelen 16,4 %. Mellan 2012 och 2018 ökade andelen trångbodda, men sedan 2018 har trångboddheten minskat, både i riket och i Borås. I Borås är trångboddheten tillbaka på samma nivå som den var 2012 och i riket är den ungefär en procentenhet lägre. Det är en högre andel män än kvinnor som är trångbodda (29, 87).

Den genomsnittliga bostadsarean per person i Sverige är 42 kvadratmeter (m²). År 2023 var den genomsnittliga bostadsarean för en individ i Borås 41 m². Bostadsytan har varit ganska stabil sedan 2012, ungefär 40 m², men ökade något år 2023. Minst utrymme har fortsatt åldersgruppen 0–19 år med 27 m². Genomsnittlig bostadsyta per person ökar stadigt med ålder. Åldersgruppen med störst yta är därför personer 65 år och äldre med 60 m² per person (29).

Männens bostadsarea är något mindre än kvinnornas, 40 m² jämfört med 41 m². Det är däremot en större skillnad i bostadsyta mellan inrikes och utrikes födda. Inrikes födda har år 2023 en genomsnittlig bostadsyta på 43 m² jämfört med 34 m² för utrikes födda. Bostadsarean för de inrikes födda har ökat något och varit konstant för de utrikes födda.

TABELL 12. 5 områden med lägst genomsnittlig bostadsarea 2023.

DeSO-områden	m ²
Frufällan Sparsör Väst	48
Fristad Omland	47
Borgstena Tämta	47
Viskafors Östra Omland	47
Stadskärnan Öst	47

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 13. 5 områden med lägst genomsnittlig bostadsarea 2023.

DeSO-områden	m ²
Norrby Öst	22
Hässleholmen Syd	24
Hässleholmen Väst	26
Norrby Väst	27
Hulta Centrum Öst	29

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

Det finns en tydlig korrelation mellan bostadsarea och utbildningsnivå. Bland kvinnor är sambandet starkare än bland män, både avseende förgymnasial utbildningsnivå och gymnasial utbildningsnivå. Sambandet mellan bostadsarea och utbildningsnivå har dock legat relativt stabilt över tid för kvinnor, medan det blivit starkare för män med förgymnasial utbildning. Bland män med gymnasial utbildning är däremot sambandet inte lika tydligt. Det verkar alltså som att utbildningsnivån har en större betydelse för boendesituationen bland kvinnor, medan män med gymnasial utbildningsnivå har mer varierande inkomster, bostadsyta etc.

Otrygghet och utsatthet för brott i Borås – från Borås lokala trygghetsmätning och NTU

År 2023 kom en ny lag (2023:196) om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet vilken stadgade att alla kommuner ska arbeta kunskapsbaserat, systematiskt och strukturerat i sitt brottsförebyggande arbete. I enlighet med den nya lagen tog Borås Stad 2023 fram en lägesbild över brottsligheten och dess konsekvenser. Lägesbilden innehåller samlad statistik och analyser kring orsaker samt konsekvenser av brottsligheten och tryggheten i staden. Utifrån lägesbilden valdes fem prioriterade fokusområden ut:

- Minska barn och ungas riskfaktorer för kriminalitet
- Förhindra rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk
- Förhindra narkotikahandeln på skolorna
- Försvåra systemhotande ekonomisk brottslighet
- Öka tryggheten i offentliga miljöer

Fokusområdena utgör grunden till kommunens åtgärdsplan för det brottsförebyggande arbetet. Den brottsförebyggande åtgärdsplanen tydliggör vilka aktiviteter som prioriteras i arbetet med att förebygga de orsaker som har identifierats i lägesbilden.

Den lokala trygghetsmätningen visar likt nationella undersökningar att oron för att utsättas för brott är större än den faktiska utsattheten för brott. Exempelvis svarade 2,6 % av respondenterna i nationella trygghetsundersökningen (NTU) som var bosatta i Borås att de blivit utsatta för misshandel under 2023. I Borås uppgav 28 % av respondenterna i NTU att de är otrygga när de går ute en sen kväll i det egna bostadsområdet, jämfört med 25 % nationellt (127, 133). Detta är en minskning sedan toppen 2020 där 38 % uppgav att de var ganska eller mycket otrygga inkluderat de som avstår från att gå ut på grund av otrygghet.

Ungefär var fjärde person som svarat på den nationella trygghetsundersökningen uppger att de någon gång valt en annan väg eller färdväg jämfört med 12 % för de som avstått en aktivitet på grund av rädsla för att utsättas för brott.

”Otryggheten varierar mellan bostadsområden och livsvillkor.”

Både utsattheten för brott, oron att utsättas för brott och otrygghetens konsekvenser är ojämnt fördelad mellan olika geografiska områden och mellan olika grupper i samhället. Särskilt de som bor i hyresrätt, är arbetslösa eller studerande, har någon förälder som är född i ett annat land, eller är ensamstående upplever otrygghet på olika sätt. De geografiska områden där otrygghet och utsatthet för brott var mest framträdande var bland annat i Norrby, Hässleholmen, Göta och i Centrum.

Offentliga tecken på brottslighet och brist på gemensam omsorg om den offentliga miljön såsom skadegörelse och nedskräpning kan bidra till ökad otrygghet (92, 134). I Borås angav 7 % att skadegörelse förekommer i stor utsträckning i bostadsområdet. 23 % uppgav att det förekommer nedskräpning och 39 % uppgav att det förekommer bilar som kör för fort. Samtliga av ovanstående tecken på otrygghet i den offentliga miljön förekom i högst utsträckning på Norrby, där exempelvis 77 % angav att det förekommer nedskräpning.

8.3 Äldre

Samhället står inför en demografisk utveckling där andelen av befolkningen som är över 65 år ökar, vilket innebär särskilda krav på bostadsbeståndet. Stora delar av det ordinarie bostadsbeståndet har bristande tillgänglighet för personer med nedsatt rörlighet och många äldre har en bostad som det blir svårt att bo kvar i om rörligheten försämras. I samhällsplaneringen är det därför viktigt att ta hänsyn till att bostadsområden och offentliga miljöer är tillgängliga, trygga och goda att åldras i (29).

Boendeform och genomsnittlig bostadsarea – från SCB

Ungefär hälften av Sveriges befolkning i åldersgruppen 65 år och äldre bor i bostäder med äganderätt. Det är en större andel män än kvinnor som bor i äganderätt. En femtedel bor istället i bostadsrätt. Till skillnad från äganderätt är det en större andel kvinnor än män som bor i bostadsrätt. Resterande dryga fjärdedel av befolkningen i åldersgruppen bor i hyresrätt. Även denna boendeform är vanligare bland kvinnor än bland män (29).

I Borås bor 51 % av invånarna i åldersgruppen 65 år och äldre i småhus, 31 % bor i hyresrätt och drygt 19 % i bostadsrätt. Det är en liten ökning i andelen boende i småhus sedan 2022, men även en liten minskning av andelen boende i hyresrätt.

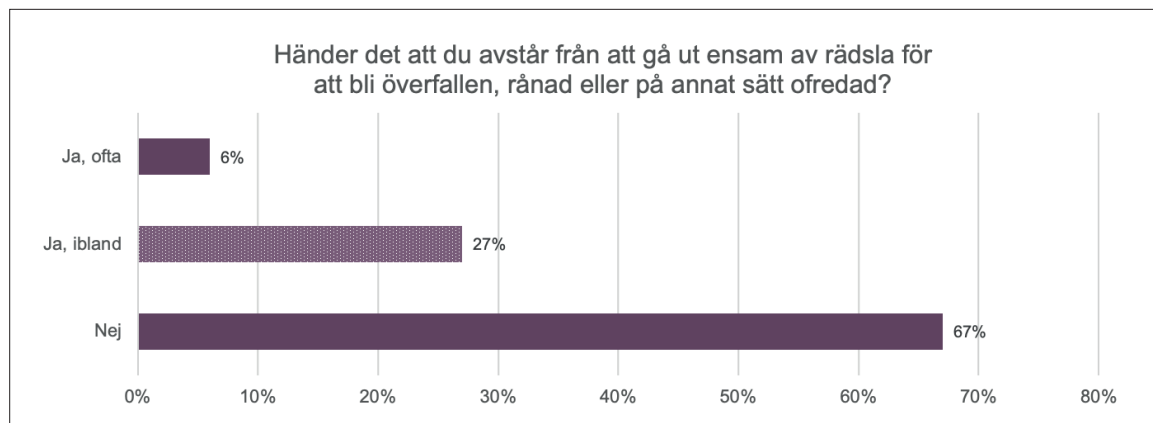
Som tidigare redovisats hade åldersgruppen 65 år och äldre den högsta genomsnittliga bostadsarean av samtliga åldersgrupper i Borås år 2023, 60 m² jämfört med hela befolkningens genomsnitt på 41 m². Det ligger i linje med den genomsnittliga bostadsytan för åldersgruppen på nationell nivå. Både på nationell nivå och i Borås har den genomsnittliga bostadsytan legat relativt stabilt för åldersgruppen.

Avstått från att ha gått ut ensam av rädsla – från Äldreinkäten

I HLV 2024 svarade 25 % i gruppen 65–84 år att de avstått från att gå ut ensam av rädsla. Det var vanligare bland kvinnor i åldersgruppen att ha avstått från att gå ut ensamma på grund av rädsla, 36 %, jämfört med 13 % bland männen. Bland personer 85 år och äldre hade 28 % avstått att gå ut ensamma på grund av rädsla, 35 % bland kvinnorna jämfört med 17 % bland männen (135).

Det var 33 % av respondenterna i Äldreinkäten som svarade att de ibland eller ofta avstår från att gå ut ensamma av rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad, 27 % uppger att de ibland avstår och 6 % att de ofta avstår. Precis som i den nationella statistiken så var kvinnor överrepresenterade. Knappt hälften, 44 %, av kvinnorna uppgav att de ibland eller ofta avstår från att gå ut av rädsla. Bland männen var andelen 18 %. Skillnaden mellan åldersgrupperna var liten. Bland personer som identifierade sig som Sverigefinnar, oavsett könstillhörighet, var andelen som svarade att de ibland eller ofta avstått från att gå ut av rädsla 41 %, det vill säga högre än andelen i hela gruppen. Likaså fanns det geografiska skillnader. Fristad var det område där lägst andel kände sig rädda för att gå ut ensamma, 18 %. I Centrum och på Sjöbo var andelen 41 %. Det var även en större skillnad mellan de geografiska områdena. Sandhult var det område där minst andel kände sig rädda för att gå ut ensamma, 29 %. I Centrum och Sjöbo var andelen 41 %.

FIGUR 9. Händer det att du avstår från att gå ut ensam av rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad?



KÄLLA: Borås Stads Äldreinkät 2024.

Hot om våld – från Äldreinkäten

I HLV 2024 svarade 1,7 % av 65–84 åringarna att de blivit utsatta för hot eller hotelser om våld så att de blev rädda under de senaste 12 månaderna. Bland kvinnorna i åldersgruppen var andelen 1,7 % och bland männen 1,8 %. I åldersgruppen 85 år och äldre svarade 1,9 % att de utsatts för hot om våld med en andel på 1,4 % bland kvinnorna och 2,8 % bland männen (38).

I Äldreinkäten var den totala andelen som svarade att de utsatts för hot eller hotelser som våld så att de blev rädda under de senaste 12 månaderna 1 %. På grund av det låga antalet som svarat ja går det inte att göra några jämförelser mellan män och kvinnor, mellan åldersgrupperna eller mellan de geografiska områdena.

Kränkande behandling – från Äldreinkäten

I HLV 2024 svarade 9 % av 65–84 åringarna att de under de senaste 3 månaderna blivit utsatta för kränkande behandling eller bemötande. Andelen var 10 % bland kvinnorna och 8 % bland männen. I den äldsta gruppen, 85 år och äldre, var det 7 % som uppgav att de utsatts för kränkande behandling eller bemötande, varav 9 % bland kvinnorna och 5 % bland männen (38).

I Äldreinkäten svarade 7 % att de någon gång eller flera gånger under de senaste 3 månaderna blivit behandlade eller bemötta på ett sätt så att de känt sig kränkta. Skillnader mellan män och kvinnor och mellan åldersgrupperna var små. De som identifierade sig som Sverigefinnar rapporterade utsatthet för kränkande behandling eller bemötande i samma utsträckning som hela gruppen och det fanns inte heller några tydliga skillnader mellan geografiska områden i Borås.

Till frågan om att ha blivit behandlade eller bemött på ett sätt så att en känt sig kränkt fanns en följdfråga om vad en uppfattade att den kränkande behandlingen berodde på. Högst andel, 36 %, valde svarsalternativet att de inte visste vad den kränkande behandlingen berodde på. Näst mest förekommande var att den kränkande behandlingen berodde på annat, 35 %, följt av ålder, 23 %.

Eftersom antalet individer är begränsat och varje person kunde välja flera svarsalternativ, blir jämförelser på grupp nivå osäkra och riskerar att vara missvisande. Det går dock att urskilja vissa mindre skillnader, såsom att de som var 80 år och äldre svarade i något högre utsträckning att den kränkande behandlingen berodde på ålder, 24 %, jämfört med den yngre åldersgruppen, 65–84 åringarna där motsvarande andel var 22 %.

9 Utbildning för alla

INTRODUKTION:

Rätten till en god utbildning handlar om att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och att främja livslångt lärande (Artikel 26 i Mänskliga rättighetsstadgan) (5). Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa, där utbildning är en viktig faktor för hälsa och vice versa. Att utbildningsnivå är en bestämningsfaktor för hälsa beror bland annat på att utbildning ger bättre möjligheter till arbete och inkomst, liksom stärker våra psykologiska och sociala resurser. Eftersom inte alla kan uppnå en hög utbildning behöver komplexa insatser riktas mot personer med kortare utbildning så att även de får förutsättningar för en god hälsa (19).

Detta avsnitt handlar om utbildningsnivåns påverkan på hälsa och här presenteras läskunnighet, gymnasiebehörighet, gymnasieexamen inom 3–5 år och utbildningsnivån i Borås.

STATUS GLOBALT:

Den globala utbildningssituationen präglas fortfarande av efterverkningarna från Covid-19-pandemin. Enligt UNESCO:s senaste data har antalet barn som inte går i skolan ökat från 244 miljoner 2021 till 250 miljoner 2023. Denna ökning beror till stor del på den massiva utestängningen av flickor och unga kvinnor från utbildning i Afghanistan, men återspeglar också den fortsatta stagnationen i utbildningsframsteg globalt (136).

UNESCO:s Global Education Monitoring Report 2024 visar att 110 miljoner fler barn och ungdomar har börjat skolan sedan FN:s hållbarhetsmål för utbildning antogs 2015. Trots detta kvarstår 251 miljoner barn och ungdomar utanför skolsystemet. Pandemins långsiktiga effekter syns tydligt i försämrade läranderesultat, där många elever ligger flera år efter i sin kunskapsutveckling (137).

I Afrika söder om Sahara står regionen för nästan 30 % av alla barn som inte går i skolan globalt, där 1 av 5 afrikanska barn inte deltar i undervisning. De digitala klyftorna som blottades under pandemin kvarstår, där låginkomstländer och marginaliserade grupper drabbats oproportionerligt hårt (136).

Agenda 2030 mål och mänskliga rättigheter:

- **Mål 4:** God utbildning för alla.
- **Mål 5:** Jämställdhet.
- **Mål 10:** Minskad ojämlikhet.



STATUS NATIONELLT:

Sveriges utbildningssystem står inför betydande utmaningar trots sin universella tillgänglighet. Enligt Skolverkets senaste statistik från 2024 fortsätter könsskillnaderna att vara markanta. Andelen elever med gymnasieexamen har minskat på yrkesprogrammen, från 75,9 % år 2023 till 74,7 % år 2024. På de högskoleförberedande programmen var andelen elever som slutfört gymnasieskolan med examen inom tre år 81,4 %, vilket är oförändrat från 2023 (138).

Flera faktorer har bidragit till examensminskningen 2024. En betydligt större andel elever har blivit underkända i kursen matematik, som är nödvändig för examen, främst på yrkesprogrammen. En kombination av förändringar i matematikkursen, påkopplade nationella prov samt kunskapstapp från grundskolan till följd av covid-19-pandemin har bidragit till denna utveckling (138).

Den socioekonomiska bakgrunden har fortfarande avgörande betydelse för elevers studieresultat. Segregationen i svensk skola har förstärkts, där resursstarka familjer i allt högre grad väljer friskolor medan kommunala skolor i socioekonomiskt utsatta områden tampas med lärar- och resursbrist. För att motverka denna utveckling har regeringen lagt fram proposition 2021/22:158 "Ett mer likvärdigt skolval" som syftar till att minska skolsegregationen (139).

För nyanlända elever är situationen särskilt utmanande. Statistik visar att elever som anlänt till Sverige efter ordinarie skolstart har betydligt lägre genomströmning i gymnasieskolan. Nya insatser och reformer krävs för att säkerställa att alla elever, oavsett bakgrund, får likvärdiga möjligheter att lyckas i det svenska utbildningssystemet.

Utmaningarna kopplar till två folkhälsopolitiska målområden:

- **Mål 1:** Det tidiga livets villkor.
- **Mål 2:** Kunskaper, kompetenser och utbildning.

STATUS REGIONALT:

Liksom i riket i stort finns det betydande skillnader i utbildningsnivå mellan olika grupper i Västra Götalandsregionen. Skillnaderna i skolresultat från grundskolan är även stora inom regionen. Likt riket i övrigt har andelen elever med gymnasiebehörighet minskat sedan 1990-talet. Skillnaden i skolresultat mellan skolor och grupper i samhället har ökat påtagligt under samma tid (140). Mellan 2018 och 2021 sågs dock en ökning av andelen elever med gymnasiebehörighet både i riket och i VG-regionen, följt av en minskning igen år 2022. År 2022 var andelen elever i årskurs 9 med gymnasiebehörighet 84 % i regionen, vilket är något sämre än i riket där andelen är 85 % (29).

Västra Götalandsregionens mål för social hållbarhet 2030:

- **Mål 1:** God hälsa och välbefinnande.
- **Delmål 1.1:** Främja hälsosam uppväxt och fullföljda studier.

STATUS BORÅS:

Visionen om framtidens Borås:

- Möjligheter och mod att utvecklas.



Illustration: Ida Brogren

9.1 Barn och unga

Skolan är en arena som når alla barn och unga och har därmed en grundläggande roll i arbetet för en god och jämlik hälsa (141). Barn till personer med förgymnasial utbildning har i större utsträckning sämre förutsättningar för en god hälsa jämfört med barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning. Mer än ett av fem barn till personer med förgymnasial utbildning lever med varaktigt låg inkomststandard. Det är nästan sju gånger vanligare än bland barn vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Ett samband går även att se mellan föräldrarnas utbildningsbakgrund och barnens möjlighet att själva genomföra grundskolan och gymnasiet (19). Det är därmed av stor vikt att insatser för en jämlik hälsa sätts in tidigt för att kompensera för barns olika förutsättningar. Ytterst handlar det om att säkerställa att alla barn och elever ska få en god miljö för utveckling och lärande som ger trygghet samt vilja och lust att lära (142).

Läskunnighet – från Grundskoleförvaltningen

Den internationella undersökningen PIRLS prövar läsförmågan hos elever i årskurs 4. PIRLS 2021 visar att läsförmågan försämrats sedan mätningen 2016 och nu är tillbaka på ungefär samma nivå som mätningen 2011. Trots försämringen ligger Sverige fortsatt över genomsnittet inom EU/OECD. Det beror på att många andra länder också har försämrat sina resultat. Det kvarstår dock stora skillnader i läsförmåga mellan olika grupper av elever och mellan olika skolor, och dessa skillnader har ökat (143).

I Borås Stad används verktyget Lexplore, som med hjälp av ögonrörelseregistrering och kontrollfrågor på läsförståelse genom artificiell intelligens, diagnosticerar varje elevs läsförmåga. Verktyget används i årskurs F-6 på de kommunala skolorna i Borås. Resultaten jämförs sedan med en stor databas med mer än en halv miljon testsvar från ett antal kommuner i Sverige. Varje årskurs jämförs med hur elever i samma årskurs svarat samma år vilket betyder att resultaten är jämförbara för hela spannet F-6. Det krävs alltså mer läsförståelse med stigande ålder att få resultatet ”medel”.

Andelen elever som presterar under medel, låg läskunnighet eller inte läser alls skiljer sig kraftigt mellan de olika skolorna i Borås. De skolor som läsåren 2020/2024 hade lägst andel elever som presterade under medel, låg läskunnighet eller inte läste alls var Kerstinsgårdsskolan (12 %), Sjömarkensskolan (17 %), Sandaredsskolan (17 %), Aplaredsskolan (19 %) och Tummarpskolan (20 %). De skolor som däremot hade högst andel elever med begränsad eller ingen läskunnighet var Särilaskolan F-6 (73 %), Fjärdingskolan (60 %), Erikslundsskolan F-6 (48 %), Sjöboskolan (47 %) och Byttorpsskolan (47 %).

”Läskunnigheten bland eleverna i Borås skiljer sig kraftigt åt mellan skolorna.”

SCB har skapat ett socialt index genom att samköra en rad sociala faktorer för att ta fram en beräkning av hur många av skolornas elever som inte förväntas nå gymnasiebehörighet och/eller kommer att sakna betyg i två ämnen eller fler. En sambandsanalys mellan det sociala indexet och läskunnighet visar att det finns en mycket tydlig korrelation. Det innebär att tidiga insatser för att främja läsande och öka läskunnigheten är viktiga för att kompensera för elevers ojämlika förutsättningar att klara grundskolan.

Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet – från SCB

Mellan 2020 och 2024 minskade andelen elever med behörighet till yrkesprogram på gymnasiet i riket. Minskningen var större bland tjejer än bland killar, men det är fortsatt en större andel tjejer som blir behöriga (29).

I Borås var 80 % av killarna och 80 % av tjejerna behöriga till yrkesprogram på gymnasiet år 2024. Det är en försämring sedan 2018, då 82 % av killarna och 86 % av tjejerna hade behörighet. Detta är de lägsta siffrorna som dokumenterats om behörighet till yrkesprogram sedan mätningarna startade 1998.

Andelen elever som blev behöriga till gymnasiet år 2023 och hade svensk bakgrund var 90 %, jämfört med 72 % för elever med annan bakgrund än svensk. Det är en försämring sedan 2021 då andelen behöriga med svensk bakgrund var 93 %, medan andelen elever med annan bakgrund än svensk är oförändrad.

Andelen elever med gymnasiebehörighet skiljer sig dock kraftigt mellan olika skolor. Läsår 2023/2024 var de tre skolorna med högst behörighet till yrkesprogram Kunskapsskolan Borås med 93 % behörighet, Malmen Montessori med 92 % behörighet och Sandgårdsskolan med 91 % behörighet. De tre skolorna med lägst behörighet var Särilaskolan 52 %, Bodaskolan 65 % och Erikslundsskolan 72 %.

Väljer vi att titta på gymnasiebehörighet utifrån det geografiska område som eleverna bor på så ser vi samma mönster. Det är stora skillnader mellan de geografiska områdena i Borås. Tabellen visar de fem områden med lägst andel elever med gymnasiebehörighet till yrkesprogram år 2023.

TABELL 14. 5 områden med lägst andel elever med gymnasiebehörighet 2023.

RegSO område	Totalt	Män	Kvinnor	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund
Hässleholmen Väst	46,7	41,9	51,7	66,7	45,6
Norrby	65,6	68,4	60,9	100,0	63,8
Lugnet	66,7	75,0	62,5	69,2	63,6
Sjöbo Norr	66,7	71,4	64,3	57,1	71,4
Viared-Ramnaslätt-Tullen	66,7	75,0	60,0	80,0	50,0

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

Skolan har huvudansvaret för att skapa goda studieresultat, men en misslyckad skolgång är en komplex problematik där flera av samhällets aktörer kan bidra till att skapa bättre förutsättningar för barn och unga att fullfölja sin grundskole- och gymnasieutbildning.

Slutfört gymnasiet inom 3–5 år – från SCB

Mellan 2019 och 2024 har andelen elever som slutfört gymnasiet med examen eller studiebevis inom 3 år ökat i riket, från 72 % till 77 %. Ökningen är ungefär lika stor bland tjejer som killar, men andelen tjejer som slutför gymnasiet är fortsatt högre än andelen killar. År 2019 var andelen som slutförde gymnasiet högre i Borås än i riket som helhet, år 2024 var andelarna ungefär lika stora (29).

Andelen elever som påbörjade gymnasiet 2021 och sedan slutförde gymnasiet inom 3 år var 77 % totalt i Borås. Det är sju procentenheter högre än de som slutförde gymnasiet 2022. Det kvarstår dock skillnader mellan olika grupper av elever. Det var en högre andel tjejer än killar som slutförde gymnasiet inom 3 år 2024, 79 % jämfört med 75 %. Det var även en högre andel elever med svensk bakgrund som slutförde gymnasiet jämfört med elever med utländsk bakgrund, 83 jämfört med 62 %.

Det är dock inte alla som slutför gymnasieskolan inom 3 år. Bland eleverna som påbörjade gymnasiet år 2019 och sedan slutförde sina studier inom 3–5 år återfinns stora skillnader utifrån vilket geografiskt område eleverna är bosatta i. Nedan tabell visar de 5 områden med lägst andel elever som slutfört gymnasiet inom 3–5 år.

TABELL 15. 5 områden med lägst andel elever som slutfört gymnasiet inom 3 år 2018–2023.

RegSO område	Totalt	Män	Kvinnor	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund
Sjöbo Norr	45,0	46,7	40,0	66,7	35,7
Östermalm	50,0	57,1	40,0	66,7	*
Göta centrum-Kristineberg Väst	54,8	42,1	75,0	60,0	52,4
Hässleholmen Väst	63,6	52,6	78,6	*	68,9
Kinnarumma-Fagerhult-Viskafors Öst	64,3	57,1	71,4	66,7	50,0

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

9.2 Vuxna

Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa, däribland självskattad hälsa och levnadsvanor. Det handlar om att förutsättningar för en god hälsa förbättras med stigande utbildningsnivå. Gruppen med förgymnasial utbildning är genomgående mest drabbad av ohälsa och uppger ohälsosamma levnadsvanor i högst utsträckning (144). Medellivslängden bland kvinnor med förgymnasial utbildning sjönk 2020 för första gången till något lägre nivå än vad som uppmättes 1992 (38). Samtidigt sjönk den ekonomiska standarden i gruppen med förgymnasial utbildning och långtidsarbetslösheten ökade till 13 % 2021 (19).

Utbildningsnivå – från SCB

Sedan millennieskiftet har utbildningsnivån i befolkningen ökat stadigt. Ökningen kan delvis förklaras av att det nu finns fler utbildningsplatser vid högskolor och universitet. År 2024 hade 48 % av Sveriges befolkning i åldersgruppen 25–64 år läst vidare efter gymnasiet. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning var 55 % jämfört med 41 % bland männen (145).

Även i Borås ökar utbildningsnivån, men den är fortsatt lägre än på riksnivå. Mellan 2010 och 2024 sjönk andelen personer med förgymnasial utbildning i såväl Borås som i riket som helhet. Andelen med förgymnasial utbildning var högre i Borås än i riket, men sjönk mer i Borås än i riket som helhet mellan 2010 och 2020, vilket innebär att Borås närmar sig rikets andel. År 2024 var andelen personer 25–64 år med förgymnasial utbildning i Borås 12 %. Det är en minskning från 18 % år 2010.

Det finns dock fortsatta skillnader mellan män och kvinnor samt mellan inrikes och utrikes födda. År 2023 var andelen män med högst grundskoleutbildning i åldersgruppen 16–74 år 21 %, jämfört med 17 % bland kvinnorna. Bland inrikes födda var andelen med högst grundskoleutbildning 16 %, jämfört med 26 % bland utrikes födda.

Andelen personer i åldersgruppen 16–74 år som har högst gymnasial utbildningsnivå har kontinuerligt minskat sedan 2008. Gruppen som har högst gymnasial utbildningsnivå minskar även bland gruppen 65–74 år. Det var en något högre andel män än kvinnor, 69 % jämfört med 59 % med högst gymnasial utbildningsnivå. Andelen bland inrikes födda var 63 % jämfört med 66 % bland utrikes födda.

Mellan 2010 och 2024 ökade andelen personer med eftergymnasial utbildning i såväl Borås som i riket som helhet. År 2010 var andelen med eftergymnasial utbildning lägre i Borås än i riket, 33 jämfört med 38 %. Andelen personer med eftergymnasial utbildning ökade mindre i Borås än i riket som helhet mellan 2010 och 2024, vilket innebär att Borås år 2024 ligger längre ifrån riksgenomsnittet än 2010. År 2024 var andelen med eftergymnasial utbildning i Borås 42 % jämfört med 48 % i riket som helhet (29).

” Mellan 2010 och 2024 har andelen med eftergymnasial utbildning ökat, både i Borås och i riket som helhet.”

Liksom i riket som helhet är det en större andel kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning ökade dessutom mer än andelen män mellan 2010 och 2024, både i Borås och i riket. År 2024 hade 48 % av kvinnorna i Borås en eftergymnasial utbildning, jämfört med 35 % av männen. Detta innebär en ökning i skillnaden mellan män och kvinnor med 5,3 procentenheter sedan 2010. År 2010 var det en lika stor andel personer med eftergymnasial utbildning bland inrikes som utrikes födda. Det är fortsatt ingen stor skillnad, men år 2023 var andelen bland inrikes födda 35 % jämfört med 33 % bland utrikes födda (29).

I nedan tabell visas skillnader mellan de geografiska områden som har högsta andelen med för- respektive eftergymnasial utbildning i förhållande till inrikes/utrikes född.

TABELL 16. Andel med förgymnasialutbildning, svensk bakgrund.

DeSO-område	%
Sjöbo Johannelund	27,5
Norrby Öst	27,0
Svaneholm	26,7
Hässleholmen Syd	26,2
Hässleholmen Väst	23,5

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 17. Andel med förgymnasial utbildning, utländsk bakgrund.

DeSO-område	%
Norrby Öst	47,5
Norrby Väst	40,0
Hässleholmen Väst	38,9
Hulta Centrum Öst	37,7
Hässleholmen Syd	36,3

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 18. Andel med eftergymnasial utbildning, svensk bakgrund.

DeSO-område	%
Salängen	50,4
Brämhult Väst	49,7
Svensgärde	49,3
Ekås Hestra Väst	47,9
Brämhult Öst	47,7

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

TABELL 19. Andel med eftergymnasial utbildning, utländsk bakgrund.

DeSO-område	%
Bergdalen Norrmalm Syd	54,0
Källeberg	53,0
Sparsör Öst	52,4
Ekås Hestra Öst	52,0
Salängen	50,3

KÄLLA: SCB, DeSo-områden 2023.

9.3 Äldre

Utbildningssystemets tillväxt och den demografiska utvecklingen har bidragit till att utbildningsnivån i Sverige stigit kraftigt sedan slutet av 1900-talet. Det var först på 1970-talet som i stort sett alla barn gick 9 år i grundskolan (146). Dagens äldre befolkning hade alltså inte lika stor tillgång till och utbud av gymnasieutbildning och eftergymnasiala studier som dagens unga har.

Förutsättningarna för en god hälsa och livsvillkor förbättras med stigande utbildningsnivå. Det beror på att utbildning till viss del påverkar förutsättningarna i arbetslivet och sedan pensionen (144).

Utbildningsnivå – från SCB och Äldreenkäten

I landet i stort så har utbildningsnivån ökat stadigt, vilket även innebär att befolkningen över 65 år har högre utbildning nu än tidigare generationer. I Sverige har 18 % i åldersgruppen 65–74 år en förgymnasial utbildning 2024. Motsvarande siffra för åldersgruppen 75–79 år var 25 %, för 80–84 år var det 30 %. Andelen med förgymnasial utbildning steg med ålder. I åldersgruppen 85–89 år var andelen 38 %, 90–94 år var det 44 %, och bland personer 95 år och äldre var andelen med förgymnasial utbildning 49 %. Det var dock vanligare med förgymnasial utbildning bland män under 85 års ålder och bland kvinnor över 85 års ålder. När det gällde eftergymnasial utbildning var det tvärtom – det var vanligare bland de yngre kvinnorna att ha eftergymnasial utbildning än bland de äldre. Totalt sett såg man en minskad andel med eftergymnasial utbildning med stigande ålder. I åldersgruppen 65–74 år var andelen 35 %, i åldersgruppen 75–79 år 31 %, i åldersgruppen 80–84 år 27 %, 85–89 år 23 %, 90–94 år 20 % och för gruppen 95+ var det 16 % (38).

I Borås syntes samma trender som i riket, även om utbildningsnivån var lägre i samtliga åldersgrupper. I åldersgruppen 65–74 år var andelen med förgymnasial utbildning 24 %, i åldersgruppen 75–79 år 35 %, 80–84 år 39 %, 85–89 år 48 %, 90–94 år 51 % och för 95+ var det 58 %. Även Borås kvinnor utbildade sig i högre utsträckning efter gymnasiet än vad män gjorde, vilket syntes upp till 84 års ålder. I gruppen 85 år och äldre var det däremot fler män med eftergymnasial utbildning.

Andelen med eftergymnasial utbildning minskade med ålder likt riket som helhet. I åldersgruppen 65–74 år hade 29 % eftergymnasial utbildning 2022. Andelen bland personer mellan 75–79 år var 24 %, i åldersgruppen 85–89 år 17,7 % och bland personer 95 år och äldre endast 12 %.

”Äldreenkäten visar att utbildningsnivån är lägre bland de personer som identifierar sig som Sverigefinnar.”

I Borås Stads Äldreenkät kan vi även se att utbildningsnivån var lägre bland de personer som identifierar sig som Sverigefinnar jämfört med hela den äldre befolkningen. Det ligger i linje med studier som gjorts på nationell nivå (102). Bland Sverigefinnarna i Borås uppgav 57 % grundskola, folkskola, realskola eller liknande som sin högsta avslutade utbildning, jämfört med 45 % bland samtliga som svarade på enkäten. Det var även en mindre andel Sverigefinnar som uppgav att de hade eftergymnasial utbildning, 13 % jämfört med 30 % bland alla som svarade på enkäten.

Det fanns även skillnader i utbildningsnivå mellan de geografiska områdena i Borås. Andelen som studerat på universitet eller högskola, oavsett utbildningslängd, varierade mellan 19–35 %. Andelen i Brämhult och Centrum var 35 %, medan andelen i Sjöbo var 19 %. I Brämhult var det även minst andel med förgymnasial utbildning, 35 %. Högst andel med förgymnasial utbildning, 52 %, bodde i Viskafor.

10 Slutsatser och rekommendationer

Sedan Valfärdsbokslutet 2020 har Borås Stad arbetat med tre övergripande utmaningar för att skapa mer likvärdiga förutsättningar för god och jämlik hälsa. Valfärdsbokslutet 2022 kompletterades med målområdena från Socialt hållbart Borås:

Tre övergripande utmaningar:

- **Inkludering och ökat deltagande** – Alla invånare ska kunna delta i samhällslivet, oavsett bakgrund.
- **Geografisk prioritering** – Rikta insatser till områden med störst behov.
- **Fokus på utsatta grupper** – Särskilt stöd till de som behöver det mest.

Tre målområden inom Socialt hållbart Borås:

- God start i livet och goda uppväxtvillkor (*sedan 2018*).
- Förutsättningar för arbete (*sedan 2021*).
- Boende och närmiljö (*sedan 2021*).

Ett nytt grepp 2025

I Valfärdsbokslutet 2025 tar vi steget från breda utmaningar till **konkreta ojämlikheter** och **målstyrda rekommendationer**. Detta ger tydligare riktning för nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att integrera jämlikhetsperspektivet i verksamhetsplanering och budget. De tidigare utmaningarna och målområdena inom Socialt hållbart Borås är fortsatt relevanta och vävs in i de nya rekommendationerna. Det nya greppet innebär en konkretisering och förtydligande av **VAD** som behöver göras, medan det fortsatt ger handlingsutrymme för **HUR** insatserna ska utformas i olika verksamheter.

Rekommendationerna som följer ska ses som en vidareutveckling och fördjupning av det arbete som redan pågår – med ambitionen att skapa än större genomslag för arbetet med jämlik hälsa och ett socialt hållbart Borås.

Strategisk grund och koppling till Borås Stads strategiska arbete mot socioekonomisk utsatthet

Borås Stad har utvecklat sitt arbete med en tydlig strategisk inriktning som bygger på insikten att för att nå effekt behövs ett gemensamt skifte i arbetssätt: från enbart lokala och temporära aktiviteter till att förändra de system och resurser som upprätthåller socioekonomisk utsatthet. Detta innebär att verksamheter behöver arbeta konkret, systematiskt och förebyggande för att inte förstärka ojämlikheten och begränsa människors möjligheter att forma sina liv.

Strategierna riktar sig inte mot enskilda individer utan mot strukturer och system som påverkar alla, såsom utbildningssystemet, bostadsplaneringen och arbetsmarknadsinsatser. Arbetet adresserar de bakomliggande faktorer som leder till ojämlika livsvillkor, exempelvis diskriminering, bristande förutsättningar för att få godkända betyg, inträde på arbetsmarknaden eller möjligheten att bo i områden med god boendemiljö, samhällsservice och trygghet.

Från temporära aktiviteter till systemförändringar

Den strategiska inriktningen innebär att arbetet mot socioekonomisk utsatthet blir en del av kärnuppdraget för alla förvaltningar och bolag, inte något som sker vid sidan av ordinarie verksamhet. Ansvaret för kommunens sociala hållbarhet ligger nu direkt hos varje nämnd och förvaltning, som utifrån det gemensamma reglementet och den årliga trend- och omvärldsanalysen ska analysera och planera sin verksamhet för att bidra till minskad segregation och ökad social hållbarhet.

Omvärldsperspektiv och trender som påverkar Borås

För att förstå dagens utmaningar är det viktigt att se dem i ljuset av de globala och lokala trender som formar vår kommun. Framtidsblick Borås 2025 identifierar fem centrala trender som påverkar Borås förutsättningar.

Omvärldens kriser får allt större genomslag på lokal nivå. Den globala energikrisen, geopolitiska spänningar och ekonomisk instabilitet påverkar Borås genom ökade kostnader för energi och kommunala tjänster, samtidigt som det skapar behov av stärkt krisberedskap och robust infrastruktur.

Demografiska förändringar utmanar kommunens långsiktiga planering. Borås står inför en åldrande befolkning med 22 % ökning av personer över 80 år fram till 2033, samtidigt som barngrupperna minskar med 10 % för åldersgruppen under 18 år.

Segregationen ökar med tydlig geografisk uppdelning och stora skillnader i levnadsvillkor mellan olika områden. Skolresultaten är nära kopplade till socioekonomiska förutsättningar, vilket skapar risk för inlåsningseffekter.

Arbetsmarknadens omvandling skapar nya krav och utmaningar. Det ökade behovet inom vård och omsorg kombineras med teknologiska framsteg som AI och automatisering.

Demokratin utmanas av varierande förtroende och deltagande mellan olika grupper. Låg samhällstillit i socioekonomiskt utsatta områden kombineras med minskat och ojämlikt valdeltagande.

Sju identifierade ojämlikheter

Analysen i Valfärdsbokslutet visar att följande ojämlikheter tillsammans skapar systematiska skillnader i livschanser och hälsa:

1. **Ekonomisk ojämlikhet** – Inkomstskillnader påverkar livschanser.
2. **Ojämlik hälsa** – Hälsan är inte jämnt fördelad mellan grupper och områden.
3. **Ojämlika arbetsförutsättningar** – Arbete är inte en självklarhet för alla.
4. **Social exkludering** – Alla är inte inkluderade eller känner tillit till andra.
5. **Varierande trygghet** – Upplevelsen av trygghet skiljer sig markant åt.
6. **Ojämlika boendeförhållanden** – Trångboddhet är verklighet för många.
7. **Utbildningsklyftor** – Tydligt samband mellan utbildningsnivå, arbete och inkomst.

Övergripande strategi

För att bryta den systematiska ojämlikheten krävs samtidiga insatser på flera nivåer. Rekommendationerna utgår från de sju identifierade ojämlikheterna och syftar till att skapa förutsättningar för alla invånare att leva ett gott liv med god hälsa.

Strategin erkänner att dessa utmaningar inte kan hanteras isolerat – de samverkar och förstärker varandra på sätt som skapar komplexa utmaningar för kommunens utveckling. Ett koncernövergripande perspektiv krävs för att hantera dessa dynamiska effekter på ett hållbart sätt.

Strategisk inriktning för förändring

Staden har identifierat konkreta strategier som stödjer det förändringsarbete som krävs. Dessa strategiska inriktningar operationaliserar rekommendationerna och ger konkret vägledning för genomförandet:

- Insatser för ökad förskole- och grundskolenärvaro i områdestyp 1 och 2.
- Särskilda insatser på förskolor och grundskolor i områdestyp 1 och 2 i syfte att få likvärdiga skolresultat.
- Kunskap och stöd i att leda verksamhet i socioekonomiskt utsatt område.
- Samverkan och tidiga insatser.
- Stärka samverkan mellan skola, socialtjänst och andra aktörer för att kunna agera tidigare och kraftfullare.
- Arbete och försörjning.
- Öka möjligheterna för långtidsarbetslösa att komma till arbete med fokus på föräldrar och unga vuxna i områdestyp 1 och 2.
- Utöka möjlighet till arbete året om för ungdomar (upp till 20 år).
- Öka kvarboende på områdena för socioekonomiskt stärkta hushåll och förändrade flyttkedjor
- Möjliggöra blandat boende i hela staden.
- Öka fysisk och social sammanlänkning mellan områdestyper 1–2 och resten av staden.
- Förändra bilden av våra socioekonomiskt utsatta områden.

”Dessa strategiska inriktningar genomsyrar alla sju målstyrda rekommendationer och säkerställer att arbetet sker på ett systematiskt och sammanhållet sätt.”

Geografisk prioritering - två verktyg för träffsäkra insatser

För att uppnå jämlik hälsa krävs en **kompensatorisk resursfördelning** - störst insatser där behoven är som störst.

Verktyg 1: Segregationsbarometern (Boverket)

Indelning i fem områdestyper baserat på socioekonomiska förutsättningar (RegSO-nivå):

I Borås finns 47 RegSO-områden, varav 7 har socioekonomiska utmaningar:

- **Områdestyp 1** (stora utmaningar): Norrby, Hässleholmen Väst, Sjöbo Johannelund.
- **Områdestyp 2** (utmaningar): Hässleholmen Öst Norr, Hulta Centrum Sörmarken, Göta Centrum Kristineberg Väst, Sjöbo Norra.

Totalt bor 21 616 invånare i dessa områden.

Verktyg 2: Borås Stads segregationsindex

Mer detaljerad analys baserad på 77 DeSO-områden (demografiska statistikområden) som möjliggör träffsäkrare insatser.

De 15 områden med störst utmaningar kännetecknas av: Låg utbildningsnivå, låga inkomster, hög arbetslöshet, ekonomisk utsatthet bland barn, låga skolresultat och trångboddhet.

Följande 15 områden har störst utmaningar: Norrby Öst, Hässleholmen Syd, Hässleholmen Väst, Norrby Väst, Sjöbo Johannelund, Hulta Centrum Öst, Sjöbo Norr, Hässleholmen Öst, Göta Centrum Kristineberg Norr, Göta Centrum Kristineberg Syd, Hässleholmen Norr, Sjöbo Syd, Sjöbo Centrum, Trandared Centrum Väst och Kristineberg Öst Hedvigsborg.

Rekommendation: Använd båda verktygen för att identifiera och prioritera insatser geografiskt. Säkerställ att resurser koncentreras till områden där flera utmaningar samverkar.

Specifika mål för socioekonomiskt utsatta områden

Det övergripande målet är att Borås Stad inte ska ha några socioekonomiskt utsatta områden som kategoriseras som områdestyp 1 eller 2. För att nå dit krävs att Borås:

- Ökar gymnasiebehörigheten bland elever i utsatta områden.
- Ökar andelen invånare med hållbar försörjning.
- Minskar antalet hushåll som är beroende av ekonomiskt bistånd.
- Förbättrar stadskvaliteten och tryggheten så att fler vill bo kvar och fler vill flytta till dessa områden.

Trendernas samspel och förstärkningseffekter

De identifierade ojämlikheterna förstärks av omvärldstrenderna och skapar komplexa utmaningar som kräver ett helhetsperspektiv:

Ekonomiska och sociala förstärkningseffekter

Demografiska förändringar med färre i yrkesverksam ålder samtidigt som fler behöver vård och omsorg sätter press på den kommunala ekonomin. Detta förvärras av omvärldens kriser som driver upp kostnader för energi och försörjningsstöd. Segregationen innebär att potentialen hos vissa befolkningsgrupper inte tas tillvara, vilket försvagar Borås ekonomiska bas.

Demokratiska utmaningar förstärks

När vissa grupper känner sig osynliga i beslut och upplever att deras röster inte hörs, skapas ett politiskt gap som försvagar Borås sammanhållning. Låg samhällstillit i socioekonomiskt utsatta områden, kombinerat med spridning av desinformation, riskerar att skapa parallella samhällsstrukturer.

Arbetsmarknadens omvandling och kompetensförsörjning

Behovet av kompetens inom välfärdssektorn ökar samtidigt som teknologisk utveckling kräver nya färdigheter. Segregationen innebär att många inte får tillgång till den utbildning och de nätverk som krävs för att delta i den omvandlade arbetsmarknaden.

Klimat- och miljöutmaningar

Klimatförändringar drabbar olika grupper ojämlikt. Socioekonomiskt utsatta grupper har sämre förutsättningar att hantera extremväder, stigande energikostnader och påverkan på livsmedelsförsörjningen.

Målkonflikter som måste hanteras

Omvärldens krav på hållbarhet kan kollidera med resurser som behövs för välfärd och sociala insatser. Kortsiktiga behov riskerar att underminera långsiktiga hållbarhetsmål. Digitaliseringen kan skapa ojämlik tillgång till kommunala tjänster för grupper med låg digital kompetens.

10.1 Målstyrda rekommendationer

1. Ekonomisk ojämlikhet – Säkra ekonomisk trygghet

Koppling till omvärldstrender: Demografiska förändringar och omvärldens kriser driver upp kostnader för försörjningsstöd samtidigt som färre yrkesverksamma ska bidra till välfärden.

Mål: Säkra ekonomisk trygghet för alla invånare.

Rekommendationer:

- Stärk ekonomiskt stöd till särskilt utsatta grupper, med fokus på barnfamiljer.
- Utveckla förebyggande insatser som minskar ekonomisk utsatthet.
- Säkerställ att ekonomiska hinder inte begränsar deltagande i samhällslivet.
- Skapa förutsättningar för egen försörjning genom varierade insatser.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Barns upplevelse av hushållets ekonomi, Barn 0–17 år i hushåll med låg inkomststandard, Låg disponibel inkomst vuxna, Långvarigt ekonomiskt bistånd vuxna, Klarar av en oväntad utgift 65 år och äldre, Svårighet med löpande utgifter 65 år och äldre, Disponibel inkomst 65 år och äldre.

2. Ojämlik hälsa – Minska hälsoklyftor

Koppling till omvärldstrender: Klimatförändringar och extremväder drabbar olika grupper ojämlikt. Segregation förstärker hälsoskillnader mellan områden.

Mål: Minska hälsoklyftor mellan grupper och områden.

Rekommendationer:

- Prioritera förebyggande och hälsofrämjande arbete i områden med sämre hälsoläge.
- Integrera hälsoperspektivet i all kommunal planering och verksamhet.
- Stärk samverkan mellan olika aktörer för en sammanhållen approach.
- Satsa särskilt på psykisk hälsa med tidiga och förebyggande insatser.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Samtliga indikatorer i Valfärdsbokslutet med fokus på grupper och geografiska områden.

3. Ojämlika arbetsförutsättningar – Arbete för alla

Koppling till omvärldstrender: Arbetsmarknadens omvandling genom digitalisering och AI skapar nya kompetensbehov samtidigt som demografiska förändringar leder till brist på arbetskraft inom välfärdssektorn.

Mål: Skapa förutsättningar för arbete och sysselsättning för alla.

Rekommendationer:

- Utveckla och anpassa arbetsmarknadsinsatser för grupper långt från arbetsmarknaden.
- Stärk samverkan mellan kommun, näringsliv och andra aktörer.
- Främja olika vägar till arbetsmarknaden genom utbildning och kompetensutveckling.
- Skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen inom olika sektorer.
- Satsa på livslångt lärande för att möta teknologiska förändringar.
- Utveckla attraktiva arbetsvillkor för att konkurrera om kompetens.
- Underlätta omställning mellan sektorer när behoven förändras.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Unga som varken arbetar eller studerar, Andel förvärvsarbetande 16 år och äldre, Andel arbetslösa 20–64 år, Andel långvarigt arbetslösa 20–64 år, Andel förvärvsarbetande 65 år och äldre.

4. Social exkludering – Inkludering och tillit

Koppling till omvärldstrender: Segregationen ökar och demokratin utmanas genom låg tillit och spridning av desinformation, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden.

Mål: Främja inkludering, delaktighet och tillit.

Rekommendationer:

- Skapa förutsättningar för möten och relationer mellan olika grupper.
- Stärk civilsamhällets roll i integrationsarbetet.
- Arbeta systematiskt mot diskriminering och för lika rättigheter.
- Främja demokratisk delaktighet och inflytande för alla grupper.
- Utveckla medborgardialoger och medskapandeprocesser.
- Öka digital kompetens för att motverka desinformation.
- Stärk förutsättningarna för tillförlitliga och rättvisa offentliga verksamheter.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Medlemskap i förening barn och unga, Mycket eller lite att göra på fritiden barn och unga, Tillit barn, vuxna och 65 år och äldre, Valdeltagande, Ensamhet 65 år och äldre, Socialt engagemang och aktiviteter 65 år och äldre, Digitala vanor 65 år och äldre.

5. Varierande trygghet – Trygghet för alla

Koppling till omvärldstrender: Omvärldens kriser och geopolitiska spänningar skapar oro. Demokratiska utmaningar kan leda till ökad polarisering och minskad tillit.

Mål: Säkerställa trygghet för alla invånare i alla områden.

Rekommendationer:

- Utveckla trygghetsskapande insatser med fokus på särskilt otrygga områden.
- Stärk det förebyggande arbetet mot olika former av våld och kriminalitet.
- Främja social sammanhållning och tillit i lokalsamhället.
- Integrera trygghetsperspektivet i samhällsplanering och stadsutveckling.
- Motverka polarisering genom dialog och möten mellan grupper.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Tillit för barn, unga och 65 år och äldre, Trygghet barn och unga, Otrygghet och utsatthet för brott vuxna, Avstå från att gå ut ensam av rädsla 65 år och äldre, Hot om våld 65 år och äldre, Kränkande behandling 65 år och äldre.

6. Ojämlika boendeförhållanden – Goda bostäder för alla

Koppling till omvärldstrender: Segregationen förstärks av bostadsmarknadens struktur. Klimatförändringar ställer nya krav på byggande och boende.

Mål: Säkra goda boendeförhållanden för alla.

Rekommendationer:

- Arbeta aktivt mot trångboddhet och hemlöshet, särskilt för barnfamiljer.
- Främja en varierad bostadsmarknad med bostäder för olika behov och ekonomi.
- Motverka boendesegregation genom aktiv planering och politik.
- Skapa socialt blandade bostadsområden med god tillgång till service.

Följs genom indikatorer i Valfärdsbokslutet: Tillgång till eget rum barn och unga, Bøendeform vuxna och 65 år och äldre, Genomsnittlig bostadsarea vuxna och 65 år och äldre.

7. Utbildningsklyftor – Utbildning som bryter mönster

Koppling till omvärldstrender: Segregationen påverkar skolresultat. Arbetsmarknadens omvandling kräver nya kompetenser och livslångt lärande.

Mål: Säkra likvärdiga utbildningsmöjligheter för alla.

Rekommendationer:

- Arbeta kompensatoriskt med extra stöd där behoven är störst.
- Stärk tidiga insatser för att ge alla barn en god start.
- Utveckla flexibla utbildningsvägar som möter olika behov.
- Säkerställ stöd genom hela utbildningskedjan från förskola till vuxenutbildning.
- Gör skolan till hela Borås angelägenhet genom koncernövergripande arbete.
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsliv.

Följs genom indikatorer i Velfärdsbokslutet: Läskunnighet barn och unga, Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet, Slutfört gymnasiet inom 3–5 år, Utbildningsnivå vuxna och 65 år och äldre.

Från kunskap till handling – Att använda Velfärdsbokslutet

Velfärdsbokslutet är mer än en rapport - det är ett centralt kunskapsunderlag för nämnders och bolagsstyrelserns planeringsarbete och prioriteringar. Efter 25 års kontinuerlig datainsamling utgör det en unik kunskapskälla för att förstå och adressera ojämlikhet i vår kommun.

Praktiskt stöd för genomförande

För att omsätta rekommendationerna i praktisk handling finns vägledning i avsnittet ”Att använda sig av Velfärdsbokslutet”. Där hittar ni:

- Verksamhetslogik som stöd för strategiskt agerande.
- Analysram för systematisk användning av data.
- Digitala verktyg i Power BI för interaktiv dataanalys.
- Konkreta arbetssätt i tre steg: Analys » Planering » Uppföljning.

Stöd finns tillgängligt

- För frågor om Velfärdsbokslutet: Kontakta Fritids- och folkhälsoförvaltningen.
- För stöd med verksamhetslogik: Stadsledningskansliets avdelning Kvalitet och utveckling.

För Vägledning och praktiska verktyg se mer i avsnittet ”Att använda sig av Velfärdsbokslutet” på sidan 87–89.

Vägen framåt

Att skapa jämlik hälsa och ett socialt hållbart Borås kräver:

- **Mod** att prioritera.
- **Uthållighet** att fortsätta även när resultaten dröjer.
- **Vilja** att arbeta tillsammans över gränser.

Rekommendationerna ger en färdplan, men framgång kräver att hela Borås - politiker, tjänstepersoner, civilsamhälle, näringsliv och invånare - arbetar mot samma mål:

Ett Borås där alla har möjlighet att leva ett gott liv med god hälsa.

11 Att använda sig av Valfärdsbokslutet

I Borås arbete för social hållbarhet är Valfärdsbokslutet ett centralt kunskapsunderlag för nämnders och bolagsstyrelserns planeringsarbete och prioriteringar. Efter 25 år av kontinuerlig datainsamling utgör Valfärdsbokslutet en unik kunskapskälla för att förstå och adressera ojämlikhet i vår kommun. Genom att uthålligt mäta förändringar i hälsa mellan kön, geografiska områden och i olika åldersgrupper får Borås Stad ett statistiskt underlag för planering, analys, genomförande och uppföljning i exempelvis verksamhetsplanering och budgetarbete.

Enligt beslut i Kommunfullmäktige (Dnr KS 2019-00523 1.1.2.25):

”Valfärdsbokslutet ska vara en del av underlaget till nämnders och bolagsstyrelserns arbete och prioriteringar.”

Praktisk användning för tjänstepersoner och politiker

Valfärdsbokslutet är ett kunskapsunderlag för att planera, analysera, följa upp och utveckla arbetet i er verksamhet. Genom att systematiskt arbeta med analyser av data och indikatorer som presenteras får ni en evidensbaserad grund att arbeta med. För att underlätta analysen finns all data även tillgänglig digitalt via Power BI, vilket möjliggör fördjupade analyser och visualiseringar. Läs mer om detta i stycket *Digitala verktyg för ökad tillgänglighet*.

För att maximera nyttan av Valfärdsbokslutet rekommenderas att bekanta sig med rapportens sex avsnitt. Identifiera sedan vilka delar av Valfärdsbokslutet som är mest relevanta för just er verksamhet, vilket gör det möjligt att fokusera era insatser där de gör störst nytta.

Det är viktigt att sätta sig in i de begrepp och definitioner som används för att kunna tolka data på ett korrekt sätt. Genom att förstå kopplingen mellan indikatorerna och de globala, nationella, regionala och lokala målen får ni en helhetsbild av hur olika insatser bidrar till måluppfyllelse på olika nivåer.

Användarperspektiv och analysram

En central del i arbetet med Valfärdsbokslutet handlar om att säkerställa ett tydligt användarperspektiv och att arbeta utifrån en genomtänkt analysram. Innan ni påbörjar er analys är det avgörande att reflektera över vem som ska använda informationen och vara så specifik som möjligt i denna definition. Fundera över vilket uppdrag, mandat och handlingsutrymme användaren har, samt vilka beslut som ska fattas med analysen som underlag. Det är också viktigt att ha klart för sig när kunskapen ska användas och vilken förkunskap användarna besitter. Dessa frågor hjälper er att anpassa både analysens djup och presentationsform så att den blir så användbar som möjligt för målgruppen.

När det gäller analysramen är det väsentligt att se till helheten och inte bara förlita sig på ett enda dataunderlag. Även om Valfärdsbokslutet erbjuder omfattande och värdefull information, kan det finnas behov av att komplettera med andra datakällor för att få en mer utvecklad bild. Reflektera därför över om det finns ytterligare underlag som skulle kunna berika analysen och ge en mer nyanserad förståelse av de frågeställningar ni arbetar med. Genom att kombinera olika datakällor och perspektiv skapas förutsättningar för mer robusta analyser och bättre underbyggda beslut.

Analysram som redskap

Nedan följer ett exempel på en analysram:

(Exempel på) Övergripande frågor	(Exempel på) Specifika frågor	Vilket dataunderlag behövs för att svara?
Hur utvecklas tryggheten i Borås?	Hur utvecklas oron för att utsättas för brott? Hur utvecklas den faktiska risken att utsättas för brott? Vilka grupper uttrycker otrygghet?	Trygghetsmätning över tid i hela kommunen. Brottsstatistik för Borås.
Hur tryggt är Borås jämfört med andra kommuner?	Är vissa grupper mer otrygga än andra? Är risken att utsättas för brott större i vissa geografiska områden?	Trygghetsmätning på kommun-nivå. Jämförande brottsstatistik. Enkäter/undersökningar.

Verksamhetslogik - Ett stöd för strategiskt agerande

Verksamhetslogik är ett sätt att beskriva verksamhetens förutsättningar, genomförande och förväntade resultat. Verksamhetslogik kan användas både på förhand för planering och i efterhand för uppföljning och utvärdering. Den kan illustrera hur saker och ting antas hänga ihop och vara en utgångspunkt för prioriteringar, analys och justeringar i verksamheten. Den kan också hjälpa oss att förstå samband mellan orsak och verkan.

Grundkedjan: Resurser » Aktiviteter » Prestationer » Effekter » Mål

Resurser:	Aktiviteter:	Prestationer:	Effekter:	Mål:
De förutsättningar som krävs för att genomföra insatsen - exempelvis tid, personal, ekonomi och kunskap	Beskriv vilka aktiviteter som genomförs för att nå målet. Det handlar om det faktiska genomförandet.	Beskriv det direkta utfallet av aktiviteterna. Vad har faktiskt utförts?	Effekt 1: Den första förändringen som ska ske hos målgruppen. Detta är en kortsiktig effekt som visar att aktiviteten har börjat ge effekt. Effekt 2: Nästa steg i förändringen. Här ses en mer varaktig påverkan som bidrar till slutmålet.	Den långsiktiga påverkan som insatsen ska bidra till. Här beskrivs det önskade framtida tillståndet som går utöver de direkta resultaten av verksamheten.

Arbetsätt i tre steg:

1. ANALYS – Identifiera behov och möjligheter

- Analysera data för ert ansvarsområde - jämför över tid och mellan grupper.
- Identifiera ojämlikheter och var utmaningarna är störst.
- Kartlägg nuläget - hur arbetar verksamheten redan med utmaningarna?
- Gör intressentanalys - vilka andra aktörer behöver vi samarbeta med?

2. PLANERING – Utveckla insatser med verksamhetslogik

- Använd **verksamhetslogiken** som grund för verksamhetsplan och budget.
- Sätt konkreta mål för vad ni vill uppnå.
- Definiera Resurser » Aktiviteter » Prestationer » Effekter/Mål (kort/lång sikt) och se till att det finns ett samband mellan de olika delarna.
- Identifiera indikatorer för uppföljning (t.ex. från Valfärdsbokslutet).

3. UPPFÖLJNING – Utvärdera och justera

- Följ upp de aktiviteter som genomförts.
- Reflektera över om planerade aktiviteter har gett några effekter för den egna verksamheten eller för någon annan.
- Kontrollera att orsak-verkan-antaganden stämmer.
- Utvärdera vid årsredovisning om insatserna ger önskad effekt på målgruppens hälsa och livsvillkor.
- Justera utifrån lärdomar.

Digitala verktyg för ökad tillgänglighet

För att underlätta användningen av Valfärdsbokslutet finns numera data tillgänglig i Borås beslutsstöd Power BI. Där kan ni:

- Enkelt navigera mellan Valfärdsbokslutets sex avsnitt.
- Filtrera data efter geografiskt område, åldersgrupp eller kön.
- Följa utvecklingen över tid med interaktiva diagram.
- Exportera data för egna analyser och presentationer.

Observera: Datan i beslutsstödet uppdateras kontinuerligt. Kontrollera alltid att ni använder den senaste tillgängliga informationen.

Stöd i ert arbete

Vid frågor om hur Valfärdsbokslutet kan användas i er specifika verksamhet, kontakta Fritids- och folkhälsoförvaltningen och ansvarig utvecklingsledare för Valfärdsbokslutet. För stöd i arbetet med Verksamhetslogik kan Stadsledningskansliets avdelning Kvalitet och utveckling bistå.

Tillsammans kan vi säkerställa att denna värdefulla kunskapsresurs används optimalt för att skapa ett mer jämlikt Borås.

12 Slutord

I 25 år har Valfärdsbokslutet varit Borås Stads kompass i arbetet för social hållbarhet. Ett kvarts sekel av uthållig datainsamling har gett oss en djup förståelse för hur ojämlikheten tar sig uttryck i vår kommun – kunskap som få andra kommuner besitter. Detta är något vi ska vara stolta över, men framför allt något som förpliktigar.

Under de senaste åren har Borås Stad tagit betydande steg framåt i arbetet för ett socialt hållbart Borås. Politiska beslut har satt jämlikhetsfrågan högt på agendan och social hållbarhet har blivit hela kommunens gemensamma angelägenhet. Vi har lärt oss att arbeta tillsammans över förvaltnings- och sektorsgränser, med Valfärdsbokslutet som vår gemensamma kunskapsgrund.

Men efter 25 års mätningar vet vi också detta: arbetet för jämlikhet blir aldrig färdigt. Social hållbarhet är inte ett tillstånd vi uppnår en gång för alla – det är något som måste erövrast och återerövrast, dag för dag, år efter år. Valfärdsbokslutet 2025 visar återigen att inte alla boråsare har samma förutsättningar för ett gott liv. Klyftorna består och i vissa fall växer de.

Därför kommer Valfärdsbokslutet att fortsätta utvecklas. Med ny teknik och analysmetoder kan vi göra kunskapen mer tillgänglig och användbar för alla som arbetar för ett bättre Borås. Men tekniken är bara ett verktyg – det verkliga arbetet görs av alla er som använder denna kunskap för att skapa förändring i vardagen.

När vi blickar framåt mot nästa 25 år är vårt uppdrag tydligt: att fortsätta mäta, analysera och agera tills den dag då Valfärdsbokslutet visar att alla boråsare – oavsett var de bor, vilket kön de har eller vilken bakgrund de kommer från – har likvärdiga möjligheter till ett gott liv. Det är ett högt satt mål, men med 25 års erfarenhet i ryggen vet vi att det är möjligt. Tillsammans kan vi bygga ett Borås där verkligen alla är med.

Ett extra tack till:

Sweco Sverige AB – som har analyserat den SCB-data som presenteras i rapporten.

Monica Lindqvist, Strategisk samhällsplanerare – som bistått i framtagandet av SCB-statistiken.

Sara Agnafors, MD, PhD, Postdoktor – som analyserat datan från Hälsoenkäten samt Äldreanvändningen.

Joakim Cannerfors, Strategisk utredare – som bistått med statistik från Grundskoleförvaltningen.

Åsa Andergrand, Klinikchef/Tandläkare, Folktandvården – som bistått med statistik från Folktandvården Västra Götaland.

Pia Essunger, Utvecklingsstrateg – som bistått i arbetet med att skapa stödet för att använda sig av Valfärdsbokslutet.

Kontaktperson för Valfärdsbokslutet:

Kristina Nyberg Smahel, Utvecklingsledare

kristina.nyberg.smahel@boras.se

033-35 80 47

13 Referenser

1. *Vår gemensamma framtid. FN:s världskommission för miljö och utveckling*. 1987.
2. FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN, SVERIGES KOMMUNER OCH REGIONER och. Social hållbarhet – en gemensam förståelse. *skir*. [Online] 2023. [Citat: den 22 09 2025.] <https://skr.se/>.
3. Folkhälsomyndigheten. *Folkhälsans utveckling – årsrapport 2022*. Solna : Folkhälsomyndigheten, 2022.
4. World Health Organization, Regional Office for Europe. *Health Equity and Social Determinants of Health*. Köpenhamn : WHO Regional Office for Europe, 2023.
5. FN. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. u.o. : FN, 1948.
6. Västra Götalandsregionen. Mål för social hållbarhet 2030. *vgregion.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.vgregion.se/om-vgr/hallbarhet/>.
7. Wilkinson, R. & Pickett, k. *Jämlikhetsanden - därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. 2010.
8. Folkhälsomyndigheten. *Att främja likvärdiga livsvillkor - en samhällsekonomisk analys*. Solna : Folkhälsomyndigheten, 2020.
9. Dahlgren, Göran och Whitehead, Margaret. *European strategies for tackling social inequities in health*. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2007.
10. Marmot, Michael. *The Health Gap*. London / New York : Bloomsbury Publishing (UK) / Bloomsbury Press (US), 2015. 978-1-63286-078-1.
11. World Health Organization, Regional Office for Europe. *Health inequities in the WHO European Region*. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2019.
12. Folkhälsomyndigheten. *Prevention och främjande för en mer jämlik hälsa*. Solna : Folkhälsomyndigheten, 2022.
13. Världsbanken. *Poverty and Shared Prosperity Report*. u.o. : Världsbanken, 2023.
14. Förenta Nationerna. *The Sustainable Development Goals Report 2024*. u.o. : Förenta Nationerna, 2024.
15. UN Women; UN Department of Economic and Social Affairs. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2023*. New York : UN Women, 2023.
16. Statistiska centralbyrån (SCB). Hushållens ekonomi - statistik och analys. *scb.se*. [Online] Statistiska Centralbyrån, 2023. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/>.
17. Riksbanken. *Penningpolitisk rapport*. Stockholm : Sveriges riksbank, 2023.

18. Länsstyrelsen Västra Götaland. *Regional utveckling och välfärd*. Göteborg : Länsstyrelsen Västra Götaland, 2023.
-
19. Folkhälsomyndigheten. *Folkhälsans utveckling - årsrapport 2023*. Solna : Folkhälsomyndigheten, 2023.
-
20. Socialstyrelsen. *Social rapport 2023 - ojämlikhet i livsvillkor och hälsa*. u.o. : Socialstyrelsen, 2023.
-
21. Delegationen mot Segregation. *Segregationen i Sverige - årsrapport 2023*. u.o. : Delegationen mot Segregation, 2023.
-
22. Rädda Barnen. *Barnfattigdom i Sverige - årsrapport 2023*. u.o. : Rädda Barnen, 2023.
-
23. (BRIS), Barnens Rätt i Samhället. *Barns röster om ekonomisk utsatthet*. u.o. : BRIS, 2023.
-
24. SNS. *Välfärdens finansiering och fördelning*. u.o. : SNS, 2023.
-
25. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). *Ekonomirapporten - om kommunernas och regionernas ekonomi*. u.o. : Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), 2023.
-
26. Harju, a., & Thorød, A. B. Child poverty in a Scandinavian welfare context. *Child Indicators Research*. 2011, Vol. 14, 283-299.
-
27. Folkhälsomyndigheten. *Ekonomisk oro och psykisk hälsa hos barn*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2023.
-
28. Rädda Barnen. *Barnfamiljers ekonomiska svårigheter*. u.o. : Rädda barnen, 2024.
-
29. Statistiska centralbyrån. Statistikdatabasen. SCB. [Online] 2025. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>.
-
30. Ekonomifakta. inflation. *ekonomifakta*. [Online] 2025. [Citat: den 22 09 2025.] https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/makroekonomi/inflation-och-styrrantor/inflation_1208879.html.
-
31. *Social Determinants of Health, 2nd Edition*. Marmot, M., & Wilkinson, R. 4, u.o. : International Journal of Epidemiology, 2006, Vol. 35.
-
32. World Health Organization. *Closing the Gap in a Generation: Health Equity Through Action on the Social Determinants of Health*. u.o. : World Health Organization, 2008.
-
33. Jonsson, Jan O. *Integration av unga i Sverige i ett*. Stockholm : Delmi, 2023. 978-91-89701-47-2.
-
34. Regeringen. *Fördelningspolitisk redogörelse april 2024*. u.o. : Regeringen, 2024.
-
35. Socialstyrelsen. Efter åtta års nedgång – nu bromsar minskningen av hushåll med ekonomiskt bistånd in. *socialstyrelsen.se*. [Online] den 10 06 2024. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/efter-atta-ars-nedgang--nu-bromsar-minskningen-av-hushall-med-ekonomiskt-bistand-in/>.

36. Riksnormen för försörjningsstöd 2024. *socialstyrelsen.se*. [Online] 2023. [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/riksnormen-for-forsorjningsstod-2024.pdf>.
-
37. Jämställdhetsmyndigheten. *Ett jämställt pensionssystem*. u.o. : Jämställdhetsmyndigheten, 2024.
-
38. Folkhälsomyndigheten. Folkhälsodata. *fohm-app.folkhalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] https://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se/Folkhalsodata/pxweb/sv/A_Folkhalsodata/.
-
39. Pensionsmyndigheten. "Hur är pensionärernas ekonomiska levnadsförhållanden?" Faktaserie om pensionerna, Rapport 3. *pensionsmyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.pensionsmyndigheten.se/content/dam/pensionsmyndigheten/blanketter---broschyrer---faktablad/publikationer/rapporter/2022/Pensionarernas-ekonomiska-levnadsforhallanden.pdf> https://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se/Folkhalsodata/pxweb/sv/A_Folkhalsodata/.
-
40. (WHO), World Health Organization. *World Health Statistics*. u.o. : World Health Organization, 2023. 978-92-4-007432-3.
-
41. United Nations. *The Sustainable Development Goals Report*. u.o. : United Nations, 2023.
-
42. UNICEF. Levels and trends in child mortality. *UNICEF.se*. [Online] 2024. [Citat: den 08 08 2025.] <https://data.unicef.org/resources/levels-and-trends-in-child-mortality-2024/>.
-
43. WHO. Ageing and health. *WHO.int*. [Online] 2024. [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.
-
44. Socialstyrelsen. Nationella riktlinjer - Vård vid ohälsosamma levnadsvanor. *socialstyrelsen.se*. [Online] [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/god-och-nara-varld/framja-halsa-och-forebygga-ohalsa/>.
-
45. Folkhälsomyndigheten. Hälsa – Resultat för uppföljningen av övergripande indikatorer på hälsa. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] 2024. [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/h/halsa/?pub=120975>. Artikelnummer: 24054.
-
46. SOM-INSTITUTET. *Västsvenska SOM-undersökningen 2023*. u.o. : SOM-INSTITUTET, 2024.
-
47. Västra Götalandsregionen. Osvuret är bäst - Regionrapport 2023 – en samlad analys av samhällsutvecklingen i Västra Götaland. [Online] 2023. [Citat: den 08 08 2025.] <https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/rs7897-268913469-653/native/Osvuret%20%C3%A4r%20b%C3%A4st%20Regionrapport%202023.pdf>.
-
48. Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T., & Risholm Mothander, P. *Anknytningsteori : betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm : Natur & Kultur, 2006. 9789127109759.
-
49. MUCF. *Så tycker unga 2025 - Hälsa, fritid och framtid*. u.o. : Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2024.

50. Socialstyrelsen. Försämrade munhälsa hos sexåringar syns i ny analys. *socialstyrelsen.se*. [Online] 2022. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/forsamrad-munhalsa-hos-sexaringar-syns-i-ny-analys/#:~:text=Skillnader%20har%20%C3%B6kat,gruppen%20med%20s%C3%A4mst%20munh%C3%A4lsa%20vuxit..>
-
51. —. Karies bland barn och ungdomar – Epidemiologiska uppgifter för år 2023. *Socialstyrelsen.se*. [Online] [Citat: den 22 08 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/karies-bland-barn-och-ungdomar--epidemiologiska-uppgifter-for-ar-2023-2024-5-9093/>. Artikelnummer: 2024-5-9093.
-
52. Rädda barnen. 5 friskfaktorer för psykisk hälsa hos barn och unga: Trygga vuxna. *raddabarnen.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.raddabarnen.se/globalassets/bilder/rad--kunskap/arbeta-med-eller-for-barn/blandad-kanslor/vuxna--faktablad-friskfaktorer.pdf>
-
53. Folkhälsomyndigheten. Faktorer som påverkar den psykiska hälsan hos barn och unga. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livs-villkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/vad-paverkar-var-psykiska-halsa/faktorer-som-paverkar-den-psykiska-halsan-hos-barn-och-unga/>.
-
54. kunskapsguiden. Skydds- och riskfaktorer. Socialstyrelsen. *kunskapsguiden.se*. [Online] 2024. [Citat: den 08 08 2025.] <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/vagledning-for-elevhalsa/halsoframjande-skola/skydds--och-riskfaktorer/>.
-
55. MUCH. *Ung idag 2025, del 1*. u.o. : MUCH, 2025.
-
56. Folkhälsomyndigheten. *Ungas röster om psykisk hälsa*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
57. Barnombudsmannen. *Könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa*. u.o. : Barnombudsmannen, 2024.
-
58. Generation pep. Fakta och råd - fysisk aktivitet. *generationpep.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://generationpep.se/sv/fakta-och-rad/fysisk-aktivitet/>.
-
59. Folkhälsomyndigheten. *Riktlinjer för fysisk aktivitet och stillasittande - Kunskapsstöd för främjande av fysisk aktivitet och minskat stillasittande*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2021. Artikelnummer: 21099.
-
60. —. Här är ungdomarnas egna förslag för att minska stillasittandet. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2024/oktober/har-ar-ungdomarnas-egna-forslag-for-att-minska-stillasittandet/>.
-
61. —. Barns och ungas rörelsevanor - mer rörelsefrämjande samhällen behövs. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a18db5362c344971936bf0eefb332a95/barns-ungas-rorelsevanor.pdf>. Artikel: 24105.
-
62. Chikritzhs, T., Dangardt, F., Holder, H., Naimi, T., Stockwell, T. & Andréasson, S. *Alkohol och hjärnan - Alkoholen och samhället 2024*. u.o. : Göteborgs universitet, 2024.
-
63. IQ-initiativet. *Tonårsparlören - Fakta och tips om ungdomar och alkohol 21:a upplagan*. u.o. : IQ-initiativet, 2023.

64. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). . *CAN:s nationella skolundersökning 2023*. u.o. : CAN, 2023. CAN Rapport 223.
-
65. IQ-initiativet. *Ungdomars drickande förr och nu*. Stockholm : IQ-initiativet, 2024.
-
66. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). *CAN:s nationella skolundersökning 2024*. u.o. : CAN, 2024.
-
67. Folkhälsomyndigheten. *Folkhälsan i Sverige 2024: ökar eller minskar ojämlikheten? Analys av ett urval av hälsotillstånd och förutsättningar för hälsa*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
68. Hjärt-Lungfonden. Antalet hjärtsjuka väntas öka kraftigt. *Hjärt-Lungfonden*. [Online] 2025. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.hjart-lungfonden.se/forskning/hjarta-och-lunga-i-siffror/antalet-hjartsjuka-vantas-oka-kraftigt/>.
-
69. Socialstyrelsen. *Nationella riktlinjer om ohälsosamma levnadsvanor*. Stockholm : Socialstyrelsen, 2024.
-
70. Folkhälsomyndigheten. Vad är folkhälsa. *folkalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] Folkhälsomyndigheten. (2024b). Om folkhälsa. Hämtad från <https://www.folkalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/om-folkhalsa/>.
-
71. —. *Medellivslängdens utveckling i olika utbildningsgrupper*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
72. —. *Överdödlighet och dödlighet i covid-19 i Sverige under 2020*. . u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2021.
-
73. —. *Att mäta ojämlikhet i hälsa i praktiken – Val av statistiska mått*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
74. World Health Organization. *World mental health report: Transforming mental health for all*. u.o. : WHO, 2022.
-
75. Folkhälsomyndigheten. *Folkhälsan i Sverige – årsrapport 2025*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2025. Artikelnummer: 25037.
-
76. —. *Rekommendationer för fysisk aktivitet och stillasittande*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
77. —. *Levnadsvanor - Resultat för uppföljningen av folkhälsopolitikens målområde 6*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024. Arikelnummer 24242.
-
78. —. *Statistik om fysisk aktivitet och stillasittande*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024.
-
79. World Health Organization. *Global report on ageism*. u.o. : WHO, 2021.
-
80. Folkhälsomyndigheten. *Hälsosamt åldrande - kunskapsunderlag för folkhälsoarbete*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2022.
-
81. Pensionsmyndigheten. *Arbeta längre - hälsa, ekonomi och möjligheter*. u.o. : Pensionsmyndigheten, 2021.

82. Folkhälsomyndigheten. *Samhällsekonomiska vinster av hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbete*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2024.

83. *Periodontitis Increases the Risk of a First Myocardial Infarction: A Report From the PAROKRANK Study*. Rydén L, Buhlin K, Ekstrand E, et al 2016. 2016 Feb 9;133(6):576-83, u.o. : Circulation.

84. Statens folkhälsoinstitut. *Fallolyckor bland äldre: En samhällsekonomisk analys*. Östersund : Statens folkhälsoinstitut, 2009. 978-91-7257-582-0.

85. Nationellt vårdprogram för höftfraktur: Nationellt programområde för rörelseorganens sjukdomar. Nationellt vårdprogram för höftfraktur. *vardpersonal.1177.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://vardpersonal.1177.se/globalassets/nkk/nationell/media/dokument/kunskapsstod/vardprogram/nationellt-varldprogram-for-hoftfraktur.pdf>.

86. Patientregistret illustrerat via Kolada. Fallskador bland personer 65+, 3-årsm, antal slutenvårdstillfällen /100 000 inv. *kolada.se*. [Online] [Citat: den 23 09 2025.] <https://kolada.se/verktyg/fri-sokning/?kpis=69267&years=30202,30201,30200,30199,30198,30197,30196,30195&municipals=16708&crows=municipal,kpi&visualization=>.

87. Kommissionen för jämlik hälsa. *Betydelsen av psykosociala faktorer för en jämlik hälsa*. Stockholm : Kommissionen för jämlik hälsa, 2017. Underlagsrapport nr 7.

88. *Use of multicomponent structured exercise to improve depression in older adults: A systematic review and meta-analysis*. Cheng S, Duan Y, Yang M, Wang X. 2025 Apr;23(2):91-101, u.o. : J Exerc Sci Fit., 2025.

89. Folkhälsomyndigheten. *Skillnader i psykisk ohälsa bland äldre personer*. En genomgång av vetenskaplig litteratur samt en epidemiologisk studie. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2019. Artikelnummer 19011.

90. —. *Ensamhet – förekomst, konsekvenser och åtgärder. En kartläggning*. Stockholm : Folkhälsomyndigheten, 2024.

91. —. *Psykisk ohälsa vanligt bland personer 65 år eller äldre – men det går att förebygga. Ett kunskapsstöd om äldres psykiska hälsa*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2021. Artikelnummer: 21078.

92. —. Statistik om fysisk aktivitet och stillasittande. *Statistik om fysisk aktivitet och stillasittande*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-obesitas/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/statistik-om-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>.

93. —. *Psykisk ohälsa vanligt bland personer 65 år eller äldre – men det går att förebygga*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2021. Artikelnummer: 21078.

94. FYSS. Rekommendationer om fysisk aktivitet och stillasittande för äldre. *fyss.se*. [Online] 2021. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2021/06/Rek-aldre-Uppdaterad-2021.pdf>.

95. (CAN), Cetralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. *Alkoholvanor hos äldre: Ett kunskapsunderlag med*. u.o. : CAN, 2022.

96. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. *Spel om pengar bland vuxna – Omfattningen av problem bland spelare och närstående*. Stockholm : Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2023.

97. Globala Målen. 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. *Globalamalen.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://globalamalen.se/om-globala-malen/mal-8-anstandiga-arbetsvillkor-och-ekonomisk-tillvaxt/>.

98. Arbetsmiljöverket. *Arbetsmiljön 2021*. u.o. : Arbetsmiljöverket, 2021.

99. International Labour Organization (ILO). *World Employment and Social Outlook: Trends 2023*. u.o. : ILO, 2023.

100. UN Women. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2023*. u.o. : UN Women, 2023.

101. World Bank. *Jobs for Development: World Development Report 2023*. u.o. : World Bank, 2023.

102. TT. Svensk arbetslöshet tredje högst i EU. *europeannewsroom.com*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://europeannewsroom.com/sv/svensk-arbetsloshet-tredje-hogst-i-eu/>.

103. Statistiska centralbyrån (SCB). Arbetslöshet i Sverige. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/arbetsloshet-i-sverige/>.

104. Ekonomifakta. Arbetslöshet efter ursprung. *ekonomifakta.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/arbetsmarknad/arbetsloshet/arbetsloshet-utrikes-fodda_1210645.html.

105. —. Långtidsarbetslöshet. *ekonomifakta.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/arbetsmarknad/arbetsloshet/langtidsarbetsloshet_1209195.html.

106. Västra Götalandsregionen. Utveckling Västra Götaland Kvartal 3 2023. *mellanarkiv-offentlig.vgregion.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/rs7897-268913469-737/native/Utveckling%20V%C3%A4stra%20G%C3%B6taland%20kvartal%203%202023.pdf>.

107. Arbetsförmedlingen. *Arbetsmarknadsutsikterna Västra Götaland*. u.o. : Arbetsförmedlingen , 2023.

108. MUCF. *Ung idag 2023*. u.o. : MUCF, 2023.

109. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). *Ungas etablering på arbetsmarknaden*. u.o. : IFAU, 2023.

110. MUCF. Statistik om unga som varken arbetar eller studerar. *Statistik om unga som varken arbetar eller studerar*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.mucf.se/verktyg/statistik-om-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar>.

111. Arbetsförmedlingen. *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2023: Utvecklingen på arbetsmarknaden 2023–2024*. u.o. : Arbetsförmedlingen, 2023.

112. Statistiska centralbyrån (SCB). Arbetskraftsundersökningarna (AKU). *scb.se*. [Online] 2023. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/utbud-av-arbetskraft/arbetskraftsundersokningarna-aku/>.

113. Konjunktur Institutet. *Konjunktur läget December 2023*. u.o. : Konjunktur institutet, 2023. ISSN 0023-3463.

114. Sveriges kommuner och regioner (SKR). *Personalen i välfärden*. Stockholm : SKR, 2023.

115. Sveriges framtida befolkning 2023-2070. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/befolkningsframskrivningar/pong/publikationer/sveriges-framtida-befolkning-2023-2070/>.

116. Folkhälsomyndigheten. Nationella folkhälsomål och målområden. [Online] 2022. [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/>.

117. —. Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa. [Online] 2021. [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/v/var-livsmiljos-betydelse-for-en-god-och-jamlik-halsa/>.

118. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Ungas röst – en studie om ungdomars valdeltagande 2018. *mucf.se*. [Online] apr 2022. [Citat: den 23 05 2023.] https://www.mucf.se/sites/default/files/2022/04/SLUTRAPPORT_DEMOKRATIUPPDRAAG_DEL2_1.4_TANP.pdf.

119. —. UNG IDAG 2023:2 - en fördjupad bild av ungas fritid. *mucf.se*. [Online] 2023. [Citat: den 23 05 2023.] <https://www.mucf.se/publikationer/en-fordjupad-bild-av-ungas-fritid>.

120. Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa. *Folkhälsomyndigheten*. [Online] 2021. [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/v/var-livsmiljos-betydelse-for-en-god-och-jamlik-halsa/>.

121. Valdeltagande i Sverige. [Online] [Citat: den 26 05 2023.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/valdeltagande-i-sverige/>.

122. Folkhälsomyndigheten. God och jämlik hälsa - en utvecklad folkhälsopolitik. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] den 19 04 2018. [Citat: den 25 05 2023.] https://www.regeringen.se/contentassets/8d6fca-158ec0498491f21f7c1cb2fe6d/prop.-2017_18_249-god-och-jamlik-halsa--en-utvecklad-folkhalsopolitik.pdf.

123. Internetstiftelsen. Svenskarna och internet 2022. *Internetstiftelsen.se*. [Online] okt 2022. [Citat: den 25 05 2023.] <https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2022/10/internetstiftelsen-svenskarna-och-internet-2022.pdf>.

124. —. Svenskarna och internet 2024. *internetstiftelsen.se*. [Online] den 30 09 2024. [Citat: den 24 09 2025.] <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2024/>.

125. Karolinska Institutet. Ensamhet – ett hot mot vår hälsa. *ki.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://ki.se/forskning/ensamhet-ett-hot-mot-var-halsa>.

126. Folkhälsomyndigheten. Kontroll, inflytande och delaktighet – Resultat för uppföljningen av folkhälsopolitikens målområde 7. *Folkhälsomyndigheten.se*. [Online] 2023. [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/k/kontroll-inflytande-och-delaktighet-malomrade-7/>.

127. Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Nationella trygghetsundersökningen 2024. *bra.se*. [Online] 2024. [Citat: den 10 08 2025.] https://bra.se/download/18.403f39de192bd4311312c81/1730114738563/2024_8_Nationella-trygghetsundersokningen-2024.pdf.

128. Borås Stad. Medborgarundersökning. *boras.se*. [Online] 2023. [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.boras.se/kommunochpolitik/kvalitetresultatochjamforelser/resultatavundersokningar/medborgarundersokning.4.6a80e56d15869d0d313f126a.html#h-Trygghetisamhallet>.

129. Folkhälsomyndigheten. Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] 2021. [Citat: den 05 22 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/v/var-livsmiljos-betydelse-for-en-god-och-jamlik-halsa/>.

130. Boverket. Var finns rum för våra barn? - en rapport om trångboddhet i Sverige. *boverket.se*. [Online] 2006. [Citat: den 26 05 2023.] <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2006/var-finns-rum-for-vara-barn/#:~:text=Syftet%20med%20rapporten%20%C3%A4r%20att,statistik%20om%20tr%C3%A5ngboddhet%20i%20Sverige>.

131. Statistiska Centralbyrån (SCB). Boende i Sverige. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/boende-i-sverige/>.

132. —. Sverige har flest trångbodda i Norden. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2021/sverige-har-flest-trangbodda-i-norden/>.

133. Brottsförebyggande rådet (Brå). Indikatorer för kommuners lägesbild. *bra.se*. [Online] [Citat: den 08 08 2025.] <https://bra.se/download/18.9040d26195b246441f3b46e/1743687281256/Bor%C3%A5s.xlsx>.

134. Borås Stad. Handbok för trygghet i offentlig miljö. *boras.se*. [Online] [Citat: den 25 05 2025.] <https://www.boras.se/download/18.3aaf2211181058bbad240f3c/1653917412419/Handbok%20f%C3%B6r%20trygghet%20i%20offentlig%20milj%C3%B6,%20Bor%C3%A5s%20Stad.pdf>.

135. folkhälsomyndigheten. Social hållbarhet - Mötesplats social hållbarhet. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>.

136. UNESCO. 250 million children out-of-school: What you need to know about UNESCO's latest education data. *unesco.org*. [Online] [Citat: den 23 09 2025.] <https://www.unesco.org/en/articles/250-million-children-out-school-what-you-need-know-about-unescos-latest-education-data>.

137. —. 251M children and youth still out of school, despite decades of progress (UNESCO report). *unesco.org*. [Online] [Citat: den 23 09 2025.] <https://www.unesco.org/en/articles/251m-children-and-youth-still-out-school-despite-decades-progress-unesco-report>.
-
138. Skolverket. Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2024. *skolverket.se*. [Online] 2024. [Citat: den 23 09 2025.] <https://www.skolverket.se/getFile?file=13172>.
-
139. lagen. Prop. 2021/22:158: Ett mer likvärdigt skolval. *lagen.nu*. [Online] 2022. [Citat: den 23 09 2025.] <https://lagen.nu/prop/2021/22:158>.
-
140. Västra Götalandsregionen. Skolresultat i Västra Götaland 2021. *mellanarkiv-offentlig.vgregion.se*. [Online] 2021. https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/vl/source/available/SOFIA/RS7897-268913469-429/SURROGATE/skolresultat2021_211201-1.pdf.
-
141. Folkhälsomyndigheten. Folkhälsopolitikens målområden – Målområde 2: Kunskaper, kompetenser och utbildning. *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] [Citat: den 23 05 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/f/folkhalsopolitikens-malomraden-malomrade-2-kunskaper-kompetenser-och-utbildning/>.
-
142. Skolverket. Skolverkets lägesbedömning 2020. *skolverket.se*. [Online] 2020. <https://www.skolverket.se/getFile?file=6436>.
-
143. PIRLS 2021. PIRLS 2021. *skolverket.se*. [Online] [Citat: den 08 08 2025.] <https://www.skolverket.se/sok-publikationer/publikationsserier/rapporter/2023/pirls-2021>.
-
144. Folkhälsomyndigheten. Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop? *folkhalsomyndigheten.se*. [Online] 2015. [Citat: den 05 22 2023.] <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/u/utbildningsniva-och-halsa-hur-hanger-de-ihop/>.
-
145. Statistiska Centralbyrån (SCB). Utbildningsnivån i Sverige. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/utbildningsnivan-i-sverige/>.
-
146. —. Alla började gå i grundskolan på 1970-talet. *scb.se*. [Online] [Citat: den 22 05 2023.] <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2020/alla-borjade-ga-i-grundskolan-pa-1970-talet/>.
-
147. test. test. test : test, 1999.
-
148. UN Office of the High Commissioner for Human Rights; United Nations Development Programme. *Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. u.o. : United Nations, 2022.
-
149. Folkhälsomyndigheten. *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22*. u.o. : Folkhälsomyndigheten, 2023.
-
150. *Is self-rated health a stable and predictive factor for allostatic load in early adulthood? Findings from the Nord Trøndelag Health Study (HUNT)*. Vie TL, Hufthammer KO, Holmen TL, Meland E, Breidablik HJ. u.o. : Epub ahead of print, 2014. PMID: 25016460.
-
151. Socialstyrelsen. Riksnormen för försörjningsstöd. *socialstyrelsen.se*. [Online] 2024. [Citat: den 22 09 2025.] <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/riksnormen-for-forsorjningsstod-2024.pdf>.









BORÅS STAD



VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

FRITIDS- OCH FOLKHÄLSOFÖRVALTNINGEN

Postadress: 501 80 Borås **Tfn:** 033-35 70 00 boras.se

Redovisning av delegationsbeslut 2026-03-17

Servicenämndens beslut

Redovisade delegationsbeslut läggs till handlingarna.

Delegationsbeslut

1. Redovisning av lämnade anbud på avdelningen Entreprenad
Dnr SN 2026-00001 1.1.3.1
2. Förteckning över delegationsbeslut om anställningar
Dnr SN 2026-00002 1.1.3.1
3. Redovisning av Ordförandes attest över 1,5 mnkr
Dnr SN 2026-00003 1.3.1.4

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Redovisning av informationsärenden 2026-03-17

Serviceämndens beslut

Redovisade informationsärenden läggs till handlingarna

Informationsärenden

1. Rapport Dataskyddsförordningen (GDPR) Serviceämnden 2025

Dnr SN 2026-00030 1.4.1.2

2. Information från avdelningarna

Information om tidplan för nämndens arbete med interna kontrollplan
2027

Dialog med presidie gällande uppdragsdialog

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef

Datum
2026-03-17

Dnr SN 2026-00030 1.4.1.2

Servicekontoret
Johan Hansson, 033-30 53 31
joan.hansson@boras.se

Rapport Dataskyddsförordningen (GDPR) Servicenämnden 2025

Behandling av personuppgifter

Antal registrerade personuppgiftsbehandlingar

Antalet registrerade personuppgiftsbehandlingar har förändrats från 181 till 79. Minskningen förklaras dels av en genomförd konsolidering, genom vilken antalet behandlingar reducerats med 31, dels av att verksamheten Redovisningsenheten (tidigare Redovisningsservice) har flyttats från Servicekontoret till Stadsledningskansliet och i samband med detta överfört 71 behandlingar.

2025	79 st.
------	--------

Antal behandlingar med känsliga personuppgifter

Utgångspunkten är att det är förbjudet att behandla sådana personuppgifter. Det finns dock flera undantag från förbudet, exempelvis inom social omsorg, hälsa- och sjukvård, förebyggande hälsa, och förvaltning av IT-system som rör social omsorg eller hälso- och sjukvård. Antal känsliga behandlingar är oförändrat 2025

Antal känsliga behandlingar totalt hos Servicekontoret	11 st.
--	--------

Antal konsekvensbedömningar av känsliga behandlingar

Enligt dataskyddsförordning ska en konsekvensbedömning genomföras innan behandlingar av känsliga personuppgifter genomförs. Detta ska göras om en behandling misstänks kunna leda till hög risk för att personers rättigheter och friheter kränks eller behandlas felaktigt.

Antal genomförda Risk- och konsekvensbedömningar	0 st.
--	-------

Antal personuppgiftsincidenter

Här anges antalet personuppgiftsincidenter som har upptäckts under året
En personuppgiftsincident (SN Dnr 2025-00110 1.4.1.2) har rapporterats till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY).

Antal personuppgiftsincidenter	1 st.
--------------------------------	-------

Servicekontoret

Postadress
Servicekontoret
Borås Stad
501 80 Borås

Besöksadress
Pantängen
Västerångsgatan 6

Hemsida
boras.se

E-post
servicekontoret@boras.se

Telefon
033-35 70 00 vx

Aktiviteter 2025

Rapport från verksamhetstillsyn

Våra Dataskyddsombud (DSO) har i sitt uppdrag för Borås stad och dess förvaltningar genomfört sin årliga granskning avseende arbetet med Dataskyddsförordningen (DSF). Vi har även 2025 en bra samsyn av läget på Servicekontoret och vårt arbete med GDPR.

Våra Dataskyddsombud var under 2025 Dan Bodin och Magnus Blomqvist i Borås regionen. Arbetet med dataskydd har under perioden bedrivits på en begränsad nivå, till följd av att ordinarie informationssäkerhetssamordnare har saknats. Nödvändiga åtgärder och ärenden har dock omhändertagits fortlöpande.

Personuppgiftsbiträdesavtal

Under 2025 har det tillkommit ett datadelningsavtal från Sociala omsorgsförvaltningen (SOF) för Borås Stads personal- och lönesystem Heroma.

5 stycken avtal lämnar Servicekontoret som tillhör Redovisningsenheten.

Medborgarkontakter

Vi har hanterat 19 stycken begäran om registerutdrag enligt gällande rutiner för GDPR under året.

Planerade aktiviteter 2026

- Introducera vår nya medarbetare, Linnea Eklund, i rollen som Informations- och cybersäkerhetsspecialist.
- Fortsatt arbete med övergång till Stratsys (system för planerings- och uppföljning i Borås Stad) från DraftIT (system för bland annat registerförteckning enligt GDPR).
- Fortsätta arbetet med gallringen av våra behandlingsregistreringar och konsolidera dessa baserat på deras syftesbeskrivningar.
- Arbetet med våra nya Dataskyddsombud genom aktivitetsuppföljning och granskningar.

Johan Hansson
IT-driftchef, tf informationssäkerhetssamordnare
Servicekontoret

Redovisning av anmälningsärenden 2026-03-17

Serviceämndens beslut

Redovisade anmälningsärenden läggs till handlingarna.

Anmälningsärenden

1. Kommunfullmäktiges beslut 2026-01-22 § 8 Revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem
Dnr SN 2026-00025 1.1.3.1
2. Kommunfullmäktiges beslut 2026-01-22 § 9 Revidering av riktlinjer för god ekonomisk hushållning
Dnr SN 2026-00026 1.1.3.1
3. Kommunfullmäktiges beslut 2026-01-22 § 10 Revidering av riktlinjen för styrdokument
Dnr SN 2026-00027 1.1.3.1
4. Kommunstyrelsens beslut 2026-02-23 § 54 Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026
Dnr SN 2026-00028 1.1.3.1

Micael Svensson
Ordförande

Kenneth Lundqvist
Förvaltningschef



Kommunfullmäktige

§ 8

Dnr KS 2025-003721.2.2.0

Revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem

(Kommunfullmäktiges tryckta handlingar 2026, nr 3, B 27)

Kommunfullmäktiges beslut

Riktlinjer för styrning och ledning antas och ersätter därmed tidigare program för styrning och ledning.

Kommunfullmäktiges fokusområden förändras inte inför budgetplanering 2027, vilket innebär att nämnder och bolag fortsatt har möjlighet att välja vilka fokusområden de vill bidra till inför budgetplanering 2027.

Protokollsanteckningar

Niklas Arvidsson (KD) lämnar in en anteckning till protokollet, se bilaga.

Vidare lämnar Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) in en anteckning till protokollet, se bilaga.

Kommunstyrelsens beslut 2025-12-08 § 368

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta:

Riktlinjer för styrning och ledning antas och ersätter därmed tidigare program för styrning och ledning.

Kommunfullmäktiges fokusområden förändras inte inför budgetplanering 2027, vilket innebär att nämnder och bolag fortsatt har möjlighet att välja vilka fokusområden de vill bidra till inför budgetplanering 2027.

Protokollsanteckningar

Kommunalförbundsstyrelsen Niklas Arvidsson (KD) lämnar in en anteckning till protokollet.

Vidare lämnar kommunalförbundsstyrelsen Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) in en anteckning till protokollet.

Sammanfattning av ärendet

Borås Stads riktlinjer för styrning och ledning utgör ett stöd för att styra kommunkoncernens verksamhet i en gemensam riktning och för att genomföra den politik som beslutats av kommunfullmäktige samt att fullgöra det kommunala uppdrag med att tillhandahålla samhällsservice och infrastruktur till de som bor, arbetar, lever och möts i Borås. Riktlinjerna beskriver hur Borås Stad planerar, genomför och följer upp sina verksamheter på en övergripande nivå.



Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutade 2022-03-24 om att anta programmet för Borås Stads styr- och ledningssystem som gäller till och med 2025. Programmet har förankrats och implementerats hos nämnder och bolag under 2023 och med fullt genomslag i planering- och uppföljningsarbetet 2024. Under våren 2025 genomförde Kommunstyrelsen en översyn av programmet genom fokusgruppsintervjuer och dialoger med tjänstepersoner och förtroendevalda. Syftet var att samla in synpunkter som kan bidra till att förenkla och förtydliga nuvarande program. Synpunkter låg till grund för ändringar som fanns med i förslaget som skickades ut på remiss till alla nämnder och bolag.

Av remissvaren framgår det att samtliga nämnder tillstyrker den reviderade riktlinjen med eller utan kommentarer. Vidare framgår det att Revisorskollegiet avstår från yttrande och att samtliga bolag har tillstyrkt riktlinjen. Kommunstyrelsen har efter inkomna yttranden på remissen gjort ytterligare ändringar och förtydliganden i styr- och ledningssystemet. Samtliga synpunkter finns i remissammanställningen.

Riktlinjer för styrning och ledning föreslås ersätta tidigare program för styrning och ledning med undantaget att Kommunfullmäktiges fokusområden inte förändras inför planeringen 2027. Enligt riktlinjerna ska Kommunfullmäktiges fokusområden ersättas med Kommunfullmäktiges målområden och inriktningar. Kommunfullmäktige avvaktar med att ta fram målområden och inriktningar till kommande mandatperiod.

Beslutsunderlag

1. Riktlinjer för styrning och ledning – Förslag
 2. Borås Stads styr- och ledningssystem – Program
- Remissammanställning, revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem



Kommunfullmäktige

Revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Riktlinjer för styrning och ledning antas och ersätter därmed tidigare program för styrning och ledning.

Kommunfullmäktiges fokusområden förändras inte inför budgetplanering 2027, vilket innebär att nämnder och bolag fortsatt har möjlighet att välja vilka fokusområden de vill bidra till inför budgetplanering 2027.

Protokollsanteckningar

Kommunalrådet Niklas Arvidsson (KD) lämnar in en anteckning till protokollet, se bilaga.

Vidare lämnar kommunalrådet Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) in en anteckning till protokollet, se bilaga.

Sammanfattning

Borås Stads riktlinjer för styrning och ledning utgör ett stöd för att styra kommunkoncernens verksamhet i en gemensam riktning och för att genomföra den politik som beslutats av kommunfullmäktige samt att fullgöra det kommunala uppdrag med att tillhandahålla samhällsservice och infrastruktur till de som bor, arbetar, lever och möts i Borås. Riktlinjerna beskriver hur Borås Stad planerar, genomför och följer upp sina verksamheter på en övergripande nivå.

Kommunfullmäktige beslutade 2022-03-24 om att anta programmet för Borås Stads styr- och ledningssystem som gäller till och med 2025. Programmet har förankrats och implementerats hos nämnder och bolag under 2023 och med fullt genomslag i planering- och uppföljningsarbetet 2024. Under våren 2025 genomförde Kommunstyrelsen en översyn av programmet genom fokusgruppsintervjuer och dialoger med tjänstepersoner och förtroendevalda. Syftet var att samla in synpunkter som kan bidra till att förenkla och förtydliga nuvarande program. Synpunkter låg till grund för ändringar som fanns med i förslaget som skickades ut på remiss till alla nämnder och bolag.

Av remissvaren framgår det att samtliga nämnder tillstyrker den reviderade riktlinjen med eller utan kommentarer. Vidare framgår det att Revisorskollegiet avstår från yttrande och att samtliga bolag har tillstyrkt riktlinjen.

Kommunstyrelsen har efter inkomna yttranden på remissen gjort ytterligare ändringar och förtydliganden i styr- och ledningssystemet. Samtliga synpunkter finns i remissammanställningen.

Riktlinjer för styrning och ledning föreslås ersätta tidigare program för styrning och ledning med undantaget att Kommunfullmäktiges fokusområden inte förändras inför planeringen 2027. Enligt riktlinjerna ska Kommunfullmäktiges fokusområden ersättas med Kommunfullmäktiges målområden och inriktningar. Kommunfullmäktige avvaktar med att ta fram målområden och inriktningar till kommande mandatperiod.

Ärendet i sin helhet

Borås Stads styr- och ledningssystem har tidigare benämnts program, men har bytt namn till riktlinjer för att bättre spegla den struktur som Borås Stad tillämpar för benämning av styrdokument.

Borås Stads riktlinjer för styrning och ledning utgör ett stöd för att styra kommunkoncernens verksamhet i en gemensam riktning och för att genomföra den politik som beslutats av kommunfullmäktige samt att fullgöra det kommunala uppdrag med att tillhandahålla samhällsservice och infrastruktur till de som bor, arbetar, lever och möts i Borås. Riktlinjerna beskriver hur Borås Stad planerar, genomför och följer upp sina verksamheter på en övergripande nivå.

Kommunfullmäktige beslutade 2022-03-24 om att anta programmet för Borås Stads styr- och ledningssystem som gäller till och med 2025. Programmet har förankrats och implementerats hos nämnder och bolag under 2023 och med fullt genomslag i planering- och uppföljningsarbetet 2024.

Under våren 2025 genomförde Kommunstyrelsen en översyn av programmet genom fokusgruppsintervjuer och dialoger med tjänstepersoner och förtroendevalda. Syftet var att samla in synpunkter som kan bidra till att förenkla och förtydliga nuvarande program. Synpunkter låg till grund för ändringar som fanns med i förslaget som skickades ut på remiss till alla nämnder och bolag.

Kommunstyrelsen har efter inkomna yttranden på remissen gjort ytterligare ändringar och förtydliganden i styr- och ledningssystemet. Nedan finns en sammanfattning av inkomna synpunkter samt vilka förändringar som genomförts. Samtliga synpunkter finns i remissammanställningen.

Riktlinjer för styrning och ledning föreslås ersätta tidigare program för styrning och ledning med undantaget att Kommunfullmäktiges fokusområden inte förändras inför budgetplanering 2027. Enligt riktlinjerna ska Kommunfullmäktiges fokusområden ersättas med Kommunfullmäktiges målområden och inriktningar. Kommunfullmäktige avvaktar med att ta fram målområden och inriktningar till kommande mandatperiod. Det innebär att nämnder och bolag fortsatt har möjlighet att välja vilka fokusområden de vill bidra till inför budgetplanering 2027.

Synpunkter från remissinstanserna

Alla inkomna synpunkter samt bemötandet av dessa redovisas i remissammanställningen. Av remissvaren framgår det att samtliga nämnder tillstyrker den reviderade riktlinjen med eller utan kommentarer. Vidare framgår det att Revisorskollegiet avstår från yttrande och att samtliga bolag har tillstyrkt riktlinjen. Flertalet av nämnderna och bolagen är positiva till de förändringar som gjorts och beskriver att det bidrar till att förenkla och förtydliga riktlinjen.

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som flera remissinstanser har framfört och som har lett till förändringar i styr- och ledningssystemet. Synpunkterna har kategoriserats i de flest förekommande områdena.

Synpunkter gällande Kommunfullmäktiges fokusområden:

- Fokusområdena innebär dubbelrapportering för nämnderna då arbetsgivarperspektivet och mänskliga rättigheter behöver rapporteras på fler ställen. Det uppstår oklarhet över vad som ska redovisas vart.
- Fokusområdena upplevs också som spretiga och flera av fokusområdena går in i varandra. Det uppstår oklarhet över vad som ska redovisas vart.
- Flera av fokusområdena går in i grunduppdragen och skapar otydlighet i vad som är grunduppdrag och vad som är fokusområde. Det skapar oklarhet över vad som ska redovisas vart.

Synpunkter gällande Borås Stads uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare:

- Det är otydligt vad som avses med Borås Stads uppdrag i relation till grunduppdraget.
- Det råder oklarheter kring vad som gäller för de olika uppdragen som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare.
- Det är oklart om arbetsgivaruppdraget ingår i grunduppdraget.

Synpunkter gällande planerings- och uppföljningsprocessen

- Tidigareläggandet av nämndernas leverans av planeringsunderlag riskerar att försämra kvaliteten i underlagen.
- Tidigareläggandet av budgetprocessen innebär att både årsredovisning, T1 och planeringsunderlag, det vill säga mycket av budgetarbetet, blir koncentrerat till våren. Samtidigt är det positivt att förutsättningarna kommer tidigare eftersom det skapar större flexibilitet och handlingsutrymme.

- För att hantera ett tidigareläggande av budgetprocessen krävs ett arbete mellan nämnder och Kommunstyrelsen där de nya förutsättningarna hanteras och beslut om arbetssätt fattas.
- Vid beslut om preliminära ramar och förutsättningar i maj, blir nämndernas tidsram för planeringsunderlagen som ska levereras i juni mycket snäv.
- För att kunna presentera ett förslag till Kommunstyrelsen avseende hyresuppräknings behovet behöver arbetet med att ta fram nämndens planeringsunderlag starta redan i februari.
- Gällande årsredovisning; Om fokusområden och dess inriktningar kopplas till grunduppdraget och redovisas i samma kontext kan dubbelrapportering undvikas. Det är viktigt att redovisningen inte slås isär utan att fokusområden med bäring i grunduppdraget redovisas som en helhet kopplade till grunduppdraget.

Förändringar som genomförts

Synpunkter från intervjuer, dialoger och inkomna remissvar har omhändertagits och ligger till grund för de förändringar som genomförts. Då många nämnder hade synpunkter på att tidigarelägga planeringsprocessen kommer inte det förslaget att genomföras i nuläget.

Följande förändringar har genomförts i förslaget till riktlinjer för styrning och ledning:

- Styrdokumentet ”Borås Stads styr- och ledningssystem har bytt namn till riktlinjer för Borås Stads styrning och ledning.
- Rubriken ”Styrning av det kommunala uppdraget” ersätter tidigare rubrik ”Borås Stads styrmodell”. En illustration och beskrivning över styrningen av det kommunala uppdraget har lagts till.
- Beskrivningen av ”Borås Stads uppdrag” har förtydligats. Dock har figuren som illustrerar kommunens uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare tagits bort.
- Matrisen med Kommunfullmäktiges fokusområden (12-fältaren) har tagits bort och styckar inte längre upp fokusen.
- Kommunfullmäktiges fokusområden ändrar namn till Kommunfullmäktiges målområden och kompletteras med politiska inriktningar. Målområdena är inte valbara, de gäller för nämnder och bolag utifrån det som åligger respektive nämnds och bolags ansvar enligt reglementen och ägardirektiv.
- Borås Stads resursmodell har ersatts av rubriken ”Ekonomiska ramar och förutsättningar”.

- Bolagen inkluderas numer i årshjulen för Borås Stads planerings- och uppföljningsprocess.
- Kommunfullmäktiges planerings- och budgetdagar har tillkommit i årshjulet för Borås Stads planeringsprocess.
- Medborgarbudget som var en del av styrmodellen har tagits bort.
- Flertalet redaktionella ändringar har gjorts för att förenkla och förtydliga riktlinjen.

Beslutsunderlag

1. Riktlinjer för styrning och ledning – Förslag
2. Borås Stads styr- och ledningssystem – Program
3. Remissammanställning, revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem

Samverkan

Central samverkansgrupp 2025-10-23

Kommunfullmäktiges beslut expedieras till

1. Alla nämnder och bolag

Ulf Olsson

Kommunstyrelsens ordförande

Svante Stomberg

Stadsdirektör



Martin Elgefors
Handläggare
033 353665

Revidering av Borås Stads styr- och ledningssystem

Inkomna yttranden i sammanfattning

Nämnder

Arbetslivsnämnden

Arbetslivsnämnden **tillstyrker** förslaget

Fritids- och folkhälsonämnden

Fritids- och folkhälsonämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Planera och följa upp verksamhet och ekonomi

Det framgår inte i dokumentet, men det är fördelaktigt om Internkontrollen fortsatt följer planerings- och budgetprocessen, för att underlätta arbetsprocessen.

Kommentar: Fritids- och folkhälsonämndens synpunkt tas med i arbetet och riktlinjen justeras enligt förslag.

Förskolenämnden

Förskolenämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Allmänna synpunkter

Förskolenämnden anser att riktlinjerna i sin helhet bör ses över för att använda ett tydligare klarspråk och minska antalet utfyllnadsord och meningar. Flera delar upplevs som otydliga och texterna bör renodlas, kortas ned och förtydligas med ett fokus på vad de rent praktiskt innebär. Kommunfullmäktige, Kommunstyrelsen och lagnamn skrivs ibland med liten bokstav, ibland med stor samt att förkortningar förekommer.

Kommentar: Synpunkterna tas med i arbetet och justeras i enlighet med förslag.

Allmänna synpunkter

Förskolenämnden ser positivt på förslaget och bedömer att det skapar en tydligare och mer samlad grund för styrning och ledning i Borås Stad. Samtidigt vill nämnden lyfta att styrning idag också sker från andra håll inom staden som exempelvis processtyrning, effektkedjor och tillitsbaserad styrning. Dessa

framgår inte i förslaget, men påverkar i praktiken verksamheterna och kan leda till otydlighet om styrningen inte samordnas. Vi ser därför att det är viktigt att detta styrdokument blir det samlade ramverket för styrning, och att övriga styrsignaler harmoniseras med det.

Kommentar: Riktlinjen omfattar inte olika metoder så som processororienterat arbete och effektkedjor. Då kommunkoncernens verksamheter har olika behov och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk omfattas inte riktlinjerna av detaljerade metoder och arbetssätt. Riktlinjen avser att skapa förutsättningar för styrning av hela kommunkoncernen med fokus på helhet före delarna.

Allmänna synpunkter

Förskolenämnden önskar ett tillägg om verksamhetsmått och indikatorer hur dessa ska användas i styrningen. I dagsläget är det inte möjligt att koppla verksamhetsmått till vare sig grunduppdrag eller fokusområden vilket hade varit önskvärt för att få en bättre struktur i rapporteringen och tydligare koppling till målsättning.

Att det är tvingande att budgetera för utfall på verksamhetsmått bör också tas bort. Många mått är en indikation på nuläge och utveckling men det finns inte alltid en målsättning för utfall.

Kommentar: Riktlinjerna omfattar inte förvaltningarnas handhavande av olika mått och indikatorer för planering- och uppföljningsarbetet. Synpunkterna kring tvingande verksamhetsmått i planering- och uppföljningssystemet Stratsys tas med i det fortsatta arbetet men kommer inte påverka riktlinjen.

Styrprinciper

Riktlinjen betonar långsiktighet i agerande vilket Förskolenämnden ställer sig bakom. Men för att skapa förutsättningar för en långsiktig ekonomisk planering bör möjligheten till flerårsbudgetar för nämnderna ses över.

Kommentar: Det är i dagsläget inte aktuell för Borås Stad att förändra den nuvarande ettårsbudgeten och övergå till en flerårsbudget.

Styrning av det kommunala uppdraget

Förskolenämnden önskar att det läggs till en rubrik och skrivning om förvaltningens mål för att ha en styrmodell som kopplar an till förvaltningens målarbete. Den röda tråden från Kommunfullmäktige, nämnd, förvaltning och enhet är svår att få till med nuvarande styrmodell. Förslagsvis att det läggs till ”förvaltningens mål” i riktlinjerna.

Kommentar: Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkterna kring ”röda tråden” tas med i det fortsatta operativa arbeten men kommer inte påverka riktlinjen.

Styrning av det kommunala uppdraget

Förskolenämnden anser att Kommunfullmäktiges fokusområden bör avvecklas. Nämndens uppdrag är att fokusera på grunduppdraget och de uppdrag som Kommunfullmäktige ger. I detta inkluderas långsiktigt utvecklingsarbete för att nå Borås Stads vision. Grunduppdraget är väldigt brett och omfattande. Utrymme för att arbeta med annat utöver detta finns inte hos nämnden.

Fokusområdena innebär en dubbelrapportering för nämnden samt att det uppstår oklarhet över vad som ska redovisas vart. Fokusområdena upplevs även som spretiga, går in i varandra och går framförallt in i grunduppdraget. Om fokusområdena ska finnas kvar behöver det förtydligas vad som ska ingå i grunduppdraget och vad som ska ingå i nämndens bidrag till fokusområdena.

Kommentar: Kommunfullmäktiges uppdrag och ansvar är att styra kommunkoncernens arbete. Fullmäktige har flera styrmedel varav ett är att fastställa övergripande mål och inriktningar för hela kommunkoncernen. Tillsammans med reglementen, ägardirektiv, bolagsordningar och styrdokument utövar Kommunfullmäktige sin styrning med stöd i Regeringsformen och i Kommunallagen med syfte att uppnå och fullgöra det kommunala uppdraget.

Kommunfullmäktiges fokusområden utgör kommunens övergripande mål tillsammans med "Visionen om framtidens Borås" och ger riktning åt hela kommunkoncernens arbete. Tillsammans med nämndernas gemensamma reglemente för nämnder och styrelse och nämndernas enskilda reglementen styr Kommunfullmäktige de övergripande målen och fastställer nämndernas uppdrag och ansvar, det så kallade grunduppdraget. Dessa båda utgör tillsammans en helhet för vilken styrningen utgår ifrån och ska därför inte avvecklas.

Synpunkterna på att fokusområdenas innehåll upplevs som spretiga kommer att tas med i det fortsatta arbetet men påverkar inte riktlinjen i övrigt.

Planera och följa upp verksamhet och ekonomi

Syftet med planering och uppföljning bör inte enbart vara att skapa goda förutsättningar för beslutsfattande. Syftet bör framförallt vara att utvärdera sin verksamhet för att kunna skapa förbättring. Det framgår i texten att det ska ske på alla organisatoriska nivåer, det blir otydligt med årshjulet då detta enbart gäller på övergripande nivå men texten beskriver att det ska ske på alla nivåer.

Kommentar: Synpunkterna tas med i det fortsatta arbetet. Meningen "Det framgår i texten att det ska ske på alla organisatoriska nivåer" tas bort ur riktlinjen.

Planera och följa upp verksamhet och ekonomi

I riktlinjerna omnämns årsplan vid flera tillfällen. Förskolenämnden anser att det blir förvirrande att använda ordet årsplan och budget för ett och samma dokument. Den kvalitativa delen är en stor del av budgeten och bör ingå i det begreppet.

Kommentar: Synpunkten tas med i det fortsatta arbetet. Årsplan tas bort ur riktlinjen.

Borås Stads planeringsprocess

Att tidigare lägga budgetprocessen för nämnder riskerar att försämra kvaliteten i underlag. Befolkningsprognosen, debiteringsunderlag för internhyror, uppräkningsunderlag för exempelvis IT-kostnader samt internpriser behöver finnas med som ett planeringsunderlag i riktlinjerna. Nämnder är beroende av dessa för att kunna arbeta med sina planeringsunderlag och det är av stor vikt att dessa kommer tidigare (senast i mitten av mars) om nämndens budget ska kunna bli klar i tid.

Kommentar: Synpunkten kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Borås Stads planeringsprocess

Årshjulet för planeringsprocessen är ottydligt då det exempelvis ser ut i årshjulet som att preliminära ramar tas av Kommunstyrelsen i april (i texten står maj) och budget beslutas av Kommunfullmäktige i december (i texten står november).

Kommentar: Synpunkten tas med i arbetet. Årshjulet förtydligas enligt förslag.

Borås Stads uppföljningsprocess

I texten beskrivs att nämnderna kan genomföra månadsuppföljningar. Samt under rubriken månadsuppföljningar beskrivs att nämnderna själva väljer frekvensen. Förskolenämnden har tidigare fått information om att alla nämnder från och med 2026 ska genomföra månadsbokslut. Detta går emot vad som föreslås i riktlinjen.

Under rubriken månadsuppföljningar framgår att en åtgärdsplan ska tas fram vid befarade avvikelser. Detta är inte enbart kopplat till månadsuppföljningar och bör läggas som en egen rubrik eller eventuellt tas bort om det regleras på annat ställe.

Kommentar: Månadsbokslut ska genomföras utifrån redovisning. Detta innebär att det ska göras periodiseringar löpande i redovisningen per månad samt att prognosen ska rapporteras i ekonomisystemet. Det är inte tänkt att månadsbokslut ska generera någon ytterligare rapportering. Syftet med månadsbokslut är att Stadsledningskansliet ska ta fram 10-dagars-uppföljning som ska anmälas till Kommunstyrelsen. Detta innebär att förvaltningar inte ska lämna 10-dagars rapport. Det är upp till varje nämnd att göra månadsuppföljningar till nämnd (alltså inte någon skillnad).

Grundskolenämnden

Grundskolenämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Styrning av det kommunala uppdraget

Grundskolenämnden vill införa ytterligare en punkt mellan ”grunduppdraget” och ”uppdrag från Kommunfullmäktige” som ger förvaltningarna möjlighet att arbeta med egna målsättningar utifrån nationella styrdokument samt att dessa kan följas upp i Stratsys

Grundskolenämnden ser en vikt i att styrsystemet stödjer samtliga nivåer i styr och ledningskedjan från kommunfullmäktige till enhet och från enhet till kommunfullmäktige. För att skapa en tydlig styrkedja mellan budget och förvaltningarnas verksamhetsplaner samt konkretisera arbetet utifrån målsättningarna i nämndernas grunduppdrag, behöver förvaltningarna få möjligheten att formulera mål, inte minst då grunduppdraget också till stor del styrs av nationella styrdokument.

Dessa mål planeras inom arbetet med förvaltningarnas verksamhetsplaner och beskriver vad förvaltningen ska genomföra för att uppnå målsättningarna inom nämndernas grunduppdrag.

Uppföljning av målen sker genom uppföljning av förvaltningarnas verksamhetsplaner. Underlag för uppföljning kan bland annat utgå från resultat vilket synliggörs i indikatorer och effekter av genomförda aktiviteter.

Uppföljningen av målen är i sin tur ett av underlagen då nämnderna följer upp sina grunduppdrag.

Kommentar: Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkterna kring ”röda tråden” tas med i det fortsatta operativa arbeten men kommer inte påverka riktlinjen.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Styrning av det kommunala uppdraget

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden föreslår att det läggs till ytterligare en nivå i styrmodellen: förvaltningarnas målstyrning. Nuvarande styrmodell berör inte förvaltningarnas målstyrning, vilket bidrar till att förvaltningar inom staden har skapat olika strukturer för målstyrning. Den röda tråden från Kommunfullmäktige, nämnd, förvaltning och enhet är svår att följa med nuvarande föreslagna styrmodell.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden saknar även en beskrivning i riktlinjerna av hur indikatorer föreslås, beslutas och används för att följa upp nämndens grunduppdrag.

Kommentar: Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker,

lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkterna kring ”röda tråden” tas med i det fortsatta operativa arbeten men kommer inte påverka riktlinjen.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden bedömer att Kommunfullmäktiges fokusområden behöver utvecklas. Nuvarande fokusområden upplevs vara spretiga, går in i varandra och in i grunduppdraget. Det behöver tydliggöras vad skillnaden är mellan nämndens grunduppdrag och nämndens bidrag till fokusområdena.

Kommentar: Synpunkterna på att fokusområdenas innehåll upplevs som spretiga kommer att tas med i det fortsatta arbetet men påverkar inte riktlinjen i övrigt.

Borås Stads planeringsprocess

Remissen föreslår att budgetprocessen ska tidigareläggas och att nämnderna ska besluta om planeringsunderlag innan sommaren. Nämnden bedömer att förslaget kommer att påverka kvaliteten i nämndens underlag och analys inför framtagning av budget. Gymnasieskolorna och anpassad gymnasieskola följer läsårstider där läsåret avslutas i juni varje år. Exempel på underlag som påverkar analysen och som i nuläget är klara senare under våren/sommaren är betygsresultat och examensgrad, sammanställning av elevfrånvaro, befolkningsprognos, debiteringsunderlag för internhyror, uppräknings (exempelvis IT-kostnader) samt internpriser.

Kommentar: Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkten kring tidigareläggande av budgetprocessen kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Individ- och familjeomsorgsnämnden

Individ- och familjeomsorgsnämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Styrprinciper

Risker, uppmärksamhet på risker, identifiering och hantering av risker beskrivs både i kapitel 2.2 och i kapitel 2.3 under rubriken Riskhantering. Det underlättar redovisning och rapportering av risker om de finns i samma avsnitt.

Kommentar: Synpunkten tas med i arbetet. Kapitel 2.3 stryks enligt förslaget.

Styrning av det kommunala uppdraget

Illustrationen över styrning och ledning ger en överblick av styrningens olika delar och förhållandet mellan dem. Önskvärt är att de underliggande kapitlen ligger i samma ordning som illustrationen av styrningen visar på.

Kommentar: Synpunkt tas med i arbetet. Illustrationen med tillhörande underliggande text justeras i enlighet med synpunkten.

Borås Stads uppföljningsprocess

Under rubriken Nämndernas och bolagens årsredovisning står följande: ”I årsredovisningen ska det framgå hur nämnderna och bolagen har arbetat med sitt grunduppdrag, vilka resultat och effekter arbetet lett till, hur nämnden bidragit till att uppnå kommunfullmäktiges fokusområden och dess inriktningar, hur de genomfört uppdrag från kommunfullmäktige samt hur resurser använts.”

Om fokusområdena och dess inriktningar kopplas till grunduppdraget och redovisas i samma kontext undviks dubbelrapportering. Det är viktigt att redovisningen inte slås isär utan att fokusområden med bäring i grunduppdraget redovisas som en helhet kopplade till grunduppdraget. Det finns annars risk att rapporteringen blir splittrad och att resultatet antingen blir dubbelrapportering eller att det skrivs på två olika ställen utan helhet.

Kommentar: Dubbelrapportering tas om hand i det fortsatta praktiska arbetet med att utveckla fokusområdena.

Borås Stads uppdrag

Synpunkten gäller även arbetsgivaruppdraget som är en förutsättning för att vi ska kunna fullfölja grunduppdraget och som därmed kan redovisas under grunduppdraget. Det finns även med som en egen separat del i tertiärrapporterna och årsredovisningen och i dagsläget finns arbetsgivaruppdraget även fördelat i fyra fokusområden. Risken för dubbelrapportering eller splittrad rapportering är betydande och vore önskvärt att undvika i framtiden.

Kommentar: Uppdraget som arbetsgivare finns beskrivet i gemensamt reglemente för nämnderna och styrelse och utgör en del av nämndernas grunduppdrag. Synpunkten tas med i arbetet och ett förtydligande görs under kapitel 4.3 Grunduppdraget.

Dubbelrapportering tas om hand i det fortsatta praktiska arbetet med att utveckla fokusområdena.

Kulturnämnden

Kulturnämnden **tillstyrker** remissen, under förutsättning att förslaget om att nämndernas leverans av planeringsunderlag tidigareläggs till juni, stryks.

Borås Stads planeringsprocess

Med den föreslagna nya tidsplanen kommer skrivandet av planeringsunderlagets avsnitt Omvärldsanalys, Nämndens uppdrag och ansvar med mera att behöva

ske samtidigt som förvaltningen arbetar på högtryck med sina verksamhetsåtaganden; avslutningskonserter på Kulturskolan, invigning på Konstbiennalen, föreställnings- och utställningsverksamhet med mera, vilket innebär en ökad arbetsbelastning för förvaltningen.

Kulturnämnden ser också att tidigareläggningen medför en risk att de ekonomiska underlagen som planeringen baseras på, inte är tillräckligt tillförlitliga så långt i förväg. En rad olika omvärldsfaktorer påverkar Kulturförvaltningens kostnader för lokalyror, löneökningar, konstnärliga inköp, internationella transporter mm, och under de två månaderna som tidigareläggningen innebär, kan mycket ske som påverkar förutsättningarna för nästa års planering.

Kommentar: Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkten gällande tidigareläggande av planeringsprocessen kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Vad gäller arbetsmiljörelaterade frågor behöver nämnden hantera det inom ramen för sitt systematiska arbetsmiljöarbete.

Lokalförsörjningsnämnden

Lokalförsörjningsnämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Borås Stads planeringsprocess

För att hantera ett tidigareläggande av budgetprocessen krävs att ett arbete tillsammans med ekonomistyrning genomförs där de nya förutsättningarna hanteras och beslut om arbetssätt fattas. Nedan presenteras några av de konsekvenser ett tidigareläggande innebär.

För att kunna presentera ett förslag till Kommunstyrelsen avseende hyresuppräkningsstartar arbetet med att ta fram nämndens planeringsunderlag redan i februari och nämndbeslut om förslaget fattas i maj. Dialog med nämnderna genomförs i början av juni och utskick av förvaltningsspecifikationerna görs efter det att dialogerna slutförts.

Redan idag bygger stora delar av den procentuella kostnadsuppräknings, av bland annat konsumtionsavgifter, på bedömningar utifrån ett osäkert underlag. I budget 2026 uppgår konsumtionsavgifterna till ca 125 000 tkr.

Uppräkningsfaktorerna har således en mycket stor påverkan på dessa avgifter. Om processen tidigareläggs med två månader innebär det att beslut om uppräkningsfaktorer måste tas redan i januari vilket gör att underlaget blir än mer osäkert. Beslut om internräntan är ytterligare en faktor som måste beaktas. I budget 2026 uppgår kapitalkostnaderna till drygt 361 000 tkr vilket är en

ökning om 57 000 tkr jämfört med 2025. Av dessa orsakade den höjda internräntan om 0,25 procentenheter en kostnadsökning om 14 000 tkr.

Om nämnden ska få rätt förutsättningar för att ta fram förslag på hyresuppräknings och ett realistiskt planeringsunderlag krävs således att beslut om internräntan meddelas i februari. Beräkning av KPI och inflation är ytterligare två faktorer som påverkas om processen tidigareläggs. Tertialuppföljning 1 som är ett viktigt underlag i arbetet kommer inte att vara genomförd då budgetarbetet pågår under samma period.

Sammanfattningsvis konstaterar Lokalförsörjningsnämnden att ett tidigareläggande av budgetprocessen får mycket stora konsekvenser avseende framtagandet av nämndens planeringsunderlag. Större osäkerhet i de underlag som ligger till grund för planeringsunderlaget riskerar att påverka nämndens resultat negativt.

Kommentar. Riktlinjen för styr och ledning är ett övergripande styrdokument som inte beskriver på vilket sätt nämndernas förvaltningar och bolag ska omhänderta det praktiska planering- och uppföljningsarbetet. Då flertalet av nämnderna och bolagen är organiserade på olika sätt och styrs av olika logiker, lagkrav och regelverk är det inte möjligt att i varje del styra planering- och uppföljningsarbetet på förvaltningsnivå genom denna riktlinje.

Synpunkten gällande tidigareläggande av budgetprocessen kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Miljö- och konsumentnämnden

Miljö- och konsumentnämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Gällande kommunfullmäktiges fokusområden i remissversionen finns en otydlighet kring dessa vilket det också gör i nuvarande program. Det skapar ett stort tolkningsutrymme kring hur fokusområdena ska omsättas i praktiken för att nå de strategiska målen. Vi anser därför att riktlinjerna bör tydliggöra nämndernas ansvar, samt hur redovisning och uppföljning av arbetet med fokusområdena ska ske.

Kommentar. Det är oklart om synpunkten handlar om beskrivningen av fokusområden eller om det rör innehållet i ett fokusområde. När det gäller uppföljningen av fokusområdena i planering- och uppföljningsverktyget Stratsys tas synpunkten med i det fortsatta operativa arbetet men kommer inte påverka riktlinjen.

Borås Stads planeringsprocess

Förplanering utifrån trend – och omvärldsanalys. I nuvarande program är omvärldsanalys tydligt integrerad i planeringsprocessen genom exempelvis analysdagar och uppdragsdialoger. I remissversionen införs begreppet förplanering, men beskrivningen är mer övergripande och saknar tydlighet kring aktörer, faktaunderlag och roller. Förvaltningen bedömer att förplaneringen

behöver beskrivas mer utförligt och med klargöranden kring ansvariga aktörer, former för faktainhämtning samt förväntningar på förvaltningarnas medverkan. Det är av vikt att tydliggöra om staden avser att hålla i en gemensam trend- och omvärldsanalys där förvaltningarna bidrar med förutbestämda underlag. Eller om ansvaret helt ligger på respektive förvaltning att ta fram analyserna på egen hand.

Kommentar: Synpunkten beaktas och begreppet förplaneringen tas bort. Analysdag är det begrepp som kommer att användas och det är startskottet för kommunkoncernens övergripande planeringsprocess som samordnas av Kommunstyrelsen och stadsledningskansliet. Innehåll och representation på analysdagen kan variera.

Borås Stads uppföljningsprocess

I det nuvarande programmet finns både tiodagars- och månadsuppföljningar, vilket har gett enhetliga rutiner och jämförbarhet. I remissversionen tas tiodagarsuppföljningen bort och varje nämnd bestämmer själv hur ofta månadsuppföljningarna ska göras. Det ger större frihet, vilket är positivt då den kan bli mer nämndspecifik, men kan också leda till att uppföljningen blir mindre enhetlig än tidigare.

Syftet med förändringen av månadsrapporteringen är att öka fokus på analys och tydligare visa verksamhetens bidrag till uppdraget. För att detta ska bli möjligt behöver dock rapporteringen utvecklas, så att den i högre grad stödjer kvalitativa analyser. I nuläget är systemet främst inriktat på redovisning och ger begränsade möjligheter till reflektion eller värdering av måluppfyllelse. Förvaltningen bedömer därför att fler och mer genomgripande justeringar krävs för att uppnå de förändringar som de reviderade riktlinjerna syftar till.

Kommentar: Synpunkterna kommer att tas med i det fortsatta arbetet men påverkar inte riktlinjen i övrigt.

Ekonomiska ramar och förutsättningar

Vid en tidigareläggning av de ekonomiska ramarna är det av central betydelse att övriga förvaltningar, vars verksamheter påverkar kostnadsutvecklingen, kan leverera tillförlitliga underlag i god tid. Detta gäller även Stadsrevisionens bedömningar av nämndernas verksamhet, vilka utgör en viktig del av uppföljningen och därför behöver integreras i planeringsprocessen.

Enligt förslaget ska kommunstyrelsen fatta beslut om preliminära ramar och förutsättningar i maj, men den tidsram som därefter ges för nämndernas planeringsunderlag är mycket snäv. Detta riskerar att leda till bristande kvalitet i underlagen. Därtill sammanfaller flera moment tidsmässigt, såsom tertiärrapport och planeringsunderlag, vilket innebär en hög arbetsbelastning och risk för försämrad arbetsmiljö.

Kommentar: Synpunkten gällande tidigareläggande av de ekonomiska ramarna och förutsättningarna kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Vad gäller arbetsmiljörelaterade frågor behöver nämnden hantera det inom ramen för sitt systematiska arbetsmiljöarbete.

Samhällsbyggnadsnämnden

Samhällsbyggnadsnämnden **tillstyrker** förslaget med kommentarer.

Styrning av det kommunala uppdraget

Borttagandet av matrisen med Kommunfullmäktiges fokusområden väcker frågor om genom vilket styrdokument fokusområdena fortsatt beslutas eller kan förändras, samt vilka de aktuella fokusområdena faktiskt är.

Kommentar: Idag framgår fokusområdena av Borås Stads budget vilket det fortsatt kommer att göra.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Kommunfullmäktiges fokusområden har kompletterats med inriktningar, men vilka inriktningarna är framgår inte i riktlinjerna. Det saknas även information om hur de beslutas, fördelas och följs upp.

Kommentar: Riktlinjen syftar till att beskriva en ram för Borås Stads styrning. Innehållet i fokusområdena är ett rent politiskt beslut och regleras inte av riktlinjen. Fokusområdena kommer att följas upp enligt Borås Stads uppföljningsprocess.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Det är oklart vad det i praktiken innebär att fokusområdena inte längre är valbara samtidigt som man menar att riktlinjerna inte reglerar antalet fokusområden. Tidigare kunde nämnder fokusera på de mest relevanta områdena utifrån sina verksamheter, vilket gav utrymme för fördjupning och prioritering. Om det nya förslaget innebär att alla nämnder och bolag nu ska förhålla sig till samtliga fokusområden kan det bli alltför omfattande och riskerar att urvattna prioriteringarna. Nämnden anser därför att respektive nämnd bör fokusera på ett fåtal fokusområden.

Kommentar: Synpunkterna på fokusområdena kommer att tas med i det fortsatta arbetet men påverkar inte riktlinjen i övrigt.

Servicenämnden

Servicenämnden **tillstyrker** förslaget med synpunkter.

Försättsblad

Globala mål som riktlinjerna bidrar till ses över, då fler kan vara relevanta att inkludera.

Kommentar: Försättsbladet med globala målen Agenda 2030 tas bort från riktlinjen.

Borås Stads uppdrag

Utifrån "Figur 1" tillägg med definition om invånare som står innerst i figuren,

med invånare menas att Borås Stad är till för alla som bor, verkar och möts i kommunen. Denna mening finns i 1. Inledning.

Eftersom texten under figuren börjar med ”Uppdraget som välfärdsaktör” föreslås att den gula rutan ska ligga högst upp i figuren.

Kommentar: Figur 1 som illustrerar Borås Stads uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare tas bort ur riktlinjen. Begreppen bidrar till en öka förvirring om vad kommunens uppdrag är och illustrationen bidrar inte till att öka förståelsen.

Styrning av det kommunala uppdraget

Utifrån Figur 2 och för att läsaren ska kunna förstå figuren föreslås att ”4.2 Kommunfullmäktiges fokusområden” och ”4.3 Grunduppdraget” byter plats samt ”4.5 Uppdrag och styrdokument från nämnd och bolagsstyrelse” och ”4.7 Ekonomiska ramar och förutsättningar” då det bättre harmonierar med var de finns i figuren.

Kommentar: Synpunkten tas med i arbetet. Texterna som följer efter figur 2 justeras i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Under rubrik Kommunfullmäktiges fokusområden formulera meningen enligt följande” Till varje fokusområde anges strategiska inriktningar för vad som är prioriterat samt önskad effekt för det politiska styret under mandatperioden.”

Kommentar: Synpunkten kommer inte beaktas då fokusområdena innehåller inriktningar som ger effekt på både kort och lång sikt.

Borås Stads planeringsprocess

Generellt sett föreslås att rubriksättningen i ”Figur 3” och rubriksättning i förklarande text under figuren har samma benämning för att läsaren lättare kan hänga med och förstå figuren och den förklarande texten. Det kan betyda att vissa rubriker under texten/i figuren ändras och att vissa rubriker läggs till då de helt saknas.

Likasa behöver rubrikerna och den förklarande texten komma i kronologisk ordning utifrån figuren, med startaktivitet för januari och därefter i kronologisk ordning.

Kommentar: Synpunkten tas med i arbetet. Figur 3 som beskriver Borås Stads planeringsprocess ses över. Likasa görs en översyn av den kronologiska ordningen i figuren.

Borås Stads uppföljningsprocess

Generellt sett föreslås att rubriksättningen i ”Figur 4” och rubriksättning i förklarande text under figuren har samma benämning för att läsaren lättare kan hänga med och förstå figuren och den förklarande texten. Det kan betyda att vissa rubriker under texten/i figuren ändras och att vissa rubriker läggs till då de helt saknas. Likasa behöver rubrikerna och den förklarande texten komma i kronologisk ordning utifrån figuren, med start aktivitet för januari och därefter i kronologisk ordning.

Kommentar. Synpunkten tas med i arbetet. Figur 4 som beskriver Borås Stads planeringsprocess ses över. Likaså görs en översyn av den kronologiska ordningen i figuren.

Borås Stads uppföljningsprocess

Servicenämnden ställer sig och frågande till om ”Tiodagarsuppföljning” ska vara kvar. Om den ska finnas kvar behöver den läggas till i figuren.

Servicenämnden föreslår även att ”Månadsavstämningar” placeras sist i den förklarande texten då den inte berör alla i Borås Stad.

Servicenämnden vill även att ett tillägg görs om intern kontroll den borde beskrivas/hänvisas till även om den i framtiden förslagsvis görs vart annat år.

Kommentar. Månadsbokslut ska genomföras utifrån redovisning. Detta innebär att det ska göras periodiseringar löpande i redovisningen per månad samt att prognosen ska rapporteras i ekonomisystemet. Det är inte tänkt att månadsbokslut ska generera någon ytterligare rapportering.

Syftet med månadsbokslut är att Stadsledningskansliet ska ta fram 10-dagarsuppföljning som ska anmälas till Kommunstyrelsen. Detta innebär att förvaltningar inte ska lämna 10-dagars rapport. Det är upp till varje nämnd att göra månadsuppföljningar till nämnd (alltså inte någon skillnad).

Synpunkt på att lägga till 10-dagarsrapporteringen i figur 4 kommer inte att beaktas. Intern kontroll kommer att läggas till men genomföras årligen. Ordningsföljden i årshjulet och de underliggande texterna kommer att justeras utifrån synpunkter som inkommit.

Sociala omsorgsnämnden

Sociala omsorgsnämnden **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

Stadsrevisionen

Revisorskollegiet avstår från yttrande.

Tekniska nämnden

Tekniska nämnden **tillstyrker** förslaget, under förutsättning att nämndens yttrande tas i beaktande.

Kommunfullmäktiges fokusområden

Förtydliga i stycke, var/i vilket dokument kommer stycket ”Till varje fokusområde anges strategiska inriktningar för vad som är prioriterat för det politiska styret under mandatperioden” att anges? Gör en beskrivning i riktlinjen.

Kommentar. Idag framgår fokusområdena av Borås Stads budget vilket det fortsatt kommer att göra.

Borås Stads planeringsprocess

Gällande uppdrags- och ägardialoger är det viktigt att tidplanen för

uppdragsdialogen tar hänsyn till tidplanen för delårsbokslutet för att möjliggöra en aktuell rapportering kring årets ekonomiprognos.

Kommentar: Bedömningen är att tidplanen för uppdragsdialogerna ligger kvar då det är en del i uppföljningen av tidigare år (årsredovisningen) samt som förutsättning för budgetberedning.

Borås Stads uppföljningsprocess

Tiodagarsuppföljningen bör vara per juni månad istället för juli månad, som är en semestermånad vilket minskar möjligheten till ett korrekt månadsbokslut.

Kommentar: Synpunkten kommer inte att beaktas, då månadsbokslut avseende driftsredovisningen ska göras samtliga månader, med undantag för januari och juli.

Valnämnden

Valnämnden **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

Vård- och äldreomsorgen

Vård- och äldre-nämnden **tillstyrker** med kommentarer.

Borås Stads uppdrag

Vård- och äldre- och äldreomsorgsnämnden anser att det fortfarande är otydligt vad som avses med Borås Stads uppdrag i relation till grunduppdraget. Exempelvis är det oklart om arbetsgivaruppdraget ingår i grunduppdraget. Denna oklarhet riskerar att kvarstå vid Stadsrevisionens uppföljning av Borås Stads verksamheter. Vård- och äldre- och äldreomsorgsnämnden anser att arbetsgivaruppdraget inte är en del av grunduppdraget. I stället betraktas Borås Stad som arbetsgivare i syfte att kunna genomföra det grunduppdrag som staden har. För Vård- och äldre- och äldreomsorgsnämnden innebär detta ett uppdrag inom välfärdsområdet. Detta kan jämföras med andra nämnder i Borås Stad, där grunduppdraget i större utsträckning handlar om samhällsutveckling och att agera som demokratiaktör – något som i mindre grad gäller Vård- och äldre- och äldreomsorgsnämnden. Därför behöver Borås Stads uppdrag klargöras och förtydligas.

Kommentar: Borås Stads uppdrag som kommun har setts över. Borås Stads uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare och tillhörande figur 1 har tagits bort ur riktlinjen. Begreppen bidrar till en öka förvirring om vad kommunens uppdrag är och illustrationen bidrar inte till att öka förståelsen.

Arbetsgivaruppdraget ingår i grunduppdrag och ett förtydligande görs under kapitel 4.3 Grunduppdraget.

Borås Stads uppdrag

Uppdraget som arbetsgivare är bra, men HR uttrycker detta i termer av att attrahera, rekrytera, introducera, utveckla, behålla och avveckla. I Borås Stad används också ordet medarbetare i större utsträckning i övriga styrdokument. Utifrån detta skulle avsnittet kunna formuleras på följande sätt:

”Uppdraget som arbetsgivare innebär att attrahera och rekrytera till verksamheternas mångskiftande och samhällsviktiga uppgifter för att lösa uppdraget som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör. Genom att ta tillvara kunskandet och kapaciteten hos alla som arbetar i organisationen skapas förutsättningar för att utvecklas och tillsammans lösa vardagens arbetssituationer på nya sätt. Genom en god arbetsmiljö skapas förutsättningar för att medarbetare stannar och trivs i Borås Stads verksamheter.”

Kommentar. Synpunkten är inte aktuell längre då stycket och figur 1 har tagits bort. Synpunkten om att byta ordet personal till medarbetare justeras genom hela riktlinjen.

Synpunkten som avser att attrahera, rekrytera, introducera, utveckla, behålla och avveckla (ARIUBA) kommer inte att beaktas då det är en metod.

Styrning av det kommunala uppdraget

Vård- och äldreomsorgsnämnden anser att illustrationen på sidan 8, över Borås Stads styrning, behöver förtydligas. Den streckade linjen till vänster behöver starkare Borås Stad Sida 4(6) kontrastfärger för att det tydligt ska framgå vad Kommunfullmäktige beslutar och vad nämnder och bolagsstyrelser beslutar.

Kommentar. Synpunkten tas med i arbetet och kontrastfärgen justeras.

Under styrning av det kommunala uppdraget kommer inte underrubrikerna i logisk ordning utifrån den illustration som finns på sidan 8.

Kommentar. Synpunkter tas med i arbetet och justeras enligt förslag.

Grunduppdrag, är tydligt och bra men det blir otydligt i kombination med det som står under rubriken Borås Stads uppdrag. Under den rubriken är det otydligt vad som avses med Borås Stads uppdrag i relation till grunduppdraget.

Kommentar. Borås Stads uppdrag är förtydligat.

Under rubriken Nämnderna föreslås att orden ”reglementen, lagar och föreskrifter” byts ut mot ordet ”grunduppdraget” utifrån vad som står under grunduppdraget på sidan 8.

Kommentar. Synpunkter tas med i arbetet. orden ”reglementen, lagar och föreskrifter” justeras till grunduppdrag.

Planera och följa upp verksamhet och ekonomi

Ekonomiska ramar och förutsättningar, anges att Kommunstyrelsen tar beslut om preliminära ramar och förutsättningar i maj. Detta innebär att både årsredovisning, T1 och planeringsunderlag, det vill säga mycket av budgetarbetet, blir koncentrerat till våren. Samtidigt är det positivt att förutsättningarna kommer tidigare eftersom det skapar större flexibilitet och handlingsutrymme i budgetarbetet och förutsättningar för ett mer långsiktigt agerande.

Kommentar: Synpunkten gällande tidigareläggande av planeringsprocessen kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Planera och följa upp verksamhet och ekonomi samt uppföljningsprocessen

Intern kontroll har plockats bort helt ur Borås Stads riktlinjer för styrning och ledning, och istället lagts till i reglerna för intern kontroll. Vård- och äldreomsorgen anser dock att det behöver tydliggöras i ett övergripande styrdokument som denna riktlinje, att intern kontroll är en del av Borås Stads uppföljningsprocess. Detta behöver läggas till för att det ska gå att få en helhetsförståelse av Borås Stads planerings- och uppföljningsarbete.

Kommentar: Synpunkten beaktas och information om intern kontroll kommer att tillföras riktlinjen.

Planera och följa upp verksamhet

Borås Stads planeringsprocess står att Kommunens övergripande planering främst styrs av Borås Stads årsplan. Ordet årsplan är nytt. Tidigare har det bara hetat budget. Vård- och äldreomsorgen anser att det behöver tydliggöras vad som menas med årsplan, samt vad skillnaderna mellan årsplan och budget är och vad som tillförts begreppet årsplan.

Kommentar: Årsplan är borttaget till förmån för budget.

Planera och följa upp verksamhet

Illustrationen under rubrik 6.1 bekräftar det som anges under rubrik 4.7, det vill säga mycket av budgetarbetet blir koncentrerat till våren. I det nuvarande styr- och ledningssystem har nämnderna mer tid på sig än i förslag till riktlinjer, innan budgeten ska vara återrapporterad till Kommunstyrelsen. Den process som presenteras i illustrationen gör processen tidspressad eftersom nämnderna får Kommunfullmäktiges fastställande av budget i december. Redan i januari ska Vård- och äldreomsorgens budget hunnit behandlas i presidium, samverkats, behandlats i nämnd samt rapporterats till Kommunstyrelsen.

Kommentar: Synpunkten gällande tidigareläggande av budgetprocessen kommer att beaktas och förändringen kommer inte att genomföras i nuläget.

Planera och följa upp verksamhet

under rubriken 6.2, stycket om tiodagarsuppföljning, står att rapportering ska ske till Kommunstyrelsen senast tio dagar in på ny månad. (Gäller för februari, mars, maj, juli, sep, okt och nov). Detta uppfattas som att förvaltningarna inte längre ska rapportera 10-dagarsrapporten till Stadsledningskansliet, utan att Stadsledningskansliet rapporterar en 10-dagarsrapport till Kommunstyrelsen.

Texten behöver förtydligas om vad som gäller för att nämnderna ska kunna arbeta på ett korrekt sätt med uppföljningarna. För tydlighetens skull anser nämnden att texten under avsnittet om tertialuppföljningar, rubrik 6.2, bör förtydliga att T1 avser perioden till och med april och T2 till och med augusti.

Kommentar: Synpunkten kommer att tas med i det fortsatta arbetet.

Borås Stads uppföljningsprocess

Under stycket om Nämndernas och bolagens årsredovisning står det följande:

"I årsredovisningen ska det framgå hur nämnderna och bolagen har arbetat med sitt grunduppdrag, vilka resultat och effekter arbetet lett till, hur nämnden bidragit till att uppnå kommunfullmäktiges fokusområden och dess inriktningar, hur de genomfört uppdrag från kommunfullmäktige samt hur resurser använts.

”Vård- och äldreomsorgen anser att det återigen råder oklarheter i texten kring vad som gäller för de olika uppdragen som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare. Det framgår inte tillräckligt tydligt hur dessa uppdrag relaterar till eller integreras i grunduppdraget. Vård- och äldreomsorgen anser, som redogjorts för ovan, att uppdraget som arbetsgivare inte är en del av grunduppdraget utan snarare ett medel för att kunna fullfölja grunduppdraget.

Stadsrevisionen har riktat kritik mot Vård- och äldre-nämnden för att uppdraget som arbetsgivare inte redovisas som en del av grunduppdraget. Denna kritik tydliggör behovet av att riktlinjerna förtydligas och preciseras, för att skapa en gemensam och klar förståelse av uppdragens innebörd och hur de ska redovisas.

Kommentar: Borås Stads uppdrag som kommun har setts över. Borås Stads uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare och tillhörande figur 1 har tagits bort ur riktlinjen. Begreppen bidrar till en öka förvirring om vad kommunens uppdrag är och illustrationen bidrar inte till att öka förståelsen.

Arbetsgivaruppdraget ingår i grunduppdrag och ett förtydligande görs under kapitel 4.3 Grunduppdraget.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

Bolag**Bostäder i Borås AB**

Bostäder i Borås AB **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

AB Sandhultsbostäder

AB Sandhultsbostäder **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

AB Toarpshus

AB Toarpshus **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

Borås Djurpark och camping AB

Borås Djurpark och camping AB **tillstyrker** förslaget utan kommentarer.

Nätkraft Borås AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer.

Borås Energi och Miljö AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Borås Kommuns Parkerings AB

Tillstyrker förslaget med kommentarer

Styrelsen för Borås Kommuns Parkerings AB ser positivt på initiativet att förenkla och förtydliga styrsystemet.

Styrelsen vill understryka vikten av att tillämpningen av riktlinjerna sker med respekt för de kommunala bolagens särskilda juridiska ramverk i aktiebolagslagen.

Kommentar. Riktlinjen har sedan tidigare setts över så att den går i linje med aktiebolagslagen.

Borås Stadshus AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Borås & CO AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Fristadbostäder AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Inkubatorn i Borås AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Industribyggnader i Borås AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Viskaforshem AB

Tillstyrker förslaget utan kommentarer

Strategi

• **Program**

Plan

Policy

Riktlinjer

Regler

Borås Stads
Styr- och ledningssystem

Borås Stads styrdokument

Planerande

STRATEGI – avgörande vägval för att nå målen för Borås

PROGRAM – verksamheter och metoder i riktning mot målen

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

REGLER – absoluta gränser och ska-krav

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: 2022-03-24

För revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

För ev uppföljning och tidplan för denna ansvarar: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Alla nämnder, förvaltningar och bolag

Dnr: KS 2019-00294

Dokumentet gäller till och med: 2025

Kommunstyrelsen har rätt att göra justeringar i programmet.

Om globala målen

Globala målen är den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit och finns till för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030: Att avskaffa extrem fattigdom. Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen. Att främja fred och rättvisa. Att lösa klimatkrisen. Genom Globala målen för hållbar utveckling kan det här bli verklighet.

Detta styrdokument bidrar till följande globala mål.



Innehåll

Inledning	4
Grundläggande styrprinciper	4
Helhet före delar	4
Fokus på väsentligheter och uppmärksamhet på risker	4
Långsiktighet i agerandet	4
Dialog, samverkan och öppenhet	4
God ekonomisk hushållning	4
Borås Stads uppdrag	5
Grunduppdrag	5
Roller och ansvar	5
Kommunfullmäktige	5
Kommunstyrelsen	6
Nämnderna	6
Bolagen	6
Stadsrevisionen	6
Stadsdirektör	7
Borås Stads styrmodell	7
Visionen om framtidens Borås	7
Kommunfullmäktiges budget	7
Uppdrag från fullmäktige och nämnd	8
Medborgarbudget	8
Borås Stads resursfördelningsmodell	8
Nämndens och Kommunstyrelsens budget	8
Dialog	9
Planera och följa upp mål och ekonomi	9
Borås Stads planeringsprocess	9
Analysdag – med fokus på helhet och framtida utmaningar på lång och kort sikt	10
Uppdragsdialog vår	10
Preliminärt rambeslut	10
Nämndernas planeringsunderlag till beredning av Borås Stads budget	10
Uppdragsdialog höst	10
Borås Stads budget	10
Nämndbudget	10
Borås Stads uppföljningsprocess	11
Årsredovisning	11
Tertialuppföljningar	12
Månadsuppföljningar	12
10-dagarsuppföljning	12
Övriga uppföljningar	12
Internkontroll	12

Inledning

Alla som arbetar och verkar i Borås Stad har ett gemensamt syfte: Att underlätta och förbättra för människor varje dag. Borås Stad är till för de som bor, arbetar, lever, umgås och möts här. För att vi ska kunna utföra vårt uppdrag på bästa sätt ska Borås Stad vara en organisation och koncern där allt ledarskap och medarbetarskap präglas av tillit.

Tillitsbaserad styrning och ledning handlar om styrning, kultur och arbetssätt med fokus på verksamhetens syfte och invånarnas behov, att skapa förtroende och att bygga goda relationer. Styrningen bygger på ett förtroendefullt samspel mellan politiker och tjänstepersoner, mellan chef och medarbetare och mellan Borås Stad och dess invånare, företag, organisationer och besökare.

Styr- och ledningssystemet är en del av den totala styrningen i Borås Stad. Lagar, föreskrifter, nationella och övriga kommunala styrande dokument utgör också en del av styrningen.

Vår styrning öppnar upp för dialog – både inom organisationen och med de som vi finns till för.

Grundläggande styrprinciper

Helhet före delar

Alla som har ansvar för någon del av koncernens verksamhet ska ta hänsyn till ett helhetsperspektiv i sin styrning. Ett mervärde för Borås Stads samlade verksamhetsresultat ska eftersträvas.

Fokus på väsentligheter och uppmärksamhet på risker

För att kunna fokusera på det som är väsentligt i verksamheten är det viktigt att skapa en bild av hur den egna verksamheten passar in i helheten. Det är också viktigt att uppmärksamma de risker som kan finnas i verksamheten. Två aspekter av en risk måste alltid vägas mot varandra, dels sannolikheten för att något ska inträffa dels vilka konsekvenser som i så fall uppstår.

Långsiktighet i agerandet

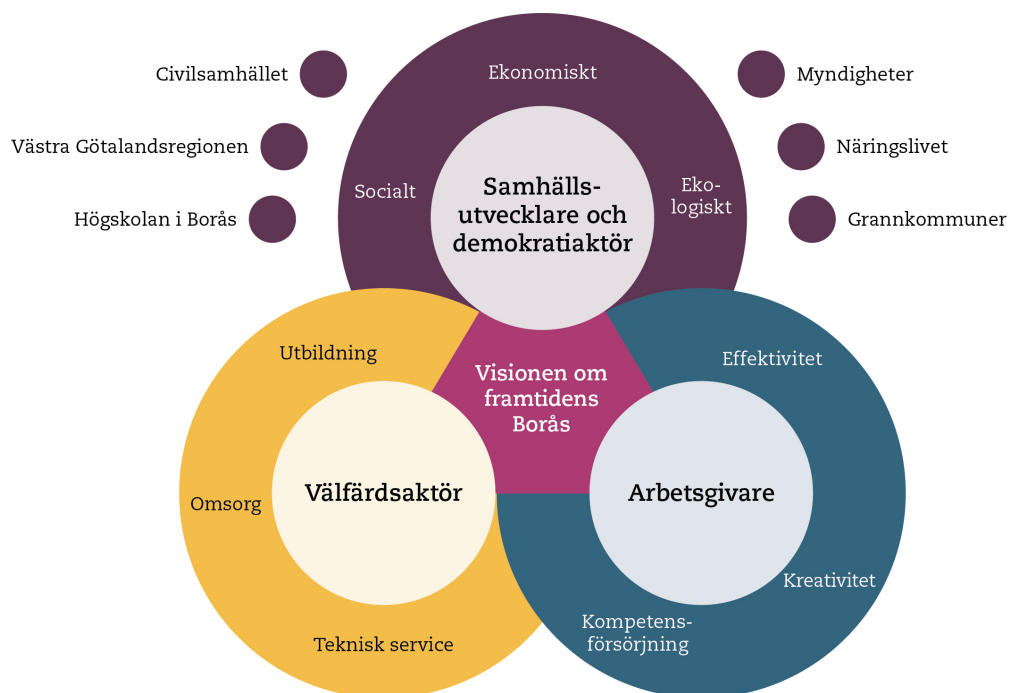
Verksamheten ska alltid eftersträva långsiktiga lösningar även om dessa initialt blir dyrare än mer tillfälliga lösningar. Tillfälliga lösningar kan ofta bli dyrare i längden.

Dialog, samverkan och öppenhet

Verksamheten ska genomsyras av öppenhet, transparens och offentlighet. Dialog ska eftersträvas av alla aktörer för att få ett så bra resultat som möjligt. Samverkan ska ske såväl inom organisationen som med externa parter. Det är viktigt att kunna jämföra den egna verksamheten med andra organisationer som bedriver motsvarande verksamhet för att på bästa sätt lösa koncernens uppgifter och öka tillgängligheten.

God ekonomisk hushållning

Ekonomi betyder att hushålla med begränsade resurser. Kommunallagen ställer krav på att resurserna i verksamheten används till rätt saker och att de nyttjas på ett effektivt sätt. Kommunens budget ska ange finansiella mål för ekonomin som är av betydelse för god ekonomisk hushållning. Det handlar om att styra ekonomin både i ett kortare och i ett längre tidsperspektiv.



Borås Stads uppdrag

Kommunens uppdrag är att vara välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare. Uppdragen samverkar med varandra och tillsammans bildar de koncernen Borås Stad. På lång sikt vill Borås Stad också uppnå det som beskrivs i Visionen om framtidens Borås. Bilden visar också att kommunen finns i ett större sammanhang och behöver samverka med andra aktörer för att uppnå visionen.

Grunduppdrag

Styrelsens och nämndens grundläggande uppdrag utgörs av lagar, föreskrifter, nationella och kommunala styrande dokument. Grunduppdraget beskriver varför verksamheten finns till, vad den ska göra och för vem.

Roller och ansvar

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige representerar invånarna och beslutar om Borås Stads inriktning, verksamhet och ekonomi. Detta görs genom att besluta om styrdokument, skattesats, budget och ärenden av principiell beskaffenhet eller ärenden som enligt lag Kommunfullmäktige ska besluta om. Formerna för deras arbete regleras i en arbetsordning.

Kommunfullmäktige bestämmer även hur den politiska organisationen och dess verksamhetsformer ska se ut, väljer ledamöter och ersättare till Kommunstyrelsen, nämnder och bolagsstyrelser.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har samma uppdrag och ansvar som nämnderna, men har enligt kommunallagen ett särskilt ansvar för ledning och samordning.

Styrelsen bereder och yttrar sig i ärenden till Kommunfullmäktige, det så kallade beredningstvånget.

Kommunstyrelsen ska stödja och ha uppsikt över nämndernas, de kommunala bolagens och kommunalförbundens verksamheter samt leda och samordna planering och uppföljning av kommunens ekonomi och verksamhet.

I Kommunstyrelsens styrfunktion ingår

- leda arbetet i övergripande principiella frågor,
- leda, styra och samordna kommunens ekonomi och verksamhet
- lämna förslag till budget och tillse att nämndernas verksamhet bedrivs enligt de ekonomiska ramar och mål som Kommunfullmäktige beslutat om
- följa upp den ekonomiska förvaltningen och föreslå Kommunfullmäktige omprioriteringar eller åtgärder om det bedöms att så krävs

Kommunstyrelsen har ansvar för att bedriva verksamhet enligt grunduppdraget och utifrån Kommunfullmäktiges fokusområden, budget och beslut i övrigt. Kommunstyrelsen ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt, det vill säga är ändamålsenlig och kostnadseffektiv.

Nämnderna

Nämnderna har ansvar för att bedriva verksamhet enligt grunduppdraget och utifrån Kommunfullmäktiges fokusområden, budget och beslut i övrigt. Nämnderna ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt, det vill säga är ändamålsenlig och kostnadseffektiv.

Bolagen

Bolagen har ansvar för att bedriva verksamhet enligt bolagsordning, ägardirektiv och enligt Kommunfullmäktiges beslut i övrigt.

Aktiebolag lyder under aktiebolagslagen och har således en annan rättslig grund än övrig kommunal verksamhet. Kommunallagen reglerar dock att Kommunfullmäktige ska styra bolagets inriktning, utse dess styrelse och att den uppsiktsplikt som styrelsen har också gäller gentemot de kommunala bolagen. Kommunfullmäktige ska även godkänna den bolagsordning som reglerar aktiebolagens verksamhetsinriktning, samt ges möjlighet att ta ställning till frågor av större vikt. Offentlighetsprincipen gäller även för majoritetsägda kommunala bolag.

Stadsrevisionen

Stadsrevisionen granskar att styrelsens, nämndernas och bolagens verksamhet bedrivs enligt Kommunfullmäktiges mål, riktlinjer och beslut samt enligt de lagar, föreskrifter, nationella och övriga kommunala styrande dokument. Stadsrevisionen granskar också att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Stadsrevisionen granskar Kommunstyrelsens återrapportering till Kommunfullmäktige och att räkenskaperna är rättvisande.

Stadsdirektör

Stadsdirektören är kommunens högste tjänsteperson och Kommunstyrelsen är stadsdirektörens uppdragsgivare. Uppdraget definieras i stadsdirektörens instruktion. Stadsdirektören ansvarar för att Kommunstyrelsens beslut blir verkställda. Stadsdirektören är förvaltningschefernas chef och kan utifrån sin roll ge dem uppdrag. I ansvaret ligger bland annat att säkerställa att förvaltningscheferna beaktar kommunövergripande frågor och perspektiv.

Borås Stads styrmodell

Styrningen ska vara systematisk. Verksamheten ska utgå från planering, genomförande, uppföljning och förbättring. Den omfattar alla perspektiv, samtliga organisatoriska nivåer och all vår verksamhet. Styrningen sker nära de vi är till för. Varje organisatorisk nivå har tillit till att övriga nivåer är bäst på sina områden och uppdrag.

Visionen om framtidens Borås

Visionen handlar om vår långsiktiga riktning – vart vi vill nå. Den utgår från ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbarhetsperspektiv och beskriver ett framtida önskat läge för alla som bor, arbetar, vistas och verkar i Borås.

Visionen om framtidens Borås		Våra uppdrag		
		Samhälls-utvecklare och demokratiaktör	Välfärdsaktör	Arbetsgivare
Visionsområden	Omsorg om varandra och miljön	Fokusområde	Fokusområde	Fokusområde
	Ett tryggt och snyggt Borås	Fokusområde	Fokusområde	Fokusområde
	Möjligheter och mod att utvecklas	Fokusområde	Fokusområde	Fokusområde
	Människor möts i Borås	Fokusområde	Fokusområde	Fokusområde

Kommunfullmäktiges budget

Kommunfullmäktiges budget är det övergripande styrdokumentet och anger politiska prioriteringar, samt tillgängliga resurser för det kommande året. Borås Stads budget utgör grunden för nämndernas och styrelsernas budget.

Målstyrningen i budgeten utgår från det kommunala uppdragen (samhällsutvecklare och demokratiaktör, välfärdsaktör samt arbetsgivare) och visionens områden enligt bilden på sidan 5.

I varje skärningspunkt tar Kommunfullmäktige fram de fokusområden som utgör politiska prioriteringar för att nå visionen och uppfylla det kommunala uppdraget.

Uppdrag från fullmäktige och nämnd

Kommunfullmäktige och nämnderna kan formulera direkta uppdrag, antingen i samband med budgetbeslut eller löpande under året. I uppdraget ska framgå:

- vad uppdraget syftar till
- vad som konkret ska uppnås/genomföras
- när uppdraget ska slutredovisas

I det fall en nämnd ger verksamheten uppdrag som inte hanteras inom budgetprocessen behöver nämnden ange vilka resurser som kan tas i anspråk för uppdragets genomförande. Kommunstyrelsen ansvarar för att ange riktlinjer för hur uppdragen ska handläggas och följas upp.

Medborgarbudget

Varje nämnd har möjlighet att avsätta en del av den tilldelade ramen för en så kallad medborgarbudget. Det vill säga en/eller en grupp av medborgare får nyttja dessa medel för att genomföra ett initiativ.

Borås Stads resursfördelningsmodell

Stadens resursfördelningsmodell ligger till grund för nämndernas preliminära rambeslut som Kommunstyrelsen fattar i juni varje år. I november fastställer Kommunfullmäktige det finansiella utrymmet för staden samt nämndernas ekonomiska tilldelning, här tas hänsyn till de nämnder vars verksamhet inte direkt kan kopplas till framförallt demografiska förändringar. Nämnderna beslutar därefter själva över den interna fördelningen av resurser i internbudgetprocessen. Utgångspunkterna för stadens resursfördelningsmodell är att den ska ha tydliga och över tiden hållbara principer för fördelningen samt vara transparent.

Nämndens och Kommunstyrelsens budget

Nämndens och Kommunstyrelsens budget ska beskriva hur nämnden och styrelsen ska arbeta för att utföra grunduppdraget samt på vilket sätt nämnden ska bidra till att Kommunfullmäktiges fokusområden nås.

Nämndens och styrelsens budget ska också innehålla en beskrivning av vilka samarbeten som krävs under perioden och hur nämnden följer upp grunduppdraget.

Disposition av Kommunstyrelsens och nämndernas budget:

1. Utmaningar, risker och möjligheter
2. Grunduppdraget
 - Nämndens grunduppdrag
 - Så här klarar nämnden vårt grunduppdrag under kommande år
 - Så här följer nämnden upp grunduppdraget
 - Samarbete för att klara grunduppdraget

3. Kommunfullmäktiges fokusområden
 - Så här bidrar nämnden till Kommunfullmäktiges fokusområden
 - Så här följer nämnden upp att den bidrar till Kommunfullmäktiges fokusområden
 - Samarbeten för att bidra till Kommunfullmäktiges fokusområden
4. Resurser
 - Så här fördelar nämnden/styrelsen resurserna inom sitt ansvarsområde
5. Arbetsgivarpolitik

Dialog

Dialog är ett strukturerat samtal i syfte att skapa en gemensam förståelse och acceptans. Dialog är ett samtal där parterna strävar efter öppenhet, delar information, välkomnar olikåtanande och respekterar kritik. Dialog är ett samtal utifrån givet tema eller frågeställning.

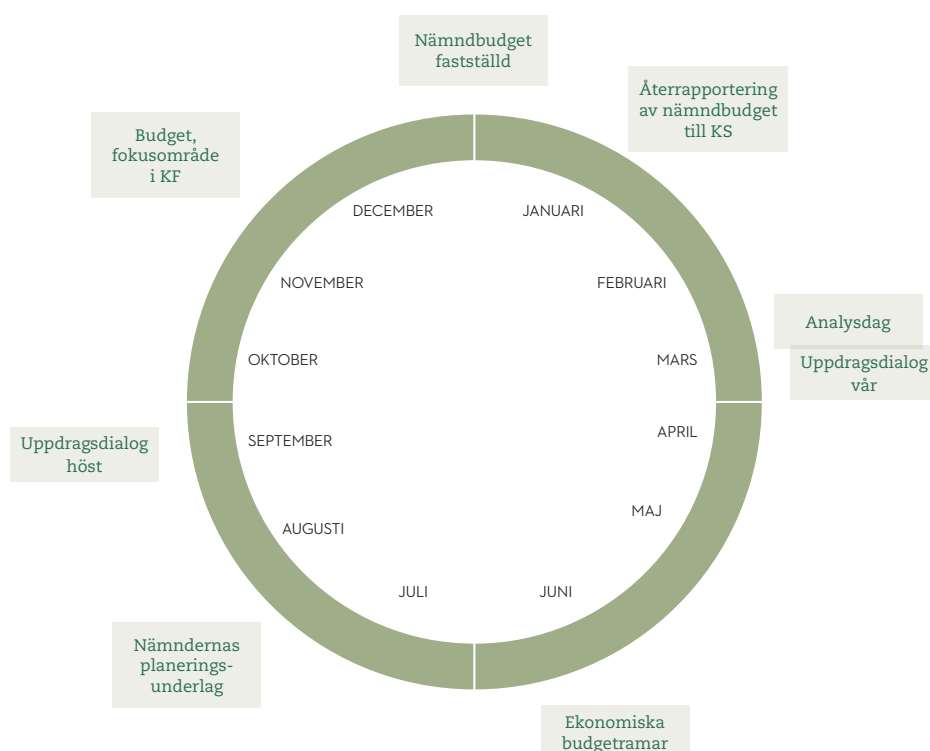
Dialog kan användas som modell för samtal mellan olika roller och på alla nivåer i organisationen för att öka förståelse, samsyn och acceptans avseende till exempel vision, värderingar, mål, inriktningar, uppdrag, resultat eller kvalitet.

Dialogen bör genomsyra hela organisationen oavsett om det gäller planering, uppföljning, samverkan eller samarbete.

Planera och följa upp mål och ekonomi

Borås Stads planeringsprocess

Planeringsprocessen genomsyras av transparens och dialog och startar med analysdagen och slutar med fastställande av nämndernas budgetar.



Analysdag – med fokus på helhet och framtida utmaningar på lång och kort sikt

Analysdagen är startskottet för budgetarbetet. Analysdagen är en dag där Kommunstyrelsen tillsammans med presidier för nämnder och bolag träffas för att skapa en bild över nuläget som utgångspunkt för budgetarbetet. Dagen innehåller bland annat omvärldsbevakning, jämförelser med liknande kommuner och en analys av Borås Stads resultat samt framtida utmaningar på lång och kort sikt.

Uppdragsdialog vår

Efter analysarbetet påbörjas den del av budgetberedningsarbetet som syftar till ett rambeslut i Kommunstyrelsen under juni månad.

En del av beredningsarbetet är uppdragsdialoger mellan representanter från Kommunstyrelsen och respektive nämnds presidium där berörda tjänstepersoner medverkar. Borås Stadshus AB håller motsvarande dialoger som en del i ägarstyrningen.

Dialogen innehåller bland annat omvärldsbevakning, jämförelser med liknande verksamheter och en analys av nämndens resultat.

Preliminärt rambeslut

I rambeslutet ska det tydligt framgå vilka ramförändringar som gjorts baserat på analys av tidigare utfall, kända intäktsförändringar, demografiska och verksamhetsmässiga förändringar.

Kommunstyrelsen tar beslut om de preliminära ramarna i juni.

Nämndernas planeringsunderlag till beredning av Borås Stads budget

Utifrån de preliminära ramarna tar respektive nämnd fram en preliminär budget som används i beredning av Borås Stads budget samt för en preliminär planering av nämndens verksamhet.

Uppdragsdialog höst

Som en del i Kommunstyrelsens uppsiktsplikt och den fortsatta budgetberedningen hålls uppdragsdialoger. Dessa dialoger omfattar hur nämnderna kommer att utföra grunduppdraget och förutsättningar för att genomföra andra uppdrag under budgetåret. Borås Stadshus AB håller motsvarande dialoger som en del i ägarstyrningen.

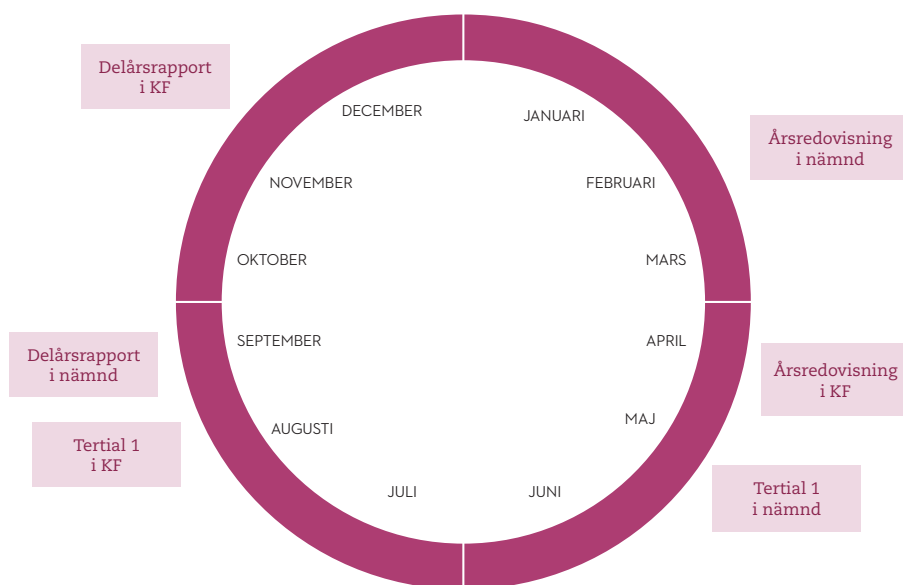
Borås Stads budget

Budgetförslaget behandlas först i Kommunstyrelsen i slutet av oktober och därefter tar Kommunfullmäktige budgetbeslutet i slutet av november, utom vid valår när beslutet kan tas i december.

Nämndbudget

När Kommunfullmäktige tagit budgetbeslutet tar nämnderna fram en budget. Nämndernas budgetar skickas sedan till Kommunstyrelsen för återrapporering.

Borås Stads uppföljningsprocess



Kommunfullmäktige följer upp Borås Stads budget vid tre tillfällen under året;

- tertial 1 efter april (behandlas i Kommunfullmäktige i augusti),
- tertial 2 efter augusti (behandlas i Kommunfullmäktige i november)
- årsredovisningen (behandlas i Kommunfullmäktige i april).

Budgetuppföljning efter tertial 2 utgörs av Borås Stads delårsrapport. Rapporteringen till Kommunfullmäktige ska ha fokus på uppnådda resultat samt en avstämning av resursanvändningen. Resultat ska analyseras utifrån vilka effekter det får i den egna verksamheten och mot Borås Stads samlade verksamhetsresultat.

Årsredovisning

Borås Stads årsredovisning är i första hand ett beslutsunderlag för Kommunfullmäktige. Årsredovisningen ska:

- ge Kommunfullmäktige en rättvisande bild över kommunkoncernens samlade finansiella ställning och utveckling
- tillsammans med nämndernas redovisningar och revisionsberättelser ligga till grund för Kommunfullmäktiges prövning av nämndledamöternas ansvar för det gångna årets förvaltning
- ligga till grund för Kommunfullmäktiges beslut om hur nämndernas resultat ska överföras till nästkommande år.

För bolagen godkänner årsstämman årsredovisningen och beviljar styrelse och vd ansvarsfrihet för verksamhetsåret.

Årsredovisningen ska ge information om hur nämnderna och bolagen följt Kommunfullmäktiges inriktning, om man nått målen och genomfört uppdragen i budgeten, samt hur resurserna använts. Kommunfullmäktige fastställer i budget vad som ska följas upp under året och vilka nämnder och bolag som ska redovisa detta. I samband med granskning av bolagens årsredovisningar görs en lagstadgad prövning om bolagens verksamhet varit förenligt med det kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

Tertialuppföljningar

Nämndernas och bolagens månadsuppföljningar per april och augusti blir tillsammans med en analys av nämndernas och bolagens ekonomi underlag för Kommunfullmäktiges tertialuppföljning per april och delårsrapport per augusti.

Månadsuppföljningar

Månadsuppföljningen är nämndernas och Kommunstyrelsens egna rapport och analys av sin ekonomi, verksamhet och årsprognos. Rapporten ska följa upp nämndens och verksamheternas mål samt väsentliga verksamhetsmått. Vid befarade budgetavvikelser (verksamhet eller ekonomi) ska nämnderna redovisa en åtgärdsplan för att nå ekonomisk balans och måluppfyllelse. Nämnderna bestämmer själva frekvensen förutom de obligatoriska april och augusti uppföljningarna (tertialerna)

Kommunstyrelsen tar del av nämndernas eventuella åtgärdsplaner.

10-dagarsuppföljning

10-dagarsuppföljningen är en kortfattad rapport från förvaltningarna till Stadsledningskansliet och fokuserar på avvikelser jämfört med budget. Rapportering ska ske senast tio dagar in på ny månad (gäller för februari, mars, maj, juli, september, oktober och november). Uppföljningen gäller ekonomi med årsprognos och väsentliga verksamhetsmått. Stadsledningskansliet fastställer vilka förvaltningar som under året ska lämna denna rapport.

Kommunstyrelsen tar del av en sammanställning av förvaltningarnas rapporter.

Övriga uppföljningar

Under året genomförs också andra uppföljningar. Det kan vara analyser av nationella undersökningar, egna brukarundersökningar, uppföljningar av gemensamma styrdokument och lagstadgade uppföljningar. Kommunstyrelsen fastställer vilka andra uppföljningar som ska göras under året.

Utöver de undersökningar som kommunen deltar i eller själv genomför har nationella myndigheter både regelbunden och riktad tillsyn i verksamheterna. Tillsynsrapporterna är ytterligare ett underlag för att förbättra och utveckla verksamheterna.

Internkontroll

Intern kontroll kan övergripande definieras som en process där såväl de förtroendevalda, ledningen och övriga professioner samverkar i syfte att uppnå följande mål:

- Ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet
- Tillförlitlig finansiell rapportering och information om verksamheten
- Efterlevnad av lagar, föreskrifter, nationella och övriga kommunala styrande dokument

En genomarbetad intern kontroll är en av pusselbitarna i en bra styrning och uppföljning. Den bidrar till effektiv och säker verksamhet samt god ekonomisk hushållning. Detta kräver en tydlighet i var och ens uppdrag, ansvar, förutsättningar, befogenheter och gränser. Att verksamheten har konkreta och mätbara mål är en förutsättning för en fungerande intern kontroll.

Det är varje styrelse och nämnds ansvar att bedriva intern kontroll och tillse att verksamheterna inom kommunen bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt. Kommunstyrelsen har genom sin uppsiktspflicht ett övergripande ansvar för att tillse att nämnderna genomför sitt uppdrag på ett lämpligt sätt. Även revisorerna granskar den interna kontrollen.



BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Program

Plan

Policy

• **Riktlinjer**

Borås Stads

Riktlinjer för styrning och ledning

Borås Stads styrdokument

Planerande

PROGRAM – vägval, verksamheter och metoder i riktning för att nå målen i Borås

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: 2025-xx-xx

För revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

För ev uppföljning och tidplan för denna ansvarar: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Alla nämnder, förvaltningar och bolag

Dnr: KS 2025-00372

Dokumentet gäller till och med: 2029

Kommunstyrelsen har rätt att göra justeringar i Riktlinjerna

Innehåll

1 Inledning	4
2 Styrprinciper	5
2.1 Helhet före delar	5
2.2 Fokus på väsentligheter och uppmärksamhet på risker	5
2.3 Långsiktighet i agerandet	5
2.4 Öppenhet, dialog och samverkan	6
2.5 God ekonomisk hushållning	6
3 Borås Stads uppdrag	6
4 Styrning av det kommunala uppdraget	7
4.1 Visionen om framtidens Borås	7
4.2 Grunduppdraget	7
4.3 Kommunfullmäktiges målområden	8
4.4 Uppdrag från Kommunfullmäktige	8
4.5 Ekonomiska ramar och förutsättningar	8
4.6 Gemensamma styrdokument	8
4.7 Uppdrag och styrdokument från nämnd och bolagsstyrelse	8
5 Roller och ansvar	9
5.1 Kommunfullmäktige	9
5.2 Kommunstyrelsen	9
5.3 Nämnderna	9
5.4 Bolagsstyrelser	9
5.5 Stadsrevisionen	9
5.6 Kommunalförbund	9
6 Planera och följa upp verksamhet och ekonomi	10
6.1 Borås Stads planeringsprocess	10
6.2 Borås Stads uppföljningsprocess	12

1 Inledning

Alla som arbetar och verkar i Borås Stad har ett gemensamt syfte; att underlätta och förbättra för människor varje dag. Borås Stad är till för alla som bor, verkar och möts i kommunen.

Riktlinjerna är ett stöd för att styra kommunkoncernens verksamhet i gemensam riktning och genomföra den politik som fastställs av Kommunfullmäktige. Riktlinjerna beskriver hur Borås Stad planerar, genomför och följer upp verksamheten. Lagar, föreskrifter, nationella och övriga styrande dokument utgör också en del av styrningen.

Visionen om framtidens Borås pekar ut den gemensamma riktningen på lång sikt. Visionen är på så vis central för styrningen av kommunkoncernens verksamhet.

Styrningen får genomslag när alla tillämpar den i vardagen. Förtroendevalda och chefer ansvarar för att visa vägen genom att agera enligt Borås Stads riktlinjer för styrning och ledning.

2 Styrprinciper

Borås Stad har grundläggande principer för hur organisationens verksamhet ska styras och ledas. Borås Stads styrprinciper:

- Helhet före delar
- Fokus på väsentligheter och uppmärksamhet på risker
- Långsiktighet i agerandet
- Öppenhet, dialog och samverkan
- God ekonomisk hushållning

2.1 Helhet före delar

Alla som har ansvar för någon del av Borås Stads verksamhet ska ta hänsyn till ett helhetsperspektiv i sin styrning. Det innebär att kommunkoncernen ska samverka mot ett gemensamt syfte och bidra till Borås Stads samlade verksamhetsresultat.

2.2 Fokus på väsentligheter och uppmärksamhet på risker

Fokus på väsentligheter innebär att koncentrera sig på betydelsefulla aspekter som har inverkan på verksamhetens framgång. Att ha uppmärksamhet på risker innebär att vara medveten om och hantera risker som kan påverka verksamheten negativt. Riskhantering är en kontinuerlig process för att bedöma sannolikheten och konsekvenserna av olika risker i syfte att minimera deras påverkan.

2.3 Långsiktighet i agerandet

Långsiktighet i agerandet innebär planering för framtiden i syfte att uppnå hållbar utveckling och stabilitet över tid. Genom att fokusera på nedanstående områden kan verksamheten förberedas för framtiden.

Strategisk planering

Genom strategisk planering styrs beslut och investeringar på ett sätt som gynnar både nuvarande och framtida generationer.

Ekonomisk planering

Genom långsiktig ekonomisk planering hanteras framtida utmaningar och investeringar. Detta inkluderar att göra prognoser för intäkter och kostnader, samt att planera för underhåll och utveckling av infrastruktur.

Hållbarhet

Att arbeta för ett hållbart Borås, ekonomiskt, ekologisk och socialt innebär att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

2.4 Öppenhet, dialog och samverkan

Öppenhet, dialog och samverkan är centrala principer för att bidra till en demokratisk och transparent verksamhet.

Öppenhet

Öppenhet innebär att kommunkoncernen är transparent i beslutsprocesser genom att tillhandahålla information på ett tillgängligt sätt, att vara tydlig med hur beslut fattas och vilka faktorer som påverkar dem. Öppenhet bidrar till att skapa förtroende och tillit mellan kommunen och dess invånare.

Dialog

Dialog är ett strukturerat samtal i syfte att uppnå förståelse, lärande och acceptans kring olika frågor. Det kan innebära att genomföra dialoger inom organisationen mellan olika roller, på olika nivåer och med invånare och andra samhällsaktörer.

Samverkan

Samverkan som princip innebär att samarbeta med olika aktörer inom och utanför kommunkoncernen för att uppnå gemensam riktning. Det kan handla om att dela resurser, kunskap och erfarenheter för att hantera olika frågor och skapa mervärde för samhället. En effektiv samverkan kräver tydliga roller och en gemensam förståelse för det som ska uppnås.

2.5 God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning innebär att hantera begränsade resurser utan att äventyra finansiering av kommande generationers välfärd. Det ställer krav på att resurserna i verksamheten används till rätt saker och nyttjas på ett effektivt sätt på kort och lång sikt. Kommunen ska definiera finansiella mål och verksamhetsmål som är av betydelse för god ekonomisk hushållning.

3 Borås Stads uppdrag

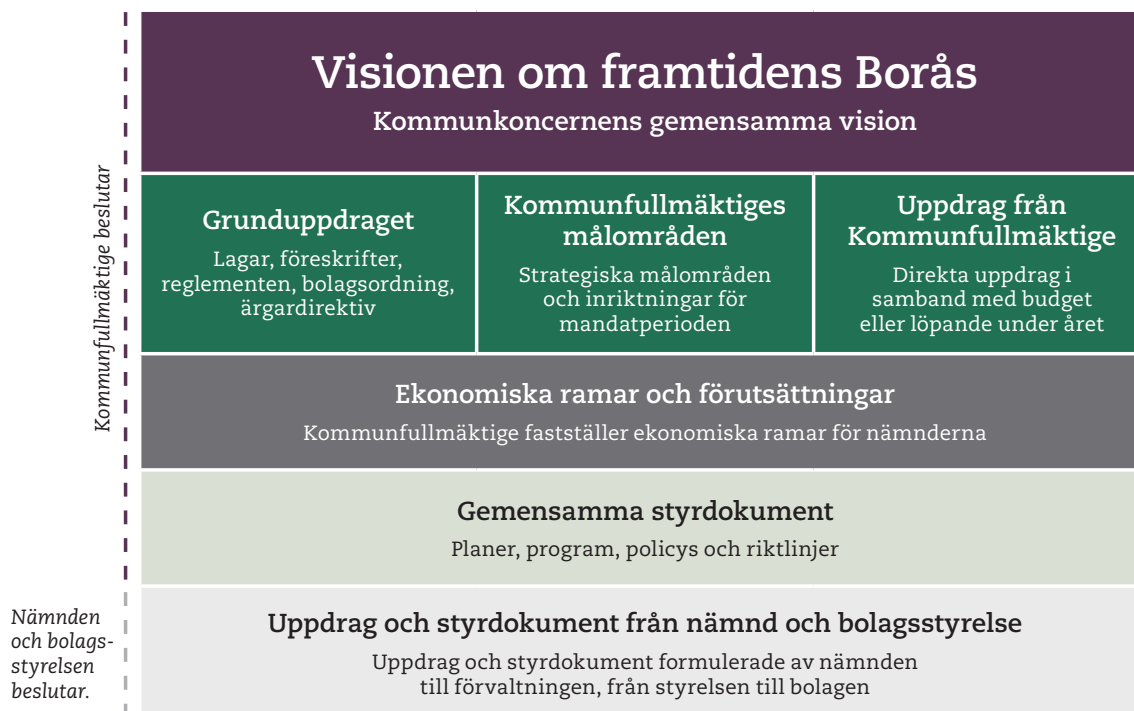
Kommuners övergripande syfte finns beskrivet i Regeringsformen. Det kommunala uppdraget utgår från de ramar som riksdag och regering beslutar, men kommuner har också rätt till självstyre. Det kommunala självstyret är en princip som är fastlagd i regeringsformen och kommunallagen. Självstyret utövas av beslutande politik som utses genom allmänna val och företräder den lokala befolkningen. Det innebär att invånare har nära till besluten och att verksamheten kan anpassas utifrån lokala och regionala förutsättningar och behov.

Borås Stads syfte är att varje dag underlätta och förbättra för människor som bor, verkar och möts i Borås. Kommunens uppdrag och ansvar är både brett och omfattande. Det innebär bland annat att tillhandahålla välfärd, infrastruktur och samhällsservice samt att värna demokratin.

4 Styrning av det kommunala uppdraget

Kommunfullmäktige är kommunens högsta politiska organ. Kommunfullmäktiges ansvar är att styra kommunkoncernens verksamhet med utgångspunkt i gällande lagar, förordningar och annan statlig styrning. Reglementen, bolagsordning, ägardirektiv och Kommunfullmäktiges målområden är några av de verktyg som används för att styra Borås Stads nämnder och styrelser i riktning mot Visionen om framtidens Borås.

Nedan illustreras Borås Stads styrning



Figur 1. Borås Stads styrning.

4.1 Visionen om framtidens Borås

Visionen anger stadens långsiktiga riktning för kommunkoncernen. Den utgår från ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbarhetsperspektiv och beskriver ett framtida önskat läge för alla som bor, verkar och möts i Borås. Det är ett gemensamt ansvar att kommunkoncernens verksamhet arbetar i riktning mot visionen.

4.2 Grunduppdraget

Grunduppdraget beskriver varför verksamheten finns, vad den ska göra och för vem. Uppdraget omfattar både statlig och kommunal styrning. Den kommunala styrningen utgår från reglementen, bolagsordningar och ägardirektiv. I dessa finns en beskrivning av nämndernas och bolagens uppdrag samt rollen och ansvaret som arbetsgivare.

4.3 Kommunfullmäktiges målområden

Kommunfullmäktiges målområden och inriktningar utgår från den politiska viljeinriktningen och är en del i att styra organisationen och utveckla kommunen i riktning mot visionen. Till varje målområde anges strategiska inriktningar för vad som är prioriterat för det politiska styret under mandatperioden. Målområdena beskriver effekter och resultat som Kommunfullmäktige vill uppnå under en mandatperiod. Målområden och inriktningar gäller för kommunkoncernen, beslutas av Kommunfullmäktige och beskrivs i Borås Stads budget.

4.4 Uppdrag från Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige kan formulera direkta uppdrag till nämnder och styrelser, i samband med beslut om budget eller löpande under året. I uppdraget ska framgå:

- vad uppdraget syftar till
- vad som konkret ska uppnås
- när uppdraget ska slutredovisas

Uppdragen följs upp och redovisas i ordinarie uppföljningsprocess genom delårsrapport och årsredovisning.

4.5 Ekonomiska ramar och förutsättningar

Ekonomiska ramar och förutsättningar ligger till grund för nämndernas planering för kommande års verksamhet. Kommunstyrelsen tar beslut om preliminära ramar och förutsättningar i juni. I november fastställer Kommunfullmäktige det finansiella utrymmet för kommunen och nämndernas ekonomiska tilldelning i samband med att Borås Stads budget antas. Vid valår kan beslut tas i december. Nämnderna beslutar över den interna fördelningen av resurser.

4.6 Gemensamma styrdokument

Borås Stads gemensamma styrdokument har betydelse för flera nämnder och bolag. De är beslutade av Kommunfullmäktige och har en mer långsiktig övergripande styrning. Vad som gäller för styrdokument i Borås Stad beskrivs i riktlinjer för styrdokument.

4.7 Uppdrag och styrdokument från nämnd och bolagsstyrelse

Nämnder och bolagsstyrelser kan formulera direkta uppdrag till verksamheten och även besluta om styrdokument för den egna verksamheten. Vad som ska framgå i uppdraget finns beskrivet under rubriken ovan ”Uppdrag från kommunfullmäktige”. Nämnder och bolagsstyrelser bestämmer hur uppdrag och styrdokument följs upp och redovisas.

5 Roller och ansvar

5.1 Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige är kommunens högst beslutande organ och har uppdraget att styra och besluta om alla principiellt viktiga frågor. Kommunfullmäktige beslutar bland annat om kommunens organisation, ansvar och uppgiftsfördelning, vision, målområden och inriktningar, ekonomi och redovisning samt ansvarsfrihet.

Kommunfullmäktige bestämmer även hur den politiska organisationen och dess verksamhetsformer ska se ut, väljer ledamöter och ersättare till Kommunstyrelsen, nämnder och bolagsstyrelser.

5.2 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har ett helhetsansvar för kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning. Kommunstyrelsens uppdrag är att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter, ha uppsikt över övriga nämnder, bolag och samarbetsorgan och se till att beslut av Kommunfullmäktige efterlevs och genomförs.

Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att systematiskt följa utvecklingen inom nämnder och kommunala bolag, verksamheter med avtalssamverkan och i kommunalförbund där kommunen är medlem, den så kallade uppsiktsplikten. Genom att hålla uppsikt över verksamheterna kan Kommunstyrelsen uppmärksamma svagheter, brister och felaktigheter.

Kommunstyrelsen bereder också ärenden till Kommunfullmäktige och ansvarar för att upprätta förslag på ekonomisk ram och förutsättningar och ansvarar för Borås Stads budgetprocess.

5.3 Nämnderna

Nämnderna ska inom sitt ansvar se till att verksamheten bedrivs enligt grunduppdraget samt Kommunfullmäktiges målområden, styrdokument och beslut i övrigt. Nämnderna planerar och följer upp verksamheten och ska se till att den interna styrningen och kontrollen är tillräcklig.

5.4 Bolagsstyrelser

Bolagsstyrelser har ansvar för att organisera verksamhet enligt bolagsordning, ägardirektiv och enligt Kommunfullmäktiges beslut i övrigt. Aktiebolag lyder under aktiebolagslagen och har således en annan rättslig grund än övrig kommunal verksamhet. Kommunallagen reglerar dock att Kommunfullmäktige ska styra bolagets inriktning och utse dess styrelse. Kommunfullmäktige ska även godkänna den bolagsordning som reglerar aktiebolagens verksamhetsinriktning, samt ges möjlighet att ta ställning till frågor av större vikt. Offentlighetsprincipen gäller även för majoritetsägda kommunala bolag.

5.5 Stadsrevisionen

Stadsrevisionen är Kommunfullmäktiges organ för granskning och kontroll av Kommunstyrelsen, nämndernas och bolagens verksamhet. Stadsrevisionen granskar också att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt, alltså om verksamheterna är ändamålsenliga och effektiva.

5.6 Kommunalförbund

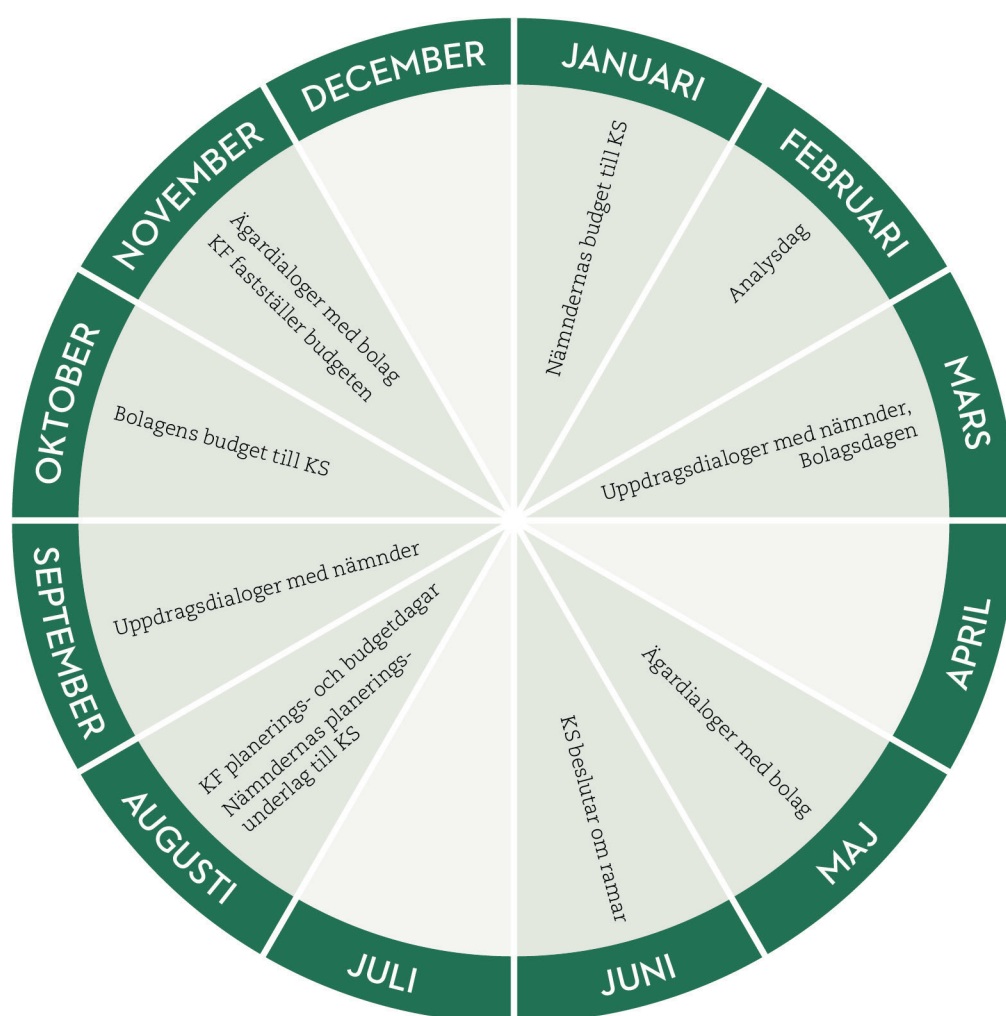
Ett kommunalförbund är en samverkansform för flera kommuner och regioner. Kommunalförbund styrs av respektive förbundsordning. Genom att ingå i ett kommunalförbund överlämnar kommunen hantering av specificerade kommunala angelägenheter till kommunalförbundet.

6 Planera och följa upp verksamhet och ekonomi

Planeringen och uppföljningen ska vara systematisk. Verksamheten ska utgå från planering, genomförande, uppföljning, analys och förbättring. Syftet är att ge goda förutsättningar för beslutsfattande i Kommunfullmäktige, Kommunstyrelse, nämnder, bolagsstyrelser och verksamheter.

6.1 Borås Stads planeringsprocess

Kommunens övergripande planering styrs främst av Borås Stads budget som anger politiska prioriteringar för det kommande året med förutsättningar, ekonomiska ramar och målsättningar för verksamheten. I årshjulet nedan illustreras planeringsprocessen.



Figur 2. Årshjul för Borås Stads planeringsprocess.

Analysdag

Borås Stads planeringsprocess inleds med en analysdag utifrån bland annat trend- och omvärldsanalyser som beskriver nuläge och framtida utmaningar, risker och möjligheter på kort och lång sikt. Faktaunderlag presenteras för förtroendevalda och koncernledning i början av året i syfte att skapa förutsättning inför den fortsatta planeringsprocessen.

Uppdrags- och ägardialoger

Uppdrags- och ägardialoger är en del i Kommunstyrelsens uppsiktsplikt och sker mellan Kommunstyrelsen och nämnders samt bolagsstyrelsers presidier. Dialogerna innefattas bland annat av uppföljning av hur nämnderna och bolagen klarat sitt grunduppdrag, arbetat med Kommunfullmäktiges målområden och andra uppdrag. Det förs också en dialog om nuläge, framtida möjligheter, utmaningar och risker.

Bolagsdagen

Bolagsdagen är ett tillfälle där kommunala bolagens årsstämmor hålls för verksamhetsåret med fokus på bolagens verksamhet, ekonomi, möjligheter och utmaningar. Frågan om ansvarsfrihet prövas.

Ekonomiska ramar och förutsättningar

Kommunstyrelsen tar beslut om preliminära ramar och förutsättningar i juni. I rambeslutet ska det framgå vilka ramförändringar som gjorts baserat på analys av tidigare utfall, kända intäktsanpassningar, demografiska och verksamhetsmässiga omställningar.

Nämndernas planeringsunderlag

Utifrån ekonomiska ramar och förutsättningar tar nämnder fram planeringsunderlag som ligger till grund för Borås Stads budget för kommande år. Planeringsunderlagen ska innefatta en preliminär planering av nämndens verksamhet, ekonomiska förutsättningar och investeringar för kommande år. De ska beskriva hur grunduppdraget ska genomföras och på vilket sätt nämnden ska bidra till att Kommunfullmäktiges målområden och inriktningar nås. Planeringsunderlagen beslutas i nämnd för att vidare behandlas i Kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktiges planerings- och budgetdagar

Planerings- och budgetdagar är en del i beredningen inför kommande budget. Nämnderna presenterar resultat, möjligheter, utmaningar och risker utifrån sina planeringsunderlag för kommande år till Kommunfullmäktige.

Bolagens budget

Bolaget tar fram en plan för ekonomin och verksamheten för kommande år samt ett ekonomiskt handlingsprogram för den kommande treårsperioden. Budget beslutas av bolagsstyrelsen för att vidare behandlas i Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige.

Borås Stads budget

Borås Stads budget är Kommunfullmäktiges verktyg för att styra den kommunala verksamheten. Budget ska utformas och kopplas till nämnders verksamhet samt utgöra en grund för styrning, planering och uppföljning. Kommunstyrelsen tar fram förslag på budget utifrån underlag som samlats in under året. Förslaget behandlas i Kommunstyrelsen i oktober och beslutas i Kommunfullmäktige i november. Vid valår kan beslut tas i december.

Nämndernas budget

Efter att Kommunfullmäktige tagit beslut om Borås Stads budget ansvarar nämnderna för att färdigställa sina planeringsunderlag och tar fram en budget för nämnden. Budget beslutas av nämnden för att vidare rapporteras till Kommunstyrelsen.

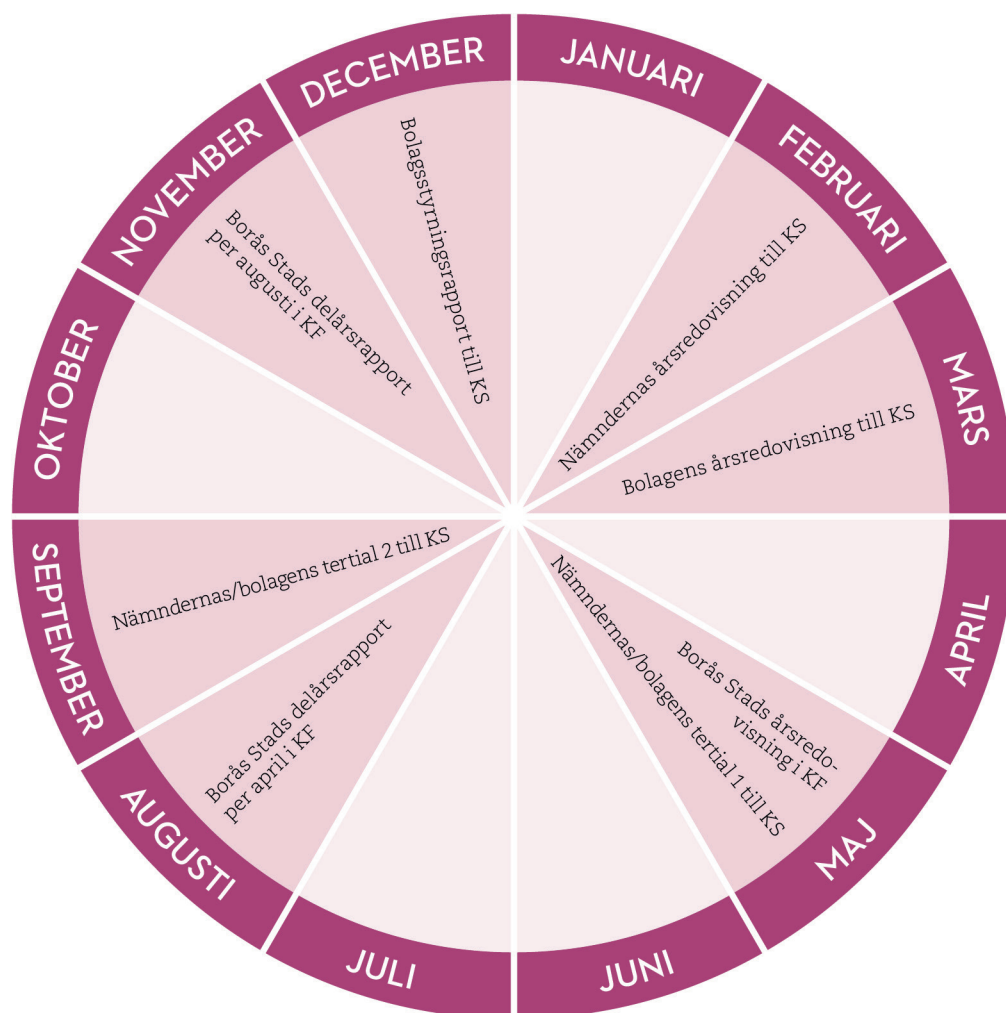
6.2 Borås Stads uppföljningsprocess

Kommunfullmäktige följer upp Borås Stads budget vid tre tillfällen under året. Det ska finnas en koppling mellan budget, delårsrapport och årsredovisning.

Det åligger nämnder och bolagsstyrelser att följa upp och rapportera det pågående årets verksamhet till Kommunstyrelsen genom tertial ett (uppföljning till och med april) och tertial två (uppföljning till och med augusti), samt årsredovisningen som är en slutlig redovisning av helåret. Nämnder kan även genomföra månadsuppföljningar.

Kommunstyrelsen ansvarar för att sammanställa ett samlat verksamhetsresultat för kommun-koncernen genom Borås Stads delårsrapporter och årsredovisning. Under året genomförs även andra uppföljningar. Det kan vara analyser av nationella undersökningar, lokala brukarundersökningar, uppföljning av gemensamma styrdokument och lagstadgade uppföljningar.

I årshjulet nedan illustreras uppföljningsprocessen.



Figur 3. Årshjul för Borås Stads uppföljningsprocess.

Tiodagarsuppföljning

Tiodagarsuppföljningen är en kortfattad rapport som tas fram av Stadsledningskansliet och fokuserar på avvikelser jämfört med budget. Rapportering sker till Kommunstyrelsen nästkommande sammanträde. (Gäller för februari, mars, maj, juli, sep, okt och nov).

Månadsuppföljningar

Månadsuppföljningen är nämndernas rapport och analys av sin verksamhet och ekonomi. Nämnderna bestämmer själva frekvensen. Vid befarade avvikelser ska nämnderna redovisa en åtgärdsplan. Åtgärdsplaner delges Kommunstyrelsen.

Tertialuppföljningar

Tertialuppföljningar innebär uppföljning av nämndernas och bolagens verksamhet och ekonomi av innevarande år till och med april och till och med augusti. Uppföljningarna är en del i Kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Tertialrapporter beslutas av nämnder och bolagsstyrelser för att vidare behandlas i Kommunstyrelsen och godkännas i Kommunfullmäktige.

Borås Stads delårsrapporter

Nämndernas och bolagens tertialuppföljningar ligger till grund för Borås Stads delårsrapporter. Det ska vara fokus på Borås Stads samlade verksamhetsresultat per april och per augusti.

Bolagsstyrningsrapport

I bolagsstyrningsrapporten ska bolagen redovisa verksamhet utifrån de ändamål och befogenheter som anges i bolagsordningen och i kompletterande ägardirektiv till stöd för Kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Bolagsstyrningsrapporten ska godkännas av respektive bolagsstyrelse, innan den överlämnas till Kommunstyrelsen.

Nämndernas och bolagens årsredovisning

Varje nämnd och bolag är redovisningsskyldig inför Kommunfullmäktige. I årsredovisningen ska det framgå hur nämnderna och bolagen har arbetat med sitt grunduppdrag, vilka resultat och effekter arbetet lett till, hur nämnden bidragit till att uppnå Kommunfullmäktiges målområden och dess inriktningar, hur de genomfört uppdrag från Kommunfullmäktige samt hur resurser använts. Årsredovisningarna blir tillsammans med en analys av nämndernas och bolagens rapportering underlag för Borås Stads årsredovisning. Nämnderna och bolagsstyrelserna beslutar om sina årsredovisningar.

Borås Stads årsredovisning

Årsredovisningen syftar till att ge Kommunfullmäktige en så rättvisande bild som möjligt över kommunkoncernens finansiella ställning och utveckling. Årsredovisningen ska ge en överblick över hur kommunen har använt sina resurser under det gångna året samt huruvida kommunen har uppfyllt sina ekonomiska och verksamhetsmässiga mål. Årsredovisningen ska:

- tillsammans med nämndernas och bolagens årsredovisningar och revisionsberättelser ligga till grund för fullmäktiges prövning av ansvar för det gångna årets förvaltning.
- ge fullmäktige en rättvisande bild över kommunkoncernens samlade finansiella ställning och utveckling.
- ligga till grund för Kommunfullmäktiges beslut om hur nämndernas resultat ska regleras

Borås Stads årsredovisning behandlas först i Kommunstyrelsen för att vidare godkännas i Kommunfullmäktige.

Intern kontroll

Intern kontroll är en del av verksamhetsstyrningen som syftar till att förebygga fel, brister och oegentligheter, säkerställa effektivitet och uppnå ändamålsenlig verksamhet. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att det finns riktlinjer för god intern kontroll och att de är aktuella och kända.

Nämnder och bolag ansvarar för intern kontroll inom sina respektive verksamhetsområden genom att ta fram intern kontrollplan i samband med framtagande av planeringsunderlagen för kommande år samt för att följa upp den interna kontrollen i samband med årsredovisning.



BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se



Kommunfullmäktige

§ 9

Dnr KS 2025-006511.2.4.0

Revidering av riktlinjer för god ekonomisk hushållning

(Kommunfullmäktiges tryckta handlingar 2026, nr 4, B 80)

Kommunfullmäktiges beslut

Utan omröstning beslutar Kommunfullmäktige:

Att anta reviderade Riktlinjer för god ekonomisk hushållning för Borås Stads kommunkoncern.

Reservationer

Mot beslutet reserverar sig Stefan Lindborg (V), Anne Rapinoja (V), Peter Viberg (V), Marjan Garmroudi (V), Kristina Ramsälv Waldenström (V) och Inger Landström (V) till förmån för sitt alternativa förslag.

Kommunstyrelsens beslut 2025-12-08 § 390

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta:

Att anta reviderade Riktlinjer för god ekonomisk hushållning för Borås Stads kommunkoncern.

Sammanfattning av ärendet

I Kommunallagen (11 kap) framgår att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och det inkluderar även den verksamhet som bedrivs i de kommunala bolagen. För att Borås Stad ska ha en god ekonomisk hushållning krävs att verksamheten bedrivs effektivt, det vill säga på ett kostnadseffektivt sätt samt att den kommunala servicen infriar kommuninvånarnas behov (ändamålsenlighet) utifrån de ekonomiska ramarna. En god ekonomisk hushållning har både ett finansiellt perspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

Kommunfullmäktige beslutade om befintliga riktlinjer 2022-01-21 § 11 och dessa riktlinjer har setts över och översynen har lett till ett förslag till revidering av Borås Stads riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Beslutsunderlag

1. Förslag till Reviderade Borås Stads riktlinjer för god ekonomisk hushållning

Yrkanden

Stefan Lindborg (V) yrkar att Kommunfullmäktige beslutar att anta Riktlinjer för god ekonomisk hushållning för Borås Stads kommunkoncern med följande ändringar:



Kommunfullmäktige

att primärkommunen ska generera ett överskott på i genomsnitt 2 procent (resultat i relation till skatteintäkter och generella statsbidrag) över en rullande tioårsperiod

att primärkommunen ska ha en självfinansiering av sina investeringar på över 60 procent (över en rullande tioårsperiod) och därigenom bibehålla en hög soliditet (exklusive lån som är hänförliga till bolagen)

att kommunkoncernen har ett mål för soliditeten inklusive pensionsåtaganden på 25 procent

att övriga punkter under vad som beskrivs som ”God ekonomisk hushållning för Borås Stad innebär en strävan mot” och ”Kommunkoncernen (primärkommunen och bolagen sammanställt) ska generera” utgår, se bilaga.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på bifall dels till Kommunstyrelsens förslag och dels till Vänsterpartiets alternativa förslag och finner förstnämnda proposition med övervägande ja besvarad.

Kommunfullmäktige

Revidering av riktlinjer för god ekonomisk hushållning

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Att anta reviderade Riktlinjer för god ekonomisk hushållning för Borås Stads kommunkoncern.

Sammanfattning

I Kommunallagen (11 kap) framgår att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och det inkluderar även den verksamhet som bedrivs i de kommunala bolagen. För att Borås Stad ska ha en god ekonomisk hushållning krävs att verksamheten bedrivs effektivt, det vill säga på ett kostnadseffektivt sätt samt att den kommunala servicen infriar kommuninvånarnas behov (ändamålsenlighet) utifrån de ekonomiska ramarna. En god ekonomisk hushållning har både ett finansiellt perspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

Kommunfullmäktige beslutade om befintliga riktlinjer 2022-01-21 § 11 och dessa riktlinjer har setts över och översynen har lett till ett förslag till revidering av Borås Stads riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Ärendet i sin helhet

I Kommunallagen (11 kap) framgår att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Kravet inkluderar även den verksamhet som bedrivs i de kommunala bolagen. För att Borås Stad ska ha en god ekonomisk hushållning krävs att verksamheten bedrivs effektivt, det vill säga på ett kostnadseffektivt sätt samt att den kommunala servicen infriar kommuninvånarnas behov (ändamålsenlighet) utifrån de ekonomiska ramarna. En god ekonomisk hushållning har både ett finansiellt perspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning, och riktlinjerna ska inkludera hanteringen av resultatutjämningsreserven (RUR) om kommunen har en sådan. Fullmäktige beslutade att från och med räkenskapsåret 2013 (2013/KS0655) införa RUR.

Kommunfullmäktige beslutade om befintliga riktlinjer 2022-01-21 § 11 och i revideringen innebär att följande stycken har tillkommit:

- God ekonomisk hushållning i verksamheten

- Resultatutjämningsreserv (RUR)

Det har också gjorts en utveckling av texten under inledningen som innebär följande formulering:

En god ekonomi är ett viktigt mål för kommunen och ett grundläggande villkor för att kunna uppnå de sociala eller välfärdspolitiska mål som är det primära syftet med kommunens verksamhet. För att Borås Stad ska ha en god ekonomisk hushållning krävs att verksamheten bedrivs effektivt, det vill säga på ett kostnadseffektivt sätt samt att den kommunala servicen infriar kommuninvånarnas behov (ändamålsenlighet) utifrån de ekonomiska ramarna. En god ekonomisk hushållning har både ett finansiellt perspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

För att nå en god ekonomisk hushållning krävs en utvecklad planering med framförhållning och handlingsberedskap kring oförutsedda händelser, tydliga och mätbara mål samt en rättvisande och tillförlitlig redovisning som ger information om avvikelser gentemot uppställda mål.

Det finns även formalia som har reviderats – såsom att ordet regler har bytts till riktlinjer.

Beslutsunderlag

1. Förslag till Reviderade Borås Stads riktlinjer för god ekonomisk hushållning

Kommunfullmäktiges beslut expedieras till

1. Samtliga nämnder och bolag

Ulf Olsson

Kommunalråd

Susanne Bladh

Ekonomichef

Program

Plan

Policy

• **Riktlinjer**

Borås Stads
**Riktlinjer för god
ekonomisk hushållning**

Borås Stads styrdokument

Planerande

PROGRAM – vägval, verksamheter och metoder i riktning för att nå målen i Borås

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: 2026-xx-xx

För uppföljning och revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Alla nämnder och bolag

Dnr: KS 2025-00651

Dokumentet gäller till och med: 2029

Globala målen

Detta styrdokument bidrar till följande globala mål:



Riktlinjer för God ekonomisk hushållning

Inledning

En god ekonomi är ett viktigt mål för kommunen och ett grundläggande villkor för att kunna uppnå de sociala eller välfärdspolitiska mål som är det primära syftet med kommunens verksamhet. För att Borås Stad ska ha en god ekonomisk hushållning krävs att verksamheten bedrivs effektivt, det vill säga på ett kostnadseffektivt sätt samt att den kommunala servicen infriar kommuninvånarnas behov (ändamålsenlighet) utifrån de ekonomiska ramarna. En god ekonomisk hushållning har både ett finansiellt perspektiv och ett verksamhetsperspektiv.

För att nå en god ekonomisk hushållning krävs en utvecklad planering med framförhållning och handlingsberedskap kring oförutsedda händelser, tydliga och mätbara mål samt en rättvisande och tillförlitlig redovisning som ger information om avvikelser gentemot uppställda mål.

Ekonomi i balans

Kommunens ekonomi måste vara i balans och långsiktigt hållbar. För att kommunen och kommunkoncernen ska uppnå fastställt ekonomiskt resultat är det av största betydelse att respektive nämnd och bolag klarar sitt uppdrag och samtidigt har sin ekonomi i balans genom en god budgetföljsamhet. Det ekonomiska resultatet är också beroende av att investeringsvolymen hålls på en rimlig nivå. Kommunens och kommunkoncernens nettoinvesteringar ska finansieras till del med egna medel, enligt ett fastställt finansiellt mål. En ökande nettolåneskuld innebär ett successivt försämrat resultat för kommunen, och ställer krav på politisk prioritering vad gäller behov av och önskemål om kommunala investeringar.

Övergripande ekonomiska mål

Borås Stads övergripande ekonomiska mål utgår ifrån generationsprincipen vilket innebär att varje generation ska bära kostnaden för den service som den konsumerar och inte belasta kommande generationer med kostnader eller åtaganden.

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning förutsätter inte bara att den löpande verksamheten under året kan finansieras med intäkter. För att inte behöva göra besparingar i verksamheten enskilda år, då intäkterna (skatteintäkter och statsbidrag) plötsligt viker eller då oförutsedda kostnadsökningar uppstår, krävs att kommunen har en buffert i sin ekonomi.

God ekonomisk hushållning i verksamheten

Borås Stads övergripande mål fastställs av Kommunfullmäktige. De är långsiktiga mål som utgår från kommunens uppdrag att tillhandahålla välfärdstjänster, infrastruktur och samhällsservice samt att värna den lokala demokratin.

Resultatutjämningsreserv (RUR)

Under 2013 tog Kommunfullmäktige beslut om att inrätta Resultatutjämningsreserv (RUR). Kommunfullmäktiges regelverk anger att RUR får användas om skatteunderlaget är på en låg nivå. Kommunfullmäktige beslutade i samband med antagandet av Budget 2024 att som komplement gäller att Resultatutjämningsreserven alltid får användas vid ett negativt resultat för Borås Stad. RUR ger möjlighet till att hantera stora förändringar i ekonomiska förutsättningar utan att få stora och kortsiktiga förändringar för nämnders ekonomiska förutsättningar. Disponering av RUR i nuvarande form kan göras till och med år 2033. Från och med 2024 finns möjlighet att inrätta Resultatreserv (RER) vilket förutsätter ett nytt beslut av Kommunfullmäktige.

Mål för Borås Stads kommunkoncern

För att mäta god ekonomisk hushållning använder Borås Stad följande övergripande mått (underliggande mått kan finnas i andra styrdokument, exempelvis sätts mål för finansverksamheten i Riktlinjer för finansverksamheten samt Riktlinjer för internbanken och likviditetsförvaltning):

God ekonomisk hushållning för Borås Stad innebär en strävan mot:

- att primärkommunen ska generera ett överskott på 2–3 % (resultat i relation till skatteintäkter och generella statsbidrag),
- att primärkommunen ska ha en självfinansiering av sina investeringar på över 80 % (mätt på rullande medelvärde 4 år), ha en ökande soliditet med målet att nå en soliditet på 80 % (exklusive lån som är hänförliga till bolagen),
- att de majoritetsägda kommunala bolagen, ”bolagskoncernen”, ska vara självförsörjande. Tvingande tillskott från primärkommunen ska inte behövas, och för att hantera risken för tillskott ska bolagen sammantaget:
- generera ett genomsnittligt resultat för bolagskoncernen på 7 % (resultat efter finansnetto i relation till omsättning)
- ha en räntetäckningsgrad i genomsnitt på minst 2,5

Kommunkoncernen (primärkommun och bolagen sammanställt) ska generera:

- ett resultat på 2–3 % i (årets resultat som andel av intäkter, skatteintäkter och generella statsbidrag)
- ett mål för soliditeten inklusive pensionsåtaganden på 25 %
- en nettokoncernskuld på högst 150 tkr per invånare.

Definitioner

Mål för resultatet, för att ha god kontroll på nettokostnadsutvecklingen:

Resultat i relation till skatteintäkter och generella statsbidrag, samt för bolagen; resultat i relation till omsättning.

Mål för finansiella ställningen, för att ha god kontroll på finansiellt sparande och låneutveckling:

Självfinansieringsgrad av investeringarna, d v s hur stor del av investeringarna som finansieras utan lån.

Räntetäckningsgrad, d.v.s. förmågan att kunna betala räntorna (definieras som resultat efter finansiella intäkter dividerat med finansiella kostnader).

Soliditet, som genom att jämföra eget kapital med total balansomslutning visar på långsiktig finansiell styrka. En låg soliditet kan innebära en ökad lånefinansiering och på sikt högre finansiella kostnader som tar resurser från kärnverksamheterna. En ökad soliditet innebär å andra sidan en ökad intern-finansiering av tillgångarna och lägre finansiella kostnader. En balanserad finansiell utveckling förutsätter en bibehållen relation mellan det egna kapitalet och de totala tillgångarna.

Uppföljning

I samband med beslut om kommunens budget, bolagens finansiering och kommunkoncernens årsredovisning skall de finansiella målen redovisas och förhållas till denna riktlinje.



BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se



Kommunfullmäktige

§ 10

Dnr KS 2025-007281.2.2.0

Revidering av riktlinjen för styrdokument

(Kommunfullmäktiges tryckta handlingar 2026, nr 5, B 87)

Kommunfullmäktiges beslut

Utan omröstning beslutar Kommunfullmäktige:

Förslag till revidering av riktlinjen för styrdokument fastställs.

Reservationer

Mot beslutet reserverar sig Hans Gustafsson (KD), Gunilla Christoffersson (KD), Helena Ishizaki (KD), Niklas Arvidsson (KD), Magnus Sjödahl (KD), Jonathan Tellbe (KD), Emanuel Mäkinen (KD), Andreas Exner (SD), Ann-Charlotte Blomqvist (SD), Martin Sörbom (SD), Käthy Johansson (SD), Tomas Brandberg (SD), Leif Häggblom (SD), Lars-Erik Johansson (SD), Crister Spets (SD), Emilia Silbvers (SD), Jan Nilsson (SD), Annika Pehrsson (SD), Maria Lindgren (SD), Björn Qvarnström (SD) och Jonas Ellerstrand (SD) till förmån för reservationen i Kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsens beslut 2025-12-08 § 384

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta:

Förslag till revidering av riktlinjen för styrdokument fastställs.

Reservation

Mot beslutet reserverar sig Niklas Arvidssons (KD), Helena Ishizaki (KD), Andreas Exners (SD) och Björn Qvarnström (SD) till förmån för sitt yrkande att avslå förslaget till Riktlinje för styrdokument, samt Att uppdra åt Stadsledningskansliet att ta fram ett nytt förslag på riktlinje för styrdokument som inkluderar färre typer av styrdokument. Ett förtydligande ska också göras i riktlinjen om att saker som redan är lagstiftning eller del av internationella konventioner som Sverige har undertecknat inte behöver tas upp i kommunens styrdokument.

Sammanfattning av ärendet

Riktlinjen för styrdokument har setts över i och med att det ska aktualitets prövas.

Det är framför allt förtydligande som har gjorts i texterna. Bland annat har

* Ett nytt stycke om skillnaden mellan planerande och normerande styrdokument tillkommit.

* Styckena under planerande och normativa styrdokument förtydligats

Styrdokumentet har även setts över så det harmonierar med riktlinjen för styr- och ledningen framför allt när det gäller de planerande styrdokumenten som program och planer.



Kommunfullmäktige

Styrdokumentet har inte varit på remiss då dokumentstyperna inte har förändrats sedan förra revideringen, då det var större förändringar. Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige att fastställa riktlinjen.

Beslutsunderlag

1. Förslag- Riktlinjen för styrdokument.

Yrkanden

Niklas Arvidsson (KD) yrkar bifall till reservationen i Kommunstyrelsen.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på bifall dels till Kommunstyrelsens förslag och dels till reservationen i Kommunstyrelsen och finner förstnämnda proposition med övervägande ja besvarad.



Kommunfullmäktige

Revidering av riktlinjen för styrdokument

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Förslag till revidering av riktlinjen för styrdokument fastställs

Reservation

Mot beslutet reserverar sig Niklas Arvidsson (KD), Helena Ishizaki (KD), Andreas Exner (SD) och Björn Qvarnström (SD) till förmån för sitt yrkande.

Ärendet i sin helhet

Riktlinjen för styrdokument har setts över i och med att det ska aktualitets prövas.

Det är framför allt förtydligande som har gjorts i texterna. Bland annat har

- Ett nytt stycke om skillnaden mellan planerande och normerande styrdokument tillkommit.
- Styckena under planerande och normativa styrdokument förtydligats

Styrdokumentet har även setts över så det harmonierar med riktlinjen för styr- och ledningen framför allt när det gäller de planerande styrdokumenterna som program och planer.

Styrdokumentet har inte varit på remiss då dokumentstyperna inte har förändrats sedan förra revideringen, då det var större förändringar.

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige att fastställa riktlinjen.

Beslutsunderlag

1. Förslag- Riktlinjen för styrdokument.

Kommunfullmäktiges beslut expedieras till

1. Alla nämnder

Ulf Olsson

Kommunstyrelsens ordförande

Anna Thuresson Dler
Avdelningschef

Program

Plan

Policy

• **Riktlinjer**

Borås Stads
**Riktlinjer för
styrdokument**

Borås Stads styrdokument

Planerande

PROGRAM – vägval, verksamheter och metoder i riktning för att nå målen i Borås

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: 2025-xx-xx

För revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

Dokumentet gäller för: Alla nämnder och förvaltningar

Dnr: KS 2025-00728

Dokumentet gäller till och med: 2029

Kommunstyrelsen har rätt att göra revideringar i riktlinjerna under löptiden.

Innehåll

1 Riktlinjer för styrdokument	4
1.1 Inledning	4
1.2 Hierarki	5
1.2.1 Styrdokument som tas i Kommunfullmäktige	5
1.2.2 Dokument på förvaltningsnivå	6
1.2.3 Kommunövergripande dokument som rutiner och regler	6
1.3 Skillnaden mellan planerande och normerande styrdokument	6
1.4 Planerande styrdokument	7
1.4.1 Program	7
1.4.2 Plan	7
1.5 Normerande styrdokument	8
1.5.1 Policy	8
1.5.2 Riktlinjer	8
1.6 Utformningen	9
1.7 Ska-krav	10
1.8 Uppföljning	10
2 Bilaga 1. Checklista	11
3 Bilaga 2. Övriga typer av styrdokument	12
3.1 Författningar	12
3.1.1 Kommunfullmäktiges arbetsordning	12
3.1.2 Reglemente	12
3.1.3 Bolagsordning	12
3.1.4 Ägardirektiv	12
3.1.5 Lokala föreskrifter	12
3.1.6 Taxor och avgifter	12
3.2 Andra styrdokument	12
3.2.1 Översiktsplan	12
3.2.2 Detaljplaner	12
3.2.3 Borås Stad budget	12

1 Riktlinjer för styrdokument

1.1 Inledning

Syftet med denna riktlinje är att Borås Stad styrdokument fattas på rätt nivå, har en gemensam utformning, benämning, arbetssätt och struktur.

För att säkerställa att de olika styrdokumenterna får en bred förankring, bland förtroendevalda och tjänstepersoner finns ett par grundregler som gäller vid utformning eller upprättande av styrdokument. Dokumenten ska vara:

- Enkla, tydliga och kommunicerbara
- Så få som möjligt för att enkelt kunna överblicka och tillföra värde
- Tydliga i uppdelningen mellan politisk nivå och verksamhetsnivå
- Förenliga med vision och överordnade dokument
- Utformade för att medge en decentralisering av beslutsfattande

1.2 Hierarki

Nedanstående matris visar schematiskt vilken typ av dokument som hör hemma i vilket sammanhang:

Typer av styrdokument		
	Planerande	Normerande
Översiktligt	Program	Policy
Detaljerat	Plan	Riktlinjer

Det är inget krav att ett dokument på en nivå alltid har följeslagare i samma ämne på de båda andra nivåerna: att en plan alltid föregås av ett program, eller att en policy alltid bryts ned i riktlinjer. Matrisen är en hjälp att utforma varje dokument så att det uppfattas på rätt sätt av dem som ska använda det.

Styrdokumentens beslutsnivåer	
Kommunfullmäktige	Vision, reglementen, ägardirektiv, bolagsordning, Kommunfullmäktiges årsplan och budget, Program, planer Policy, riktlinjer
Kommunstyrelsen och nämnderna	Nämndbudget Program, planer Riktlinjer

Ej politiskt beslutade dokument	
Förvaltningarna	Exempel: Principer, planer, handböcker, rutiner, internbudget, regler

1.2.1 Styrdokument som tas i Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktiges styrdokument har som syfte att peka ut inriktningen för kommunen. Styrdokumentet från Kommunfullmäktige har gemensamt att de har följande egenskaper:

- uttrycker inriktningen för vad som ska uppnås
- är övergripande
- avser frågor av större vikt eller frågor av principiell art
- kan innehålla krav på att styrelse eller nämnd tar fram särskilda anvisningar.

1.2.2 Dokument på förvaltningsnivå

Utöver styrdokumentet kan det finnas handböcker och rutiner m.m. som innehåller handfasta råd, och beskrivningar av arbetssätt. Det är viktigt att dessa stannar just vid det praktiska och inte innehåller sådant som hör hemma i politiskt antagna styrdokument, eller åtgärder som kräver beslut om finansiering. Dessa behandlar ”hur”-frågor, ofta i detalj, och beslutas på tjänstepersonsnivå.

Även vissa planer kan beslutas på verksamhetsnivå. Det gäller planer som bara har betydelse för den egna verksamheten. Även dessa planer ska förstås vara utformade enligt riktlinjerna, för att olika dokument ska ha sitt sammanhang.

1.2.3 Kommunövergripande dokument som rutiner och regler

Stadsdirektören har rätt att ta kommunövergripande dokument som avser ren verkställighet. (där inga politiska övervägande behöver tas.)

Framtagandet av styrdokument

Vid arbetet med ett styrdokument ska man ta hänsyn till den styrning som redan finns på området, som lagar, föreskrifter och kommunala beslut. Man ska väga in och motivera varför ett styrdokument behövs, och granska hur det samspelar med styrdokumentet på angränsande områden.

Ett styrdokument ska inte skrivas som en rapport eller en uppsats.

Ett styrdokuments innehåll måste vara förenligt med eventuella överordnande dokument. Om ett annat styrdokuments innehåll har betydelse kan texten hänvisa till detta dokument. Däremot ska inte texten referera innehållet eller fastslå att det andra dokumentet gäller. Varje dokument har sin egen kraft och funktion.

Varje styrdokument ska kopplas till Borås Stads vision och Agenda 2030. Ett styrdokument ska inte innehålla en egen vision, då det bara finns en vision.

1.3 Skillnaden mellan planerande och normerande styrdokument

Det finns två typer av styrdokument som delas in i följande huvudkategorier:

- **Planerande styrande dokument**, som i första hand fokuserar på vad organisationen ska åstadkomma framöver.
- **Normerande styrande dokument**, som har en normerande funktion genom att tydliggöra vägledning kring verksamhetens arbete.

De styrande dokumenten kan vara avsedda för en specifik nämnd eller bolagsstyrelse, eller omfatta flera – ibland alla – delar av organisationen.

Vilken typ av dokument som tas fram beror på vilken detaljeringsnivå som bäst stödjer styrning och ledning, samt hur den politiska viljan bäst kan omsättas i praktiken.

1.4 Planerande styrdokument

Planerande dokument anger vad Borås Stad vill åstadkomma inom olika områden. I dessa dokument är det naturligt att ange vad som ska göras och vad man vill uppnå i syfte att nå Kommunfullmäktiges vision och inriktningar.

1.4.1 Program

Ett program är ett strategiskt styrande dokument som ska slå fast en politisk viljeinriktning för vad som ska uppnås inom ett visst område – geografiskt eller verksamhetsmässigt- för en tidsatt period. Programmen ska ange prioriterade inriktningar eller strategiska avvägningar och kan vara ett komplement till att uppnå Kommunfullmäktiges målområden.

Programmet ska göra det möjligt att skriva en plan för det aktuella området utan ytterligare ideologiska överväganden.

Kommunövergripande program beslutas av Kommunfullmäktige. Nämnder och Kommunstyrelsen kan anta program som berör nämndens/styrelsens reglemente.

1.4.2 Plan

En plan ska konkret ange vad som ska uppnås inom ett visst område för en tidsatt period. Planen ska ange vilka aktiviteter, insatser eller åtgärder som ska genomföras samt eventuellt vilka metoder som ska användas. Av planen ska framgå vem som har ansvar för att aktiviteterna blir gjorda. Den ska ange ett tidsschema och hur eventuell uppföljning ska ske.

Planerna kan ha olika benämningar såsom handlingsplan, åtgärdsplan eller verksamhetsplan. Det som är gemensamt för alla typer av planer är att det tydligt framgår vem det är som ska göra en viss aktivitet/uppdrag och när det ska vara klart.

Kommunövergripande planer beslutas vanligtvis av Kommunfullmäktige. Övriga planer tas på nämnd, Kommunstyrelse eller på verksamhetsnivå.

1.5 Normerande styrdokument

Den andra typen av styrdokument är normerande. De klargör Borås Stads förhållningsätt till något, eller ger ett direktiv för hur en tjänst eller service ska utföras. De kan också vara en "lagtext" som mindre handlar om vad som ska göras utan mer om hur det ska göras, och vad som inte ska göras. Normerande styrdokument ska inte innehålla mål.

Eftersom normerande styrdokument oftast reglerar arbetssätt är det bra att gå igenom vilka sorters dokument som behövs för att styra och leda det vanliga arbetet innan ett politiskt styrdokument tas fram.

1.5.1 Policy

Policyn anger Borås Stads förhållningssätt till något. Den kan klargöra Borås Stads syn på t.ex. sponsring eller internationella kontakter. Policyn ger inte några fasta regler, bara principer som vägledning för bedömningar från fall till fall.

En policy ska ge en princip att hålla sig till; ett sätt att se på en viss företeelse. En policy säger t.ex. att Borås Stad är positiva eller negativa till konkurrensutsättning, sponsring, hemarbete, intern rörlighet, deltid etc.

En policy kan ibland uttryckas i en enda mening. Det kan därför ofta vara lämpligt att låta policyn ingå som en portalparagraf i ett annat dokument.

Policy beslutas av Kommunfullmäktige.

1.5.2 Riktlinjer

Riktlinjer ger mer konkret stöd för ett visst handlande. De kan till exempel ange vilken typ av åtgärder och tillvägagångssätt Borås Stad ska välja, och sätta gränser för omfattningen. Riktlinjerna lämnar visst utrymme för handläggaren att själva utforma detaljerna i åtgärderna.

Riktlinjerna ska ge konkret stöd för hur arbetsuppgifterna ska utföras. Riktlinjerna kan vara så detaljerade att de fungerar som instruktionsbok för verksamheten.

Om riktlinjer också innehåller en eller flera regler det vill säga innehåller uttryck som till exempel "ska", "måste" och "får inte", måste den eller dessa tydligt markeras.

1.6 Utformningen

Det är viktigt att styrdokumentets språkbruk harmonierar med dokumentets avsikt och roll. Detta gäller särskilt för planer som inte får lämna något utrymme för tolkning.

Generellt gäller ett enkelt och tydligt språk för att göra styrdokumentet så lätt som möjligt att förstå och förmedla. Texten bör inte ha svepande och abstrakta formuleringar.

Om en åtgärd i till exempel en handlingsplan är kopplad till en kostnad kan texten redovisa denna. Pengar för åtgärden blir dock aldrig anvisade genom ett beslut om själva styrdokumentet. Varje åtgärd måste finansieras genom ett eget beslut.

Grafiskt ska Borås Stads styrdokument vara lätta att identifiera genom det standardiserade omslaget. Det är endast Stadsledningskansliet som får förse dokumenten med detta omslag som just signalerar att det är ett Borås Stads styrdokument.

Ett styrdokument ger effekt först när det är känt och tillämpat i organisationen. Därför behöver det planeras in hur och till vem/vilka det ska förankras.

Styrdokumentet ska i möjligaste mån innehålla ett avsnitt om hur och när dokumentet ska följas upp. Detta är främst aktuellt för de planerande styrdokumenterna. Finns det behov av att utvärdera styrdokumentet och dess konsekvenser ska avsnittet även innehålla en beskrivning om hur och när en utvärdering ska ske.

Önskvärt är om uppföljningen av styrdokumenterna sker i kluster med liknande tema.

Undantag från riktlinjen kan göras om det finns lagkrav på innehåll och utformning med mera.

1.7 Ska-krav

Följande är ska-krav på styrdokumentet:

- Vid allt arbete med styrdokument ska i ett tidigt skede Stadsledningskansliet kopplas in för stöd med att säkerställa att dokumentet fyller kraven och harmonierar med dessa riktlinjer och ska-krav. Styrdokumentet ska vara tillgänglighetsanpassade.
- Varje styrdokument ska klassificeras som endera av de fyra typer som beskrivs i dessa riktlinjer. Undantag från detta är styrdokument som finns i bilaga 2 samt en del styrdokument där det finns specifika instruktioner hur de ska utformas (t.ex. lagkrav).
- En del styrdokument ger direkta uppdrag till någon organisatorisk enhet, till exempel att göra en uppföljning. Sådana uppdrag ska vara tydliga, gärna i ett särskilt rubrik-satt stycke. Här ska framgå vad som ska göras, vem som ska göra det, och när det ska göras. Beskrivningen ska vara specifik och undvika formuleringar som "Borås Stad ska.." eller berörda nämnder ska.."
- Ett styrdokument är giltigt i högst fyra år, om inga särskilda skäl finns för undantag. Sedan krävs en aktualitetsprövning som kan resultera i en revidering av styrdokumentet, i styrdokumentets upphörande eller att styrdokumentet fastställs på nytt utan revidering.
- I alla styrdokument ska det finnas uppgift om
 - Vem som har fastställt dokumentet
 - När dokumentet har fastställts
 - Diarienumret på ärendet
 - Vem som ska ansvara för revideringen
 - Vem som ansvarar för eventuell uppföljning
 - Vem dokumentet gäller för
 - Hur länge dokumentet gäller

Alla Borås Stads styrdokument som antagits av Kommunfullmäktige eller Kommunstyrelsen, eller i annan instans men har betydelse för flera förvaltningar, ska finnas samlade på kommunens intranät och på boras.se i gemensam typografi eller design. Stadsledningskansliet ansvarar för denna design som en bekräftelse på att dokumentet är ett av Borås Stads styrande dokument.

Även styrdokument som gäller för t.ex. bara en nämnd ska följa dessa riktlinjer, så att strukturen och terminologin blir gemensam och åskådlig i hela organisationen.

1.8 Uppföljning

Uppföljningen av dessa riktlinjer sker löpande genom Stadsledningskansliet kvalitetssäkring av dokumenten under arbetet med dem, och genom kontroll att alla styrdokument passerar denna instans.

2 Bilaga 1. Checklista

Kom ihåg att alltid kontakta Stadsledningskansliet innan du sätter igång arbetet med ett nytt styrdokument eller revidering av ett styrdokument.

Frågor innan du tar fram ett styrdokument:

- Vad är syftet med styrdokumentet?
 - Lagkrav
 - Styrdokument är det bästa alternativet framför till exempel ett nämndbeslut
 - Politiskt beslut på att styrdokument ska tas fram
 - Få ett visst önskat resultat över en längre period
- Om frågan är reglerad genom lagstiftning, behövs kanske inget styrdokument, utan istället kanske en anvisning i form av en handbok.
- Hur harmoniserar styrdokumentet med andra fattade beslut och styrdokument? Finns det andra styrdokument som ska upphävas eller revideras, på grund av det nya styrdokumentet?
- Hur kan det här styrdokumentet möjliggöra beslutsfattandet så nära medborgaren som möjligt?

Frågor att ställa efter du fått klartecken att ta fram ett styrdokument:

- Hur är beslutsgången gällande styrdokumentet? Planera processen för framtagande och beslutsfattande avseende tid, ansvarsfördelning samt eventuell samverkan med andra aktörer.
- Innebär styrdokumentet ekonomiska konsekvenser som särskilt behöver planeras för? Att anta ett styrdokument i sig innebär inte att medel överförs för att till exempel genomföra en aktivitet i en plan. Detta måste tas i ett separat beslut eller helst i budgeten.
- Behövs en uppföljning och hur kan den i så fall utformas så att den får önskat resultat?

3 Bilaga 2. Övriga typer av styrdokument

Det finns ett antal andra styrdokument som inte berörs av denna riktlinje men som kan vara bra att känna till.

3.1 Författningar

3.1.1 Kommunfullmäktiges arbetsordning

Beskriver hur arbetet och sammanträdet ska utföras i Kommunfullmäktige.

3.1.2 Reglemente

I reglementet delegerar Kommunfullmäktige uppgifter och ansvar till nämnderna. Reglementet är ett dokument som står över de övriga styrdokumenten (de planerande och normerande).

3.1.3 Bolagsordning

Bolagsordningen är motsvarigheten till nämndernas reglemente fast för våra kommunala bolag. Bolagsordningen har vissa krav på vad den ska innehålla enligt Aktiebolagslagen och precis som för reglementena är det viktigt när vi tar fram (styrdokumentet) ägardirektiv att vi inte utökar verksamheten för bolaget utan att ta hänsyn till bolagsordningen.

3.1.4 Ägardirektiv

Ägardirektivet fungerar som ett komplement till bolagsordningen. Av ägardirektivet framgår ägarens förväntningar och krav på bolaget. Direktiven beslutas av Kommunfullmäktige. I ett ägardirektiv kan t.ex. ägaren skriva hur många nya bostäder bostadsbolagen förväntas bygga.

3.1.5 Lokala föreskrifter

Lokala föreskrifter beslutas av Kommunfullmäktige och reglerar det omgivande samhället. Föreskrifter kan även vara lagstadgade som exempelvis kommunens renhållningsordning som bygger på Miljöbalken och Avfallsförordningen.

3.1.6 Taxor och avgifter

Flertalet taxor och avgifter tas av Kommunfullmäktige varje år. Dessa reglerar de avgifter och taxor som företag och invånare ska betala för olika typer av kommunala tjänster.

3.2 Andra styrdokument

3.2.1 Översiktsplan

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplaner visar hur den tänkta mark- och vattenanvändningen och bebyggelseutvecklingen ska se ut i framtiden. I översiktsplanen vägs en mängd olika intressen samman. Översiktsplaner är inte juridiskt bindande, men viktiga strategiska dokument som lägger grunden för fortsatt planering och genomförande. Översiktsplaner arbetas fram tillsammans med många olika intressenter.

3.2.2 Detaljplaner

En detaljplan är ett juridiskt bindande dokument som krävs vid utbyggnad av nya områden och för ändrad markanvändning. Den reglerar om marken ska användas för bostäder, handel, industri, kontor eller annan verksamhet men också hur gator ska anläggas och vilken mark som ska vara tillgänglig för allmänheten. Syftet är att göra avvägningar mellan olika intressen och ta ställning till hur ett område ska utvecklas.

3.2.3 Borås Stad budget

Budgeten är en planering för ekonomi och verksamhet det kommande året. I Borås budget finns även den politiska viljeinriktningen i form av mål och uppdrag till nämnderna.



BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Kommunstyrelsen

§ 54

Dnr KS 2025-000371.2.4.1

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026**Kommunstyrelsens beslut**

Utan omröstning beslutar Kommunstyrelsen:

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration. Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

Reservation

Mot beslutet reserverar sig Annette Carlson (M), Elvira Löwenadler (M), Niklas Arvidsson (KD), Helena Ishizaki (KD), Andreas Exner (SD) och Kristian Silbvers (SD) till förmån för sitt yrkande.

Sammanfattning av ärendet

Genom nämndbudgeten utövar Kommunstyrelsen sin uppsiktsplikt genom att kontrollera att nämnderna har svarat upp till Kommunfullmäktiges Budget 2026 avseende fokusområden, uppdrag och ekonomi.

Ursprungligen var Kommunstyrelsens beslut om nämndbudget ett godkännande av nämndernas förslag till årsbudgetar med hänsyn till Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Utifrån denna fortfarande gällande grundfunktion har nämndbudgeten successivt byggts ut till att beskriva kommunens totala och nämnders ekonomiska förutsättningar tidigt på året. Det är av vikt att bedöma det preliminära utfallet från föregående år för att se om nämnderna ligger i fas eller har ”ryggsäckar” med sig in i det nya året. Även andra händelser på staden-nivå som inträffat efter Kommunfullmäktiges beslut i november tas med för att få rätt ingångsvärde inför det kommande året. I nämndbudgeten kan också nämndernas önskemål om att få ianspråktaga ackumulerat resultat godkännas. Merparten av dessa önskemål sker dock numera i samband med ordinarie budgetprocess eller i samband med behandling av årsredovisningen. I detta läge har en nämnd redan i Kommunfullmäktiges Budget 2026 godkänts att få använda ackumulerat överskott under 2026.

Beslutsunderlag

1. Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026

Kommunstyrelsen**Förslag och yrkanden**

Kommunstyrelsens ordförande Ulf Olsson (S) har föreslagit att Kommunstyrelsen beslutar att Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration. Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

Kommunalrådet Annette Carlson (M), kommunalrådet Niklas Arvidsson (KD) och kommunalrådet Andreas Exner (SD) yrkar att Kommunstyrelsen beslutar att Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration. Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

Nämnderna ombeds uppmärksamma Kommunfullmäktiges uppdrag utanför budget och återsrapportera även dessa, se bilaga.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på bifall dels till sitt eget förslag och dels till Annette Carlson (M), Niklas Arvidsson (KD) och Andreas Exners (SD) yrkande och finner förstnämnda proposition med övervägande ja besvarad.

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026

Kommunstyrelsens beslut

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration. Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

Ärendet i sin helhet

Genom nämndbudgeten utövar Kommunstyrelsen sin uppsiktsplikt genom att kontrollera att nämnderna har svarat upp till Kommunfullmäktiges Budget 2026 avseende fokusområden, uppdrag och ekonomi.

Ursprungligen var Kommunstyrelsens beslut om nämndbudget ett godkännande av nämndernas förslag till årsbudgetar med hänsyn till Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Utifrån denna fortfarande gällande grundfunktion har nämndbudgeten successivt byggts ut till att beskriva kommunens totala och nämnders ekonomiska förutsättningar tidigt på året. Det är av vikt att bedöma det preliminära utfallet från föregående år för att se om nämnderna ligger i fas eller har ”ryggsäckar” med sig in i det nya året. Även andra händelser på staden-nivå som inträffat efter Kommunfullmäktiges beslut i november tas med för att få rätt ingångsvärde inför det kommande året.

I nämndbudgeten kan också nämndernas önskemål om att få ianspråktaga ackumulerat resultat godkännas. Merparten av dessa önskemål sker dock numera i samband med ordinarie budgetprocess eller i samband med behandling av årsredovisningen. I detta läge har en nämnd redan i Kommunfullmäktiges Budget 2026 godkänts att få använda ackumulerat överskott under 2026.

Beslutsunderlag

1. Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026

Beslutet expedieras till

1. Samtliga nämnder

Ulf Olsson
Kommunstyrelsens Ordförande

Susanne Bladh
Ekonomichef

ALTERNATIVT FÖRSLAG

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026

Kommunstyrelsens beslut

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration. Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

Nämnderna ombeds uppmärksamma Kommunfullmäktiges uppdrag utanför budget och återsrapportera även dessa.

Ärendet i sin helhet

Genom nämndbudgeten utövar Kommunstyrelsen sin uppsiktsplikt genom att kontrollera att nämnderna har svarat upp till Kommunfullmäktiges Budget 2026 avseende fokusområden, uppdrag och ekonomi.

Ursprungligen var Kommunstyrelsens beslut om nämndbudget ett godkännande av nämndernas förslag till årsbudgetar med hänsyn till Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Utifrån denna fortfarande gällande grundfunktion har nämndbudgeten successivt byggts ut till att beskriva kommunens totala och nämnders ekonomiska förutsättningar tidigt på året. Det är av vikt att bedöma det preliminära utfallet från föregående år för att se om nämnderna ligger i fas eller har ”ryggsäckar” med sig in i det nya året. Även andra händelser på staden-nivå som inträffat efter Kommunfullmäktiges beslut i november tas med för att få rätt ingångsvärde inför det kommande året.

I nämndbudgeten kan också nämndernas önskemål om att få ianspråktaga ackumulerat resultat godkännas. Merparten av dessa önskemål sker dock numera i samband med ordinarie budgetprocess eller i samband med behandling av årsredovisningen. I detta läge har en nämnd redan i Kommunfullmäktiges Budget 2026 godkänts att få använda ackumulerat överskott under 2026.

Under ett budgetår fattar Kommunfullmäktige löpande beslut som berör stadens nämnder. Nämnderna ombeds att löpande följa upp och återsrapportera hur dessa beslut omhändertagits. Ett exempel är att Valfärdsbokslutet ska

utgöra ett av de underlag som nämnder och bolagsstyrelser använder i sitt arbete och sina prioriteringar.

Beslutsunderlag

1. Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026

Beslutet expedieras till

1. Samtliga nämnder

Moderaterna

Annette Carlson
Marie Jöreteg
Hasse Ikävalko
Elvira Löwenadler
Björn-Ola Kronander

Kristdemokraterna

Niklas Andersson
Helena Ishizaki
Hans Thornander

Sverigedemokraterna

Andreas Exner
Kristian Silbvers
Björn Qvarnström
Martin Sörbom



Nämndbudget 2026

Innehållsförteckning

Ekonomiskt styrdokument.....	3
Förutsättning för nämnderna 2026.....	4
Kommunfullmäktiges fokusområden.....	5
Arbetgivarperspektivet.....	6
Avstämning av den centrala ekonomin	7
Nämndbudgetförslagen.....	9
Driftredovisning.....	9
Kommentarer till nämndbudgetförslagen	10
Investeringsredovisning.....	15
Kommunstyrelsens beslut	16

Ekonomiskt styrdokument

Genom nämndbudgeten utövar Kommunstyrelsen sin uppsiktsplikt genom att kontrollera att nämnderna har svarat upp till Kommunfullmäktiges Budget 2026 avseende fokusområden, uppdrag och ekonomi. I de fall Kommunstyrelsen ser att det finns avvikelser kommenteras det under respektive nämnd.

Ursprungligen var Kommunstyrelsens beslut om nämndbudget ett godkännande av nämndernas förslag till årsbudgetar med hänsyn till Kommunfullmäktiges budgetbeslut. Utifrån denna fortfarande gällande grundfunktion har nämndbudgeten successivt byggts ut till att beskriva kommunens totala och nämnders ekonomiska förutsättningar tidigt på året. Det är av vikt att bedöma det preliminära utfallet från det föregående året för att se om nämnderna ligger i fas eller har ”ryggsäckar” med sig in i det nya året. Även andra händelser på staden-nivå som inträffat efter Kommunfullmäktiges beslut i november tas med för att få rätt ingångsvärde inför det kommande året.

I nämndbudgeten kan också nämndernas önskemål om att få ianspråktaga ackumulerat resultat godkännas. Merparten av dessa önskemål sker dock numera i samband med ordinarie budgetprocess eller i samband med behandling av årsredovisningen. I detta läge har en nämnd redan i Kommunfullmäktiges Budget 2026 godkänts att få använda ackumulerat överskott under 2026.

Förutsättning för nämnderna 2026

Nämndernas preliminära resultat 2025

Inför 2025 förbättrades de ekonomiska grundförutsättningarna med kraftigt sänkta pensionskostnader och något lägre elpriser och Kommunfullmäktiges Budget 2025 förevisade ett positivt resultat på 95,4 mnkr. Efter att Kommunfullmäktige beslutat om Budget 2025 förändrades förutsättningarna avsevärt genom ett antal händelser som inte var kända vid budgetläget, såsom reviderad skatteunderlagsprognos, godkännande av ackumulerat resultat samt ökade kostnader för medfinansiering. Med dessa poster inräknade bedömdes Borås Stads i Nämndsbudget 2025 få ett positivt resultat på 9,0 mnkr.

Borås Stads preliminära resultat kan i dagsläget bedömas till cirka 139,0 mnkr, vilket inkluderar realisationsvinster på 23,3 mnkr. Nämndernas preliminära resultat pekar på 42,0 mnkr. För analys av resultatet hänvisas till kommande årsredovisning.

Budget 2026

För 2026 har de ekonomiska grundförutsättningarna förbättrats genom en förväntad stegvis återhämtning av den lågkonjunktur som vi befunnit oss i och med en budgeterad resultatnivå som är bättre än föregående år. Ett resultat på 115,6 mnkr är ändå en bit under det långsiktiga finansiella målet men ändå en klar förbättring. Realisationsvinster är inte budgeterade och kan därför komma att förstärka Borås Stads resultat som helhet under 2026.

Jämfört med budget 2025 har nämnderna sammantaget erhållit ett utökat ekonomiskt utrymme med 1,6 (3,1) %. Detta tillsammans med ett positivt utfall 2025 för nämndsektorn bör innebära rimliga förutsättningar för att nämnderna ska klara av att bedriva sin verksamhet under givna ekonomiska ramar även detta år. Buffertar och reserver som nämnderna avsatt 2026 uppgår till 1,0 % av kommunbidragen. Dessa ska hållas intakta i början på året för att ha beredskap inför oförutsedda händelser.

För Borås Stads del är en utmaning att hantera den pågående trenden med den demografiska utvecklingen som är på en lägre nivå än tidigare främst vad gäller den yngre befolkningen. Lokalbestånd och investeringsnivåer måste långsiktigt anpassas till detta då trenden ser ut att hålla i sig en längre tid framåt.

Kommunfullmäktiges fokusområden

I enlighet med Borås stads styr- och ledningssystem har Kommunfullmäktige fastställt 12 fokusområden. Dessa baseras på Borås Stads vision samt Borås Stads uppdrag som välfärdsaktör, samhällsutvecklare och demokratiaktör samt arbetsgivare.

Borås Stads nämnder har under året fatta beslut om hur de avser att bidra till ett eller flera fokusområden. I nämndernas planeringsunderlag för 2026 och i bilaga till Kommunfullmäktiges budget 2026 ("Nämndernas bidrag till prioriterade fokusområden") finns en sammanställning av alla nämnders val.

Alla nämnder har redogjort för hur de bidrar till Kommunfullmäktiges fokusområden och inga justeringar av bidrag har gjorts efter inlämnande av planeringsunderlag. En närmare beskrivning av nämndernas och styrelsens val av bidrag finns i respektive nämndbudget.

Krisledningsnämnden som sammanträder kontinuerligt och vid behov minst en gång per mandatperiod är undantagna från att välja fokusområde.

Revisionskollegiet är också undantaget från att välja fokusområden men har valt att redogöra för hur de bidrar till Kommunfullmäktiges 12 fokusområden i sitt grunduppdrag.

Arbetsgivarperspektivet

I enlighet med Borås Stads styr- och ledningssystem ingår uppdraget som arbetsgivare som en central del av den samlade ledningen och styrningen av stadens verksamheter. Samtliga nämnder har redovisat hur de avser att arbeta inom området och hur de bidrar till en välfungerande arbetsgivarpolitik i organisationen.

Den sammanställda genomgången visar att nämndernas beslutade inriktning i huvudsak överensstämmer med den tidigare redovisade planeringen. Den övergripande linjen ligger fast, och de förändringar som förekommer består främst av förtydliganden, tidsättningar och konkretiseringar av redan planerade insatser. Dessa tillägg rör främst genomförande och praktisk organisering och innebär inte några förändringar av de grundläggande vägvalen inom uppdraget som arbetsgivare.

Sammantaget visar redovisningarna att nämnderna under 2026 kommer att fortsätta utveckla uppdraget som arbetsgivare genom att bygga vidare på etablerade arbetssätt, stärka interna processer och genomföra riktade utvecklingsinsatser. Arbetet präglas av stabilitet och långsiktighet och förväntas bidra till att skapa attraktiva, trygga och hållbara arbetsplatser i hela Borås Stad

Avstämning av den centrala ekonomin

Resultaträkning, mnkr

	Bokslut 2024	KF-Budget 2025	KF-Budget 2026	Nämndbudget 2026	Avvikelse KF-Budget
Nettokostnader	-7 741,1	-7 967,9	-8 144,3	-9 144,3	0,0
Avskrivningar	-352,4	-385,0	-450	-450	0,0
Verksamhetens nettokostnader	-8 093,5	-8 352,9	-8 594,3	-8 594,3	0,0
Skatteintäkter	6 161,2	6 404,5	6 575,1	-6 575,1	0,0
Generella statsbidrag mm	1 953,1	2 008,8	2 134,5	2 134,5	0,0
Finansnetto	36,9	35,0	0,3	0,3	0,0
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	57,7	95,4	115,6	115,6	0,0
Realisationsvinster från markförsäljning	21,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Kommunens resultat	79,6	95,4	115,6	115,6	0,0

Ökning av verksamhetens nettokostnader	4,6 %	3,1 %	2,9 %	2,9 %
därav nämnderna	5,3 %	3,1 %	1,6 %	1,6 %
Ökning av skatte- och bidragsintäkter	3,1 %	3,7 %	3,5 %	3,5 %
Årets resultat/skatte- och bidragsintäkter, %	1,0	1,1 %	1,3 %	1,3 %
Nettoinvesteringar	976	900	978	978
Självfinansiering av investeringarna	44 %	53 %	58 %	58 %

Nettokostnader

Jämfört med Kommunfullmäktiges antagna budget för 2026 beräknas nettokostnaderna i det här läget vara oförändrade. Det görs i samband med nämndsbudgeten en justering mellan nämnder avseende kostnadsposter som internfaktureras och istället ska kommunbidragsfinansieras. Denna justering är kostnadsneutral och påverkar inte nettokostnaderna.

Kulturnämnden har redan i samband med Kommunfullmäktiges beslut om Budget 2026 fått godkänt att utnyttja 2,7 mnkr ur sitt ackumulerade resultat. Inom nämndernas nettokostnader finns buffertar motsvarande 1,0 % av nämndernas totala kommunbidrag. Detta kan ses som en förutsättning till budgetföljsamhet under 2026. Årets första uppföljning per februari får bli en första indikation.

Avskrivningar

Avskrivningarna beräknas i dagsläget uppgå till 450,0 mnkr under 2026 vilket är lika med Kommunfullmäktiges budget i det här läget.

Prognosen för 2025 års nettoinvesteringar är i dagsläget ca 250 mnkr lägre än vad som budgeterats för året. Slutligt utfall för investeringarna 2025 och beslut om hur stor andel av ej utnyttjade investeringsmedel som ska flyttas över till 2026 samt avskrivningsnivån 2026 fastställs i samband med årsredovisning 2025.

Skatteunderlaget

Jämfört med Kommunfullmäktiges antagna budget för 2026 beräknas skatter- och generella statsbidrag att bli 11 mnkr högre, skatteberäkningarna är uppdaterade med decemberprognosen från SKR. Då det fortfarande är osäkerheter kring hur konjunktur och omvärld påverkar är det av stor vikt att fortsatt följa skatteunderlagets utveckling.

Finansnettot

För 2026 beräknas finansnettot till 0,3 mnkr vilket är oförändrat jämfört med Kommunfullmäktiges Budget 2026. Det är en relativt stor skillnad i budget jämfört med tidigare år och det förklaras av att poster som ränta på pensioner och indexering av avsättning till medfinansiering har budgeterats på övriga nettokostnader. Detta har justerats inför 2026 för att möta det ekonomiska utfallet.

Reavinster

Realisationsvinster från markförsäljningar och tomträtter lyfts normalt inte in i resultaträkningen i detta skede. Av erfarenhet kommer det att inbringa en del under året. Detta rapporteras i kommande delårsrapporter.

Resultatet

Sammantaget balanseras budgeten i det här läget med ett resultat för Borås Stad på +115,6 mnkr vilket är detsamma som i Kommunfullmäktiges Budget 2026.

Nämndbudgetförslagen

Driftredovisning

Nämndbudget 2026, tkr

Nämnd/budgetram	Budget 2026 Beslut KF November	Tillägg KF/KS		Godkänt ack. resultat
		Förändring	Nämndbudget 2026	
Kommunfullmäktige	17 500		17 500	
Stadsrevisionen	6 900	-100	6 800	
Kommunstyrelsen				
- stadsledningskansliet	231 800	10 400	242 200	
- kommundemensamt	181 650	650	182 300	
- strategisk markförsörjning	-36 400	0	-36 400	
Överförmyndarnämnden	11 400	0	11 400	
Valnämnden	10 000	0	10 000	
Lokalförsörjningsnämnden	63 300	-300	63 000	
Samhällsbyggnadsnämnden	86 950	1 400	88 350	
Servicenämnden	-5 000	0	-5 000	
Tekniska nämnden				
- väghållning, parker mm	229 800	-800	229 000	
- persontransporter	101 950	-200	101 750	
Miljö- och konsumentnämnden	32 550	-350	32 200	
Fritids- och folkhälsonämnden				
- fritid- och folkhälsa	326 100	-450	325 650	
- föreningsbidrag	48 800	0	48 800	
Kulturnämnden	234 450	-400	234 050	2 700
Förskolenämnden	945 300	-1 450	943 850	
Grundskolenämnden	1 957 050	-2 500	1 954 550	
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	740 550	-1 000	739 550	
Individ- och familjeomsorgsnämnden	501 050	-600	500 450	
Arbetslivsnämnden	274 850	-400	274 450	
Sociala omsorgsnämnden	911 850	-1 300	910 550	
Vård- och äldreomsorgsnämnden	1 740 600	-2 600	1 738 000	
Summa	8 613 000	0	8 613 000	2 700

Kommentarer till nämndbudgetförslagen

Av ovanstående tabell framgår de av Kommunstyrelsen godkända nämndbudgetar.

I samband med att Kommunfullmäktige fattade beslut om Budget 2026 bemyndigades Kommunstyrelsen att besluta om detaljerna avseende flytt av kostnadsposter som internfaktureras och som ska bli kommunbidragsfinansiering i syfte att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning. Denna justering görs i denna nämndsbudget. Undantag görs för Servicenämnden som idag inte har någon kommunbidragsfinansiering och aktuella kostnader kommer fortsatt att internfaktureras.

Kommunstyrelsens bedömning är att nämndernas inlämnade nämndbudgetar visar på förutsättningar att nå en budget i balans för 2026.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens ram för Stadsledningskansliet tilldelades i Budget 2026 ett kommunbidrag på 242,2 mnkr, det preliminära resultatet för 2025 visar ett överskott på 16,2 mnkr. Ramen har inför 2026 ökat med 7,0 mnkr avseende förvaltningsövergripande cybersäkerhet. Kommunstyrelsen tillförs också 1,0 mnkr för cirkulär möbelhantering och Marketplace Borås får utökad ram med 2,5 mnkr. Projektet Frukost i skolan tillförs 1,5 mnkr under 2026.

I Kommunstyrelsens kommunbidrag finns också 12,0 mnkr för att beställa detaljplaner från Samhällsbyggnadsnämnden.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Lokalförsörjningsnämnden

Lokalförsörjningsnämnden lämnar ett preliminärt resultat på minus -7,0 mnkr för 2025. Underskottet finns huvudsakligen inom verksamheten verksamhetsfastigheter där hyresintäkterna från förvaltningar inte täcker de verkliga lokalkostnaderna samt omsorgsboenden där intäkterna är lägre än budget då budgeten är baseras på full uthyrning.

Från och med 1 januari 2026 införs nya riktlinjer för internhyressystemet. Förändringarna omfattar framför allt hyresjustering för lokaler utan lokalgrupp samt uppsägningstider för både ägda och inhyrda lokaler. Lokaler som tidigare saknat lokalgrupp kommer framöver att justeras med ett fast årligt omräkningstal, på samma princip som schablonhyror. Syftet är att skapa bättre överensstämmelse mellan budgeterade ramuppräknningar och hyresintäkter, samt att ge stabila förutsättningar för långsiktig planering och prognosarbete.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Med en tilldelad budget om 63,0 mnkr ser Kommunstyrelsen att Lokalförsörjningsnämnden har möjligheter till en budget i balans för 2026.

Samhällsbyggnadsnämnden

Samhällsbyggnadsnämnden preliminära resultat för 2025 är ett överskott på 4,4 mnkr vilket är en stor förbättring jämfört med 2024 då man hade ett underskott på motsvarande -2,4 mnkr. De senaste årens lågkonjunktur har visat sig bli mer långvarig än förväntat. Samhällsbyggnadsnämnden räknar därför med att efterfrågan på och intäkterna från de mer konjunktur känsliga delarna av verksamheten, det vill säga bygglov, mätning och kartering, under nästa år kommer att ligga i nivå med 2025. Utöver konjunkturons påverkan på nämndens intäkter kommer även förändringar i plan- och bygglagen från

och med den 1 december 2025 att påverka nämnden. Den nya lagstiftningen innebär att fler åtgärder än tidigare blir bygglovsbefriade.

För 2026 förstärktes Samhällsbyggnadsnämnden budget med fortsatta utredningsmedel för skyfall/höga flöden om 1,0 mnkr. Nämnden erhöll även en medel för projektet Sanering Viskan om 1,8 mnkr. Nämnden beviljades dessutom 0,8 mnkr för att kunna utöka arbetet med tidigare ofinansierad tillsyn inom strandskydd. I övrig tillförs nämnden genom beställning från Kommunstyrelsen 12,0 mnkr för nödvändiga detaljplaner på kommunal mark.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeberats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Service­nämnden

Service­nämndens preliminära resultat för 2025 uppgår till 5,1 mnkr och är då enligt det resultatkrav på 5,0 (5,0) mnkr som nämnden har i Kommunfullmäktiges budget för 2025. Kommunstyrelsen bedömer att nämnden har realistiska möjligheter att uppnå årets resultatkrav som ligger kvar på samma nivå som tidigare.

Under 2025 har det varit en hög genomförandetak av projekt inom kommunkoncernen och nämnden ser inte någon minskning i beställningarna. Nämnden ser att nya projekt kommer att komma i gång inom mark- och exploatering men även troligen inom bostadsbyggandet som under längre tid har stått stilla. Tillgängliga marknadsvolymer inom drift- och underhåll bedömer Service­nämnden vara konstanta under 2026.

Tekniska nämnden

Tekniska nämndens ram för Väghållning beräknas preliminärt redovisa ett överskott på 16,6 mnkr för 2025. De största överskotten finns inom gatuavdelningen 7,6 mnkr och skogsdriften 6,1 mnkr.

Den beslutade ramen för Tekniska nämndens driftbudget för år 2026, inom verksamhet Väghållning, park och skog mm uppgår till 229,0 mnkr. Av den totala ramen avser 90,0 mnkr budget för kapitalkostnader och resterande 139,0 mnkr är nettokostnad för drift inom väghållning, park, skog, administration, nämnd och lantmäteri inklusive buffert 2,3 mnkr. I övrigt har driftbudgeten förstärkts med medel för utbyggnad av allmän plats 3,0 mnkr och med 0,5 mnkr till enskilda vägar. Nämnden avkastningskrav för skogen är 10,0 mnkr vilket är en ökning med 4,0 mnkr jämfört med 2025. Investeringsbudget år 2026 avseende de årliga anslagen uppgår till 70,2 mnkr vilket är en ökning med 5,2 mnkr jämfört med 2025. Ökningen är inom belysningsinvesteringar.

Nettokostnaderna för Persontransporter 2025 blev preliminärt 117,8 mnkr (95,4) mnkr vilket är 21,3 mnkr högre än den budget som Kommunfullmäktige beslutade om för 2025. Underskottet avser framförallt ökade kostnader inom färdtjänsten.

Kommunbidraget för 2026 är 101,8 mnkr och därmed 5,3 mnkr högre än 2025 års budget. Kommunbidraget har förstärkts med 3,6 mnkr i enlighet med de äskanden som gjordes varav 3,0 mnkr avsåg kostnadsökningar inom färdtjänst och 0,6 mnkr för kostnadsökningar inom anpassad skolskjuts. Konsekvenserna av de nya avtalen för serviceresor och det utökade färdtjänstområdet var inte kända när planeringsunderlaget framställdes och verksamheten ser nu att kostnaderna ökar ännu mer inom färdtjänsten. Totalt beräknas entreprenadkostnaden för färdtjänst att uppgå till 89,2 mnkr under 2026 vilket innebär ett prognosticerat underskott om 15,0 mnkr.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeberats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Nytt uppdrag 2026

Uppdrag	Så genomförs uppdraget	Ansvarig nämnd
Att ge Tekniska nämnden i uppdrag att, med utgångspunkt i Akademiplatsens Trafikanalys (2023), ta fram ett förslag för hur ett bilfritt campus kan genomföras samt hur Akademiplatsen generellt kan göras mer trafiksäker, med målet att skapa en tryggare miljö för Högskolan i Borås studenter. Att Tekniska nämnden i detta uppdrag involverar Högskolan i Borås.	Tekniska nämnden avser att med utgångspunkt i Akademiplatsens Trafikanalys (2023) och samordnat med arbetet med ett nytt Planprogram Centrum ta fram ett förslag för hur ett bilfritt campus kan genomföras samt hur Akademiplatsen generellt kan göras mer trafiksäker. Tekniska nämnden kommer att involvera Högskolan i Borås i arbetet. Om det visar sig nödvändigt kommer en extern konsult anlitas.	Tekniska nämnden

Miljö- och konsumentnämnden

Miljö- och konsumentnämndens redovisar ett preliminärt resultat för 2025 på -1,9 mnkr. Den största avvikelserna mot budget finns på intäkter och personalkostnader. För att få en budget i balans har nämnden ett flertal åtgärder i sin budget. Det är bland annat vakanshållande av tjänster och prioriteringar inom miljötillsynen. Kommunstyrelsen bedömer att utifrån dessa åtgärder har nämnden förutsättningar till en budget i balans 2026. Kommunstyrelsen förutsätter att Miljö- och konsumentnämnden inom givna resurser utför den lagstadgade verksamhet som åligger nämnden.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Fritids- och folkhälsonämnden

Fritids- och folkhälsonämnden redovisar ett preliminärt resultat för fritid- och folkhälsa på 0,5 mnkr för 2025. I budget 2026 har Fritids- och folkhälsonämnden fått en ökning av kommunbidraget med 4,9 mnkr för ökade hyror, kapital- och lokalkostnader för nya anläggningar samt för öppen ungdomsverksamhet.

För att klara av de ökade kostnader som är kända framåt, men som inte inryms i den tilldelade budgetramen, finns behov av anpassningar. Nämnden kommer att ta fram en plan för de åtgärder som behöver vidtas för att uppnå budget i balans. De satsningar som prioriteras i budget ger dock förutsättningar för att möta nya målgrupper och för att möjliggöra för fler att få ta del av meningsfulla fritidsaktiviteter.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Kulturnämnden

Kulturnämndens preliminära resultat för 2025 är ett underskott på -3,0 mnkr jämfört med tilldelat kommunbidrag 223,0 mnkr. Underskottet beror främst på driftkostnader som är budgeterade som investeringar. Kulturnämnden har enligt Kommunfullmäktige möjlighet att använda ackumulerat resultat motsvarande 2,3 mnkr för att utreda förutsättningarna för att kommunens elskåp och transformatorstationer ska prydas med konstnärlig utsmyckning.

Kulturnämnden erhåller ett kommunbidrag om 234,0 mnkr för 2026. Nämnden har tillförts 1,0 mkr till att förstärka bemanning på skolbiblioteken, 2,9 mnkr till Konstbiennalen, 1,0 mnkr för sänkta avgifter till Kulturskolan samt 0,5 mnkr för att stärka bidraget till stöd till kulturföreningar och studieförbund. För 2026 begär Kulturnämnden att få använda 2,7 mnkr av sitt ackumulerade resultat till att åtgärda Konstmuseets magasin och omhändertaga konstverk på papper 1,6 mnkr samt att förlänga uppstartsfasen för populärmusiken 1,1 mnkr.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Förskolenämnden

Förskolenämnden har ett positivt preliminärt resultat för 2025 på 1,8 mnkr vilket är bättre än senaste prognosen för året. Förskolenämndens kommunbidrag för 2026 är 943,8 mnkr.

Förskolenämnden har stora utmaningar med minskat barnantal kommande år som gör att behovet av platser minskar. I budget 2026 har Förskolenämnden fått en volymminskning på 1,3 % eller -11,4 mnkr för minskat barnantal. Förskolenämnden har anpassat situationen med minskat barnantal kommande åren genom avveckling av flera icke ändamålsenliga förskolor samt tomställt några och med detta kunnat säkerställa personaltätheten på förskolorna. Rent ekonomiskt finns behov av att lämna ytterligare förskolelokaler men i nuläget finns inte möjlighet till detta i väntan på regeringens utredning kring barngruppers storlek. Om nämnden behöver minska ner barngruppsstorlekar enligt Skolverkets riktmärken kommer alla lokaler behöva nyttjas.

Nämnden erhåller flertalet statsbidrag. Det är viktigt att ta ställning till de insatser som genomförs inom ramen för statsbidrag och om de blir nivåhöjande och föranleder anpassningar i verksamheten den dagen de tas bort. Nämnden inväntar beslut från Regeringen kring minskade förskoleavgifter från 1 juli 2026 samt justerat statsbidrag för maxtaxa.

Kommunstyrelsen bedömer att Förskolenämnden har förutsättningar för att uppnå en budget i balans år 2026.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Grundskolenämnden

Grundskolenämnden har ett preliminärt resultat för 2025 på 0,9 mnkr vilket är i nivå med den senaste prognosen för året. Grundskolenämndens kommunbidrag budgeteras till 1 954,5 mnkr för 2026, vilket är en ökning med 74,5 mnkr jämfört med budget 2025

Grundskolenämndens kommunbidrag 2026 fick en volymjustering utifrån ett färre antal elever enligt stadens befolkningsprognos med -33,7 mnkr. Grundskolenämnden kompenserades 2025 med 20,0 mnkr i allmän förstärkning i ramen och de 20,0 mnkr finns kvar i ramen för 2026. Nämnden tilldelas i budget 2026 20,0 mnkr ytterligare i allmän förstärkning samt 19,7 mnkr för ökat antal elever i anpassad grundskola.

Grundskolenämnden arbetar med anpassning av lokaler efter förändrade elevvolymen och där fortsätter arbetet med avveckling av paviljonger. Kommunstyrelsen bedömer att Grundskolenämnden har förutsättningar för att uppnå en budget i balans år 2026.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden visar ett preliminärt negativt resultat 2025 på -3,8 mnkr. Ett resultat enligt prognos och som täcks upp av ett i budget godkännande av att få nyttja ackumulerat resultat.

Budgetramen för 2026 är 739,5 mnkr och då 36,0 mnkr högre än 2025. Volymjusteringen för befolkningsunderlaget gällande gymnasieåldrarna, gruppen 16 – 19 år, ger en ökning på 1,4 %, vilket höjer ramen 2026 med 7,4 mnkr. En betydande del av nämndens totala omsättning (drygt 15%) består av riktade statsbidrag. Det är viktigt att följa dessa intäkter för att undvika att ordinarie verksamhet byggs på kortsiktig finansiering. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens ökade kostnader för läromedel och utrustning samt extra lärarresurs i samband med införande av statlig reform (GY25) ska hanteras inom ram. I de fall detta inte är möjligt kommer det att prövas i samband med bokslut enligt beslut av Kommunfullmäktige.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Individ- och familjeomsorgsnämnden

Nämndens preliminära resultat för 2025 visar ett överskott på 7,6 mnkr, vilket är bättre än vad prognoserna visat under året och ett för nämnden historiskt bra ekonomiskt resultat. Nämnden har sedan våren 2024 arbetat efter en handlingsplan för att få en ekonomi i balans.

I budget 2026 fick nämnden bland annat en budgetförstärkning på 15,0 mnkr, varav 9,0 mnkr som kompensation för höjda dygnskostnader institutionsvård och 6,0 mnkr för Multisystematisk terapi (MST) och Stellamottagning. Detta tillsammans med tidigare budgetförstärkningar ger nämnden goda förutsättningar för en budget i balans 2026.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Arbetslivsnämnden

Arbetslivsnämndens preliminära resultat för 2025 visar på överskott med 0,5 mnkr, vilket är i linje med vad prognoserna under året visat.

Under 2026 förstärks nämndens resurser med 10,0 mnkr i en engångssatsning för ett pilotprojekt inom området arbetsmarknadsinsatser. Nämnden har gjort anpassningar av sin verksamhet för att kunna möta förändrade förutsättningar och bedöms att under 2026, trots utmaningar med ökade kostnader för försörjningsstöd, ha rimliga möjligheter till en budget i balans.

Nettokostnaden för försörjningsstöd ökade under 2025 och det har även skett en ökning av antal hushåll och personer som är beroende av ekonomiskt bistånd. Stigande priser som leder till ökade hushållskostnader och högre arbetslöshet är faktorer som gjort att varje hushåll som erhåller försörjningsstöd kostat mer än tidigare under 2025 och totalt blev nettokostnaden för försörjningsstöd 83,7 mnkr. För 2026 har nämnden budgeterat nettokostnaden för försörjningsstöd till 68,0 mnkr.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Sociala omsorgsnämnden

Med ett preliminärt positivt resultat 2025 på 23,7 mnkr, vilket är bättre än prognoserna under året, har nämnden goda förutsättningar för en budget i balans 2026.

Sociala omsorgsnämndens målgrupp är i förändring. Den ökade åldern hos Sociala omsorgsnämndens brukare har under de senaste åren haft påtaglig påverkan på nämndens bostäder med särskild service enligt LSS. Utöver de kompetensmässiga utmaningar det innebär för nämndens medarbetare att ge omsorg och vård till brukare med såväl åldersrelaterade sjukdomar som funktionsnedsättningar har antalet verkställda beslut inom verksamheterna minskat avsevärt. Denna utveckling beror till största del på en avsevärd ökning av antalet åldersrelaterade dödsfall i kombination med att allt färre brukare söker insatsen. Sammantaget har detta har medfört ett stort antal platser inom nämndens bostäder med särskild service står tomma.

Nämnden får liksom tidigare år del av statsbidraget för förstärkt äldreomsorg.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Vård- och äldreomsorgsnämnden

Vård- och äldreomsorgsnämnden har ett positivt preliminärt resultat för 2025 på 35,2 mnkr vilket är något lägre än de senaste prognoserna för året. Trots stora utmaningar med den åldrande befolkningen bedöms Vård- och äldreomsorgsnämnden ha goda förutsättningar för en budget i balans även 2026.

I budget 2026 har Vård och äldreomsorgsnämnden liksom tidigare år förutom sedvanliga volymökningar fått del av statsbidraget för en förstärkt äldreomsorg.

I nämndbudgeten justeras ramen med flytt av poster som tidigare interndeiterats för att minska administration och förtydliga ansvarsfördelning enligt Kommunfullmäktiges beslut.

Investeringsredovisning

Verksamhetsområde, belopp i tkr	Budget 2026
Gemensamma funktioner	227 030
Gator, vägar och parker	150 400
Fritid och kultur	87 443
Förskola	25 755
Grundskola	277 872
Gymnasieskola	42 597
Vård och omsorg	68 420
Inköp av fastigheter	40 000
Affärsverksamhet	59 000
Summa nettoinvesteringar	978 517

I tabellen ovan redovisas investeringsbudget 2026 beslutad av Kommunfullmäktige 2025-11-27. Investeringsbudgeten för 2026 kommer att ökas med ej förbrukade investeringsmedel från 2025 års investeringsbudget. Exakt hur stort investeringsbelopp som kommer att föras över till 2026 års budget fattar Kommunfullmäktige beslut om i samband med årsredovisning 2025, men prognosen är ca 250 mnkr. Det innebär att 2026 års totala investeringsbudget kommer att uppgå till ca 1,2 miljarder kronor.

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta:

Nämndbudget och reviderad investeringsbudget 2026 godkänns med de i ärendet angivna förutsättningarna.

I enlighet med Kommunfullmäktiges bemyndigande i Budget 2026 justeras nämndernas kommunbidrag med anledning av flytt av kostnadsposter som internfaktureras i syfte att minska administration.

Undantag görs för Servicenämnden som inte har kommunbidrag.

KOMMUNSTYRELSEN

Ulf Olsson

Kommunstyrelsens
ordförande

Susanne Bladh
Ekonomichef



BORÅS STAD